Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30761268

GABRIELIS

FALLOPPII MVTINENSIS

PHYSICI, ET CHIRVRGICI NO-
STRORVM TEMPORVM EXIMII

DE MORBO GALLLICO

LIBER ABSOLVTISSIMVS

A' Petro Angelo Agatho Materate, (eo legente)
ſcriptus, iam in gratiam hominum editus,
& ſcholiis marginalibus illuſtratus.

*A quo etiam additæ ſunt exercitationes quædam
nobiles paſſim inſertæ, paſſim hac nota [ ]
à reliquo orationis contextu ſecretæ.*

Additus etiam eſt in calce de Morbo Gallico tractatus,
Antonii Fracanciani Bononiæ in loco eminentis
ſcientiæ Fæliciter legentis.

EDITIO PRIMA.

Non *ſine* Priuilegijs.

MEDICAL SOCIETY OF LONDON

PATAVII, *Apud Lucam Bertellum, & ſocios,*
M D LXIII.

BRITISH MUSEUM
SALE DUPLICATE
1787

ILLVSTRI AC REVERENDISS. D. D. OTTAVIANO PRAECONIO ARCHIEPISCOPO PANHORMITANO.

Petrus Angelus Agathus. S. P. D.

VTINAM Fabri ueſtri Siculi in componendo homine ita elegans, atq; omnibus abſolutum numeris extitiſſet opus, ut ſub Momi lucernæ nullus accuſationis locus eſſet derelictus. ei & enim ſi pectus fabricaſſet feneſtratum, poſteritatis talia forent. & ego iam in explicanda mea erga te beneuolentia, alacritate, promptitudine, atq; denique obſeruantia non laborarem: Penitus aperti eſſent cordis affectus, & animi paſsiones oculis ſubiectas cerneremus. Sed poſtquam Vulcani fabrica defectum paſſa eſt; nec dignatus eſt artifex emendari, Socrates aliud nobiliſsimum excogitauit inuentum, quod Dii faxint, ut in me adimpleatur.

Cupiebat enim, ut animæ noſtræ laminis aureis conſtructæ eſſent. ò quàm fœlix, quàm hilaris uiuerem, ſi animam in me aureis intextam filis palparem. Tù nanque præcioſiſsimus lapis lydius ipſam examinando aurum ab auricalco ſecerneres, puramq́ reddendo non argentum, non adamas, non æs, non ſtamnum, nec uiliſsimum plumbum, ſed pura, clara, ſoliq́ ſimillima moles in ea conſpiceretur: Vnde ego ſecum libentiſsimè tuus tuos inter Theſauros recondi ſinerem: at poſteaquam Faber defecit in ambobus, quid ego efficiam ut animum meum undequaque perſpectum habeas? Anno elapſo libellum de DIFF. DOCTR. omni labore, ſtudio, cura, atque diligentia, editum dicaui, ambabuſque manibus tradidi: *in* eo ſolus labor, ſolertia ſola, ac in capita reductio mea erant: Iam annuum munus debens eiſdem tuæ æternitatis aris Hunc ſacro, in quo præter iſta nonnihil ex propria officina additum eſt: & ſi cætera deſint me ipſum inuenies tuum: quis enim Tibi ſe totum non traderet? quis hodie tecum certare potis eſt animi uiribus, authoritate inter Proceres, cordis ſinceritate, pectoris fide, faciei hilaritate, uultus gratia, & maieſtate? Quòd ſi ad amplificandam laudum tuarum gloriam, noſtra, utrumque ualebit oratio,

illud ea potiſsimum ratione efficere ſe facilè poſſe confidit, ſi præclara illa uirtutis præmia, quæ omnium, quibus nota ſunt oculis clarum tè, ac perilluſtrem reddunt, cunctis etiam iis, qui hæc aliquando legerint aliqua ſint ex parte perſpecta. MESSANA Siciliæ ciuitas nobiliſsima, ingeniorum Mater, eloquentiam, ſapientiam, ac tanti uiri Prudentiam non ſemel admirata, cùm primùm ſeſe obtulit rerum occaſio, Te unum nouit, quem ſibi ex multis deligeret, quem grauiſsimis in rebus dignum iudicaret, qui apud CAROLVM V. IMPER. Meſſanenſium Oratorem ageres. Excepit Tè quidem gratiſsimè Imperator ille, ut omnium maximus, ita quoque ſapientiſsimus, & audiuit ſæpiſsimè cùm hominum Oratorem diſertiſsimum, tùm uerò diuini uerbi prædicatorem ornatiſsimum: ubi quàm gratus ei fueris, quanta cum dignitate, & Chryſtiana pietate in Aula Imperatoria uerſatus ſis, qua ingenii dexteritate, morum ſuauitate, ac ſermonis elegantia cuncta tractaueris, ex eo cuiuis notum eſſe poterit, quòd Meſſanenſium rebus ritè, optimè, atque ex ſententia confectis, Monopolitanæ inſuper Eccleſiæ Epiſcopatu donatum te ultrò à ſè dimiſit CAROLVS. Qualem te deinde Antiſtitem, & Chryſti animarum paſto-

rem, Monopolis Fortiſsima illa, atque fortuna-
tiſsima urbs 14. annos experta ſit, uniuerſorum
ciuium iuditium facilè tandem omnibus indica-
uit, cùm ſcilicet te ſuum Antiſtitem, ut Paren-
tem patriæ, & Monopolitanæ *R*eipublicæ Patro-
num optimum rogarent, ut ipſorum nomine
*PHILIPPVM REGEM INVI-
CTISSIMVM CAROLI* Impera-
toris filium adires, & quod ciuibus illis commo-
dum eo tempore, ac neceſſarium eſſet, tua apud
*R*egem Catholicum ac benigniſsimum, aucto-
ritate, & gratia impetrares: Et quid, ubi tè pri-
mùm *A*mpliſsima *R*egia uidit, à *REGE* illo
prudentiſsimo, & uirtutum tuarum æſtimatore
ſolertiſsimo non obtinuiſti? Breui Monopolis, ac
ſua opinione longè ampliùs uoti compos facta, re-
uerſum ad ſe Patronum ſalutauit, excepit, atque
amplexa eſt. *S*ed quem te uirum agnouit dum
ſecum ageres ampliſsimus ille *R*egum, atque di-
gniſsimus, quam animi tui formam, morum, &
uitæ Ideam alta, regiaq; in mente effinxerit; quan-
ti denique te fecerit, omnibus palàm eſſe uoluit,
Nam perexiguo temporis interuallo tres dein-
ceps uirtutum tuarum meritis manifeſtandis, au-
gendisq; gradus, digna tanto Principe liberalita-
te conſtruxit. Monopoli enim in Ariani Primùm,

deinde Cephalædii Epiſcopatum euocatus, in eoq; ſummi *PONT.* benignitate, & auctoritate *R*omæ confirmatus, *T*ridentum inde, ubi ſanctiſsimum *P*atrum concilium cogendum erat, profectus es, ibiq; agens, breui *R*egis eiuſdem literis, tè omnino inſcio & nihil tale cogitante, in *A*rchiepiſcopum Panhormitanæ gregis electus, atque *a*ſſumptus es, nec minore deinde ſtudio in *T*e PIVS IIII. PONT. MAX. cum uniuerſo Illuſtriſsimorum C*A*R*D.* conſenſu, catholici, ac piiſsimi *R*egis iuditium, uoluntatemq; comprobauit ſumma cum laude, & amplitudine dignitatis tuæ. ſed cur in laudando noſtræ fidei *P*ræconio tàm breuis, tamq; ineruditus exiſto? quia habet neſcio quid, quod mente concipi, lingua pronuntiari, calamoq; ſcribi minimè poteſt. ſatius erit ſi meæ orationi ſilentium imponens *T*è omnium humaniſsimè oratum uelim, ut *M*unera noſtra, qualiacunque ſint, recipias, atque defendas. ego enim, & ipſa *T*ua ſumus. Vale datum *P*ataui *I*dibus Nouembris 1563.

GABRIELIS FALL. MVTINENSIS IN TRACT. DE MORBO GALLICO.

Præfatio de origine eius. Cap. I.

HOC EST *perpetuum,& æternum dogma; quòd propter peccatum aduenit mors,& propter errorem pœna.* Hinc *factũ* eſt,*quòd* Deus *ſæpe morbis caſtigauit peccata noſtra.* Nã *legimus apud ſcriptores plures fuiſſe ægritudines repente inuadentes nunc* Italiam,*nunc alias uel* Europæ, *uel cæterarum mundi partium regiones: incommodaq; tulere non pauca,& maximè quæ contagio diſperguntur; & præcipuè quæ* Veneris *coniunctione, aut oſculi ſuauitate infiguntur.* Nam *legimus in* Hiſtorijs,*ab* Aegypto,Victorem Pompeum *cum triumpho detuliſſe lepram.* Tota Hebraica *lex, omnis regio* Aegyptiaca *ſciebat quid eſſet* Elephanticus *morbus,ignorabant* Itali, Galli, Germani *&c.* Infecta *eſt primùm* Roma *totius mundi emporium, poſtea cæteræ regiones, mitior deinde eſt effectus morbus, non tamen adeò quin coniugem, & familiam omnem infectet.* Non *eſt dubium his ante temporibus, cum* Romanæ *luxuriæ creuiſſent,* Imperante CLAVD. TIB. CAES. *à* Perſino *equite* Rom.*ſcriba* Quæſtoris *delatam fuiſſe ab* Aſia *impetiginem communicatam* Hiſpanis, Gallis, *& toti* Europæ. In *primis temporibus adeò ſæuus erat morbus, ut ad ignis uenerint curationem; poſtea mitior factus, ac nobis magis familiaris ſanari cæpit.* Hinc *miror de* Fuch.*alioquin homine doctiſſimo, qui ſecundo lib.parad.*17. *reprehendit* Plin. *dicens* Hippocr. *pluries mentionem feciſſe, impetiginis, ideoq; morbum nouum non fuiſſe tempore*

Plin.libr. 26.cap.1.

Tib.Cæſ.Non eſt accuſandus Plin.quoniam fuit diligentisſimus hiſtoricus. Hippoc.fuit Couſ.Coum autem inter inſulas Aſiæ à Ptol.numeratur. Hippocr.igitur fuit Aſiaticus, non Europeus, Morbus ergo antiquus Aſiæ, nouus fuit Europæ, meritò ergo cum Plin.teneo.Purunculorum aliquando genus contagioſum, dum uigeret adhuc Reſp.Luc. PAVL.& QVINT. Mart. COSS. delatum pariter hoc nouum genus morbi ad alias nationes. Cum hoc factum uideamus ſuperiori ætate,cumq; noſtra tempora maiora peccata habeant (cauſam huius explicandam relinquo Theologis, tantùm hoc dico quòd propter peccata ægritudines) meritò & DEVS tentauit caſtigare nos flagellis nouis, nouisq; generibus affectuum, inter quæ fuit illud quod Peticulas uocamus: neque eſt 40. annus, quo audita eſt lues iſta: aderant febres peſtilentes, ſed non cum puncticulis iſtis. Nouisſimũ eſt,quod præ manibus habemus & morbum Gallicum, ſeù gallicam ſcabiem appellamus, miſſum à Deo ut timidiores facti, Veneris luxuriem relinquamus, & ſtudijs non ſolum literarum, ſed etiam bonarum artium incumbamus. Nec dubitandum eſt ſi nouus ſit nec ne, quoniam temporibus noſtrorum patrum nondum repertus, nondum auditus, tunc temporis, elephantias craſſabatur: Iam una excepta Gallia,in qua plurimi ſunt Elephantici, In Italia,& reliquis regionibus rarisſimi ſunt. Inſtituta hoſpitalia Diui Lazari uacant ferè cuncta,Gallica ſcabies corrodit omnia, Hæc inuaſit nos anno 94.ſupra 1400.& uidete originem. CAROL. Imperator ſummæ authoritatis,atque ingenii ardentisſimi (Imperatorem uoco exercitus Ducem) cum gliſceret animus in bellum,conuocato eo anno maximo exercitu, inuaſit Italiam,& ſub eius Imperio ſubacto Mediolanenſi Ducatu,Hetruria tota, & cedentibus rebus publicis Florent. &c. Romam inuaſit, Inde Neapolim de iure hæreditario ſibi putans competere cum exercitu maximo 80000.militum aggredi tentauit. Tunc temporis apparuit hic morbus.Et quoniam primùm milites Venerei ſunt,mala uictus ratione utuntur, Galli & cibarijs,& potibus indulgent, hinc factum eſt, ut ita graſſaretur iſta lues in hoc exercitu, ut ferè omnes laborarint: Illinc diſsipata per Italiam,reuiſit Hiſpanos,atque Germaniam peragrauit. Quæret quis an ſub ortus in exercitu uel ipſi aliundè communicatus affectus? dico communicatum fuiſſe,nec ab eo cælo originem traxiſſe.Nam inter Ianuenſes nobili ingenio fuit Chriſtophorus Columbus, qui Colonus à Petro Martire diligenti rerum Indicarum ſcriptore uocatur. Hic in re nautica exercitatus ualdè non ſolùm in his maribus,qui ambitum noſtræ terræ circuunt, ſed in latiori, & exteriori Oceano, Cum pelagus ingrederetur Atlanticum percipiebat uentos magnos flantes, & diuturnos, qui orti à partibus occiduis

Europam uerſus aduolabant, Hiſpaniam, ſcilicet, atque Africam. Hac experientia actus dicebat à mari attolluntur halitus, & fiunt uenti, ſed non diuturni, ueſpertina hora inſurgunt, & perdurant uſque ad mediam noctem, ſed quòd per tres, ſex, aut nouem dies perſeuerent hoc non fit à mari, ſed à terra, at ab illo mari occiduo etiam quindecim diebus durabant, ergo neceſſarium eſt oriri à terra, quæ diſtet quidem, ſed non longè. Hæc ratio phyloſophica eſt, & uera; quoniam non poteſt ab aquis exurgere ſicca ex halatio diuturna uentorum materia, arguebat ergo eſt terra non ualde diſtans. ratio eſt, quoniam ſi huiuſmodi terra ualdè diſtaret diſsiparentur uenti triũ dierum, & non poſſent peruenire ad huiuſmodi partes. Declaro; poterat eſſe ut pars noſtra habitata, & India Orientalis produceret uentos, qui longo circuitu recurrerent ad Occidentẽ, ſed longus eſt tractus, ideò diſsipati eſſent à uapore longo maris, & continuo, ergo ultra Oceanum terra eſt non longè diſtans. Hoc ita conſtituto uir ille admirabilis ſatis ſibi confidens, intrepidus, ad Ferdinandum & HELIS. Reges Caſtell. acceſsit, communicauitq; concilium ſuum. Reges illi prudentes, & liberales cum cognouiſſent certa argumenta Columbi ſubminiſtrarunt Liburnicam unam, et Celoces tres omni genere annonæ, armamentorumq; communitas, & primus fuit qui Indiam uiderit occidentalem, quiq; nouam terram ſalutauit, Inuenit ſolidum, Infinitas Inſulas, homines ſilueſtres, atque incultos, Auri argentiq; Theſauros, & ſciatis quòd niſi tanta moles Auri illinc ad nos delata eſſet eius tam immenſam copiam non uideremus, & quanuis Hiſpanis imponamus ex ſuis Indijs nihil boni delatum, tamen falſum eſt. Inuentum eſt certè precioſiſsimum metallum, inde delata eſt copia & ingens Margaritarum magnitudo, ſed eſt etiam adiuncta ſpina, atque aloes melli admixta. Detulit enim Columbus triremes Gallica lue refertas. ibi mitis eſt morbus, & inſtar ſcabiei, ſed ad noſtrum ueniens orbem ita ferus, ita immitis factus, ut caput, oculos, naſum, palatum, cutim, carnem, oſſa, ligamenta, uiſcera tandem omnia, infeſtet, inficiat, corrumpat.

Mũſt. ſcribit Col. Reges deriſiſſe tandẽ pactis annis 8. expertos hominis ingenium.

Columb. rediјt in Hiſp. 94. anno. Nam Kalendis ſeptemb. 92. cæpta eſt nauigatio, duo anni abſumpti, partim eundo, partim inueſtigando, partim redeundo; & quia ſecum reduxit milites non tanto auro quanto morbo onuſtos hi alijs partem mercis communicarunt, qui in Italicis expeditionibus ſtipendia ſumpſerunt, cum fieret illa maxima obſidio Vrbis Neapol. ubi pater meus affuit, Hiſpani calidisſimi, atque cauti milites, qui gladijs hoſtes, dolis, & arte offendunt, nam dolus an uirtus quis in hoſte requirat? cum ipſi pauci, Gallorum numerus propemodum Infinitus, nocte egrediebantur, relinquentes propria præſidia, & puteos uenenabant. Nec ſatis hoc erat,

Italos Piſtores in exercitu aduerſo degentes pretio corruperunt, qui gypſum pani adm ſcebant. Tertiò cum uim contagioſi affectus cognouiſſent, ob annonæ caritatem gentem inutilem propellentes clam ſcorta, & ea quidem formoſiſſima ab urbe expulerunt. Galli affecti erga Mulieres, ducti pulchritudine, egeſtate coacti, illas exceperunt, libentiſſimè luxuriarunt cum eis infrenes iuuenes, & ita paſſim totus exercitus infectus. Hac ratione apparuit ibi hoc nouum morbi genus, poſtea totam Europam infecit. Cuius tractationem ego iam inſtituo, & eam diſtinguam in quinque cap. primum erit de nomine morbi uario; ſecundum erit cum ego dixerim eſſe nouum, an ſententia eorum uera ſit, qui dicunt eſſe antiquum, & diſputabo an poſſit coniungi cum morbo antiquorum, aliquo, nec ne, Tertiò diſputabo quid ſit, quæ forma ſit, quæ cauſa ſit eius, & cur infinita habeat ſymptomata, & cum Proteus ſit in uarias atque uarias ſeſe monſtrans figuras an ſit unus, uel plures. Præterea explicabo ſigna, & ſymptomata cognoſcendi morbum. in quarto docebo curationem integram eius potu, ſuffumigijs, exercitatione, & inunctionibus. In quinto omnium ſymptomatum, quæ tot numero ſunt, curationem perſtringam, ſed agamus iam de Nomine ipſo.

De Nominibus uarijs morbi Gallici.

CAP. II.

IN *materia morbi Gallici propoſita ſunt capita diſcutienda, inter quæ primum locum habent nomina eius, quæ ſunt principium, fons, & origo omnis noſtræ cognitionis. & hæc non ſimplicia ſunt, ſed ſicut morbus uniuerſæ Europæ communis, ita uarias ſortitus eſt appellationes. Vnde Itali Gallicum uocant, & uariolam Gallicam ratione dicta, quia in Gallis primùm apparuit. Galli ſcabiem, uel morbum Italicum uocant, quia reuera in Italia primùm infecti ſunt, hincq; tanquàm præmium uictoriæ partæ hanc præcioſam mercem in Regiones ſuas detulerunt: uocant quinetiam Hiſpanicam ſcabiem, quoniam affectus ab Hiſpanis communicatus eſt: Germani & ipſi habent proprias uoces; nam apud aliquos meuium reperietis, & ita ego legi apud aliquos ſcriptores Germanos. appellationis cauſa non ita conſtat, niſi dicamus, quòd meuium ſignificet partes obſcenas inuaſas morbo. meuium enim obſcenum eſt. Hiſpanicam etiam ſcabiem nominant. In Hiſpania morbum Neapolitanum, & huius audiſtis cauſam, quia primùm in obſidione Neapolis floruit morbus. Vocant etiam Paturſa. fortaſſe eſt nomen hoc proprium in India, à quibuſdam interpretatur morbus magnus, fœdus, & uiolentus. Aliqui ad imitationem antiquorum ſcripto-*

Magnã uariolã Galli non infacetè nominãt Neapolitanũ etiam ubi ſe inueniſſe putãt.

Plin. li. 26 cap. 1.

rum; (qui ſolebant lichenem Mentagram *appellare eo quòd agreſti modo mentum primùm inuaderet poſtea faciem quidem collum, pectus, manusq́; fœdo quoddam furfure occupat)* Pudendagram *uocant: quia primùm inficit pudenda & fœminea, & uirilia.* Hieronymus Fracaſt. Philoſophus, Medicus, Mathematicus, & Poeta *excellentisſimus (quæ ſpecies laudis non ita multis conueniunt) dum iuniori eſſet in ætate ſcripſit* Poema de *morbo Gallico ita iucundum, ita uenuſtum, ut plurimi cum antiquis conferant.* Hic *uocauit ſiphila morbum iſtum, quia ex amore, & coniunctione* Veneris *inter hominem, & fœminam ut plurimum ſuboritur.* Et *ita ſiphilis quaſi concordiæ & amicitiæ* Venereæ *partus appellatur. ſed quicquid ſit non refert dummodo ſciamus his nominibus talem ſpetiem morbi ſignificari.* Apud Malabatos morb⁹ ispua dicitur.

An Nouus, *an antiquus ſit morbus iſte: & primò an idem cum lepra arabum.* CAP. III.

MODO *opportet ut ſecundum contemplemur, an ſcilicet hic morbus ſit ex illis, de quibus antiqui tractarunt, uel non.* Magna *eſt lis inter medicos de hac re.* Aliqui *tenent non eſſe nouum, ſed à ueteribus dependere, alij nouum defendunt.* Et *primi fuere dicentes græcorum eſſe elephantiaſim, lepram q́;* Arabum. Et *quamuis mutarit uocem, non mutauit tamen naturam, & ſymptomata.* Præcipuè *autem hoc rethorico argumento mouentur, quòd in aduentu* Gallici *morbi ceſſauit elephantias.* Rationes. *unde pſenodochia* Diui Lazari *uacant, & instituta ſunt ſanti* Iobbi, *in quibus colliguntur* Gallico *laborantes.* Sed *poſtea adſunt inditia, quæ ſumuntur à natura, & ſymptomatibus, & primùm eadem eſt ratio contagij in utroque, ſi quis ſudet in lecto cum infecto, ſi quis os ori iungat, ſi coiuerit cum muliere infecta, inficitur* Gallico, *ſicuti lepra inficiebatur.* Secunda.

Secundò ſi nos obſeruemus quæ ſolent ſuboriri in elephantiaſi (quanuis huiuſmodi affectum non uiderimus) erunt eadem cum his, quæ in Gallico *ſuboriuntur. ſi conſulamus* Bibliam *inueniemus ſuboriri puſtulas albicantes exaſperantes corium, & hoc etiam à ſcriptoribus notatur fieri in lue* Gallica, *& elephantiaſi ergo non poſſumus negare eſſe idem genus morbi:* Tertia.

Addatis *tertiò quòd in lepra decidunt pili non ſolùm capitis & barbæ, ſed uniuerſum corpus depile redditur, hoc autem ſymptoma in* Gallica *ſcabie deterret mulieres, & homines ualdè.* Ideò *meritò dicimus utrunq; morbum unum & eundem eſſe.* His *rationibus colligunt aliqui ex ſuperioribus medicis morbum* Gallicum *eſſe elephantiaſim.* Verùm *mea ſententia de-* Quarta. Impugnatio.

cipiuntur. quia uideo toto cœlo diſtare morbos iſtos, & utinam elephãtias ita periiſſet ut non reperiretur, quoniam arte inſuperabilis morbus: Gallicus ſuperatur, & noſtris temporibus ita mitis, ita familiaris effectus, ut (ſicut demonſtrationibus probabo: licet doctiſſimi uiri aduerſentur, atque propterea errent) ex toto, & maxima cum facilitate ſuperetur. Hac igitur ratione colligo non eſſe unum, & idem genus morbi. Præterea morbo elephantiaco ſemper filij naſcuntur infecti, at in Gallico rarò hoc fit, ergo non eſt iſdem morbus. Sed uidete alias differentias, primò in elephantiaco ſub lingua oriuntur tubercula, & Glandulæ ſub auribus, at in Gallico non eſt hoc ergo. præterea in eleph. tota cutis redditur obſtracoſa, quæ obducit uniuerſum corpus, non oriuntur puſtulæ tantùm, ut in Gallico. addatis in eleph. ſuperuenit Satiriaſis, ardor quidam coeundi, unde elephantici ſemper cupiunt coitum, uiceuerſa in Gallicis appetitus deperditur, non quia territi ſunt, ſed quoniam non adeſt tentigo, ut in leproſis frequenter accidit; & ideò lepra ſatiriaſis dicta eſt, quia Satirorum more luxuriant, uel quia facies turpis ut in Satiris. Qua ratione cum uideam hæc ideò nequaquam colligo morbum Gallicum eſſe lepram. Sed dicet quis ſuperueniente Gallico ceſſauit eleph. ſunt nugæ. nam quamuis in Italia non ſint copiæ magnæ elephanticorum, tamen poſſumus uidere aliquos. Præterea accedat quis ueſtrum in Gallias, & uidebit copioſa hoſpitalia eleph. ego interea mirabar dum peragrarem regionem illam non erat minimus pagus, in quo non eſſent eleph. hoſpitia. & tamen in Gallia eſt infinita ferè gallicorum multitudo. Præterea ratio illa non ualet morbus iſte contagioſus eſt ut lepra, ergo lepra, ptyſis, ulcus pulmonum, ſcabies quæq; contagioſa eſt, & tamen iſtas lepras non appellamus. Addatis. in Gallico puſtulæ & ſquamæ rotundæ oriuntur, at in lepra in principio ſubrubræ, in fine albæ, & oſtracoſæ ſunt. Addatis in morbo Gallico nunquàm omnes partes inficiuntur, aliquot ſanæ reperiuntur particulæ, quæ corij naturam ſeruant, licet tota maſſa ſanguinea, totumq; corpus inficiatur: at in lepra nõ inuenietis niſi cinericium colorem, & oſtracoſum in tota cuti: Addatis & rationem pilorum. uerum eſt quòd in morbo Gallico cadunt pili, barba ſupercilia, capilli, ſed non axillarum, nec inguinum niſi rariſſimè: in lepra cadunt omnes pili, imò incipit caſus ab axillis, pariter à pudendis: & hoc in omnibus procedente morbo. ergo non colligemus à caſu pilorum eſſe morbum eundem. In lepra cadunt pili, quia incipiunt cruſtæ, quæ ſunt in cauſa, ut cadant pili; uel exaſperatur cutis, at in morbo Gallico uidetis cutem lenem, leuigatam, imò pleniorem, turgidiorem, & ſuperueniet defluuium pilorum. cum ergo nihil patiatur ad ſenſum corium gallici, in ele-

Scal. ad gar. exer. 199 refert ſe uidiſſe linguam hoĩ cuidã adeo grãdẽ ut mẽdacii ſuſpicio ſilẽtium indicet p̃terea manũ fœminæ duplo altera maiorem ob eleph.

Ad rõnes ad primã.
Ad ſecundam.
Ad tertiã
Ad quartam.

phanticis patiatur quis erit tam ſtupidus, qui eundem eſſe affectum ſubſten tare audeat ? itaque qui collegere morbum Gall. eſſe lepram decepti ſunt, mea ſententia, & ideò dicamus eſſe diſtinctum ab omnibus lepris.

Quod non ſit ſahafatum Auic. CAP. IIII.

ALII fuerunt, qui cum uiderent morbum Gallicum inficere capud dixerunt eſſe Auic. ſahafatum, de quo ego mentionem feci inter ſpecies ſcabiei. Sahafatum dicebam eſſe duplex uel inficiēs uniuerſum cor pus, quod eſt lichen Græcorum, uel tantùm capud, quod uoluerūt eſſe Gal licum. mouentur hac ratione quoniam primùm cruſtis inficitur capud, poſtea ſuccedit caſus pilorum, qui nunquàm renaſcuntur, demum ſuccedit dolor capitis, & grauitas. Præterea eſt contagioſus affectus ergo eſt morbus Gallicus. Domini nec poſſum ſententiam hanc probare: & primum, quod me mouet eſt, quoniam nos certò ſcimus quid ſit ſahafatum, iſti cum ignorarent ſahafatum, & Gallicum dixerunt eſſe eundem morbum: ſed ego hæc rectè noui. Sahafato omnis turba Heronum laborat, quæ tinea uulgò ap pellatur, Nam in iſta primùm incipit rubere cutis, deinde exaſperari, tertiò feruere, quartò cruſta obduci, quintò fit deciſio pilorum, ſextò fiunt fo ramina parua: at in Gallico non primùm rubor apparet, non exaſperatur corium ſine ſubortu puſtularum, exaſperatur per accidens ratione cruſtarum ſupernaſcentium. Præterea cadunt pili, ſed ut plurimùm renaſcuntur, in ſahafato uerò difficilis eſt renatio: multos uidi, qui laborant Gallico nouas pennas induiſſe, licet in aliquibus nunquàm renaſci potuerint, at in ſahafato nunquàm renaſcuntur. Præterea multa ſunt ſymptomata Gallici, quæ non accidunt ſahafato, & ideò malè dicunt qui tenent Gallicum & ſahafatum idem eſſe.

Lib. 4. fen 7. tract. 3. cap. 1.

Impugnatio.

An Gallicus cum Alboti ſit idem. CAP. V.

SVperſunt illi, qui uolunt eſſe albotim, quæ eſt ſpēs morbi, de qua Auic. lib. 4. fen 7. tract. 3. quæ eadem eſt cum Terminthο Græcorum de quo Aetius & Paul. & domini uocatur Terminthus hac ratione, quia ſuboriun tur cruſtulæ in cruribus, quæ uidentur ueluti grana Terebinthi, unde Ara bes Terebenthinam uocant lachrimam albotis. Hanc uoluere aliqui eſſe mor bum Gallicum, quia in morbo Gallico circa crura quædam ſubrubræ puſtulæ oriuntur, quæ aſſimilantur granis dictis. Quanuis hoc ſymptoma reperiatur in morbo Gallico tamen non eſt idem cum Alboti, quia in alboti

Tertia opinio.

Aet. li. 4. c. 62. Pau. li. 4. c. 24.

Impugnatio.

tantum crura patiuntur. in Gallico corpus uniuerſum. deinde omnes Chyrurgi norunt quid ſit malum mortuum recentiorum, iſtud eſt albotis, de quo nos loquimur, omnes uno ore negabunt eſſe eandem ſpeciem morbi. Ideo & hi decipiuntur. Quidam alii uoluere quòd eſſet ignis perſicus, ignis ſacer, pruna, antrax. Sed hi toto cælo errant, ideò eorum opinio contemnenda eſt, propterea neque etiam [illegible]nfutanda.

Quòd non ſit dolor articularis nec Variol[illegible] nec Pſora. CAP. VII.

IN morbo Gallico dolores articulorum inſignes oriuntur, ideò aliqui uoluerunt eſſe morbum articularem, ratio probabilis uidetur. tamen aliis ſuperuenientibus ſymptomatibus cognoſcimus diuerſos eſſe affectus. in podagrico enim morbo tofi ſunt gypſei: in Gallico oſſei. Gummata etiam differunt, & multa alia. Sunt qui hunc morbum uariolas appellarint, ſed cũ conſtet uariolas eſſe puerilem affectum, Gallicum uerò omnis ætatis, ſed potiſſimum iuuentutis, ideo hi grauiter delinquunt. aliqui Pſoram eſſe dixerunt ualidis colligentes hoc rationibus, primò quoniam puſtulæ rotundæ, & ſubrubræ in utroque oriuntur, ſecundò quia in ambobus decidunt ſquamæ. ſed non adeſt pruritus ita inſignis in Gallico. Præterea in Gallico decidunt pili non ratione cruſtæ, ut in Pſora. Præterea non deſinit Gallicus in Elephantiaſim ſicut Pſora male tractata. Præterea in Gall. adſunt dolores articulorum, ulcera pudendorum, tumores ateromatici, corruptio oſſium, & putredo quæ in Pſora non adſunt. Præterea cruſtæ Pſoræ corrumpunt pænitus ſubiectam carnem, in Gall. ſæpe cadunt manente illeſa carne. Præterea in morbo Gallico ſunt aliqui lichenes, qui non ſunt in Pſora.

Quòd non ſit communis nec æſtiuus epidemialis contra Leon. CAP. VII.

Leon. opinio.

QVI maioris nominis ſunt, ueluti Leon. qui ex inferis artem medicam reuocauit, quiq; cum ſummus eſſet philoſophus multa docuit, multa ſcripſit, multaq́; illuſtrauit, cum quo quem conferamus non habemus, quoniam ſuis temporibus cæpit morbus hic pullulare, peculiarem edidit de hoc tractationem. & uoluit eſſe morbum communem, & epidemialem æſtiuum, quia habet eaſdem cauſas, quas habent morbi epidemiales. hac ratione quoniam uidebat plurimos omnium generum infectos eſſe, ſenes, uiros, iuuenes, & adoleſcentes, fœminas, & puellas, hinc colligebat

gebat eſſe epidemialem. æſtiuum autem habebat ex Hippocr. 3. aphor. 21. ubi loquens de morbis æſtiuis numerabat inter eos putredines pudẽdorum, Glans in Gallico exulceratur, præputium patitur, ideò morbus æſtiuus eſt appellandus. Vir iſte doctiſſimus reperiebat etiam cauſam communem huius morbi, & dicebat inundationes aquarum corrumpere aerem, atque æſtiuo tpe parere morbos. at temporibus Alexand. Pontif. in quibus apparuit hic morbus factum eſt illud diluuium, quod penè totam Romam ſub merſit, ideò aer putredine infectus iure hunc procreauit affectum. Quòd autem inundationes hos faciant morbos probatur. Nam Pelagio Pontif. regnante poſt diluuium peſtis ſucceſſit, & inuaſit ſcabies quam nemo medicus uincere poterat. Idem Bonif. 4. Pont. euenit. His igitur rationibus meritò concludebat hunc morbum Epidemia. atq; æſtiuum eſſe.

Sed addatis ſententiam Aſtrologorum hoc confirmantium, dicunt enim hoc factum motu, & lumine aſtrorum. & ita cum genitus ſit morbus ab aſtris, & aere corrupto non poſſumus negare eſſe epidem. Quòd aſtra hoc fecerint probant, & dicunt quòd anno 1483. facta eſt conſtellatio peſſima, & diabolica. nam Idibus octobris hora ſecunda poſt meridiem coiuere ſimul Mars, Iuppiter, Sol, & Mercurius in Libra, in octaua totius hemiſpherij domo, quæ dicitur domus ægritudinis. Præterea aiunt Iouem fuiſſe combuſtum, quod peſſimum eſt. Præterea eodem anno Kalendis nouembris. in eadem domo, & ſigno coniunctæ ſunt Martis, & Veneris ſtellæ præterea Iouis, & Veneris coitus factus eſt ibidem. Eodem præterea infelici anno Luna duas paſſa eſt Eclypſes, alteram in Tauro, alteram in Scorpione, quæ maxima mala, & peſſima tormenta portendunt. Ideò hic morbus Gallicus cum malũ ſit & peſſimum genus affectus, & cum ſequutus ſit illa tpa, eundem prænunciabant aſtra illa: his igitur rationibus nos Leon. confirmamus ſententiam quòd ſit epidem. Hæc ſententia falſa eſt apud me. & primùm ad cauſam Aſtron. leuiorẽ dico quòd quanuis aſtra agant in inferioribus motu, & lumine. Lumine quia uarijs reflexis, atque directis luminibus uariæ fiunt concoctiones in inferioribus, motu, quia dum mouentur rapiunt inferiora excepta terra, & ideò de neceſſitate fiunt actritiones, & colliſiones, & ita excitatur leuis tepor, qui eſt in cauſa multarum generationum, & corruptionum, hoc ego credo, tamen poſtea quòd illos aſpectus debeat medicus obſeruare non credo, poteſt magis cantaros, & urinales contemplari quàm cælum. at dicetis uos. Hi futura præſentiunt: ſcitis quare? quia ſemper loquuntur. hinc Melancolici dicebat Ariſt. ſæpe diuinant quia plurimùm loquuntur, ſi pauca dicerent nunquàm fortaſſe diuinarent. Dico ergo quòd quamuis ſidera

Aſtrolog. confirmatio.

Impugnatio

Ludit.

hæc agant motu, & lumine, tamen ille aſpectus 83. anni non fuit in cauſa Gallici, qui apparuit 94. anno. Mirum eſt quòd aſtra ita prægnantem ederint naturam, ut partus non niſi poſt xi. annum apparuerit. Præterea demus quòd hoc aſpectu hæc facta ſint, non uideo cur cum ſtellæ non ſint in eodem coitu iam non ceſſat morbus iſte: cum epidimicus ſit debet habere cauſam præſentem, aut ſaltem propinquam. Addatis tertiò ſi ab illo aſpectu facta eſſet ægritudo hæc, & ab illo adhuc foueretur ſequeretur quòd omnes actiones, quæ proueniunt ab aſtris ſemper durarent, & tamē uidemus hoc non fieri agitur enim iam 80. annus fermè, & tamen adhuc perdurat ergo non ortus ratione aſpectuum. Præterea ſi ſiderum aſpectus fuit huius ualetudinis cauſa quot boni aſpectus ſucceſſere? facti ſunt plures aſpectus in domo ſanitatis, & optimi, cur morbus hic non eſt deſtructus ex toto? De cauſa autem illa, hoc eſt de diluuio. audiatis quid ſit dicendum, notando quæ dicam, altiuſculè tamen repetita. Nos diuidimus morbos in cōmunes, & non communes, communes ſunt duum generum. communis, qui uniuerſum corpus inuadit, uelùti febris, lepra &c. febris enim eſt calor præter naturam accedens ad naturam ignis, quo primùm læditur cor &c. Pariter lepra tota intima uiſcera & corium exterius inficit, de hoc non loquimur. Præterea eſt morbus communis apud Gal. in principio epidem. & eſt ille qui habet quandam coniunctionem, & ſocietatem inter ſe exempli gratia, mille homines laborant eodem morbo puta febre, cum huiuſmodi febris in iſto, & in iſto, & in illo habeat communitatem, & conſenſum uocamus communem morbum, & hi dicuntur in lib. de natura Humana communes, & ualdè communes. à Gal. in præf. epid. ualdè populares. iſtorum communium morborum talis eſt natura, ut plurimos homines ſimul, & ſemel, eodem tempore corripiant, & ſimul, & ſemel deſinant, ſecundò ut hoc fiat in eadem regione, tertiò ut ſeruata communi quadam ratione, & natura reperiantur in omnibus. Epidemialis enim morbus communis eſt ut infra dicemus. Huic morbo opponitur ille, qui uocatur à Græcis ſporadicus, id eſt diſperſus, quia diſpergitur, & diſſeminatur, Ita nos dicimus morborum alium eſſe communem, alium diſperſum. ſi plurimi laborant ægritudine in hac urbe cum tamen ſinguli ſuo infeſtentur affectu, iſti morbi non communes, ſed diſperſi ſunt, quia ſunt diſtinctæ ſpeciei: exemplum ſi hoc primo uere ſuboriantur febres tertianæ, & ſenes, uiri, Iuuenes, adoleſcentes, atque pueri, tam mares quàm fæmellæ his grauentur, ſiq; ſint ſimplices, idem principium, eundem inſultum, eaſdemq; habeant declinationes, nos uocamus communes. ſi contrà aliqui tertiana exquiſita, aliqui duplicata, aliquot quotidiana uexentur non cō

munis morbus, ſed ſporadicus dicetur, id eſt diſperſus, ſed reuertamur ad communes. ex his aliquot ſunt perpetui, aliquot temporanei. Temporanei ſunt ut quùm æſtate plurimi uno morbo afficiuntur communi, qui poſtea ceſſat autumno ſuperueniente, ſi uerò non ceſſat perpetuus eſt. exempli gratia Piſis Tumor, & durities ſplenis perpetuò durant. In portu laboris qui dicitur uulgo portolabrone nemo eſt, qui non laboret regio morbo: ex 100. hominibus uix unum immunem eximes. Viceuerſa annis ſuperioribus Patauij craſſabatur peſtilens febris in æſtate, at hieme ceſſauit. Hæc temporanea fuit affectio: illa æterna, & perpetua. Sed quæ eſt cauſa iſtius perpetuitatis? non niſi perpetuitas, & præſentia cauſæ, exiſtente cauſa perpetua, morbus perpetuo tempore durat, ſi cauſa abeat, ceſſat ægritudo. Sed quæ ſunt cauſæ, quæ potisſimum faciunt morbos cõmunes? Ego reperio in Hippocrate tria. oblata ſcilicet ipſi corpori, actiones humanas, & extrinſecus aduenientia. ſi hæc perpetua ſunt perpetuò conſeruant affectum. ſed oblata quæ ſunt? Reſpondeo ex authoritate Hippoc. eſſe aquam potisſimùm. cauſa eſt, quia hac aluntur plantæ quibus ueſcimur nos, & bruta, hac abluuntur corpora, hanc bibimus, hac fercula paramus. Addatis inter extranea eſt ambiens aer, atque locus. de actionibus multa dici poſſunt; ſed non ſolent actiones eſſe cauſæ potisſimæ morbi communis. ſi igitur hæc adſunt neceſſariò fiunt morbi communes. Nam ſi aer alicuius regionis perpetuò craſſus, ſolum humidum, aqua perpetuò mala, ſemper perſeuerant diuturnæ ac ineſtinguibiles affectiones. aer Piſis ſemper malus eſt ratione cuiuſdam reflexionis, quæ fit à Montibus ſancti Iuliani à tergo poſitis. ex his enim reflectitur aer aquæ Maris. Præterea Arnus ſtagnat ibi diu lacus putres generans ob miſcelam aquæ marinæ cum fluuiatili. addatis quòd etiam ſolum ipſum malum èſt, & niſi quot annis putei expurgentur ſemper cænum redolent, & malum ſapiunt odorem, ideò cum hoc perpetuum perpetui ſunt ibi morbi communes, qui Endimici à Gal. & alijs ſcriptoribus appellantur, uel Endimiales, non dico Epidimicos. ſed accidit ut iſtæ tres cauſæ non perpetuæ ſint, ſed ab aduentitia natura mala, quæ deſinit fiunt morbi communes non perpetui, & ſunt illi, qui à Gal. Epidimi, Epidimij, & epidimici uocantur, à nobis epidemiales. ceſſant hi: quoniam perpetuæ non ſunt cauſæ, cum autem communes ſint cauſæ, communes ſunt morbi. iſta tria communia ſunt aqua, aer, locus, & quia non perdurant iſtæ cauſæ, ideo neque perdurant affectus. Videte igitur differentiam inter Endimicum, & Epidimicum morbum, Endimicus eſt communis perpetuus, Epidimicus eſt communis non perpetuus. Verùm ſciendum quòd rurſus epidemialis morbus diſtingui-

tur ratione tempeſtatum anni, quoniam alio morbo epidem. corripietur populus æſtate, alio hyeme, & ideò quidam æſtiuales, quidam dicuntur hiemales, quidam autumnales &c. Iterum *diſtinguimus huiuſmodi morbos ratione ipſius moris, & naturæ ægritudinis, aliquæ enim ſunt benigni moris, ita ut non interficiant, breues, & acutæ, & uel longæ & mices, & hæ dicuntur epidemiales ſimpliciter, uel ſunt peſſimi moris interficientes, uel corrumpentes ſaltim aliquam partem, præterea etiam contagioſæ ſunt, & iſtæ non ſimpliciter epidemiales, ſed malignæ, & peſtilentes dicuntur.* Vnde *omnis peſtilentia epidemialis morbus eſt ſed interficiens, & unà cum pernicie coniunctum habens contagium, & dicuntur peſtes epidemiales, hac ratione, quia omnis morbus, qui pernicioſus eſt peſtis dici debet, & qui citò ſua natura inducit mortem, nam interficit hominem ſicut uenenum extra aſſumptum, itaque quoties epidemialis morbus corriperit regionem, & ſimul interficiat homines uocamus epidemialem peſtilentem, uel peſtem epidemialem.* Hæc *autem exemplo pateant ſiuer ualdè auſtrinum, calidum, & humidum, & æſtas ſucceſſerit ardens ex* Hippoc. *orietur lippitudo, uel ſcabies, quæ inuadunt uniuerſum populum. ſi autem populus bibat aquam bonam, quæ poſtea inficietur oritur epidemialis morbus ueluti accidit ſæpe, ac ſæpius in caſtris.* Præterea *ſi aliquando ducitur populus, uel exercitus de una regione in aliam corripitur morbo epidemiali.* Hoc *patuit ſuperioribus annis ex diluuiis qui uniuerſam* Italiam *occuparunt, poſt ſex annos ſemper epidemiales morbi inſurrexere.* Hoc *ego collegi ex* Gal. His *conſtitutis ueniamus ad rem noſtram. iſti dicunt morbum* Gallicum *eſſe epidemialem æſtiuum.* Epidemialem: *quia nullam habuit rationem ætatum, ideò morbus communis eſt concedo, & eſt epidemialis, nego hoc, quoniam non habet illas cauſas, quas morbi habent epidemiales. cauſæ morborum epidemialium tres ſunt, aqua, aer, & regio,* Gallicus *morbus non à ſolo, non ab aqua, non ab aere ergo non epid.* Dicent *hic ortus eſt ab aſtris, quæ infecere aerem, præterea ab aquis infectis in exercitu* Gallorum, Rurſus *diluuium corrupit ſolum, fontes, & puteos* Tempore Alexand. Præterea *exercitus* Gallorum *ex* Gallia *migrauit in* Italiam *ergo pp mutationē loci, orta eſt lues illa.* Ad *aſtra dicebam quòd cum conſtellatio fuerit ante xi. annum quomodo potuit tandiù perdurare?* Imò *dico quòd nulla particula illius elementi aeris 83. anni. potuit reperiri in 94. quoniam denuò, ac denuò aqua conuertitur in aerem, & aer abſumitur ab igne.* De *ueneno, quo aquæ infectæ ſunt, dico quòd orta eſt peſtis grauisſima, & febres malignæ in exercitu, & ſicut febres, & peſtis non fuit perpetua ita debuiſſet*

Primo de rōe uic. ī morb. ac com. 9. & in præf. ī primum epid.

eſſe morbus gallicus, at iam perdurat, nec adhuc aboletus. Ad inundationem dico quòd fuit Romæ tantùm, & ſi fuiſſet per totam Italiam non ne tunc orta eſt peſtis? & demus quòd gallicus eodem partu enixus fuerit cum peſte illa, non ne una cum peſte deſiiſſet? & ideò colligimus falſum eſſe Gallicum epidemialem eſſe. Addatis ſi ex inundatione oritur morbus Gallicus, cur tempore Pelagii, & aliis in quibus fuerant inundationes nō denuò ortus eſt morbus Gallicus? non ne 33. uel 34. anno Clem. Pontif. factum eſt diluuium Romæ, quod maiorem partem edium dirupit? Dicent non fuere conſtellationes concomitantes, dico quòd ſic. non ne erat prædictum hoc ita ut omnes crediderint futurum uniuerſale diluuium, & ſupplicationes factæ per totam Italiam? tunc aderat morbus Gallicus, & non renouatus nec ſæuior factus, imò mitior. Nonne ſuperiori anno Diluuium fuit inſigne in tota Flamminia, Hetruria, & Romæ? Quomodo ſe habuit Vincentia, Verona, Bergomum, & Mediolanum, quæ paſſæ ſunt epid. morbum, & tamen denuo Gallicus non apparuit? nonne fuit mira aquarum copia 51. 52. 53. & 54. anno, & tamen non proritatus eſt iſte affectus? colligamus igitur non poſſe dici Epidemialem. Neque eſt dicendus æſtiuus, quoniam morbi æſtiui breues ſunt, & acuti, & ſi producuntur ultra æſtatem ſemper mutant naturā. exempli gratia ex ſimplici tertiana fiet duplicata, & nota, uel quotidiana, uel quartana, nec ſine permutatione æſtiuæ ægritudines longo tempore durant. at in morbo Gallico eſt ſtatus 20. & 30. annorū uideo eundem affectum, eademq; ſymptomata.

Sed uideatis quid deceperit iſtos. Fuit affectio pudendorum quæ incipit: At caries gallica non eſt illa putredo, quam refert Hippoc. Sed iſti uiderant ſuis temporibus oriri ulcera circa pudenda, quæ calefactiones uocātur, nam ante morbi Gallici ortum ſcriptores, ut Guido &c. locuti ſunt de his, uel cum Iuuenis non mundat glandem, uel quia habet rem Venereā cum muliere mēſtruata, & tunc oriuntur calefactiones iſtæ. uiderat Leon. has ante Gallicum affectum quæ æſtiuæ ſunt, uidit poſtea has prænuntias morbi Gallici, ideò eum dixit eſſe æſtiuum. at ego dicam eſſe maximam differentiam inter cariem, & calefactiones ut infra patebit, Diſtinguatis igitur ea ratione, quam uos docebo. Itaque colligatis morbum Gallicum non poſſe coniungi cum aliquo antiquorum. Ad rōnes

Quòd Gallicus ſit morbus nouus communis contagio inductus.

CAP. VIII.

SED iam receptui cauentes concludamus eſſe morbum communem, quia habet cauſam communem, non communiſſimam, non aquam, non

aerem, nec locum, ſed actiones hominum, & hæ ſunt contactus, & confricatio hominum inter ſe. Ideò morbi communes alij patrij, alij epidemiales, alij oriuntur ab actione communi hominum, ſcilicet à contagio, cuius generis eſt iſte morbus, & ob hanc cauſam nouus erit. Iam non poſſumus nouum dicere, quia fermè 100. agitur annus, quo hoc laborat Italia. dicitur autem Nouus, quia eum non cognouerunt antiqui Medici. Dictum ergo hucusq; eſt qua ratione primùm eruperit morbus, qui ue fuerint primi medici, qui talem luem nouerunt, & nomen affectui impoſuerunt. & quoniam controuerſia eſt an nouus an antiquus rões quibus probabant antiquum adduxi, Impugnaui, deleui: oppoſitas probantes nouum roborauι. & dixi delatum morbum ab Indijs, & per contagium toti Europæ communicatum; Nunc relinquitur ut deſcendamus ad rem ipſam ad naturam, ſcilicet eius; ſed præſtat prius ſubiectam ſpeculari materiam.

De parte quæ primò, & per ſe laboret, & quòd non eſt communis toti corpori. CAP. IX.

Videndum eſt quid nam ſit iſta lues, ſed quoniam ueluti Hydra apparet, quæ non unum capud ſed ſeptē habebat, & uno reſecto multa renaſcebantur ſic merito iſtius morbi laborat, capud, facies, crura, articuli, pudenda &c. ideò neceſſario quærendum quæ nam ſit pars, quæ primò, & per ſe laboret: deinde ſuccedet facilis naturæ morbi inquiſitio. Poſſet quis dicere quòd uniuerſæ partes corporis ſint ſubiectum. Quod falſiſſimum eſt. nam ſicut in febre, & alijs communibus morbis audiſtis, ſunt communes morbi, aut reſpectu corporis uniuerſi, aut reſpectu ſpeciei, reſpectu ſpeciei, qui uno, & eodem tempore, & ſenes, & pueros, & uiros & fœminas aggreditur. Prætera dicitur communis reſpectu corporis, ut febris, quæ inuadit totum corpus, nam licet cor primò patiatur tamen totum patitur corpus. At Gallicus morbus corripit omnes particulas corporis ergo communis eſt. Sed habetis inſtantiam, quia aliquando capud, aliquando pudenda ut in pueris aſſumentibus lac Gallicarum mulierum non patiuntur, ideò non poſſumus tutò affirmare morbum eſſe communem.

Prima opinio q totũ corpus ſit ſubiectum.

Impugnatio.

Quòd pars quæ primò & per ſe patitur non ſint pudenda. CAP. X.

Si igitur morbus non eſt communis quæramus quæ ſunt particulæ, quæ primò inficiantur ab ipſo morbo? In hoc diſſentiunt ſcriptores, qui

uariè multa obſeruarunt. quidam tenent eſſe pudenda, & mouentur hac ratione ualida, quoniam primum, quod inficitur uel eſt ſedes ipſa, uel pudendum mulieris, aut uiri, cum igitur uideant quòd ſæpiſſimè per has uias concipitur morbus, & ſemper remanet ueſtigium circa pudenda, niſi ex toto tollatur lues ideò illa primò, & per ſe ſunt ſubiectum. Et *quod eſt hoc ueſtigium?* Fermè *ſemper niſi ſanentur hanc habent conditionem, ut quoties cum muliere digladiantur etiam ſi munda ſit, excorietur ſaltim glans.* Hoc *eſt genus reliquij.* Pr*æterea ſanatur caries, poſt hanc ſuccedit caro dura, callus durus qui ad annos producitur, niſi ex toto liberetur æger. hoc eſt ſecundum. tertium eſt quoniam in aliquot reperietis, qui ulcere, uel carie* Gallica *laborarunt, quòd ſuboritur in pudendo, uel per dorſum, uel ad latera ueluti neruus, pars quædam dura & oblonga uſque ad finem ualetudinis perſeuerans. Cum hoc obſeruarint* Medici *collegerunt partem præcipuam, atque* Regiam *affectus huius ſedem eſſe pudenda.* Pr*æterea* Gonorea *decidit, caries erodit, prorumpunt bubones.* H*æc ſunt principia, & ueluti milites leuis armaturæ uictorem* Gallicum *exercitum præcedentes, quis ergo dubitabit ſubiectam partem primam eſſe pudenda? Verùm quanuis hæc ſententia probabilis ſit, à me non probatur ratione hac ducto; quoniam multos uidi lue hac laborantes non infectos circa pudenda, nam per intromiſſam ori linguam, per oſcula, & ſuauia, per ſudores, contactus, & amplexus communicatur ægritudo iſta.* Pr*æterea ſolet mulier patiens cariem in palato communicata ſaliua, & ſanie inficere amicos. cum igitur tot uiis introducatur morbus ergo pudendum non eſt ſubiectum proprium.* Pr*æterea obſeruabitis in* Praxi *puerulum lac matris infectæ ſuggentem infici, & tamen pudendum nihil pati.* Pr*æterea uidebitis puerulos naſcentes ex fœmina infecta, ut ferant peccata parentum, qui uidentur ſemicocti ueluti* Gambari *elixi, non habere pudenda infecta ergo pudēda nō propria ſedes morbi.* Incipit *ꝑ pudenda; cōcedo, ſed incipit etiam per omnes partes, per quas fit communicatio, ſed maior communicatio fit in re* Venerea *per has uias, ideò ut plurimum pullulat morbus per partes iſtas, non autem proprium ſubiectum ſunt. [cauſa autem cur hæ uiæ præbeāt ut plurimùm huic infectioni aditum eſt, quia tum propter motum, & fricationem incaleſcunt partes, & rarefiunt, tùm quia obſcenæ ſunt calidæ atquæ humidæ, & ideò facilius putredini uiam ſubminiſtrant.]*

Secunda opinio ꝙ ſint pudēda.

Impugnatio.

Quòd non ſit capud proprium ſubiectum Gallici. CAP. XI.

ALij non leuis authoritatis dixerunt capud eſſe partem propriam, quæ conficitur morbo, & (ut ingenuè fatear) capud ut plurimùm laborat, licet non ſemper, & uidemus circa capud maiora ſymptomata, quoniam ſtatim ibi dolores, qui non cedunt medicamentis, ibi flores, & gemmæ orientales, ſcilicet puſtulæ, ibi caſus fit capillorum ibi gummata luxuriant, inde galea, qua cerebrum regitur aufertur, & uidetis pulſantes membranas, ueluti ſi non adeſſet corium. Præterea in naribus, & faucibus ulcuſcula ſuboriuntur, in ore multa habentur foramine, Tinnitus aurium inſuperabilis ſentitur, ego non habeo ſymptoma, quod magis hoc me cruciet & teſtor ignorantiam meam nunquàm potui eius certam inuenire ablationem. ſuperaui aliquando uel hoc, uel illo decocto, ſed certè non habeo proprium medicamentum. Cum igitur tot ſymptomata capud infeſtent ergo capud eſt primò, & per ſe ſubiectum. Hæc uera ſunt ſed quod ſit primò & per ſe ſubiectum capud uerum non eſt, quoniam multi Gallico laborant, & non circa capud. Praxis docebit uos. multi enim gonoream, dolores, & gummata circa crura patiuntur capite ſemper illæſo. Præterea doloroſus lichenes circa pedes, & manus ſubcritur, & capud nō laborat ideo huiuſmodi affectio non eſt propria capiti.

Impugnatio.

Quòd nō ſit cutis nec crura proprium ſubiectum. contra Leonicenum. CAP. XII.

Leon. opinio.

LEonicenus dicebat eſſe morbum cutaneum ut in ſcabie, lichene, & ſimilibus affectibus apparet, ideò tenebat cutim eſſe proprium ſubiectum. Pili hærentes cuti cadunt, & ſunt adnati cuti. Præterea puſtulæ, lichenes, cutim afficiunt ergo cutis propria pars ſubiecti. Tamen non uidemus hæc omnia in omnibus. quot ſunt laborantes à defluuio pilorum immunes? Præterea circa capud fit fluxus iſte, non circa alias partes ergo non dicere poſſumus uniuerſam cutim pati. Quare cum non probemus ſententias alias, multò minus, probabimus crura eſſe ſubiecta (ut falsò quidam perſuadent) quoniam perpetuum non eſt, ut ſemper quamdiù duret morbus duret affectio illa. Propria pars ſubiecta morbi ſemper neceſſariò patitur donec adeſt morbus.

Imdugnatio.

Vbi

Ponitur opinio propria & concluditur eſſe hepar.
CAP. XIII.

SI igitur uolumus reperire ſubiectam partem opportet eam ſemper laborantem iſto morbo inuenire. ſi unus eſt morbus, & non communis neceſſe eſt, ut ſit unius partis ſemper laborantis, aliter non eſſet unus morbus, nec una pars laborans opus eſt ergo ut habeatur pars iſta affecta ſemper. & ad inueſtigandum hoc abſque Gal. præſidijs fruſtrà laboraremus: quæ tria ſunt in primo de loc. affec. & in lib. de conſt. art. primò eſt natura partis affectæ, ſecundò ſunt cauſæ efficientes morbum, tertiò ſunt ſymptomata conſequentia morbum. Videamus primum. Quoties cernimus conſtitutionem, uel naturam partis eſſe corruptam, illam morboſam eſſe colligimus. Videamus hoc in morbo Gallico, Non poſſumus tutò, & certò ad ſenſum hoc in eo iudicare, nos uidemus cutim exulceratam, quis erit, qui non dicat laborare cutim ſi amiſit propriam unitatem? dolet capud, cadunt pili, corrumpitur os cerebri quis erit qui non dicat capud eſſe ſubiectum? igitur cum Gal. hæc tria propoſuerit qui ad hoc unum tantùm reſpexere decepti ſunt, concludunt enim illas particulas eſſe ſubiectum, ſed non proprium, primum, per ſe, & neceſſarium, quoniam contingit aliter ſe habere. ideò non ueniunt in cognitionem radicis intimæ, quæ uerè eſt morbus. Præterea obſeruemus adnata, cadunt pili dicemus laborare cutim, tamen non eſt uerum, quia non ſemper hoc accidit. Præterea ueniamus ad partes partium. ſolet per contagium introduci, non ne oculi, pulmo, corium, cor &c. laborant per contagium ſicut etiam pudenda? nulla pars eſt propriè ſubiecta morbo Gallico, quia nulla perpetuò laborat, ſed aliquando hæc, aliquando illa, ideò iſta uia non præbet nobis cognitionem loci affecti: Veniamus modò ad cauſam. Quæ eſt cauſa? contagium. & quanuis puerulus qui ſuggit lac malum nutricis inficiatur, tamen magis contagium inficit, quàm lac: pariter natus ex matre infecta inficitur, ſed contagium magis poteſt. Et quàmuis quidam ſummæ auctoritatis uoluerint defendere caſtas matronas dicẽtes aqua benedicta infectas. Infectio illa habuit originem per unum aſperges, ſcio ego. non concedatis ergo oriri niſi contagio. Videamus ergo an à contactu poßimus inuenire partem propriam. Non poſſumus certe: quoniam cum ſit contagium, quod aut afficit pudenda, aut corium, aut cor, aut pulmones, aut oculos, non eſt particula præter iſtas, quæ per contagium laboret, igitur aliqua erit ex his, quæ erit uerum ſubiectum, ſed nullum horum perpetuò infectum igitur cauſa non poterit indicare nobis locum affectum. Reſtant læſæ

C

actiones. Videamus in morbo Gall. quæ actiones læduntur; & duum generum ſunt, alterum continet læſionem, quæ non durat, ut cum adeſt triſtis ſenſatio circa capud, circa neruos, & circa crura. ſed non perpetuò, quoniam aliqui non laborant, & ideò de his non conſiderandum cum perpetuus non ſit morbus in illis particulis, nam nos quærimus partem, in qua perpetuò reſidet morbus. alterum genus eſt actionum læſarum, quæ perpetuæ ſunt. Inſpiciamus capud, uos uidebitis in eo nullam læſionem perpetuam, nec quæ pertineat ad facultates intimas, nec quæ continet ſenſus exteriores ergo non eſt læſio cerebri, ergo nec capitis. Veniamus ad cor. in corde perpetua læſio non adeſt, nec circa actionem eius, idem dico de pulmonibus, idem de reliquis partibus quæ eſt ergo læſio? Actio naturalis ſemper eſt affecta, qua attrahitur alimentum, retinetur, & concoquitur, apponitur & aſſimilatur, & quicquid excrementi eſt excernitur. Indicant hæc primùm grauitas corporis, torpedo quædam, hæc non dependet niſi à læſis particulis ſimilaribus, uos uidetis colorem immutatum ab immutatione humorum qui pendent à naturali facultate. Videmus nigrum, pallidum, album, & mortuum colorem. Prætereа fit congeſtio excrementorum in omnibus particulis, unde oriuntur gummata, tubercula in oſſibus, & perihoſtijs, unde hæc, niſi ex labefactata uirtute naturali, quæ decoctum non apponit, crudum non concoquit, excrementum per debitas, & conſuetas uias non expellit? Hinc fit etiam læſio in defluuio pilorum, hinc generantur infinita excrementa, hinc ſanguis à naturali ſtatu recedens immutatur. ſi igitur hoc perpetuum eſt, ideò neceſſarium eſt hunc morbum afficere fontem fouentem hanc facultatem; & hoc eſt epar, in quo tanquàm in propria parte oritur morbus. Confirmat ſententiam hanc auctoritas grauiſſimorum uirorum, quorum maxima pars declinat in eam. Huius opinionis fuit Antonius Muſa præceptor meus. Braſſauola, Mõtanus, Antonius Gallus, qui ſcripſit de ligno Guaiaco libellum. Nicol. Maſſa medicus Venetus, Petrus And. Matt. Cum igitur unus ſit morbus, qui habet uaria ſymptomata cum unã particulam requirat illud epar erit, colligimus autem hoc à læſione actionis naturalis, cuius principium, & fons continetur in epate. ſequitur ut naturam morbi iam proſequamur.

De Natura morbi an ſimplex an compoſitus & primò contra Braſ.

CAP. XIIII.

CVm uiderimus partem affectam, uideamus naturam morbi, an ſimplex, an compoſitus, an unus, uel plures. Quidam dixere eſſe plu-

rium ſpecierum. Vnde præceptor meus uoluit 234.*ſpecies explicare. ſed labor fuit uanus, & inutilis.* Quidam Nicolaus Mattheolus, *quem ſecutus eſt.* Io. Sueſſanus Neapolitanus *fuit huius ſententiæ, quòd eſſet congeries omnium malorum ſimul. Quæ opinio ſuſpecta eſt, quoniam ægritudo hæc non ſuperatur à multitudine medicamentorum, nec oportet totum pharmacopolium accipere, ſed ſimplicisſimis tollitur auxiliis, ideò unicam naturam habet. & quamuis ſimplicia iſta diuerſas habeant partes, tamen* Salſaparilia, Guaiacum, *argentum uiuum uniformia ſunt, nec diuerſas habent partes & his ſanatur, ideò nullo pacto dicenda eſt multiplex affectio ſed ſimplex.* Braſ. Nicol.

Contra Manard. CAP. XV.

Quæ ergo erit? Io. Manardus Ferrarienſis *opinabatur eſſe ſolutionem continui: quam ſententiam imitari uiſus eſt* Montanus, *in libro, qui ſcriptus ſub* Montano *editus eſt; libri enim qui circunferuntur non ſunt* Mont. *ſed partim ſui, partim ſui diſcipuli,* Mont. *nihil edidit, res ab illo proditæ ita integræ erant, ut nihil limatius nihil doctius, & quàmuis affectarit* Paradoxa, *tamen tanta eloquentia aſtruebantur ut uiſa ſint axiomata. ſi iam edita conſpicitis* Paradoxa *falſisſima apparent, quæ uera ſunt inuenuſtè, atque ineleganter ſcripta ſunt omnia. iſti ſuæ gloriæ intendentes eam deturparunt, & profitentes eſſe* Pauones Montani *nihil intelligunt.* Ideò *oro uos ut non imponatis illi uiro, quæ olent artis ignorantiam: ſed quæ & elegantiam, & ingenium acerrimum, & peritiam ſapiunt ſua dicito, quæ minus,* Pedagogis *illis qui noctuæ turpes magnanimam in cathedris aquilam repreſentabant, imponito.* In *eo igitur libello de morbo gallico uidetur* Mont. *conſentire cum hac ſententia* Manardi. *At hoc falſum eſt. quoniam in epate, non tumoris, non ulceris, non uulneris adeſt ueſtigium, ego uoluì per anathomen hoc experiri, & ſecui in uno anno pluſquàm* 50. *homines, et nunquàm reperiui ſolutionem continui in epate.* Indicatur *etiam à curatione, quia non eſt curatio ſolutæ unitatis, quoniam ſoluta continuitas ſemper indicat exiccationem cum unione partium, & adſtrictione, modò adſtringentia potius obſunt, quàm proſint in gallici curatione. ſed* Mont. *hac ratione mouetur, quoniam morbus incipit cum ulcere & cum ulcere deſinit.* Hoc *uerum eſt de partibus exterioribus, tamen ob id non dicemus ulcus eſſe morbum gallicum, quoniam ulcus non eſt perpetuum. defluunt pili, adeſt* Gonorea *ſine ulcere, & tamen adeſt morbus gallicus. ſunt ſymptomatici affectus conſequentes, tamen non eſt propria natura gallici.*

Quòd non ſit frigida & humida intemperies. CAP. XVI.

3.opinio. Q Vidam dicunt eſſe intemperiem frigidam, & humidam epatis, quia abundant talia excrementa. uos uidetis robuſtisſimos iuuenes, qui nunquàm expuunt, poſtea adeò expuere, ut ſit incredibile. Præterea uentriculus, & omnes uenæ explentur hac materia pituitoſa, ideò neceſſe eſt ut dicamus epar pati intemperiem frigidam, & humidam. Impugnatio. Domini ſi uentriculus eſſet locus affectus reuera potuiſſent colligere hoc, quoniam abundat pituita. Epar frigidum, & humidum gignit ſanguinem ſapiens pituitæ naturam, non ueram pituitam, quæ gignitur in uentriculo, ſi eſt mucus gignitur à cerebro uel male affecto, uel in quo materia multa luxuriet. non igitur ualet, abundat pituita ergo eſt intemperies frigida, & humida epatis. Vos uidetis homines laborantes calida epatis intemperie, & ſicciſsima, expuere lagenas pituita plenas.

Quòd non ſit calida & ſicca intemperies. CAP. XVII.

A LII etiam intemperiem calidam & ſiccam autumant. & qui Nobilioris ſunt authoritatis iſtius ſunt ſententiæ. Aliqui addunt materiam coniunctam, aliqui non addunt. Montanus, & alij hoc tenent, & hanc intemperiem dicunt eſſe uerè morbum, à quo omnia pendent: qua præſente omnia adſunt, & remota remouentur. Prima rō. Mouentur his rationibus primùm, quia naſcitur affectio cum ulceribus, & deſinit in his; hæc autem fiunt à materia acri, & erodente, quæ gignitur in epate, quod non fit niſi epar ſit diſtemperatum in caliditate, & ſiccitate, quoniam humor in hepate generatur. 2.ratio. Secunda ratio, abundant excrementa copioſisſima, quæ calida ſunt, tanta eſt copia materiæ bilioſæ, & exuſtæ, ut nihil maius, ergo epar eſt exiccatum, & excalefactum. 3.ratio. Tertiò in morbo hoc ſuccedit defluuium pilorum, quia eroduntur radices ipſorum, non ob ſiccitatem cutis, quia non renaſcerentur: hæc eroſio fit à phlegmate ſalſo, quod quatenus phlegma ſalſum ab epate oritur calido, & ſicco. Impugnatio. Videtur probabilis hæc ſententia, tamẽ nõ poſſum dicere eam eſſe ueram, ratio me mouens eſt, quoniam curatio tota toto cælo diſtat ab iſto morbo. ego erubeſco quomodo docent curare calefacientibus, & ſiccantibus morbum calidum, & ſiccum? hoc contrarium eſt methodo. Sed dicent medicamenta iſta digerunt, & materiam euacuant. Hoc eſt falſum. primò quia non eſt uerum eſſe morbum cum materia. ſecundum falſum eſt quòd neceſſariò ſequitur, quòd in-

temperies iſta foueatur à materia, & ſequatur materiam. Nam uidemus, quòd in eriſipelate eſt intemperies calida, & ſicca in parte, ſi euacuemus ſanguinem ſtatim ceſſat caliditas, & intemperies, quæ concomitabatur materiam, & dependebat à materia, & ideo euacuata materia ceſſat intemperies, quod non eſt dicendum in morbo gallico. Quæ eſt iſta materia quæ morbum iſtum præceßit? Videmus iuuenem dormientem una hora cũ amaſia infici, quæ eſt materia iſta, quæ defluit ad epar? nulla: ergo falſum eſt per continuatam euacuationem fieri ſanationem morbi. Præterea eſt neceſſarium quòd ſi ſit morbus cum materia adſit tumor; Intemperies cum materia eſt quando materia non adeſt in uenis, ſed in loco affecto, ut uerbi gratia: in manu eſt materia dupliciter uel in uaſis, uel extra uaſa: ſi in uaſis; non facit morbum: ſi extra uaſa; facit morbum: locum autem affectum uoco propriam ſubſtantiam particularum, non uenã. iſta docentur à Gal. qui dicit, quòd ueluti ros diffunditur materia per particulas ipſas. ſi multa eſt facit tumorem, & ſic reuertemur ad primam ſententiam, quòd ſit ſolutio continui; tumor autem iſte cum intemperie calida, & ſicca eſt eriſipelas, ergo gallicus morbus eſt eriſip. hoc eſt falſum, ergo falſum eſt eſſe intemperiem calidam, & ſiccam. Præterea curaremus ſine indicatione. Nam lignum Guaiacum, ſalſaparilia, ſuffumigium ex cinabrio, exercitatio, uictus ratio tenuißima, calefacientia ſunt, & ſiccantia, & tamen ſanatur epar, & à gallico penitus abſoluitur, ergo ratione contrarietatis, neceſſariò igitur concludimus, quòd affectus aut ſit frigidus, & humidus, aut non calidus, & ſiccus. Ad Rationes: incipit cum ulceribus, hoc non eſt uerum ſemper. ſed ſi fit, hoc fit quia labefactantur naturales actiones epatis, ideò ſubnaſcitur feruor ex inconcoctione. & ſic fiunt ulcera. & ſi incaleſcit epar ob id non eſt intemperies calida, & ſicca. Ad ſecundum accidunt excrementa bilioſa. frequentißimè eſt hoc, non ſemper, accidit autem hoc ex feruore excitato, tamen feruor eſt ſymptoma morbi, non autem natura morbi. Ad illud de defluuio pilorum, hoc uerum eſt, ſed non ſemper, ſed cum fit eſt propter humores acres, qui oriuntur ab epatis intemperie, non autem ſunt morbus. At incipiente morbo gallico ſemper opinatus ſum, quòd ſenſim, ac ſenſim incaleſcat, & ſiccetur epar, hæc autem non natura morbi, ſed conſequitur de neceſsitate affectum, qui eſt cauſa feruoris, feruor eſt cauſa caliditatis & ſiccitatis, quæ ſenſim, ac ſenſim fit. Ego quæro ab iſtis huiuſmodi caliditas, & ſiccitas epatis eſt æqualis intemperies, uel in æqualis? ſi eſt intemperies æqualis ergo eſt altera Natura, non igitur erit morbus, quia morbus naturam deſtruere intendit. Per intemperiem ſiquidem æqualem intelligimus temperaturam

Secũdo de cauſ. ſym. cap. xi.

Ad primã rationem.

Ad ſecũdã

Ad tertiã.

introductam in particulam, quæ eſt uelut altera natura. Exempli gratia, *epar in iuuene eſt calidum, & humidum, in ſene frigidum, & ſiccum. iſta eſt intemperies, ſed æqualis, quia ſenſim, ac ſenſim introducta eſt. & hæc eſt illa intemperies,* de qua *ſæpe fit mentio: & hinc eſt, quòd naſcuntur quæſtiones in conſultationibus: clamantes digladiamur, & ſumus concordes. quis dicet temperaturam eſſe calidam, & ſiccam, aliquis uerò frigidam, & hi ad uaria reſpicientes uaria enuntiant. hic & enim innatam, ille aduenientem conſiderat temperaturam. ſi eſt intemperies inæqualis eſt mutatio temperaturæ, quæ nondum facta eſt naturalis parti, & præter naturam eſt, & nondum æqualiter inuaſit omnes minimas particulas, & hæc eſt morbus.* Quæro ego an *caliditas in epate ſit inæqualis intemperies?* Gal. *ſecundo de cauſ. ſymp. uolebat hanc non fieri ſine dolore, at in epate non ſentiunt ægrotantes talem dolorem.* Dicent *epatis ſubſtantia non habet ſenſum, ſed ſenſus eſt in membrana exteriori.* Verum eſt *quòd parēchima, caro illa epatis non habet ſenſum, quia non eſt conſtans ex ſubſtantia neruoſa, non habet neruum admixtum.* At *ego dixi in* Anathome *contra alios; neruorum infinitas propagines diſſeminari per totum epar, ergo epatis ſubſtantia habet ſenſum.* Nego *conſequentiam, quia non ſufficit hoc, ſed requiritur ut diſſeminentur in ſubſtantia nerui mixti. dices ergo non ualet ratio.* Valet *ratio, quoniam non ſolum in morbo gallico epatis ſubſtantia patitur ſed uenæ, arteriolæ & neruuli ſibi coniuncti laborant, quoniam ſi laborat epar, quod eſt fons laborant exteriores actiones naturales, &* communicatur *per particulas illas habentes neruulos coniunctos, ergo ſi intemperies iſta inæqualis eſt, & magna, epar ſentiet dolorem, quoniam morbus gallicus intenſiſſimus, quia effectus intenſiſſimus ergo in principio morbi huius ſentiri neceſſe eſt dolorem grauem, at non ſentitur ergo non eſt intemperies inæqualis.* Conſtitutum *ergo ſit morbum gallicum non eſſe intemperiem frigidam, & humidam epatis, pariter neque calidam, & ſiccam tamen in morbo iſto, & diuturno epar ſenſim, & ſenſim contrahit intemperiem æqualem calidam, & ſiccam, quæ non eſt morbus, quoniam ſanamus luem* Gallicam, *& non remouetur intemperies. hoc autem accidit, quia ex affectu feruor oritur, hoc autem conſequens eſt morbum, non morbus.*

Quòd non ſit calida, & humida intemperies, nec putredo.

CAP. XVIII.

ALII *opinati ſunt epar pati intemperiem calidam, & humidam, & huiuſmodi eſſe* Gallicum, *neque ſolùm hoc: ſed putredinem addūt*

illi intemperiei admixtam. huius ſententiæ fuit Io. Gallus *uir doctiſsimus, cuius opinionem ſequuti ſunt alii doctiſsimi & grauiſsimi doctores: mouenturq; hac ratione, & dicunt morbus gallicus eſt contagioſus, at omnes huiuſmodi morbi habent putredinem, & corruptionem ſubſtantiæ illius partis, in qua eſt morbus, ergo iſte morbus habet diſſolutionem ſubſtantiæ ſecum epatis, at in putredine ſemper adeſt caliditas, & humiditas; ideò affectio* Gallica *erit intemperies humida, & calida epatis, uel eius putredo.* Ratio *iſta aſſumpta à putredine ratione contagii laudabilis uidetur, tamen non tanta eſt, ut nos poſsimus adhærere huic opinioni.* Nam *quamuis deductio huius argumentationis ſit à caliditate, & humiditate, & à putredine; tamen diſtinctiſsimæ res ſunt, ideò opus eſt dicere uel eſſe intemperiem calidam & humidam, uel putredinem: cum enim morbus ſit unus neceſſarium eſt ut ſit unus per unam formam, hic adeſt gemina forma, hoc non poteſt eſſe. aliud eſt putridum eſſe, aliud eſt eſſe calidum, & humidum.* Dicet *quis omnia calida, & humida facilè putreſcunt, uerum eſt.* Panis *in ſanguinem uertitur, tamen non ſunt idem, ſed formæ diuerſæ ſunt: ſed primùm loquamur de intemperie, & dicamus morbus contagioſus eſt, concedo; contagium putredinem ſapit, concedo: at facilius putreſcit quod calidum eſt, & humidum, concedo: ergo morbus eſt intemperies calida, & humida, nego conſequentiam,* Neſcio *in qua figura concludat hæc argumentatio; aliud eſt quòd ſubiectum corpus ſit calidum, & humidum, & putreſcat, & morbus fiat contagioſus, aliud eſt quòd morbus ſit calidus, & humidus, intemperies calida, & humida non eſt putredo, igitur nō eſt morbus. ſed eſt cauſa morbi, exempli gratia, in materia calida, & humida fit putredo, ſi eſt alicuius membri dicitur gangrena, ſi alicuius particulæ dicitur nome. quæro ſi hæc pars putreſcat quo morbo laboret? non eſt intemperies calida, & humida, hæc eſt cauſa morbi non morbus, ſi eſt contagioſus morbus, & nome alias partes corrumpit, nō reddit eas humidas, & calidas. ſed facit putreſcere humores, quibus putreſcentibus putreſcit pars ipſa. putreſcit hepar in morbo gallico ergo communicatur intemperies calida, & humida, nego hoc: quia morbus iſte non eſt calidus, & humidus, communicatur natura morbi, putredo ipſa, combuſtio ignis, putredinalis, qui concipitur in humiditate calida partis præexiſtente.* Præterea *quomodo poterit in inſtanti introduci intemperies calida, & humida? de calida non dubito, quia citò agit. ſed de humida. nos uidebimus iuuenem ſpacio quartæ partis horæ coeuntem cum muliere infici gallico, quomodo in tam breui tempore poteſt introduci humiditas, quæ eſt qualitas paſsiua? humectatio partium dupliciter uel per ſe, uel per accidens, per accidens fit*

Io. Galli opinio.

Ratio.

Impugnatio.

per eliquationem,& hæc concretionem, & congelationem præexiſtentem requirit, ut ſeuum, & cera eliquantur ratione caloris, hoc non poteſt dici in hepate, quia non eſt congelatum, nec liquatur, ergo humectabitur per ſe, hoc eſt per admixtum corpus humidum, quomodo breui ſpacio temporis tanta humiditas introducetur in hepate, ut intemperetur? non poſſum ergo colligere hanc opinionem eſſe ueram, ſcilicet Gallicum eſſe intemperiem calidam, & humidam. De putredine, nam qui aſſerunt eſſe intemperiem dicunt quaſi quandam adeſſe putredinem. Videamus, in hepate duplex poteſt eſſe putredo, aut in humore exiſtente in uaſis, aut extra uaſa, in propria ſubſtantia ſolida, quæro de qua putredine intelligunt, ſi de humorum putredine loquuntur hoc non quærimus, ſed quærimus naturam propriæ ſubſtantiæ hepatis. ſecundò ſi in humoribus proponunt putredinem ergo proponunt perpetuam cauſam febris, quia in uiſcere tanti momenti ſi ſunt humores putridi communicatur uapor cordi. Poſſunt dicere. inter ſigna morbi Gallici connumeratur febricula inditium eſt igitur quòd aliqua adeſt minera putredinis, quæ non eſt niſi in epate. Hæc febris non eſt perpetua, nec frequens inditium huius morbi, ergo ſequitur quòd hæc non eſt forma morbi. ſi autem uolunt putredinem eſſe in ſubſtantia nos haberemus nome, uel ſfacelum in hepate. Hoc non dicendum ideò non eſt putredo. eſt contagioſus morbus, ſed non ob id eſt putridus, quia non omnis affectio contagioſa, putredinem coniunctam habet, ſed propriæ ſubſtantiæ alteratione͂, & immutationem, iſta alteratio aut eſt materialis, aut formalis, materialis cum corrumpitur ſubſtantia, & diſsipatur, exempli gratia in ſcabie ab humore acri eroditur ſubſtantia corii, ego quæro corium quid patitur? dico quòd patitur in ſubſtantia ratione materiei: iſta eſt una paſsio, quæ pertinet ad materiam, in Nome patitur ipſa ſubſtantia quo ad formam, non quo ad materiam, quia corrumpitur habitus uitalis, & naturalis, denigratur uel liueſcit pars, remanet intacta caro, os, neruus, & materia, & corium ad minimum redactum non poteſt ſeruare formam corij; in ſcabie morbus eſt contagioſus, quia corrumpitur ſubſtantia corij, corpuſcula quædam educuntur, & oritur feruor colliquans coriu͂, & exedens cutim. ſcabies non eſt putredo, quia non perit forma ſubſtantiæ partis, licet exedatur corij materia. ecce quòd omnis morbus contagioſus non eſt putridus, ille eſt putridus, in quo non pereunte materia ſubiecta perit tantùm forma materiæ remanentis, tandem poſtea perit materia. quod eſt nouum genus morbi, quod non poſſum dicere, habeo enim multa, & ideo digredi minimè ualeo. Sed addunt unum quòd iſta intemperies calida, & humida poſtea proceſſu temporis ſicca euadit & calida hoc poteſt probari non eſſe uerum rationi-

bus

bus dictis, ò Dij boni. non unus eſſet morbus ſed duo. nos quærimus an unus morbus à principio ad finem, & hoc concludimus eſſe uerum. Quomodo ergo eadem affectio erit in principio calida & humida in fine calida, et ſicca intemperies? Præterea ſi hoc eſſet nunquàm ſanaretur morbus gallicus, quia nunquàm ſuperabitur iſta intemperies? Nos per calefacientia, ſiccantia, & quæ feruorem inducunt luem hanc uincere tentamus, qui uolunt eſſe calidam, & ſiccam intemperiem ſaltem poſtea ſuperarent per medicamentum refrigerans, ſed omnia deſinunt in ſuffitus, lignum Guaiacum, & ſalſamperiliam. non uideo ſaccarum uiolaceum, nec exhibitum refrigerans aliquod ipſum hepar. Haberem multas alias rationes, ſed quoniam leuiores ſunt, & à uobis ipſis excogitari poſſunt, ideò concludo affectũ hunc non eſſe intemperiem calidam, & humidam, neque frigidam, & ſiccam, neq; calidam, & ſiccam, quoniam hoc non poſſum indicare ex aliquo.

Quòd affectio gallica non diſtinguatur ratione quatuor humorum.
CAP. XIX.

NEſcio quid uolunt illi, qui diſtinguere intendunt morbum hunc ratione humorum, quoniam uident in homine aliquando hos, aliquando illos abundare humores: faciunt hi quatruplicem morbum, & non uident quòd multiplicant entia ſine neceſsitate. cum autem maior pars doctiſsimorum conſentiat unum eſſe, & unius partis affectum, ideò neceſſariũ eſt aſſerere non eſſe ueram ſententiam horum. Quid ergo erit? non ulcus, non tumor, non intemperies, non putredo, ergo nihil? utinam Dij hoc facerent, non enim oporteret homines excruriare, & miſeros iuuenes nunc hoc nunc illo medicamento uexare. ideò aliquid eſt & maximum. uideamus ergo ueram eius naturam, & modum generationis, ſed prius an ſit morbus.

An affectio Gallica Morbus ſit nec ne. & ſi morbus in quo genere.
CAP. XX.

MOrbus Gallicus nouus eſt, quia nulla habetur eius mentio apud antiquiores, non à cælo delapſus, nec exurgens ab inferis, ſed per contagium ex occiduis Indijs communicatus, unam habet partem, quã propriè affectam dicimus, & hepar eſt. non eſt intemperies calida, & humida non calida, & ſicca, non frigida & humida, nec frigida, & ſicca, nõ ſolutio continui, non tumor præter naturam, non aliqua paſſio in confor-

matione,& numero, ut facilè quis conijcere poteſt. relinquitur ut nos inueſtigemus an morbus ſit. Nam cum omnis natura morbi aut ſit partium ſimilarium,& hoc conſiſtit in temperamento, aut partium inſtrumentaliũ, & conſiſtit in conformatione, numero, & ſitu, aut ſit communis ambobus,& conſiſtit in unitate ſoluta, cum morbus Gallicus non ſit ex iſtis,ergo non eſt morbus. Tamen credo eſſe morbum,& omnes mecum in hoc conſentiunt. ſed quis nam erit morbus? omnis alteratio, & immutatio qualitatum naturalium lædens actiones partium morbus eſt, nam color mutatus, frigiditas & caliditas actualis nunc accedens nunc recedens à partibus, quia non lædunt actiones non erunt morbi,ſed immutatio lædens neceſſariò eſt morbus, hæc eſt definitio Galeni, & naturæ, & eſt uelut axioma in medicina. Videamus iam quot nam ſint genera rerum in corpore humano, quæ poſſunt fieri morbi,illæ erunt à quibus naſcuntur opera in corpore naturaliter exiſtente: color cutis,quia nullam edit certam operam, ſiue mutetur, ſiue non, non eſt morbus, ſic dicendum de caliditate, & frigiditate moderata, quia ex ipſis non dependet opus. Hoc dixi ut reuocetis in mentem cauſam cur in natura morbi neceſſariò læſa actio requiritur, quia actione integra pars non erit læſa neceſſariò. Hoc ſtante uideamus quot nã ſint in particulis ipſis ad quæ conſequantur neceſſariò actiones, ego reperio tria: ſunt temperaturæ manifeſtæ, temperatura formalis,& omnia,quæ pertinent ad conformationem. Prima eſt caliditas,frigiditas, humiditas, ſiccitas. iſtæ ſunt cauſæ quarundam operationum in particulis ſiue ſint ſimplices, ſiue compoſitæ. Vnde os ſua frigiditate,& ſua ſiccitate agit. ſecundum erat harmonia reſultans ex quatuor qualitatibus, nam quando dicimus os eſſe frigidum,& ſiccum non eſt formalis temperatura oſsis, eſt proportio,quæ latet ſenſibus,quæ eſt forma oſsis, ab hac oritur operatio, & hæc eſt ut os generet os. tertium genus eſt,numerus quantitas, conformatio, figura ſcilicet collocatio particularum,& unio, & diſſolutio; iſta cauitate hoc efficimus,quod anguſtiori non poſſumus; & hoc non eſt,quod ego probem, iſta ergo tria ſunt, in quibus omnes morbi continentur; morbus gallicus eſt morbus ergo debet contineri in uno ex his capitibus, non eſt primi generis, quia non eſt caliditas non frigiditas,non ſiccitas,nec humiditas, ſimplex nec compoſita, nec tertij generis, quia non eſt conformatio &c. ergo pertinet ad ſecundum genus, hoc eſt ad formam, & ſubſtantiam rei, nam cum dico temperaturam, & harmoniam illud eſt ac ſi dicam ſubſtantiam totam. ſi igitur dantur iſti morbi ergo neceſſe eſt, ut Gallicus contineatur

dubitatio *ſub hoc tertio genere. Sed quis dubitabit an detur hoc tertium genus cum*

in lib. de diff. morb. & cauſ. morb. & in principio Meth. non inueniatis hanc diuiſionem factam à Galeno de hoc ſecundo genere, ideò uana diuiſio, & non dantur morbi iſti: Quòd dentur hi morbi in tota ſubſtantia probatur, ſolutio. *quoniam tria genera rerum reperiuntur, & hoc probatum eſt, quòd autem temperatura ſit diuerſa ab illis qualitatibus conſtat ſenſu, ratione, & operibus. nam nos habemus manifeſtè hæc omnia in medicamentis. Accipite Reubarbarum, ſiccat, & calefacit. quæro ego qua ratione id facit? dicetis quia habet hanc facultatem ſiccãtem & calefacientem. poſtea educit bilẽ, qua ratione? non niſi ſua forma, ſua temperatura, quæ quàmuis reſultet ex contrarijs qualitatibus, in quibus uincit calidum, & ſiccum; tamen eſt diſtinctum quoddam. ut quàmuis grauis ſonus, atque acutus concentum conſtituant, aliquando tamen ſymphonia non eſt grauis, nec acuta; ſed eſt concentus, harmonia ex graui & acuto reſultans, ita à forma Reub. prouenit coleræ eductio, & eſt diuerſa hæc temperatura à qualitatibus. Ecce patet quòd diſtincta ſunt opera, aliud eſt ſiccatio oßis, aliud eſt generatio alterius oßis, primum à qualitate oßis, ſecundum à natura, & ſubſtantia propria originem ducit. læditur ergo forma, uel ut actio diminuatur, uel ut aboleatur, uel ut intendatur, & hic eſt morbus: ut quando caro non poteſt gignere carnem, ob corruptam formam, non ne corruptè, et deprauatè agit? non ne eſt caro illa? ecce quòd caro cum deberet generare carnem ex toto aboletur, uel carnem malam gignit, & ſic læditur actio in forma tota, ergo dantur morbi in forma, in quo conſentiunt recentiores medici & Gal. approbauit læſiones à tota ſubſtantia, licet de hoc tertio genere mentionem non faciat; nam morbi prouenientes à ueneficijs, uenenis, & maleficis aſpectibus infiniti ſunt, & non poſſunt referri niſi ad formam, non ad qualitates, & ideo petunt diſtinctas partes, & ab aliquibus uocantur morbi in ſubſtantia, quia tota ſubſtantia laborat. at Gal. non fecit de hoc mentionem in dictis locis, quia non cadit ſub rationem methodi, & ideo cum ipſe Methodum inſtituere uellet omiſit. Secundo quia rarum eſt genus morbi, ideo propoſuit frequentia tantùm, non quia fuit ei ignotum, quia ſexto Methodo, & 3. de temp. hoc meminit. colligo igitur quòd dantur morbi in tota ſubſtantia, & ſunt à ueneficijs, à uenenis, à maleficis aſpectibus, & per contagium. & hi morbi immanifeſti ſunt, cæteri ſunt manifeſtißimi. poſſunt ne agnoſci? tribus inditiis, primum eſt, quia non cedunt alicui medicamento inuento ratione, quoties uidetis aliquod genus morbi tractatum à medico diligenti, in quo ex arte medicamenta applicentur, & quòd non ſanatur, Præterea alius Medicus alia tentat ſecundum rationem, & in uanum*

laborat, dicatis eſſe naturam morbi occulti conſiſtentem in tota ſubſtantia, & neſcimus eam metiri: ſecundum inditium eſt ex longa obſeruatione obſeruatum à doctiſſimis uiris partim ex ſua experientia, partim ex ſcriptis aliorum, partim ex hiſtorijs, dicimus in tota ſubſtantia conſiſtere peſtilentiam ipſam, uel febrem peſtis, non dico febrem peſtilentialem, ſic dicimus in tota ſubſtantia conſiſtere uenenum, uel ictum uenenatum, faſcinationes omnes, quæ fiunt puerulis. Et medici teſtantur hos morbos afficere partem nobilem uel cerebrum, uel cor, uel hepar, tertium ſignum eſt ut non indeterminatè nec indiſtinctè afficiat aliquam partem, ſed iſtæ determinatè afficit hanc, ille illam. & ita cognoſcimus analogiam, ſeu proportionem iſtius affectus in tota ſubſtantia ad aliquam præcipuè partem nobilem, & ad aliquem ſpiritum. nam tres ſunt ſpiritus, animalis, qui à cerebro, uitalis, qui à corde, naturalis, qui ab hepate (in quo ſatis dubiè propoſuit Gal.) originē ducit. Ego diuertendo non poſſum probare hoc, quia non eſt locus, teneo tamē quòd datur: ſi ergo aliquis morbus habet analogiam ad aliquam partem, pariter habebit analogiam ad ſpiritum illius partis, & iſtæ ad ſpiritum epatis, ille ad ſpiritum cordis, uel cerebri. quòd hoc ſit uerum dicimus, quòd uenenatus morſus dicitur affectio in tota ſubſtantia alicuius uiſceris, hoc eſt cordis, perit homo ex ictu uenenato, quia ſtatim laborat cor morbo in tota ſubſtantia, quia morbus habet analogiam ad ſpiritum uitalem. eſt hic mulier quæ ueſtitur indumentum peſte laborantis, primum quod tangitur eſt corium, primum, quod recipit ſunt uenæ, & poroſitates, afficitur primùm cor ergo non indifferenter omnes partes. Præterea eſt iuuenis ueſtem induens phtiſici, & breuiter inficitur pulmo, quia affectio iſta habet præſcriptam illam partem nobilem. His ita conſtitutis uideamus modò an iſtæ notæ adſint in lue gallica. & primùm hæc eſt una potiſſima conditio, quòd non cedit medicamentis inuentis ratione. teſtantur medci, qui aderāt in principio, qui deſperarunt in arte, cum uiderent Methodo non potuiſſe inuenire rationem curandi, & erant in maximo deſpectu medici tunc temporis apud omnes, & niſi Hiſpani illi ſuperueniſſent docti quomodo ibi morbus ſanaretur, & niſi caſu chirurgici audaciſſimi inueniſſent Hydrargyrū adhuc rebellis eſſet morbus, adhuc ſæuiret. Præterea hepar eſt quod inficitur, & hepar eſt pars nobilis ergo adeſt ſecunda conditio. De tertia quòd tantùm hepar, & nō aliæ partes, patet. ego uideo puerulum conceptum in utero matris ex materia gallica, illi per ſpatium nouem menſium non eſt infectum niſi epar, non ne potuit infici cerebrum, & cor in illa colluuie? Ergo ſciatis quòd Empirica eſt morbi huius curatio, cum habeat læſionē par

tis nobilis, & determinatæ, cumq; ſit affectus in tota ſubſtantia: ſed quidam uolunt reddere cauſam cur hepar in hoc morbo inficitur. & hæc eſt. nos uidemus quòd inficitur homo per contagium aut oſculo, aut coitu, aut attritu communicatio iſta primùm fit ad uenas, quàm ad arterias, quoniam copioſiores uenæ reperiuntur, & in coitu, & frictione, aperiuntur, dilatatæ admittunt ſaniem illam, & materiam gallicam, & quia uenæ iſtæ pertingunt ad hepar, non ad cor, ideò primò, & per ſe hepar infici tur. at arteriæ ſunt ſolidiores, nec ſunt frequentes in exterioribus, & hæc eſt ratio cur leditur primùm hepar non cor. Pulcherrimum quidem eſt hoc commentum, atque inuentio ſubtilis, & placet his, qui uolunt certas rerum reddere cauſas. ſed ego nolui credere hoc, quia ſi eſſet uerum ſequeretur, quòd in ictu uenenoſo non primò cor, ſed hepar laboraret, pariter in uſu ueſtimentorum phtiſici, & peſtilentis hominis: tamen uidemus infici cor. Pungitur cuticula in ictu uenenoſo, & tamen uenula aliqua perforatur, præterea uenenum hepotum pertranſit per hepar, & ſæpe non lædit hepar, ſed cor, ad quod ſecundò uenit: in puerulo quem dixi nutriri in utero per nouem menſes poſſibile non eſt quòd aliquando non communicetur cordi cum ſit puer incluſus in ſacculo gallico, ſed quia morbus hic habet analogiam ad ſpiritum, & totam ſubſtantiam hepatis, ideò hic morbus occulto modo introducitur, & eſt ex tota ſubſtantia hepar inficiens, cuius menſuram ſcire, aut uerbis explicare non poſſumus, ſicut nec etiam formarum, at actus, & paſſiones in tota ſubſtantia notos dico antiquioribus, & etiam Gal. nam ſi legamus eum tertiò de temp. cap. primo, uidebimus certò, quòd dum loquitur de medicamentis inquit, quòd nullum medicamentum calefaciens, aut ſiccãs, refrigerans, aut humectans agit à propria ſubſtantia, ex quo loco colligimus quòd dantur actiones, & paſſiones, & alterationes in corporibus noſtris, quæ nihil habent commune cum temperiebus, idem 13. medi. 6. loquẽs de dolore inquit, quòd nos debemus tentare inuentionem medicamentorum ſedantium dolorem, ſi illud quod facit dolorem à tota ſubſtantia facit, debemus inuenire medicamentum à tota ſubſtantia ſanãs. ego uideo Gal. ſupponere alterationem à tota ſubſtantia lædentem. Venenum à tota ſubſtantia facit dolorem, non quia calefaciat, aut ſiccet, uel alia qualitate aggrediatur. ideò ex his colligere poſſumus Galenum cognouiſſe alterationem, & immutationem à ſubſtantia propria, & quòd morbus gallicus ſit in hoc genere morbi prò concluſo, & declarato habeatis, quòd autem habeat analogiam ad ſpiritus naturales, hoc eſt quòd primò, & ſtatim illos corrumpat, atque inficiat probo. Niſi inficeretur primò ſpiritus ſæpe, & ſæpius non

gigneretur, & tamen gignitur, Nam ego uidi homines nunquàm paſſos, ulcera, nunquàm gonoream, quæro ego quomodo infectum eſt hepar, quomodo potuit pertranſire huiuſmodi affectio ad hepar? nam ſi uos dicetis infectum eſt hepar quia infecti ſunt humores, qui ſunt circa partes, ego dicerem quòd oporteret partes illas etiam eſſe infectas, neceſſarium eſt igitur, ut ſpirituali modo penetrarit labes ad hepar. Ego curaui quatuor, aut quinque paſſos gallicum, gummata, & pilorum defluuiū, & nunquàm ſenſiſſe pruritum circa pudenda, nec ulcuſculum minimum, niſi ergo ipſi ſpiritus ſint primi, qui inſtrumentum proprium uiſceris, recurrentes ad proprium fontem inficiant, ego neſcio quid dicam. Præterea homines uno coitu infecti ſunt peßimè, ita quòd ſequenti die apparuerit bubo, erant 12. ſcolares, qui duxerunt meretricem in domum quandam, ut experirentur an eius eſſet appetitus inſatiabilis. ex his tres infecti ſunt, inter quos unus fuit, qui ſemel tantùm cognouit ſcortum illud, nihil tunc apparuit in pudendo; ſequenti die ſtatim capit erumpere bubo, & poſtea tota barba, ſupercilia, & capilli euanuerunt; laborauit doloribus intenſißimis, cur ergo hic potuit inſici ita ualidè ut ſequenti mane hepar materiam ad pubem transfuſerit? ego non ualeo aliam aßignare cauſam, niſi quia ſpiritus ſuccenſi ſunt cum ſint agentia ualdè uelocia, ideò potuerunt inficere hepar. Reuocetis in mentem quomodo fieri potuit ut medicus accedens ad lectum peſtilentis poſt duas horas grauetur eadem febre peſtilenti uix attracto aere per fauces, in quo laborans fuerit: poſt ſpatium duarum horarum uidebitis erumpentem Carbunculum ad axillas, uel inguina. Præterea quòd huiuſmodi affectus primò ſpiritus inficiat uos hac ratione cognoſcere poteſtis. Nos uidemus plurimos pati intemperies hepatis, & non uidemus ſigna diſſipationis ſpirituum, ut in Gallica lue. primùm enim fiunt malæ concoctiones in uentriculo, cerebro, & cæteris partibus ſimilaribus, unde hoc, niſi quia fiunt ſpirituum dißipationes? Nam uera, & immediata inſtrumenta actionum ſunt ſpiritus, uitalium uitales, animalium animales, naturalium naturales. unde labefactata actio ſpiritus indicat labefactatos. Præterea ſtatim concidunt in torporem uniuerſi corporis: immutatur color faciei in gallicis, unde eſt hoc niſi, quia dißipati ſunt ſpiritus? præterea ceſſat appetitus coeundi. ego noui infinitos iuuenes robore uirium ualentes, atq; ſemper aſtantes mentula erecta, ſatiriſcos iſtos, uix primùm gallicum libantes decidere ex hoc appetitu, & nullam aliam ob cauſam niſi quia dißipati ſunt ſpiritus. Ideò colligo gallicum eſſe affectionem hepatis in tota ſubſtantia dißipantem ſpiritus.

De modo generationis morbi. CAP. XXI.

EX quo modum generationis affectus colligere poſſumus. Nam fit per contagium, omnis morbus qui fit per contagium fit per cõicatam ſubſtantiam, quæ communicatur uel immediato contactu corporum ſeinuicem tangentium, uel per commune corpus ambiens, ſcilicet aerem. Docebo. cum omnis morbus contagioſus ſit collocatus per totam ſubſtantiam, ideò opportet ut inficiatur tota ſubſtantia, exempli gratia in phtiſi adeſt uis iſta contactus, quoniam à pulmonibus continuò exhalat uapor, hic autem uapor ſunt corpuſcula quædam minima illius ſaniei, quæ exhalant cum aere, & diffunduntur, per ambientem aerem, qui attrahitur ad pulmones alterius, & ſi reperiunt materiam præparatam inficiunt, & communicant morbum, idem accidit in febre peſtilenti, in morbo oculorum. fit autem contagium per contactum corporum, non per ambientem; eſt mulier laborans ſcabie, habet corium exulceratum, tangit iuuenem, ſimul corpora fricantur, fuligo exhalans à cute eius ſcabioſa inficit cutim, ſtatim repertum humorem fermentat, fermentatio facit ebullitionem, & ita fit contagium. fit etiam communicato uapore, qui attrahitur ultro citroq; in corpora noſtra, cum incaleſcunt, & extenduntur arteriæ, & uenæ. Cum igitur iuuenis cum muliere infecta dormit, ſimul ſudant, incaleſcunt corpora, fit euaporatio, quæ communicatur, cum mulier infecta eſt abſorbetur à corpore calefacto euaporatio eius, & cum habeat analogiam ad ſpiritus naturales, ſtatim per eos communicatur ſanies hepati: Si mulier habet pudendum infectum tunc communicatur ſanies; & ideo quidam ſtatim abluentes ſe ab iſta calamitate liberantur, & eo magis ſi urina, uel aliquo alio abſtergente ſe mundent: ſed ſi detineatur acris ſanies ſolet præputium ulcerare, ſiue glandem, & inficere demum ſpiritus. Hinc eſt quòd tres coeunt cum Gallica, unus inficitur, reliqui uerò immunes à tanta lue liberantur. Domini ratio eſt quia non omnibus æqualiter communicatur, ſecundò quia aliqui habent corpus priapi denſius, atque ſolidius, aliqui rarius, & mollius, tertiò quia aliquot ſunt mundiores in actu uenereo, & facilius, & commodius ſe expurgant. ſed ſciatis quòd potiſſima cauſa eſt illa communicatio, quoniam alicui plurimùm, alicui minimum communicatur, & hoc euenit ex uoluptate fœminæ, ſi quis pulchrior eſt, & magis excitet uoluptatem mulieri, molliciesq; addatur, ille certe inficitur: alij uerò aliquando ſic aliquando non. Hic eſt modus generationis huius affectus, modò ad cauſarum inueſtigationem properemus.

De cauſis. CAP. XXII.

QVa ex cauſa oriatur gallicus iam dicendum eſt, cum ſit certum non eſſe morbum, qui ortum ducat à cauſis communibus, ab aere, aqua, & ſole, cum non ſit epidemialis affectus, præterea cum nõ oriatur ex interna humorum colluuie à rebus non naturalibus facta; Verùm omnis occaſio in contagium refertur; & primùm ſunt cauſæ externæ. ſecundò internæ. inter externa eſt contactus per communicationem ſubſtantiæ, communicatio fit communicata ſanie, uel fuliginoſis uaporibus ex infecto corpore ortis, ſed non una eſt ratio extrinſeca, qua huiuſmodi ſubſtantia communicari poßit, neque omnis pars eſt apta ad recipiendam communicationem. Partes aptæ primùm ſunt pudenda, quæ requirunt hæc duo; primùm, ut molles ſint, deinde ut per attritionem incaleſcant, & rarefiant; Hinc eſt quòd qui non admodum duri ſunt in coitu, hoc eſt qui non tardè emittunt ſemen difficilius inficiuntur; qui uerò tardè illud iaculantur, facilius, quia incaleſcunt magis, rarefiunt partes, & præbetur aditus morbo. Præterea oportet ut pudenda ſint admodùm mollia, nam dura, & calloſa non ita facilè admittunt uaporem caliginoſum: Hinc ego inter mille homines non credo quòd uiderim duos qui habeant detectam glandem, & præputium decurtatum infectos Gallico. ratio eſt quoniam detectæ glandis durius corium redditur, atque calloſius. At qui oblongum habent præputium, glandemq́; obductam facilius infectos uidi, quia glans, & interna pars præputij mollior eſt. Præter pudendas partes additur etiam os ob molliciem ipſius, & raritatem ſubſtantiæ, quæ facilè admittit ſaniem; unde oſculis, & linguæ, & ſaliuæ communicatione lues alteri infigitur. Præterea tota cutis quoties eſt rarefacta uel receperit ſcabiem gallicam, ſi quis cum ipſo ſcabioſo dormiet, ſcabiei pruritum ſentiet, atque luis gallicæ morſum. Hinc coitus inter extrinſecas cauſas connumeratur, ſicut exoſculatio, contactus, & fricatio. Verùm adduntur & uſus ueſtium: nam ſi quis gallici caligas induatur gallico inficitur; Hocq́; maximè erat temporibus noſtrorum parentum, & iam agitur 20. annus, quando non ita liberè accedebant ad Hebræos ad emenda ueſtimenta, ſed nunc non ita facilis eſt occaſio indumentorum. ſi quis uteretur caligis ſanie imbutis inficeretur certè, ſed non ita facilè, ſcio autem ego eos qui curati ſunt à Gallico atque eiſdem ubi ſint calciamentis iterum in luem incidiſſe. De ablutis non eſt timendum. Iſtæ ſunt cauſæ extrinſecæ, inter quas addatur mammillarum ſuctio. Primis temporibus credebant ex uſu uitrorum, atque poculorum poſſe naſci affectio-

affectionem iſtam. & ego locutus ſum cum ſene, qui habebat domi duos laborantes, habentes partes poſteriores ulceratas, & aſſerebat ſe infectum ob uſum eiuſdem latrinæ. Videte quanta morbi iſtius erat rabies; Hodie non eſt timendum de hoc. Inter cauſas internas connumeratur primùm uis imbecilla ſpirituum naturalium, nam non omnis communicatio ſubſtantia inficit. exempli gratia eſt hic laborans peſtilenti morbo, omnibus nobis communicatur eadem fuligo, & tamen hic inficietur peſte, ille uerò non, huius cauſa intrinſeca eſt non extrinſeca, quia eundem attrahimus aerem, & eſt quia cordis ſpiritus iſtius imbecillus eſt, illius uerò robuſtus. Ita in morbo gallico ſunt decem coeuntes cum gallica, quorum ſex non inficiuntur, quoniam hepar habent robuſtum, & ſpiritus potentes, non facilè aptos pati, ſed paratos hoſti reſiſtere. Addatis dilatationem uaſorum, nam niſi uenæ, pori, & meatus dilatentur nulla fiet communicatio, ut poſſit fieri tranſitus uaporibus, & ſaniei. Hinc eſt quòd qui habent penem ſolidum, & durum, non ita facilè corripiuntur. Addatis accenſionem facilem humorum. ego obſeruaui quòd qui ſunt frigidioris habitus non ita facilè corripiuntur, neque frigidiores ætate ut ſenes, quia in his non facilè humores inflammantur, ſenes coeunt fortaſſè frequentius, quàm iuuenes, & licet non ita promptè, coeunt tamen. Ego obſeruaui ſenes adeuntes meretrices publicè infectas, & nunquàm infectos, ego non poſſum dare aliam cauſam niſi quia humores non facilè incaleſcunt, quia habitus, & ætas non facilè incaleſcit: [poteſt etiam referri occaſio ad duriciem cutis, ad ſiccitatem, ad paucam quam cum eis habent fœminæ delectationem, ad duritiem glãdis, & internæ cutis præputij eorum, quoniam cum in tot congreſſibus uſi ſint ſuis lanceis qui fieri potuit, ut non obduruerint? quæ omnia in cauſa ſunt ut hoſti impetum facienti reſiſtatur.] Addatis, & ſubſtantiæ naturam, molliciem, & lenitatem partium. Addatis ultimò animi affectionem, nam non eſt dubium quòd ſi quis affectione intenſa, coiuerit cum muliere, & agatur amore nimio non inficiatur. [Et hæc erit fortaſſe alia cauſa cur ſenes non inficiantur ita facilè quoniam friget Venus in eis, & amor frigidis eſt infixus medullis: curis animum implicitum habent, familiæ, filiorum, atque nepotum ſollicitudine uexantur, non ita ut iuuenes cogitationibus expertes non niſi præſentibus uoluptatibus intenti, totos ſe brachijs meretricum atq; earum amplexibus deduut.] Hinc eſt cur reperiamus tot maritos infectos gallico non inficere couiuges & è contra. conſulatis nobiliſſimos, atque excellentiſſimos uiros in praxi exercitatos. Vnde hoc? ego credo quòd prouenit ex animi paſſione: quum Adultera cognoſcit amaſium ſeruet amore, &

deò inficitur . non amat uirum, non feruet animus, non incaleſcit cum eo, ſed frigida iacet, atque moroſa. Præterea fortaſſe morſus adeſt conſcientiæ teſtans eſſe adulteram, ideò ſine amore coit, & potius timet: ob id multi credunt habere coniuges honeſtas, & caſtas, quæ tamen lue gallica plorant. Præterea contracta eſt conſuetudo coeundi ideò in utroque deeſt affectio animi. Ego nunquàm uidi hominem gallicum in primis nuptijs non inficere uxorē, quia tunc in illis primis diebus Amor adeſt, ſed in his, quæ pepererūt, in quibus antiquata eſt conſuetudo coeundi ceſſat hæc cauſa. Videamus iam ſigna quibus morbum iſtum cognoſcere poſſimus atq; ab alijs ſecernere.

De ſignis. CAP. XXIII.

Cognita ea gallici Natura, quæ ex conſequentibus affectibus cognoſci poteſt, atque patefacta cauſa, hoc eſt contagio, ſupereſt ut loquamur de ſignis, quibus cognoſcimus talem luem adeſſe corpori humano. Et quoniam ſigna, aut ſumuntur à natura affectionis, aut à cauſis morbi, aut à conſequentibus morbum, aut ab analogia, ſi nos naturam morbi capiamus nullo modo poſſumus cognoſcere; quoniam latens eſt hepar in penitioribus partibus. Præterea morbus eſt in ſubſtantia, ſubſtantia autem non patet ad ſenſum ab ipſa cauſa poſſumus reuera coniectari aliquid, ſed non eſt certa & neceſſaria cauſa, ut quoties quis coiuerit cum infecta, neceſſariò contagium ſentiat, miſerrima eſſet iuuentus, ſi hoc eſſet: aliquando centum adoleſcentes ſcortum infectiſſimum, atque turpiſſimum cauſa ioci cognoſcunt, & tamen uix unus inficitur. facit quidem, ſi cognoſcimus mulierem laboraſſe gallico ad coniecturam, ſed non ad demonſtrationem, & ad certam fidem. ab analogia non expectemus ſigna. omnia quæ poſſunt demonſtrare continentur ſub effectibus, & conſequentibus morbum, qui ſunt duum generum; alia ſunt pura accidentia, & ſymptomata, alia ſunt morbi: ſymptomata ſunt, defluuium pilorum, dolores capitis, & arctuum, leuiſſimæ infectiones cutis. Morbi ſunt ulcera ſæuiſſima, tumores inguinum, & aliarum partium, puſtulæ &c. quæ uelut umbra corpus gallicum conſequuntur. Verùm cum in morbis diuturnis dentur tempora, principium, incrementum, ſtatus, & declinatio, & cum morbus gallicus diuturnus ſit meritò diſtinguitur in ſua tempora. & ratione iſtius mutatæ ætatis fiunt ſymptomata propria morbi principiantis, quieſcentis &c. hac ratione ego diſtinguam omnia ſymptomata in duas partes, in illam qui continet affectus conſequentes ad gallicum principiatum, & in illam quæ continet affectus inueterati morbi:

Prima continet hæc ſigna. ſtatim cum adoleſcens infectus eſt ſentit leuem laßitudinem ſpontiuam omnium membrorum ſæuum morbum pronuntiantem, cum tamen prius robuſtißimus, & animoſißimus eſſet. Percipitur grauitas in corpore toto, & præcipuè à ſomno. ſentit torporem, grauitatem, ſegnitiem in uniuerſo corpore. ratio huius eſt, quia infecti ſunt ſpiritus naturales, qui ſunt immediatum inſtrumẽtum facultatis ſubſtẽtantis corpus, & ideò grauius hoc q̃ antea uidetur. Præterea adeſt dolor uagus, paruus per uniuerſa partes, poſt laßitudinem corporis nunc dolet capud, ſtatim ceſſat, aditq; humerum nunc dextrum, nunc ſiniſtrum, linquit hos, reuidet crus unum, aut alterum, & ſic facit de ſingulis membris. Cauſa eſt uapor quidam, qui incipit eleuari ab hepate, nondum genitus eſt humor malus morbi; ſed ratione hepatis efferueſcentis ob communicatum morbum gignitur uapor paruus: ideo dolores ſunt uagi. Tertiò incipiente morbo, & aliquantiſper ingraueſcente, immutatur color faciei. Videbitis angelicam, uiuacem, ſplendidam faciem iuuenis mutatam in deterius ſpatio triũ, aut quatuor dierum. Quæ mutatio? Falloppius ignorat. ſufficit quòd ſit mutatio, toto cælo diſtat facies poſterior à priori, immutatur color, & ſpiritus oculorum. os, labia, genæ ſubuertuntur. & notate ſignum, quod poteſt explicari, & eſt quòd ſub oculis apparet circulus liuidus, qualis apparet in mulieribus menſtruatis. obſeruate an ebrius ſit, an uigilijs laborarit, an ſomno imbutus nimio, an curis uexarit animum, ſi hoc non eſt laborat morbo gallico. Quartò ſolet ſuboriri calor inſignis in ueſtigijs manuum & pedum etiam in hieme. Hæc cauſa patet quoniam in facie animum cognoſcimus. ob ſpiritum uaporoſum, qui ortum ducit ab hepate, quo laborante laborat facies, hinc extrema hæc feruent grauiter affecto uiſcere, hinc ille liuor. Quintò addatis ſomnolentiam ſæpe interruptam, & quaſi corporis inertiam. Ratio eſt ob turbulentum uaporem, qui ob contractum morbum, & feruorem, augetur. Addatis mæſtitiem. erit latus iuuenis feſtiuus, hilaris, atque iocoſus, cras erit infectus gallico ſubitò mæror ſuccedit. Vnde hoc? niſi quia affectio excoriens adurit ſanguinem, qui ad animum uapores turbulentos euehit? Solet aliquando febricula adiungi ob feruorem circa uiſcera feruentia. ſed hoc raro ſit. Ottauo in loco eſt caries moderata, hocq; eſt ſignum Patocnomicum quaſi; quoties ergo uidetis cariem quandam gallicam, leuem tamen, circa pudendum, & quòd occaſio præceſſerit, dicatis eſſe Gallicum morbum. quæ eſt ratio? Non poteſt ſuboriri caries, niſi duabus cauſis, aut quia ſanies pudendi fæminei ſua acredine eroſit pelliculam, uel communicato contagio hepati per ſpiritus naturales; hepar pro-

pellit eos infectos, & contagioſam ſaniem ad pudendum. de carie quomodo cognoſcitur quando eſt gallica, & quando non eſt gallica, dicam poſtea. Nono in loco ſuccedunt bubones moderati. coiuit adoleſcens cum fæmina, ſuperuenit torpor, mæſtitia, & poſt duos dies apparet bubo paruus, non doloroſus, non ualidè creſcens, ſignificatur, quòd morbus lenis eſt, & incipiens. Sed cauſa iſtius eſt, quoniam inguina ſunt partes emulgentes hepar, & ideo excrementa hepatis mala excernunt; hepate igitur infecto inſurgens uis eius ad repellendum ſimul, & ſemel excrementum caſu in uiſcere repertum excernit, & ita fit bubo. Vltimum ſignum eſt Gonorea gallica ſignum incipientis morbi, quæ nobis indicat iſtius Protei Naturam. Primis illis diebus per ſpatium 40. annorum, non erat defluuium pilorum; agitur iam 30. annus, quo hoc defluuium incæpit, non ſunt 15. anni, quibus obſeruata eſt Gonorea gallica. Ex quo colligimus uariam eſſe naturam morbi, & poſſumus expectare noua ſymptomata; Vtinam leuia ſint. quomodo autem cognoſcenda hæc gonorea poſtea docebo, ne hic aggregem omnia. Cauſa autem eius eſt labefactatio ſpirituum, qui regunt facultates teſtium, & ita diſſipatur robur illarum partium, & ſic non poſſunt continere ſemen, ſed continuò ſtillat. At iam progreſſi, & confirmati morbi ſigna inueſtigemus.] Primum ſunt puſtulæ in uniuerſo corpore duræ, & graues in capite, & barba. aliquando cum cruſta, aliquando non; aliquando cum ſanie, aliquando non. & ſciatis non poſſe eſſe morbum niſi ſex, aut ad minus quatuor menſium, quando huiuſmodi ſymptoma pullulat. Qui incipit hieme producet cruſtas principio æſtatis, qui uere, autumno, &c. Suboriuntur autem puſtulæ; quoniam materia infecta tranſmittitur ab hepate; ſecundò quoniam pars laborans puſtulis non benè concoquit ſua excrementa, & ideò congerit ea. Secundò ſuboriuntur ulcuſcula in pudendis calloſa, uel fiunt calloſa, quæ incæperant. Quoties uidetis ſanatam cariem, & quòd remanent calli circa cicatricem, tenete eſſe confirmatum gallicum, ideo moneo uos, ut hoc recordemini in curationibus; quoniam calli illi ſunt manifeſtiſſima, & demonſtrantia ſigna morbi confirmati. Tertiò in loco eſt uueæ mollificatio. in faucibus gurgulio dependet, quem uueam uocamus, quæ ſi humida fiat pendet, & humectat fauces: Vnde ſit raucedo uocis: aperite os, quum audietis uoces iſtas raucas & uidebitis uueam, humectatam & non eſt catarrhus diſtilans. dicite eſſe gallicum confirmatum. [cauſa huius humectationis eſt ſpiritus natuuralis labefactus, qui unà cum ſanguine infectus mediantibus uenis ambitum totius corporis circuit, & ideò imbecilles eius functiones ſubminiſtrat. in uentriculo prauè concoquit, ideò pituitam, in

cerebro mucum, in uenis ſanguinem pituitoſum generat, quæ ſi adirantur proceſſu morbi acria fiunt, & ideò rationes huius humidæ humorum lacunæ non eſt mirum ſi uuea humectatur, ſi ratione acredinis ſanguinis ſcabies cutim infeſtat: ſi radices pilorum erodens eorundem defluuij cauſa exiſtit, palatum ulcerat, os, atque naſum, cum galea cerebri conterit, atque fons eſt, & principium multorum aliorum ſymptomatum. raucedinis autem uocis cauſa eſt humiditas, atque excrementa canales impedientia.] Quartò addite tumores glandularum in faucibus, quùm hoc eſt non dubitate de infectione gallica iam confirmata: quoniam communicatur materia infecta capiti, quæ excernitur ab emunctorijs. Addite corruptionem palati, & dentium. quùm hæc adſunt non poſſunt reperiri gradus morbi intenſiores. Adduntur ſexto in loco dolores firmi, & clamoſi, (ut iſti dicunt;) 22. hora incipit dolor, non peruenit ad mediam noctem, & clamor percutit auras. Nam dolores iſti fiunt à uapore quoddam noxio, & maligno, qui attollitur ab hepate, & ab excremento ingeſto per malam nutritionem in particula qualibet, & præcipuè circa perihoſtia cuiuslibet partis. Præterea addatis corruptionem oſium capitis, & bracchiorum antequàm appareat aliquod ulcus. Quomodo autem cognoſcitur os corruptum integro corio remanente dicam poſtea. Addatis 8. tumores ateromaticos, (quæ gumbata uocantur aſſumpta ſimilitudine ab arboribus quoniam in morbo gallico creſcunt tubercula emulantia gummas arborum) fiunt autem aut quia pars ipſa non benè nutritur, & coaceruat excrementum, uel quia hepar communicat materiam infectam. Addatis. 9. in loco ulcera maligna uniuerſum corpus obſidentia, quæ exulcerant totum corium, caput, & uniuerſas partes ob copiam materiæ peccantis. Sed commune illud ſymptoma, defluuium pilorum ſæpius etiam infeſtat. Iam eſt tranſactus 40. annus, quo non radimur ob uituperium noſtrum, antea non erat defluuium pilorum, & radebamur. Hiſpani induxere Tirannidem in Italiam, Gallicum, & barbæ longæ uſum. Caſus autem pilorum cauſa eſt materia ſalſa, & erodens. SED pulcherrima inſurgit quæſtio, animaduerſione non indigna; quare eſt, quòd pili capitis, & barbæ tantùm concidunt, & non ex alijs partibus uniuerſi corporis. ſed locus hic non requirit iſta. Addamus cruſtas quaſdam, uel callos, rhagades dictos, uel impetigines, & præcipuè in uola manuum, & planta pedum. Hæc ſunt doloroſa ualdè, adſunt enim rimæ quædam, & ulcera ſerpentia, & horum cauſa eſt materia peſſima pituitoſa ualdè exuſta, quæ confirmata lue ualida in hepate, oritur. Accedit penultumò id, quo præ cæteris me ſummopere grauat, & eſt tin-

nitus aurium: Vltra 10. annos nunquàm audiui ab aliquo mentionem factam de hoc tinnitu: ego primus obſeruaui, iam 8. agitur annus, rari ſunt, qui huiuſmodi tinnitum non habeant in ualdè confirmato Gallico. obſeruetis diligentiſsimè hoc, cum ſcriptum non reperiatis ab alijs. hic tinnitus ſolet ob alia ſuboriri, ſed etiam fit ex Gallico. [Sed hic obſeruans effectum ſatur cauſam ſpreuit, uel fortaſſe tanquàm ex dictis hauriendam; Nos ad eam properemus, cum conſtet ab hepate uapores noxios ad apud attolli, cumq; continuò, & continuò ſubminiſtrentur, uis capitis expellens tentat per omnes debitas propellere uias, deducit ad cutim, ut ratione pororum exhalent, hinc cadunt pili ob eroſionem; demittit ad os, & ideò palatum corrumpunt, atque dentes, per nares fugat, & ideò eum ulcerant; ultimò conatu per aures tentat detrudere, cumq; flatus, uapor hic infectus ſit, atque craſſus uiolentia eiectus ſonitum facit] Vltimò ſuccedunt aliquando quædam affectiones, ueluti aſtma, quæ ſuperueniens indicat morbum incurabilem, non crucietis ægrum aſtmaticum, quia non ſanabilis. De his omnibus ſymptomatibus ego poſtea lenitionem, atque curationem tradam, & licet difficillima ſint tamen polliceor me inueniſſe medicamenta, quæ certò, citò, & tutò (quantùm fieri poteſt) curant.

De curatione morbi, & primùm de exercitatione.
CAP. XXIIII.

INter cap. propoſita in hoc tractando negotio quartum curationem morbi continet poſt cognitam affectus naturam, cauſas, atque ſigna, quæ curatio multiplex eſt, & uaria, hac præcipuè ratione, quoniam nõ habet uim collocatam in Methodo ipſa, ſemper fuit empirica, quia caſus, & experientia ſimul iuncta remedia ſubminiſtrarunt, & quoniam caſu inuenta ſunt remedia uaria, ideò uariæ ſunt rationes curandi morbi. prima ratio eſt illa, leuis tamen, quæ eſt maxima corporis agitatio, & exercitatio: & hæc ualet in Iuuenibus robuſtiſsimis, qui ſolo ſudore facta ſimplici corporis expurgatione, ſanati ſunt, aut lucta, aut Iaculo, aut ſaltu, aut luſu pilæ: tantus calor creſsit, tanta diſcuſsio fit excrementorum, renouantur ſpiritus, & fiunt puriores apti ad ſuperandam labem. & hoc non eſt mirum ſi aliquando uiſcus per ſeſe ipſum ſanat lue nondum radices iactas habente. Vnde febris putrida ceſſare ſolet abſque medicamento, quia nondum hæret partibus ſolidioribus. in febre ethica ſanantur corpora per medicinam, quia humectamus, & frigefacimus partes, Ita in gallico, quando incipit

nondum hæſit in intimis particulis fieri poteſt ut per ſe reſtituatur ſpiritus, affectio & enim illa ſpiritualis eſt. Ad rem igitur reuertamur: ſolent aliqui excitato uehementiſſimo ſudore ſanari. ſed hoc tantùm fit in primo principio morbi in robuſtiſſimis corporibus, & etiam in plurimis robuſtis non ualet. ſuccedit modo ſuffumigium.

In quo proponitur ſuffumigium. CAP. XXV.

ALia eſt ratio empiricorum per ſuffumigia; Inuentum eſt antiquorum, ut ſuffitibus ſanemus uarios affectus. Empirici tentarunt omnia, & tandem inuenere ſuffitum ex cinnabari præſtantiſſimum, ſæpiſſimè tamen nocet, ſed inter genera curationis connumeratur, & non dubitate, quòd ſanatur aliquando. tamen duplex eſt ſuffumigiorum ſpecies, altera benigna, altera grauis. de quibus ſuo loco.

In quo proponitur Hydrargyrum. CAP. XXVI.

TErtia ratio pulcherrima eſt per Hydrargyrum purum, quod abſorptum ſuperat morbum deferens excrementa ad palatum, hoc facit mihi admirationem. Tria ſunt quæ ualdè turbant mentem meam, primum magnes, ſecundum medicamentum expurgans, tertium Hydrargyron. in quo obſeruo miracula naturæ. Hydrargyro hoc parantur unguenta quæ internodijs applicata ſanant, & de hoc ſuo loco dicemus. Hæc ratio empirica eſt, quia multa ſolent incommoda ſubſequi, ſi caſu ex toto non ſanet, quoniam nunquàm inunctus uir uir remanet, affectus proritatur, & peior redditur.

In quo proponitur præcipitatum. CAP. XXVII.

QVarta ratio eſt cum Hydrargyro præcipitato, in quo miraculum apparet, uos uidetis argentum uiuum conuerti in præcipitatum, in puluerem, tamen iterum poteſt in Hydrargyrum reduci: uidetur ſpecies reſurrectionis, miraculum Deo reſeruatum. hoc exemplo apud incredulos poſſumus confirmare, ut uerbo Dei ex noſtro cinere reſurgamus. plures ergo uſus iſtius præcipitati incolumes fecit. ſed hæc ratio plurima habet coniuncta incommoda. de quibus poſtea. ego docebo hæc non quòd ſemper utamini, ſed contra obſtinatos, & ut incõmoda ſequentia cognoſcatis.

De curatione per Methodum, & primò de uictus ratione.
CAP. XXVIII.

ALij tentant Methodo rem hanc aggredi: (quanuis ab empirica principium ſit, ſubminiſtrata à caſu, & experientia) iſta eſt uera, & regia curatio, de qua primò tractare tentemus. Proponatur Iuuenis laborans morbo Gallico, & morbus adhuc creſcat, proponuntur tres indicationes tres ſcopos conſtituentes. Nam diximus morbum eſſe affectum in tota ſubſtantia hepatis, cui ſuccedit ebullitio ſpirituum, ad quam intemperies calida, & ſicca adueniat, quæ non eſt natura morbi: ſanatur morbus, & tamen relinquitur caliditas, & ſiccitas. Tertiò diximus, quòd ſtante ægritudine ſuccedit generatio excrementorum in omnibus partibus. Hoc conſtituto prima indicatio reſpicit excrementa; ſecunda feruorem illum: tertia naturam morbi: opus ergo eſt ut nos totam affectionem auellamus, contemperemus intemperiem, & euacuemus excrementum. ſed quoniam excrementorum copia ſolet eſſe impedimento curationi, ex ſecundo & tertio Method. habet rationem cauſæ, ſine qua non, ideo ſine eorum euacuatione curationem aggredi non tentemus. ſecundò cum habeamus intemperiem calidam, & ſiccam, ideò eam auferamus, poſtea quàm excrementa excreta ſunt. nondum autem factam ne fiat probibeamus. iſta autem ratio erit methodica pænitus, empirica tantùm in curatione luis. Hoc autem fieri non poteſt niſi ita muniamus corpora, ut nihil officere poſſit, & primò caſtigemus res non naturales, quæ proſint curationi, non obſint: & ideò moneo uos, ut in principio ſtatim habeatis rerum non naturalium curam, quia morbus longus eſt, & ualidus, ideò oportet optima diligentia uti: inter quas primum locum habet aer, in quo non uidetur aliquid notandum, quoniam experientia docet, ut Gallico laborantes non prohibentur ab hoc, uel illo aere, tamen aer attrahitur continuò à nobis ideo poteſt uariare affectum. & hoc notaui ego experientia ductus, aer marinus (dummodò ſit in loco ſalubri) eſt præſtantiſſimus omnium in morbo Gallico. Crebra eſt mercatura Gallici Venetijs, ſed aer ſaluberrimus eſt, ſecus oporteret relinquere locum inhabitatum, & aliunde nouos colonos expiſcari: raròuidi adoleſcentem euntem illuc cognoſcentem mulierem, qui non redeat infectus, ſed aer marinus prohibet, ut non corrumpantur homines pænitus. Romæ ſunt meretrices, ſed non adeò uiget morbus hic. At Bononiæ aer peſſimus eſt quia frigidus, & acutus. ſtatim morbus ibi petit capud, atque palatum inficit, idem Florentiæ accidit; licet ibi per aliam uiam reuertentibus

ſcerta ſint infeſtiſsima. Patauinus aer mediocris, & ſalubris eſt, morbus enim non niſi hepar petit, ideò poſſum monere uos, ut ſi amicus inficitur gallico, & fuerit in aere frigidiori, & tenuiori, moneatis, ut eat ad craſsiorem, & calidiorem ſaluberrimum tamen: Ratio etiam ciborum habenda, ſed præcipuè detur, qui reſiſtat putredini, & impediat feruorem. Fugite fructus præter modum quia faciunt ſanguinem frigidum quidem, ſed aptum ad ebullitionem, ueluti muſtum ſanguinis, quoniam aquoſus eſt. Carnes humidas fugiant. peſsimæ ſunt agninæ. ſuillæ carnes humidæ ſunt, ſed non adeo ut piſces, & agninæ, ſed tamen ita proritant morbum, ut mirum ſit, non dico ſalitas carnes, ſed recentes, quoniam adminiſtratur hepati humor fouens morbum. fugiendi piſces in lacunis nati. Veruecinæ, & uitulinæ hædinæ etiam bonæ ſunt. addo auiculas. Arietinæ, caprinæ, & bouinæ peſsimæ, & in ſumma tam carnes, quàm piſces ſaliti à menſa gallicorum profliganda. Inter illa, quæ comedantur, ſi quod noxium eſt tria ſunt, quæ principem locum obtinent. Cæpe communes, cæpe aſcalonitides, quas ſcalognas uulgo appellamus, & allia. Nihil magis proritat præter coitum his tribus. Radices Rauani addite, ſed non adeo crudeles ſunt, creſcit lichenes, tinnitus aurium, uidetur ardere hepar, itaque facite ut fugiant iſthæc ueſtri ægri. Vſus aromatum bonus eſt, & malus. eſt bonus ueluti Garyophillum, Nux moſcata, cardamomum, cinnamomum, & ſimilia habentia uim roborandi uiſcera, quia abſumunt excrementa. Verùm quia aliquando fit nimia ebullitio in hepate, ideò non nimis laudo. ſed ſi uentriculus laboret date parùm piperis non in puluerem contracti, ſed tamen craſſo modo confracti: ſi autem adſint ulcera circa ſedem abſtinebitis ab omnibus aromatibus, & pipere. Præterea panis ſit optimus. ſed unum uidetur conſiderandum, an biſcottum Panem exhibeamus nec ne? aliqui dant in principio, aliqui in exhibitione decocti, aliqui nolunt, ut aliquo modo dentur panes iſti, & dicunt primùm, quòd non conficitur: talis panis, eſt duræ concoctionis, ſi fugimus carnes bouinas ob difficilem concoctionem ergo & hunc. Præterea ſiccat humorem naturalem, & abſumit, inutilis ergo eſt hic panis. Tamen ego alterius ſum & fortaſſe melioris ſententiæ, non quòd panem biſcottum neceſſariò demus in principio; mihi probaretur, ſi etiam daretur, quia non uideo ſequi aliquod incommodum. Quòd difficiliùs conficiatur, uerum eſt, ſed ſi benè fricetur dentibus, facillimè poteſt concoqui. accipite panem biſcottum, & ponatis in humido, uedete an humidum abſorbeat; qui potibus oblectantur ſolent facere offam optimam, mollem, & teneram, ut facillimè

Cibus & potus.

Fructus.

Carnes.

Piſces.

Salita.

Cæpe.

Allia.

Rauani. radices.

Aromata.

Garyophyllum.

Piper.

Panis an biſcoctus exhibẽd'.

Prima rõ ꝙ nõ dandus ſit.

2. ratio.

Ad primã.

abſorbeatur cum pane biſcotto, quia melius, & citius emollitur. Dico tamen quòd non debemus durum præbere biſcottum ſine alio; ſed ſi poſtea bibatur facilius digeritur, quoniam per duplicem concoctionem uiſcidum abſumitur. Hinc Ariſt. quærit in problematibus cur piſces pingues, & carnes ſemper aſcendunt per fauces, & diù ſunt in uentriculo? Reſpondet, quia adeſt tenacitas ipſa, quæ ſuperata eſt per duplicem concoctionem, uis uidere? quia facilius fit maceratio: Ideò colligo ſi bene emollitus ſit panis biſcottus, quòd benè concoquitur; Ad ſecundam rationem dico uel ſumituru alimentum, uel ut medicamentum: ſi agit ut alimentum humectabit corpus humiditate, quæ magis ſicca eſt, quàm illa, quæ reſultat ex humidiori pane: ſed illa humiditas præſtantiſſima eſt, quia inde reſultant ſpiritus & humores minus apti ad ebullitionem, & ad fouendum morbum. ſi uerò ut medicamentum propinetur ergo abſumet humiditatem præter naturalem, non naturalem, ſicut facit lignum Guaiacum. ſed quid de uino dicendum? uinum calidum, & robuſtum inimicum eſt gallicis, ideò exhibeatur impotens, & imbecille, quod à Galeno oligophoron dicitur; & ſi poſſent bibere aquam bonum eſſet. Fercula ſint ex illis, quæ ſine obſtructione refrigerant. ſpinachia, lactucæ, piſces petroſi, fercula ex hordeo, ex zea. Acetaria ex cicorio, ex cicerbita. Feniculi radix coquatur cum his. Aſparagi lacuſtres dulces boni, montani amari inimici, acetum bonum, & omnia non calefacientia, dummodo uentriculum non offendant, bona ſunt.

Not. ſol. probl. Ar.

Ad ſecūdã

Vinum.

Fercula.

Acetaria. Leon. uult cicerbitã eſſe ſonchō Dioſ.

De Motu, & quiete ſomno, animi paſſ. excrementis.

CAP. XXIX.

IN inſtituenda recta ratione rerum, quæ quidem non naturales ſunt, quæ ue impedimento eſſe poſſunt medicamentis adhibendis cum explicauerimus ordinem in uictus ratione ſcilicet cibo, & potu, & aere eligendo, relinquitur ut de motu, & quiete loquamur. Quies ſemper noxia eſt, niſi excrucientur partes & doleant arctus: ſemper motus opertunus eſt. Cum autem duplex ſit motus, alter, qui ſatis eſt ad excitandum calorem uiſcerum, alter uiolentus, fiet motus primus, aut luſu pilæ, aut ſaltu, aut iaculatione; imò ſi fieri poſſit, ut ſumentes lignum Guaiacum obambulent per talamum, præſtantiſſimum erit, dummodo conſiſtere poſſint: Motus uiolentus erit contrarius, quoniam ualdè reſoluit calorem innatum. Somnus longus, quamuis faciat ad concoctionem excrementorum, tamen malus eſt; quia replet capud, & laxat omnes arctus: & licet poſt aſſum-

Quies & motus.

Somnus.

ptum ſyrupum matutinum, & ueſpertinum concedamus ſomnum, tamen exceptis illis temporibus uigiliæ oportunæ ſunt, quoniam ſiccant, & feruorem extingunt: ſed animi paßiones, & immutationes notandæ. Qui *læti ſunt, qui derident morbum, licet cadat his barba, & capilli nunquam animus affligitur, hi duplo citius ſanantur, quia uiget tunc calor naturalis: contra mœrores, moleſtiæ, timores excruciant homines, & impediunt medicinarum actiones.* Vnde *quum furioſos, deſperatos uideo ægros ſemper malum profero iudicium de his; quia producitur longo tempore morbus.* At *conceſſus amicorum, concentus, ſonus, animiq; tranquillitas faciunt multùm pro ſanitate recuperanda.* Habenda *quoque excrementorum ratio, ne uapor efferatur ad capud, ideò cliſteribus aut glandibus lenimus aluum.* De *excrementis ſeminalibus not. quòd quidam ſunt, qui niſi coiuerint nunquàm ſanantur, tamen rari ſi ſunt.* Et *ideò omnibus mandate, ut caueant à uenere, quia omnia proritantur: & ſi poſſem meminiſſe exemplorum numerus eſſet infinitus eorum, qui curati à morbo gallico poſt quindecim dies coeuntes exacerbato morbo cruciati ſunt.* [Huius *effectus cauſam modò hilares adeamus, ſi uerus eſt, quoniam fortaſſe dubitamus; ſunt qui niſi coiuerint non liberantur, & ſunt ſalaces, robuſtiſsimi iuuenes, atque optimè refecti poſt potum decocti.* An *quia excrementum eſt ſemen retentum, & lætos iuuenes reddit coitus moderatus? hilaritas autem neceſſariò requiritur his, qui citam, & tutã quærunt ſanationem, & natura liberata ab eo, quod eam grauabat fortior reddita reliquias morbi fugat? an quia dictum eſt exercitationem principiatum propellere morbum quia auget calorem naturalem & hic coitus (ſi moderatus ſit his) idem facit, & propterea unitus ſuſcitatus, affectus reliquias expellit: at ſæpius proritatur morbus, ſi liberatus à* Gallico *quamprimùm adit ſcortum. quoniam* Natura *continuatis medicamentis,* Ieiunijs *longis, potu aquæ, ciboq; tenuißimo labefactata, coitu duplo imbecillior reddita non poteſt quod reliquum eſt morbi propellere,* Natura *enim ſanat, non medicus, nec medicamenta. & eo magis ſi coitu utantur immoderato; ſpiritus enim, & calor innatus ſupramodum reſoluitur, humidumq; radicale, quo natiuus alitur calor exiccatur.* Dubito *autem an uerum ſit, ſanatos à morbo gallico poſt 15. dies redeuntes ad coitum exacerbato morbo infeſtatos eſſe.* Coitus *enim ſolus per ſe, (ſi homo liberatus eſt extoto) non poteſt luem illam introducere. quare enim introduceret? an quia homo imbecillus eſt, emaciatus cruciatus? at multi morbi imbecilliorem reddunt emaciant magis, cruciant grauius, poſt quorum ſanationem ſi coeat non inficitur gallico.*

Animi paſſio.

Excremẽta.

Semen.

ſed dices corpora hæc ſunt neutra regreſſus . ideò facilius poſſunt in eundem morbum redire ob inordinatum coitum , uel alias ob cauſas, antequàm extolo , & ſincerè conualeſcant . Dico *quòd in morbis à ſubſtantia , qui contagio tantùm diſſeminantur ſicuti eſt gallicus non accidit hoc; cum enim uir liberatur ab his ex toto non timet ampliuseorum reditum , ſed alterius morbi aduentum , ut ſi quis poſt guaiaci decoctum aſſumptum (ut in omnibus ferè euenit) inordinato uictu utatur fient inconcoctiones , obſtructiones , & alia ſymptomata parientia morbos ut febres , ulcera, tumores præter naturam , & id genus ſimilia . ſi coiuerit ſequetur uirium ingens labefactatio , quæ lædens actiones morbus erit , uentriculi imbecillitas , atque ſpirituum diſsipatio , non morbi gallici reuerſio .* Hæc *uolui dixiſſe non ut uerum uero addam , ſed , ut per tranſcenam occurrentia tranſcribendo ſilentio non præteream] de illis taceo , qui dum curantur coeunt , quoniam duplatur morbus .*

De Euacuatione materiæ. CAP. XXX.

euacuatio materiæ .

HIs *ita conſtitutis deueniemus ad primum ſcopum propoſitum , qui erat , ut euacuaremus materiam præſentem : habemus morbum in ſubſtantia , cum quo feruor adiungitur, ex quo intemperies calida oritur & excrementoſa , ideò euacuemus primo humores . & ita not. quòd omnis tractatio morbi gallici debet ab hac auſpicari. &* Empirici *etiam id faciunt .* Humores *autem præſentes cum peccent uel in qualitate , uel in quantitate , uel in utroque . diligenter ergo obſeruandum :* Nam *ſi peccant in quantitate ſecabimus uenam tantùm ; ſed rarum eſt, ut non peccent etiam qualitate . Cùm igitur euacuandum corpus primò ſecamus uenam, lenitione tamen alui præcedente , uel per caſsiam , uel per ſerum , uel per ſyr. roſ. ſol. ſecamus autem ueniam, ut primò temperemus ebullitionem in hepate , ſecundò ut imminuamus materiam alterandam medicamentis , & euacuandam :* Tertiò *cum morbus ſit per contagium, & inficiat hepar , ad quod fit concurſus humorum , fiet reuulſio à partibus intrinſecis ad extrinſecas .* Dimitto *magnitudinem morbi .* Hæc *tria ſunt , quæ indicant nobis ſectionem uenæ : & ſecanda eſt uena in cubito dextro propter rectitudinem uiſceris . Sed not. quòd ſæpe non poſſumus uti tali euacuatione, quoniam in principio morbi , ut plurimùm ſolent adeſſe bubones , qui cum ſint facti propter fluxionem ex hepate expellente ad ſua emunctoria , ideò ſecando uenam diuertimus materiam à bubonibus ad uiſcera , & ſic ſtatu-*

Sectio uenæ.

An ſecanda vena ſi adſunt bubones.

tum eſt ab omnibus quòd non ſecetur, ne recurrat iterum materia per he par, ideò ſunt Medici, qui nunquàm auderent ſecare uenam præſente bubone, cum uiderint ſectam uenam fuiſſe cauſam deliteſcendi bubones, ex quo incrementum ſecutum eſt morbi, & exacerbatio. Ego ſemper fui iſtius ſententiæ, quòd mediocria probabiliora ſunt ualidis, & intenſis. Quòd non debeamus unquam ſecare non dixerim, quoniam ego uidi effectus mirabiles ex ſectione uenæ præſente bubone. quia ſtatim bubones rebelles non potentes uenire ad capud cæperunt ſuppurari. Præterea parui incrementum accepere, & concoctionem tuberculi, & abſceſſus. aliquãdo uiſi ſunt delituiſſe. Cum hæc ego uideam, ideò aliquando ſeco uenam, aliquando non. Videatis bubonem ſi adhuc fluxio ſit ne ſecetis uenam, quoniã dũ natura eſt in motu, & tentat uacuationẽ p loca conueniẽtia debemus auxiliari, non impedire: Cum ergo natura per emulgentia tentet uacuationem, ideo ne eius opera retardemus, non ſecanda eſt uena. ſed ſi ceſſauit fluxio uenite audacter ad ſectionem, & non dubitare, quoniam ego infinita habeo experimenta in hac materia; Imò expectate celeriorem maturationem, & noua fiet fluxio. Qua ratione? quia cum per ſectionem uenæ exoneremus hepar à materia in maſſa exiſtente, ſecundò cum demus impetum in materia; tertiò cum feruor ceſſare incipiat, tunc uires creſcunt hepatis, & facit maiorem expulſionem: concoquuntur etiam bubones façillimè quoniam concoctio illa neceſſarium eſt, ut fiat ratione caloris alterantis et immutantis; ſed cum in bubonibus materia fluens ſit frigida ſolet hærere partibus ut ſiri; ſiri autem difficilè putreſcunt; ſi ſecamus uenam retrahitur aliqua ex parte materia craſſa, ita quòd pars tenuis ſanguinis calida concurrit ad locum, & calefacit materiam frigidam, & uapores gignit: uapores ſuffocati putredinem pariunt, & ſic tubercula per per ſectionem uenæ memini eſſe maturata; Ego quando primus uolui facere hanc ſectionẽ fui diſcors cum Excellentiſſimo huius Gimnaſii doctore. Clàm curaui ſecandam, & ſtatim ſecuta eſt maturatio. Sed quando cognoſcemus fluxionem non addeſſe? Ex colore, dolore, & incremento bubonis. Tribus diebus obſeruemus bubonem, & mandemus, ut obambulent uel in talamo, uel extra domum: ſi à prima die ad tertiam nihil creuerit bubo fluxio non adeſt: quia ſi adeſſet fieret incrementum; fluxio.n.eſt ad partem imbecillem ſubſtantia, Natura, conſuetudine: ſubſtantia rara eſt, ſunt ſiquidem glandulæ aptæ ad receptionem. Natura, frigida, conſuetudo, quoniam ſolet accipere. ergo non adeſt fluxio. Secundò obſeruate dolorem: ſi interea dum quieſcit æger adeſt dolor non dubitandum eſt, quòd aliquid fluat adhuc: Idem de

Opinio aliorum.

Opinio propria.

1.Aph.21

colore. ſi erit ſemper ruber tribus diebus ibi eſt calor multus faciens ad actionem, & tunc non ſecemus uenam, niſi tanta ſit fluxio, ita magnus tumor fiat, ut timeamus ſucceſſuram aliquam corruptionem: hoc autem rarum eſt. ego in toto temporis curriculo uix ſemel, aut bis habui occaſionem iſtam: cum non adeſt fluxio ſecate baſilicam dextri lateris audacter.

De præparatione humorum. CAP. XXXI.

Humorũ p̃paratio. *Secta uena pro ratione uirium præparandi ſunt humores: & quoniam in principio morbi non ſemper adeſt eadem humorum miſcellanea ſicut in fine, in quo pituita adeſt, & exuſta materia.* Voco autem *excrementum in principio non ſolum gallici, ſed repertum in habitu factum alia de cauſa; & eſt pituita ipſa: ideò oportet præparare, primùm per illa, quæ uim habent attenuandi, & detergendi, atque ex obſtruendi, & ita ad*

Syrupi. *ſyrup. huius facultatis deſcendamus: ſed ego obſeruaui (cum opus ſit accelerare ne morbus firma iaciat fundamenta) uſum relinquendum communem in exhibitione ſyr. tantum matutina hora. ſed ſoleo exhibere electuarium aliquod cum ſyr.* Matutina *hora, & ante cænam per duas horas:* Exhibeo *ego ante ſyr. coclear electuarij, uel ad caſtaneæ quantitatem, & in hoc obſeruo non ſolum, quæ faciunt ad attenuationem, & digerendi uim habent, ſed exhibeo ea, quæ habent antidoti naturam, ut ſemper robur uiſcerum tueamur. & quamuis infinita ſint antidota, tamen quando frigidi humores, & pituita alteranda ſunt utor calidioribus. ſi humores calidi ſint utor frigidioribus. in ſyrup. ergo ad præparandam pituitam primum accipio mell. roſ. oximel. ſimpl. ana. unc. s. ſyrup. de cicor. unc. i. decoct. cicor. beton. fumiter. quantum ſufficit. hæc ſunt detergentia, & incidentia.* Antidota *ſunt huiuſmodi, ſcordij, unc. iiij. admiſſeo ſcordium huic decocto, quia habet uim roborandi, & conſeruandi hepar.* Pro *elect. ego accipio*

Electuarium. *ſaccari borag. roſati, bugloſſati ana. unc. i.* Mithridaticæ *confect. drach. i. miſceo, & ita exhibeo quotidie quantitatem auellanæ, uel caſtaneæ matutina hora immediatè ante ſyrup. ueſpertina hora ante cænam per duas horas:*

Pillulæ. *aliquando loco electuarij has pillulas do. ſucci concreti ſcordij, ſucci concreti cicor. & cum parte* Mithridaticæ *confec. efficio pill. ponderis drac. s. ego impediui hoc genere medicamenti defluuium pilorum: ſoleo aliquando in iſta pill. admiſcere pulu. lig. guaiaci, uel corticis eius, & ita cum ſuccis, uel ſaccaris illis addo.*

De Medicamentis euacuantibus pituitam. CAP. XXXII.

TAndem apparentibus ſignis concoctionis adhibeo medicamenta euacuantia, quæ ſunt agaricum, turbit, hermodactilus, & coloct. & hæc in uſu ſunt apud omnes. ſed duo poſtrema potiſsima ſunt. Vnde empir. puro hermod. puluere utuntur cum iure, uel uino dulci, & felici cum ſucceſſu. Vnde pillul. de hermodact. pill. fetidæ, pill. cochiæ ſimplices ſine ueratro optimæ ſunt. Præſtantiſsima autem eſt hiera pachij. Facta prima euacuatione oportet iterum euacuationem aggredi, & in hoc caſu ego non ſoleo nouos dare ſyr. ne grauem ægrotantes; ſed aut lingendum liquorem, aut electuarium ſolum exhibere. aliquando ſyrup. de fumot. comp. mel roſat. & oximel ſimul mixta quantitate trium, aut quatuor coclearium matutina hora, & ueſpertina ante cænam duabus horis cum electuario dicto: & cum iterum præparauerim iterum euacuo, ut dictum eſt.

vacuantia pituitam

Hermodactilorum puluis.

Pil. uariæ.

Hiera.

De euacuantibus bilem. CAP. XXXIII.

VErùm ſi materia iſta non pituitoſa exiſtat, ſed billioſa quid agendum? ſi uidemus bilioſum habitum, urinas, fecesq; citrinas, præ greſſæ ægritudines à bile ortum duxerint, ſanguis ſit tenuis, tunc oportet bilem educere. & ut faciliùs id ſiat ſolemus præparantia exhibere, quia raro accidit, ut non ſint obſtructiones, & dum materia egreditur ſolet excoriare, & dyſenteriam producere. Interea dum uolumus corpus præparare oportet propoſitam naturam antidoti recordari, & ideò frigida in hoc requiruntur, cum ſyr. de fumot. de cicor. cum illo de pomis ſolemus admiſcere ſonchũ, quia malignitatem hepatis ſedat: his addimus decoct. ex fumot. & ex citri ſemine, & cortice factum. Præparato corpore deuenimus ad purgationem, quæ per ſe patet, ex medicamento ducente bilem. Reubarb. præſtantisſimum eſt; & quamuis calefaciat hepar quia tamẽ roborat, ideo ex eius infuſione, & ſyr. uiol. uel roſ. ſol. conficimus pharmacum: Poſtea iterum eiſdem ſyr. præparamus, atque iterum purgamus, ſed ſolemus aſcendere ad ſcamon. cum infuſ. reubarb. & caſtigamus. cum elect. de pſillio, uel de ſucco roſ. & cum ſyrup. roſ. ſol. propinamus. Sed ego ſemper in morbo gallico ſoleo uti rebus, quæ ex roſis conſtent. ſi uolumus elect. demus de ſucco roſ. uel roſatum Meſu. ſi uolumus ſolutiuum, demus roſaceum.

vacuantia bilem.

Reubarb.

Roſæ.

Elect.

De elect. bili conferente. CAP. XXXIIII.

AT electuarium quod eſt? ſolemus accipere ſaccar. roſ. ſaccar. uiol. ana.unc.ij.& addimus pulueris corallorum rub. pulu. ebor. pulu. ſem.citri ana.drach.i.ſucci concreti ex ſoncho ſucci conc.ſcordij ana.ſcrop. ij.his conficimus elect.& exhibemus matutina hora cum ſyrup. ueſpertina ante cænam per duas horas.& hæc de elect. ad bilem conferente dicta ſint iam ad melancoliam tranſeamus.

De melan colico hu more.

De præparantibus melanc. CAP. XXXV.

VErùm ſi caſu fiat (ut plurimùm accidit) quòd natura uácuanda ſit humor melancolicus exiſtens ex habitu corporis in principio, in progreſſu uerò propter hepar infectum. Montan.d.quòd ſi habemus morbum, in quo ſit feruor, & intemperies calida, & ſicca, & humores craſſi,& toſti, poſſumus duo efficere, primùm attenuare, & incidere, & aptum reddere ad euacuationem, ſecundò poſſumus diluere,& concoquere.d. primùm diluendus eſt humor, poſtea attenuandus, quoniam attenuatio fit ſiccantibus, & ideò ſi primò fieret, humor aut augeretur, aut fermentaretur, & ſic morbus augeretur,& ideò Hipp.ubi loquitur de oximelite,dicit quòd acetum uel attrahit in molem humorem melancolicum,uel generat illum, hoc medicamentum eſt attenuans, ſiccans,& frigidum, quantò magis læderet ſi eſſet calidum,& ſiccum. Ideò laudat Montanus, ut in morbo, in quo melancolicus humor abundat primò diluamus humorem, poſtea attenuemus, demum euacuemus.Quomodo autem concoquendus humor iſte? per concoctionem intelligimus rem non ordinariam, nam præparatio humorum, attenuatio, &c. eſt concoctio, de hac non loquimur, ſed intelligit Mont.concoctionem,ideſt eliquationem, & dilutionem: Quomodo autem eliquantur humores iſti? ueluti omnia alia ab arte.quædam enim à uiolento calore ueluti metalla:quædam ab humido calore, & tenuiſsimo, & eſt quoddam genus metalli,quod talcum uocatur, ſi hoc eſſet in fornace uitraria per ſpatium trium menſium non eliquaretur, & uocatur à Plin.Talconium,tamen balneo mariæ eliquamus ductum in puluerem. [Sed poſtquàm Talci huius mentio facta eſt,eius naturam, atque deſcriptionem hauriamus: cauſamq; inueſtigemus cur humido calido liquetur, non humido frigido,

3. de rati. uic. i auc. in ultima parte.

Talcum.

do, aut calido ſicco? hoc autem facimus, quò res uerè, & per cauſam, non ſophiſtico modo ſciantur. Ideò altiuſculè repetentes, quæ ab Ar. 4. meteo. cap. de eliquatione, & congelatione dicta ſunt capiamus, Alchimiſtarum, atque metallicorum opiniones non aſpernantes, qui operibus, ſenſu, & experimentis penitiùs rem indagarunt. Dicimus ergo quòd quæcunque à calido coagulantur ab humido diſſoluuntur, hæc autem terrena ſunt. ut ſal, & nitrum, quæ fuere à calido coagulata, puta à Sole, licet de his dubitet Ar. quæ uerò à frigido coagulantur, igne liquantur, & ut plurimùm aquæ potius ſubijciuntur, hæcq; ſunt aurum, argentum, æs &c. De adamante dubitatur, qui igni poſitus frigidus ſemper manet, & reſiſtit, & tamen à frigido congelatus eſt, apparet enim glacies quædam. at hoc eſt aut quia pori eius adeò compreßi ſunt, ut ignis quantumuis ſubtilißimus penetrare non poßit, aut quia ſulfure caret (ut Alchimici tenent) & ideò accenſa flamma non poteſt pabulum habere, quo mediante uiſcera eius penetret. Hinc eſt d. Ar. quòd later coagulatus à calido non poteſt ab humido diſſolui, anguſtia enim pororum impedit introitum aquæ ad interiora lateris. habet autem later anguſtos poros. quia calor agens in materiam eius conuertit humidum in uapores, qui per poros arctos exhalant, per quos non poteſt aqua introduci, quia craßior. Modò ad Talcum deueniamus cuius deſcriptionem nō uidi apud aliquem, ego eam inueni cum calcinatione, præparatione, & multiplici eius condimento in manuſcripto codice D. Petri Agathi mei Genitoris patrui, ſolertis naturalium ac ſupernaturalium rerum inueſtigatoris, ſecretorumq; Naturæ mirabilis inuentoris, cuius opera plurima apud me extant, plurima tempus atque Italiæ calamitates abſtulerunt. Dicit ergo: Talcus eſt lapis terreus duum generum Lunæ, atque Solis. lucidißimus, foliatus, naturaliter compactus ex mercurio, & flore terræ ſine ſulfure, cuius folia minuta ex parte utraque ſunt perlucida, peruia, ſubtilißima, quæ motu digitorum uelut in arenam minutißimam reſplendentem rediguntur. Hæ ſunt notæ talci, multa ſubdit alia pro lapide Philoſophorum, quæ quia nō faciunt ad rē ideo omittenda cenſui. Nec omnes particulas deſcriptionis declarabo, ſed tantùm eas aſſumam quæ pro cauſæ faciunt inuentione, hic fuit fortaſſe illius ſententiæ, quam uiſus eſt ſequi Alb. Auic. & Hermes, quòd metalla fiunt ex argento uiuo tanquàm ex ſanguine menſtruo, & ſulfure tanquàm ex ſemine uiri, ſed quia Talcus non eſt uerum metallum completum ideò d. eſſe lapidem terreum abſque ſulfure. liquatur ergo balneo Mariæ, ideſt humido calido. humido, quia à calido fit, & terminatur, & ab eo congelatur, unde humidum eius abſumptum eſt, & comminutus in are

nulam redigitur, at oportet humidum calidum eſſe, quia anguſti eius ſunt pori; hinc ſplendor, hinc lux, quia ſuperficies leuigata compreſſa; modò calidum ſtrictos aperit poros, & dat aquæ uiam, ut in intimas partes penetret, eum liquefaciat; lateri autem aqua non ſufficit calida, quia uiolento calore abſumptum eſt humidum conuerſum in uapores, & arctiſſimæ relictæ ſunt uiæ, ex quibus tranſitus non patet aquæ; Hinc prouerbium uulgatum exijt de eius ablutione, quoniam ſuperficies tantum abluitur; interna humorem non ſentiunt. adde quòd ſicciſſimo exiſtente latere, cumq; diù ignis in eo laborarit, ſicut in calce ſeruatur minera ignis, atque ueſtigium flammæ, & hinc eſt quòd in calce accenſio fit, atque ebullitio in latere quoties proijcitur aqua, quia quaſi ſeminarium ignis relictum erat in eis, & in illa ſiccitate latebat; ſunt ergo ueluti flammulæ latentes quæ liquefieri non poſſunt. At calx liquefit, dico quòd humido diſſoluitur, atque calido in ſe excitato, cauſa eſt humidum in eo, & tenacitas penitus conſumpta, qua corpora termino conſiſtunt ſuo, & amiſſa alienum quærunt; in latere continuans illud humidum, quo later conſiſtit, & eſt, relinquitur & denſius, & compactius redditur; & ideo non diſſoluitur. Hæc dicta ſint breuiter, ut ingenia aliorum excitentur, non ut profitear eſſe nouarum cauſarum inuentor, arcanorumq; perſcrutator, Hæc relinquo Gardano qui nouit arcana æternitatis. modò ad rem noſtram deſcendamus] ſicut ergo in metallis è terræ uenis exhauſtis, ita in humoribus noſtris uidere licet. melancolici humores à magno calore aſſantur, non eliquantur, at à tenui calore actenuantur, atque liquantur, hoc autem primùm fit per rationem uictus calefacientem, & humefacientem: inter humectantia ſunt carnes teneræ, ptiſana ordeacea, & ex zea, & tritico: ſed quia ptiſana refrigerat ideo opportet cinnamomum admiſcere. Vinum pauciferum, oligophoron, & ſub dulce facit calorem concoquentem. frictiones moderatæ cum inunctis manibus ol. amigd. dulc. Aliquando fouendus uentriculus fomento tepido, ol. maſtic. uel uino dulci, in quo decoctum ſit camem. & folia maluarum, & flor. borag. Potiones etiam ſint huiuſmodi: eſt ſyr. de duabus radicibus ſine aceto: hic calefacit, nulla ratione ſiccat. ſyr. biſantinus ſimpl. ſyr. de pomis pariter ſimpl. decocta autem ſint, quæ non ſiccent, & erunt ex liquiritiæ radice, ex borag. bugloſſ. capill. uen. cicor. & endiu. iſta poſſunt fouere, & excitare calorem moderatum, ut nulla fiat aſſatio. Hoc facto cum credimus eliquatos humores, tunc uenimus ad præparantia uera, quæ habent uim actenuandi, & tunc mutandi ſyrup. ſumimus enim ſyr. de fumoterræ compoſitum, & ſi nolumus hunc accipimus biſantinum compoſitum. ſyr. Sabor Regis præſtans erit. Præterea non dimit

Victus ratio in humore melancolico

Vinum.

frictiones

ſyrupi.

Decoct.

Electuar.

temus uſum elect.quod conſtabit ex ſaccaro bugloſſato,boraginato,atque roſato æquis portionibus ſumptis ad unc.ij.puluer.ſcord.drac.ij.ſucci concreti ſonchi drach.i.ſpecierum Diarod.Abb.ſcrop.iiij.

De euacuantibus humorem melancol. CAP. XXXVI.

Exhibito ſyr.atque facta præparatione euacuamus per medicamentũ educens melancolicum humorem. ſed potiſsimæ purgationes ſunt ſena,epithymum,& elleborus niger: Nos habemus hanc fælicitatem in his regionibus,quoniam abundat Elleb.niger. Habemus inter compoſita quædã præſtantia ueluti confectionem amech.elect.diacatolicon, & elect. lenitiuum,quæ leuia ſunt medicamenta.Pillul. præparatis ex lapide lazuli Braſſauola præceptor meus fælici cum ſucceſſu utebatur.Habemus electuar. Indum maius,& minus.Habemus uarias ſpecies hieræ;ſed pillul. cochiæ præparatæ cum ueratro habent principatum in hoc;& ſemper his, aut conf. amech utimur. Montanus uti erat uir ſummi ingenii.ita excogitauit compoſitionem ſyr.qui uulgò dicitur ſyr. Montani,in euacuanda materia Melancolica.ſyr.hic impreſſus eſt in tractatu de morbo Gallico.ſed uti omnia ſcripta eius corrupta ſunt,ita deſcriptio huius ſyr.non habet artem, non doſes: Vt igitur habeatis deſcriptionem, qualem ego ab ipſo fonte uberrimo habui,uobis eam communico.Exhibemus huiuſmodi ſyrup.ſine moleſtia exeuntibus domo.ſolemus enim dare quinque,aut ſex ſyr.qui aluum mouent.Recipe ergo mirabol.omnium ana unc.s.contundantur craſſo modo & infundantur in 7.lib.aquæ fumit.& quando uolumus medicamentum robuſtius ſolemus accipere ſuccum fumit.depuratum pondere 7. lib. infunduntur ſpatio 24.horarum:additur polipodij,fol.ſenæ,epithym.ana unc.i.liquir.raſæ, gariopb.ſemin.citri.ana drach.ij.cortic.elleb.nigri unc.s. ego aliquando ſoleo admiſcere agarici drach.i.s. aliquando hermod. unc. s. prout mihi uidetur quòd ſit urgens phlegma; ſi non eſt phlegma dimitto hæc.Quæ omnia ſimul bulliunt ad conſumptionem medietatis,colantur,& leuiter exprimuntur, & diuiditur in 6.ſyr.totum decoctum,& unicuique adiungimus ſyr. de fumot.unc.i.s.ſyrup.de cortic.citri unc.s.ita ut ſex ſint unciæ decoct.& duæ ſyr.aliquando ego accipio decoct.unc.V.ſyr.roſ.ſol.unc.ij.ſed ſincera deſcriptio Montani prima fuit. Vos poteſtis exhibere ſine dubio hoc medicamentum:ſcio aliquos damnare,ſed hi malè faciunt, quia ex hoc nullum ſequitur incommodum.Braſauolus,qui experimenta plurima ſemper habebat ſolebat ad euacuandos humores melancolicos in Gallico conficere uinum ſolutiuũ:

[margin: Euacuantia melanc.]

[margin: Syr. Mõt. corruptè habetur deſcript⁹.]

[margin: Syr. Mõt. deſcrip.ĩtegra.]

Ego præter dicta commūnia mētionem facio iſtorum, quæ magiſtralia ſunt opus enim eſt ſemper Medicum habere aliqua recondita, & ego eo libentiùs uobis communico, quò mihi cariora exiſtunt. Vini huius deſcriptio eſt iſta. Recipe. fol. ſenæ, & folliculorum ſenæ ana lib. ij. polipod. unc. 6. mirab. omnium ana unc. i. agarici, Rhabarbari ana unc. i. s. macis, maſticis ana unc. s. gummi arab. ligni aloes ana drach. iij. fumiterræ, epithymi ana unc. ij. corticum hellebori nigri unc. ij. s. zingib. drach. V. Hæc ſimul miſce, & teruntur, & infunduntur in ſufficienti quantitate uini albi dulciſsimi, & ſi non habetis aliud ſumite maluaticum & infundite per 24. horas. poſtea addimus foliorum borag. bugl. roſar. florum uiol. flor. mali citri ana unc. s. paſſul. lib. ij. coriand. præparatorum unc. ij. Hæc ſimul parùm bulliunt, poſtea colatur uinum, & uaſe uitreo obturato ſeruatur, & quotidie aſſumatur ciathus matutina hora ante cibum 4. horis, exit domo æger, & habet aluum ſolutam. hoc autem fit per aliquot dies: ſed ſolet accidere, quòd poſt illas in principio euacuationes uincitur morbus leui alteratione & ideò non uenimus ad lignum guaiacum, ſed exhibemus elect. hoc per 30. dies. accipe ſaccar. borag. roſ. bugloſſ. uiolati ana unc. iii. ſucci ſcord. ſucci cic. concr. ana drach. i. mithridati optimi drac. ii. ſpecierum diarod. abb. ſpecierum diatr. ſandal. ana drac. i. s. corti. guaiac. puluerizati. unc. s. ſyr. roſ. recētis quantùm ſuff. miſce in mortario, & tunde diligenter, & ita paratur elect. quod exhibetur matutina hora, quando ſurgit à lecto quantitate unius auellanæ: & multi ſanati ſunt, & expertus ſum in quamplurimis: at quia multoties fallit, aut quoniam inueteratus eſt morbus, & confirmatus, aut alia de cauſa, ideò ad ueram antidotum deſcendere oportet, quod quidem lignum eſt Guaiacum, in qua rōe curationis oro uos ut oculis, atq; attentis auribus aſtetis.

Vinū Braſau ad hu. mel.

Electuar.

In quo proponitur uera antidotus. CAP. XXXVII.

IN morbo gall. facta euacuatione, alteratis uiſceribus, atque exhibito ſyrup. uel uino præparato, ualidè expurgato corpore, & elect. roborato ut dictum eſt; ſi uidemus confirmatum morbum debemus uenire ad ueram & certam uiſcerum alterationem, & hoc eſt, quod poſsit immutare hepar & reſtituere. Medicamentum hoc eſt decoctum ligni ſanti uel guaiaci, quod caſus inuenit, experientia confirmauit. inſtituta dieta per tenuisſimam uictus rationem, & potu decocti, in quo eſt uis attenuans, & facultas ſuperans morbum. Fuere quidam boni uiri, qui cum uidiſſent uim guaiaci, & tenuiſsimum uictum, credidere, quòd totum, quod agit medicamentum agi

Guaiacū.

exiccando, digerendo, & ſudorem prouocando, & ſic æque ſiccabit, & digeret aliud genus ligni. & ita aliqui tentarunt decoct. ligni iuniperi, aliqui ligni ex pinu uetuſtiori, alii ex cupreſſo, teda, citro, radicibus aceris, ſanaſſeq; affectum. Ego uidi aliquos curatos ligno fagi, qui coniecti in triremes atque inſtituta uictus ratione tenuiſsima laborantes ex toto liberantur. ſed iſte non eſt uſus medicus, ſunt nugæ omnes, quòd guaiacum ſanet, quia ſiccet, uel digerat, uidemus enim quòd nullum aliud lignum præter indicum facit hoc, quod quærimus; qui recte curare uolunt aſſumant guaiacũ, non ut ſudorem tantùm cieant, & ſiccent ſolùm, ſed ut tota ſubſtantia tanquàm antidotus morbum expellat, uideamus igitur quidnam ſit hoc lignum. ſecundo quas facultates habet. tertiò quot generum ſit, quartò quomodo eligendum, quintò qua ratione exhibendum decoctum factum ex hoc ligno.

Vbi examinatur iuniperũs & ſoluuntur problemata quædam. CAP. XXXVIII.

[SEd poſtquam facta eſt Iuniperi mentio nolui in medio cap. aliquid addere, ne curſum lectionis impediam, ſed obiter hæc paruula dicenda occurrunt in hoc cap. incluſa, quæ curioſi uideant, atque rerum cupientes cognoſcere cauſas, tetrici uerò, ac alijs negotijs fortaſſe maioribus impediti currant ſine his. Scribit Scalig. in lib. quem ad Cardan. ſcribit exerc. 180. cap. 19. Grandiorem Iuniperum, quæ Cedrum maximè æmulatur, Harar uocant Arabes, Afri nominant Ettalch. eius medulla in Numidia, candida, in Aethiopia, nigra, in Libia, purpurea, qua in ſcobem comminuta dicuntur Afri Medici feliciſsimo ſucceſſu uice Gaiaci ad morbum Indicum profligandum uti: Aliud etiam præſtantiſsimum remedium inuenit hominum curioſitas, atque mali acerbitas, quòd qui eo laborant, in Africa non niſi remedijs ſanantur, ſi in Numidiam, aut in Nigriticam ſeſe conferant Aethiopiam ſolius cæli beneficio ſine ullis medicamentis conualeſcere dicuntur. Et ne gratis hoc dixiſſe uideamur (ut plurimi faciunt meri recitatores Hiſtoriarum) utriuſque addere liceat rationes, atque prius ſubtilitates quaſdam in medium proferre. Iuniperi decoctum ſalutare eſt, in quod ſucci ſanè traiectio facta eſt, ramenta (iudice Dioſ.) necant deuorata. Idem fit in colochintide; multùm enim pinſendam, & cribrandam tenuiſsimo in cerniculo iubent ne homines enecet: è contra Hiuchæ ſuccus lethalis, farina ſalubris, porri ſuccus perniciosſus, porrum ipſum editur ſine noxa. Videamus omnium iſtorum cauſas. ſi morbus Gallicus eſt infi-

ciens hepar à tota ſubſtantia, Iuniperus eum non niſi qualitate occulta, & ſubſtãtia propria ſanat: licet ſui ſiccitate, & ui excalfactoria dici poßit humores illos putridos fouentes morbum, naturæq; obſiſtentes temperare, quemadmodum enim humiditas mater eſt putredinis, ita ſiccitas ei reluctatur: an quia acris eſt, & erodit humores illos putres, & digerit ex Dioſ.lib.1.Plin.lib.16.cap.25*? an quia carioſam ſenectam non ſentit, atque tanta eius cum igne familiaritas, ut multi aſſerant ex* Iunipero *factos carbones tanta eſſe ui, ut per annum integrum ignem ſeruent incorruptum? fortaſſe* Prometheus *fur ſolaris ignis auxilio* Mineruæ *huiuſmodi ligni facula uſus eſt, & ueſtales uirgines abſque labore ignem annuum his carbonibus ſeruabant. at ignis erodit omnia, conterit quæcunque ei afferuntur, ita decoctum iuniperi oblatum humorem putrem reſecat, exedit, atque uindemiat.* Decoctum *autem ſalubre eſt,* Ramenta *læthalia, ratio eſt haud abſimilis ei, quæ in coloquintidis apparatu circumfertur; ſi enim optimè non trituratur, & cribratur hæret, atque ulcerat, ſic iuniperi ſcobes ob ſiccitatem adhærendo ſuffocat. ſuccus autem hiucæ & porri interficit. ratio pendet à duplici cauſa una eſt partium tenuitas unde eſt facilitas penetrationis, altera eſt libera qualitas, & facultas ad nocendum in ſucco ipſo, poſteaquam ſoluta eſt ſocietas, quam inierat cum parte terreſtri, quæ pars eius ferocitatem cohibebat qualitate aduerſa, quemadmodum eius craßitudine tardabat celeritatem:*

At quare eſt quòd Afri *tranſeuntes in* Numidiam, *aut* Nigriticam Aethiopiam *ſolius cæli beneficio à lue gallica liberantur? an quia* Numidæ *hodie* Arabes *dicti incolentes mediterraneas* Africæ *oras, montibus aſſueti,* Nomades *dicti à* Plin.lib.5.cap.3. & 34. *à permutandis pabulis circumferentes domos plauſtris ductilibus unde uagi dicuntur, uagabundis enim populationibus deditì ex equo, & lancea ſolis uectigalia hauriunt currunt ſemper, ſemper armis uacantes in regionibus illis calidioribus ſudant, atque continuò laborant, & ideò ſi exercitatione liberamur ab huiuſmodi morbo tranſeuntes in* Numidarum *aciebus ubi non niſi exercitati, non niſi graues uiuunt prouincias adeuntes poßibile eſt, ut ab hoc morbo liberentur.* Præterea *in* Nigriticam Aethiopiam *accedentes ſub æquatore, & zona torrida poſitam liberantur à lue iſta, quia caliditas aperit poros, ex quibus difflant uapores putridi.* Hinc *eſt quòd* Neapoli *& in* Iapigiæ *regionibus calidioribus non ita ſæuit morbus, ſicut* Patauij, *atque in alijs, frigidioribus locis, inde enim difflant uapores à materia putrida eleuati, non congeruntur, non ſimul coaceruantur, ſicut his, ubi frigiditate ſtipante, &*

cutim denſante intus detinentur, continuò creſcunt, uniuntur ualidiùs, agunt fortiùs, obſident uiſcera, atque erodunt; neque homines ita citius in regionibus frigidis aduertunt hoc morbo laborare, quia malum intus occluditur diù ſeruatur, medullis infigitur, & eius curam non habent, niſi quandò radices firmas iecit, & robur habet uirium ualidiſsimum, ita ut facilè, quouis remedio ſuperari non poſsit. Additur etiam quòd Neapoli, ubi prius apparuit mitior fortaſſe redditus eſt, & magis naturæ familiaris, aut quia ibi meretricum fugiunt amplexus, & non ſunt ita ſcortis dediti, ſicut alibi. Hæc problematicè, & probabiliter dicta ſint, non demonſtratiuè, quia curſim non eſt poſsibile demonſtrare. modò ad ligni indici examen deſcendamus, & de hoc iſthæc dicta ſufficiant.]

De Natura ligni Gaiaci. CAP. XXXIX.

PRimo ergo de Natura Gaiaci loquamur. Vno excepto Io. Gallo, atq; conſaluo ouido, omnes alij ignorarunt eius naturam. Io. Gallus ſcripſit de uſu ligni ſancti; conſaluus fuit Hiſpanus nobilis, qui ſcripſit hiſtoriam Indiarum Hiſpano Idiomate ad CAROL. V. hic erat doctus, & acumine ingenij excellens. Communis eſt opinio quòd lignum hoc ſit una planta, cum geminas eſſe conſtet: Non una eſt arbor, ſed duæ ſunt, & diſtinguntur in propria Patria uarijs nominibus, & id, quod ſoleo dicere lignum nouum, & lignum uetus referatis ad duas ſpecies. Vna eſt, quæ uocetur in propria regione Guaiaan, nos Guaiacum, uel Gaiacum uocamus, & eſt lignum ex una ſpecie. habemus præterea palum ſanctum, uel lignum ſanctum, quod differt à priore, & adſunt notæ, effectus, ſapor, guſtus diuerſiſsima; quoniam autem palus ſanctus deſiit ferri ad nos, ideo doleo non poſſe uobis oſtendere. Qualis eſt arbor Guaiacus? à Conſaluo ita deſcribitur primò in ſummario cap. 86. ſecundò in hiſtoria integra lib. 10. cap. 2. eſt (inquit) arbor altiſsima, et maxima, quæ ad Iuglandis altitudinem pertingit, aliquando paulò minor eſt: cortice prædita eſt pullo, & uiridi macula maculato, ita ut ſubalbidus ſit color: Folia habet Arbuti. (plantam hanc uidere poteſtis in collibus iſtis, nos utimur faſcibus ad ignes, & quando exornant ædes pro nuptijs, uel ſacris, frons eſt ueluti lauri, corbero appellant: & producit fructus rubros, qui comeduntur à pueris) fructus luteos profert per maturitatem, qui ſunt ueluti gemini lupini ſimul coniuncti (ego habui hos fructus à quoddam Monaco) lignum durum, ponderoſum, & in media ſubſtautia nigrum, circumquaque ſubalbidum. Hæc

Gaiacum

Gaiaci deſcriptio.

eſt uera deſcriptio illius ſcriptoris, qui fuit in Indijs, & ea quæ uiderat literis mandauit. conferatis hanc cum deſcriptione Io. Leonis Aphricani, qui in ultima parte deſcriptionis loquitur de ligno gallico, quo utuntur Aphricani, & eſt lignum habens folia ſpinoſa, uti Iuniperus, unde colligo eſſe ſpetiem cedri, & ſi ſanat ſanat digerendo morbum, non quòd uerè ſanet: ſecundum lignum eſt Palum ſanctum toto uelo diſtans à priori. Arbor iſta eſt magnitudinis Fraxini non uaſtiſsimæ, folia habet Arnogloſsi folijs ſimillima, ita pleniora, ita pinguia, & tamen craſsiora, & breuiora, Flores luteos producit, quos ſaccaro condire ſolent, ſoluunt aluum, figuram non potui cognoſcere, nam à Mercatore donatum mihi eſt uaſculum cum his floribus, aſſumebam mane coclear, & ſoluebant aluum bis, & ter fructus rotundi ſunt iuglandum nucum forma, aliquando magnitudine, craſsitudine præueniunt nucum iuglandum maiorem, cortex eſt coloris cinericii, & æmulatur fraxinum, in interna parte color pullus. Habemus igitur Gaiacum, & lignum ſanctum, quanuis in conſultationibus indifferenter ſumamus has arbores; & licet eadem ſit uis utriuſque, ſciatis tamen, quòd in alijs morbis diuerſæ ſunt facultates; & primò authoritatem Conſalui teſtor, ſecundò experientiam. Refert Conſaluus quòd quanuis uſus utriuſque ligni ſit ad Gallicum, tamen lignum ſanctum habet maiores uires ad alios morbos. Præterea ego ſuperioribus diebus obſeruaui, quòd in podagra, in articularibus morbis, & in iſchiatico affectu, atque in roboratione uentriculi parum, aut nihil prodeſt Guaiacum, & prius obſeruaui, quòd palum ſanctum nimis præſtans eſt in his, & in arctuum etiam doloribus. Iam non inuenitur lignum indicum ſanctum, & ideò ne miremini ſi medici tantùm tribuunt ligno Guaiaco, & eo utuntur in omnibus morbis forſan docti experientia, iam 20. annis ſuperioribus, quando lignum ſanctum copioſum erat, iam non amplius de illo affertur, aut parùm: Guaiacum facit quidem aliquid ad hos morbos, ſed non plenè: in ligno ſancto non adeſt color niger, credebant ſuperiores, quòd pars nigra eſſet uetuſta, alba, noua arboris, ſed decipiuntur & ego deceptus ſum cum his; ſed poſtea cum adhibuerim diligentiam, & fuerim in loco, ubi uidi ſtrues magnas horum lignorum potui obſeruare omnia, & ſic cognoui etiam differentiam inter lignum Guaiacum, & ſanctum. Ego uidi fruſtrum Guaiaci paruum, & habebat nigrum interius, contrà uerò uidi craſsitudine mea lignum ſanctum non habens nigrum in ſe, ideò dico eſſe naturas lignorum diuerſas. ſemper in Guaiaco eſt nigredo in medio, circumquaque adeſt color ſubalbidus, ſapor amarus cum acredine quadam, in Gaia-

Lignũ ſanctum & eius deſcriptio.

co

eo continetur pinguedo parua, tamen, ut ex ipſa oleum educere poßimus: Hæ ergo ſunt notæ Gaiaci nigredo in medio, ſubalbida circumſtantia intercurrentibus lineis ſubnigrioribus, ſapor amarus, acredo quædam, & in eo pinguedo contenta. Notæ pali ſancti. tota ſubſtantia flaua eſt, odor ſuauis certè, pinguedo copioſisſima, ita ut duplicatum oleum extrahamus, ſapor acer magis, & minus amarus, unde decocta pleniora, pinguiora, & acriora ualdè; ſentimus ſuauem odorem: Talis eſt Natura lignorum. At habemus uetuſtum, & nouum. ſi Guaiacum uetus, cortex craſſus, truncus magnus, amaror, & acredo parua. Iuueneſcentis inditia ſunt amaror maior, & inſignior acredo, & amplitudo trunci tenuis, & gracilis: quod dico de Guaiaco, intelligo etiam de ligno ſancto. ſed magis odoratum, magis pingue, magis acre, & minus flauum eſt iuueneſcens ſanctum lignum. nos tenerrimum accipere ſolemus, & ita in indicis regionibus accipere ſolent ex tenera arbore. Verùm quoniam ex his arboribus una ſpecies defertur ex inſula Hiſpaniola, uel ex inſula beata, quæ diſtant à noſtra regione, altera defertur ex inſula Diui Ioannis, ideò ligna rancida fiunt, quia nauigationes longæ, ideò non poſſumus uti recentioribus lignis, & quoniam uirtus magis ſeruatur in arbore maiori, ſemper eligere ſolent lignum maius. Nunquàm utemur in Italia Guaiaco, quod non fuerit ab arbore reſectum ante quatuor, aut quinque annos, & ideò ſemper maiorem truncum laudamus. ſed Not. in primis diebus ſolebant exhibere tantùm lignum, & non erat uſus corticis, repertum eſt poſtea corticem habere maiorem uim exiccandi, & ideò mercatores cæpere corticis mercaturam facere, quoniam cortex plurimi uenditur, nam lingum uno Mocenico uenditur pro ſingula libra, cortex duobus, propterea lignum ob defectum tegmenti corrumpitur, & ex hoc non habemus Guaiaci decoctionem bonam. iſti mercatores excoriãt lignum, ſicut cætera: Quoties ergo cum cortice habere poteſtis capite, quia in eo adeſt maior uis, quàm in excoriato.

Not. de hoc oleo loquitur ſcalig. ad Gar. exer. 161.

Pali ſancti notæ.

Electio ligni ſancti

An Guaiacum notum Antiquis. CAP. XL.

SVnt aliqui, qui opinati ſunt antiquos de hoc locutos, & uoluere eſſe inuentum Arabum, & lignum Auic. quod Karon appellat, & d. eſſe lignum indum, uocat quinetiam Kallem, confirmant hoc quia huiuſmodi medicamentum facit ad affectus articulorum ſicuti Guaiacum. Decepti ſunt hi à uoce ligni Indi. Nam temporibus Auic. non patebat hæc india occidentalis. Et quamuis Mattheolus, & alij ſcripſerint ex Taprobane, & Cale-

2. lib. tra. 2. ca. 384.

ehut deferri, tamen quicquid ligni habuimus in Italia delatum eſt ex Hiſpanis Caſtilienſibus ab Indiis occiduis. Nunquàm Luſitani lignum Indici ex Calechut aſportarunt; Erat igitur lignum Auic. ex Indijs orientalibus non tamen eſt Guaiacum, nec palus ſanctus. Aliqui uoluere eſſe lignum deſcriptum ab Auic. quod Heſtdeen, uel heſtebdehen uocat: Alij ſunt qui uelint eſſe Ebenum, & iſti non ualdè decipiuntur, minus decipiuntur in Gaiaco, at in Palo errant pænitus, quia Ebenus nigra eſt, palus eſt lignum flauũ. at in Gaiaco adeſt nigredo, fundum petit aquæ ſicuti Ebenum; ergo idem ſunt. Sed hi etiam delinquunt: quoniam Ebenus (excepto cortice) tota nigra eſt, ebenus facillimè maceratur in aqua, faciliùs igne deſtruitur, & odorem fragrantem mittit, in Gaiaco non eſt intenſa nigredo, difficilè maceratur ob pinguedinem ſuam, & non niſi ſpacio 24. horarum, at ebeni fruſtra magna per 10. horas: fetet Gaiacum ſi aduratur, præterea difficiliùs uritur. Hac ratione huiuſmodi fui ſententiæ, quòd hoc lignum ignotum fuerit antiquioribus Arabibus, atque Græcis, ſicut nec morbus Gallicus notus. Montanus credebat Guaiacum naſci in noſtris regionibus, & uolebat eſſe arborem, quam Eganum uocant, quia in medio eſt nigredo, & circumquaque ſubalbidus color. ſed quia non habet amarorem, & acredinem, hoc non obſtat (dicebat) quia hoc eſt ratione ſoli effeminati noſtri, in quo naſcitur. Sed grauiter delinquit Mont. Videte folia Egani, ſunt folia trifolij. cortex non habet eundem colorem, magnitudo ligni diuerſa, fructus Gaiaci ſunt ueluti gemini lupini, in egano eſt ueluti quædam ſiliqua, ideò diſtãt, & forma, & figura, & toto cælo. propterea non uenite in hanc hæreſim uos habere Gaiacum. Sed quænam eſt arbor hæc? eſt Laburnum Plin. & Victruuij, & domini conſentit deſcriptio, & appellatio, qua uocatur hæc arbor in Italia: Bononiæ, & Mutinæ Lauorno dicitur Planta Egani. Reuertamur igitur ad noſtrum inſtitutum, & dicamus, quòd uera curatio affectionis propoſitæ erit per decoctum ligni Indici, cuius duplex ſpecies, altera, quæ eſt Guaiacum, altera, quæ eſt palus ſanctus; & quòd utrunque æqualiter facit ad morbum Gallicum profligandum, ſed in reliquis affectibus frigidis articulorum, & uentriculi imbecillitate præſtantius eſt Guaiaco lignum ſanctum, ita fortaſſe dictum ob ſanctos & miros effectus, qui ab eo deriuant: ſed ambo à propria ſubſtantia ſanant Gallicum, cæteros autem ſedant morbos ſudorem excitando ſuperfluas humiditates exiccando, digerendo, atque hepar, & uentriculum roborando. Videamus modò, quæ ſint qualitates, & uires eorum.

2. li. trac. 2. ca. 335.

Mont. credebat guaiacum naſci in Italia.

Impugnatio.

De qualitatibus & uiribus ligni Indici. CAP. XLI.

PRimùm ſi deradamus ſtatim duo percipiemus, amarorem quendam, quo explebitur totum os, deinde acredinem inſignem, quæ ſtimulat palatum: Tertiò ſi decoquamus in aqua decoctum primùm amareſcit in ore, ſecundò mordicat, tertiò ſi ulcera abluimus ualdè pungit, & mordicat. Quartò ſolet calefacere ſtrenuè uentriculum labefactatum. & eſt hæc cōmunis opinio, & experimentum meum. Ita enim calefacit, quòd ſi in intemperiebus calidis detur fouet, & auget intemperiem. Ideò Guaiacum colligimus calidum eſſe, nam omnia amara neceſſariò calida ſunt; & ſi frigida ſint amara, illa conſtant ex duabus partibus, quarum altera, quæ eſt in ſuperficie amara, & calida eſt; frigida autem latet, & plures ſunt partes latentes, quàm manifeſtæ, ideò refrigerat, at in Gaiaco multæ ſunt partes amaræ, & non tantùm ſuperficiales, nam prima decoctione amarum eſt, in ſecunda remanet amaritudo, & propter hanc rationem aſſero totum amarum, & per conſequens calidum. Acria omnia calida ſunt, ut in pluribus, at in guaiaco ſemper acredo adeſt in primo, ſecundo, & tertio decocto ergo calidum eſt. præterea uſus confirmat, quia calefacit. ſed in quo gradu? eſt ualdè calidum, & quamuis quidam dicant eſſe temperatum, eo quòd ſanat homines à multis morbis calidis, & frigidis, calidos tepore ſuo, frigidos etiam tepore ſuo dicunt morbos profligare, Decipiuntur tamen iſti, & cerebrum non habent, cum teſtentur medicamentum amarum, mordax, eſſe moderatum. ſi Galeni artem callerent id non dicerent; nos uidemus amarorem ergo adeſt materia ſuffocata calida multa; abhorret ſenſus, ideo eſt calidum in principio tertii gradus, uel in ſecundo finiente. Calidum igitur ſit. Præterea nos uidemus, quòd medicamentū hoc ualdè ſiccat, ſæpe.n. capimus decoctū guaiaci, & madefacimus linteolū, quo inūgimus ulcera, & puſtulas non ſolum gallica, & ſanantur. Ego uidi in lippitudinibus, & perturbationibus oculorum, & lachrimas, & fluxiones desiiſſe ob decoctum Guaiaci, & maximè corticis: ergo medicamentum eſt ſiccans in eodem gradu. at in cortice maior adeſt uis ſiccandi, ueluti caliditas aliquantiſper cedit, maior enim eſt in ligno, quàm in cortice: in cortice ſiccitas maior, ſed hic exceſſus ita paruus, ut inſenſibilis ſit. Inter omnes alias facultates habet, quòd ſanat Gallicum, non quia ſiccet, aut calefaciat, ſed quoniam ligni natura talis eſt; Nam ad id, quod à tota ſubſtantia lædit requiritur medicamentum à tota ſubſtantia ſanans. Hanc ſubſtantiam ſolus Deus ſibi reſeruauit, nos cognoſcere non poſſumus.

Amaritudo ligni. Acredo. Mordicatio. Calefacit lignū & uentriculum roborat.

Gradus caliditatis ligni.

Lignum ſiccat.

Cortex ſiccior.

An lignum indicum ualeat ad alias infirmitates. CAP. XLII.

AN uero omnes morbos ſanet nec ne? ego credo quòd hoc medicamentum ſit bonum ad alias affectiones, cum tota ſubſtantia agat. Exempli gratia ego uideo antiquos uſos ſcamonio ad expurgandum, & etiã ad exicandum, ſquama æris ad expurgandum corpus, & etiam ad detergendum, ſiccandum, excalefaciendum. Idem dico de Veratro albo, & Nigro ad expurgandum humorem melancolicum, & ad calefaciendum. altera facultas pendet à toto temperamento, altera uenit ab elemento prædominante. Idem dico de hoc ligno quàmuis faciat ad Gallicum expellendum à tota ſubſtantia, tamen quoties ſiccandum, roborandum capud, & uentriculus medicamentum eſt præſtantiſsimum, ſed tamen non probo, quòd in omnibus morbis tribui poßit. Ego ſanaui uertiginoſos, podagricos, dolores articulorum patientes, robaui uentriculum, & capud. & ſi hoc poteſt facere iua artetica, reſina terebentina, poteſt etiam hoc decoctum. ſed ego magis probo lignũ ſanctum quàm Guaiacum, quia habet pinguedinem maiorem, & uim fortiorem. Hæc ſint ſatis de hiſtoria, ſpeciebus, loco, & facultatibus ligni. Videamus iam uſum.

Scamon. Squama æris. Veratrũ.

De modo utendi ligno indico. CAP. XLIII.

VTuntur autem ualdè uario modo, alij puluerem ex hibent, & conficiunt confectionem ex ſaccaro, & pul. alij faciunt paſtillos, & pilul. alij electuaria parant. alij flores exhibent ſaccaro conditos, quia habẽt uim ſoluendæ alui. alij germina tenerrima ſaccaro præparant, alij ſyrupum ex ſucco foliorum inde delatum uſui habent, alij radicem magnopere probant: & ex hoc colligimus medicamentum hoc habere in ſubſtantia ſua neſcio quid temperati reſpicientis humores corporis humani. quòd flores ſoluant aluum ego teſtis ſum, quia à Laurentio Piſcobaldo (dum eſſem Piſis) habui uaſculum ex floribus huiuſmodi; color erat luteus cum amarore deuicto à ſaccaro, ſicuti fit in roſis & borag. Omnes autem, qui ibi ſcripſerunt, ubi folia uiridia habentur, teſtantur quòd ſuccus foliorum plantæ exhibitus celerrimè ſanat; & ſemper ſoluit aluum. Ideò non malè faciunt, qui continuatis per pharmacum factis expurgationibus, dum bibitur decoctum, ſanant ægros, licet quidam dicant, quòd impeditur actio ligni, imò cũ nos habeamus lignum uiride bonum erit admiſceri aliquid: propterea Em-

Flores aluum ſoluunt. Syr. ex foliis. Radix.

pirici decoctum Guaiaci miſcent cum uacuantibus. præterea Mattheolus, Braſau. ex hibent quoddam genus uini cum ligno hoc. ſed de his aliàs. aliqui ſunt qui exprimunt ex teneris germinibus ſuccum: Hiſpani aliquando ſyr. deferunt. Alij contendunt in radice efficaciſſimam adeſſe uim, & ita decoctum parant, alij utuntur tantùm cortice, & ſunt Empirici noſtrorum temporum. Bonus eſt uſus, ſed potior ligni. Ego credo maiorem uim ineſſe ligno; quoniam ego uideo quòd in omnibus fermè uegetantibus facultas potiſſima ſolet reperiri in humido radicali, & unctuoſo, quod reperitur in eo, quod oleum appellamus, cum quem in ligno copioſum contineatur hoc oleũ, ergo copioſior uis in illo, quàm in alio: illa expurgant magis, quia recentia ſunt; ſi haberemus lignum recens idem faceret. præterea in uſu ligni ſi unctuoſum lignum capimus citiùs intentum aſſequimur: ergo uires in oleoſa ſubſtantia continentur. Reperitur etiam uis in radicibus, ſed hæ plurimo ſcatent excremento, quia terræ infixa, & ex his pabulum non ad huc ita benè digeſtum ſicut in ramis attrahitur. Vtamur ergo ligno.

Quale lignum ſit eligendum. CAP. XLIIII.

Cvm igitur conſtitutum ſit ex ligno uſum præſtantiſſimum, neceſſarium eſt, ut ueniamus ad modum utendi ligno, in quo hæc obſeruare debetis, primum quale lignum, & qualis cortex eligendus, ſecundò præparationem, tertiò modum exhibendi, quartò rationem uictus in exhibendo ligno. Primùm ad electionem non eſt dubitandum, quòd debemus præſtantius eligere, & eſt palus ſanctus, uel lignum ſanctum, hoc eſt flauum pingue, nullam nigredinem habens. ſi hoc habere non poſſumus accipiamus Guaiacum, cuius maior eſt copia. In unaquaque autem ſpecie mediocre præſtantius eſt. Nos habere poſſumus ex antiqua, mediocri, & iuueneſcente arbore. Mediocre lignum erit, quod non erit totum nigrum, nec maiori ex parte album, non tenue, non craſſum. ego eligo mediocre, quia magis uiget unctuoſitas in mediocri, quàm in ſeneſcente. In iuuenſcente, quàmuis maior ſit, eſt tamen excrementoſa. Præterea debemus præſtantiſſimum eligere ratione morbi. in ualentiſſimo ualentiſſimum eligimus, ut ſi affectus inueteratus capimus palum ſanctum mediocrem. ſi mitis morbus poſſumus mitiori ligno uti in genere, & etiam in ſpecie. Præterea habenda ratio ætatis, nam in ſene utimur ſeneſcente planta, in robuſto mediocri. Quartò pro tempeſtatibus anni ſolemus eligere lignum, in frigida enim ut potè hieme, calidiori, acriori, & amario- Electio. ligni.

ri, (hoc autem ſenſu percipimus) æſtate utemur minus acri, & minus amaro, uel ex ueteri, uel iuueneſcente arbore. Quæ autem ſunt notæ ut nos perfectum habeamus? Eligimus ſemper ex uetuſta arbore Guaiaci, quod habeat magnam quantitatem nigri, ſit craßißimum, cortex ſit craſſus, & ita hærens ligno, ut uix ferro ſeparari poßit, & quoties uidetis corticem facilè ſeparari à ligno (quoniam maceratum eſt lignum aqua ſalſa) peßimum eſt. in mediocri ligno, mediocria ſint omnia. Sed curetis, ut abradatur portiuncula ligni, & inter abradendum ſi non percipitis odorem ligni dicatis eſſe uetuſtißimum, uel corruptum. Tertium ſignum eſt, ut dum abraditur pingue uideatur, ita ut præ pinguedine ſcobin agliſcat. Quartò guſtetis raſuram, & ſi mordicat ſtatim fauces, & poſtea amaritudinem ſentiatis præſtans eſt. Præterea admoueatis ſcobinam, uel ſerra, ſi lignum habet poros manifeſtos, & dum limamus apparent foramina parua, & ſuperficies non remanet æqualis, & plena, peßimum eſt; hinc decoctum clarum fit, non amarum, non acre. Addatis quòd ſit ualdè ponderoſum. Præterea non habeat in parte albedinem, quæ non inclinet in pullum colorem, & recurrentes uenæ per partem albam non ſint nigræ, ſed ſubuirentes liuore infectæ, quia ſecus eſſet corruptionis inditium. Experimentum demum ligni eſt ut abradamus, raſum cogamus. ſi decoctum turbulentum, ualdè amarum eſt, & acre, bonum eſt, corticis notæ ſunt primùm ut ſit ex mediocri, uel antiqua arbore, malus cortex ex tenuiori ramo: cognoſcimus autem ſi ex arbore annoſa ſit, uel mediocri, quia habet fruſtra magna, & canales nimium patentes: ſecundò requiritur, ut cortex ſit ualdè craſſus; tertiò ut ſit ualdè durus: quartò ut in interna ſuperficie uideatur ueluti niger cinericio inſperſo colore. Talis color eſt color præſtantis corticis, ſi frangatur uidetur niger, at non ut Ebenus. iſta ſunt corticis optimi indicia. ſed notate unum. ſuperioribus annis Hiſpani detulere corticem, qui erat ſimilis in exteriori, & interiori parte cortici Guaiaci, ſed cortex hic non uidebatur ueſtire plantam maiorem, quàm quæ duobus digitis ſimul iunctis comprimi poßit: Hic cortex ita exiccat, ut ad tabem homines reducat, & propterea Venetijs, Florentiæ, & Ianuæ fuit interdictus, & dubito ne cum cortice bono miſceatur; Timete ergo illum diabolicum corticem, & abigite etiam corticem tenuioris Guaiaci cum eo, ſi canalis eſt anguſtus expellite, & non dubitate Gaiaci bonum corticem ex tenui trunco proicere, ut ægros ueſtros tutò, & ſine noxa ſanetis. iſtæ ſunt notæ, quibus nos debemus huiuſmodi corticem eligere. Iam ad præparationem ipſam deſcendamus.

Notæ ligni optimi.

Corticis notæ.

Not.

De præparatione ligni. CAP. XLV.

COgnita ligni Indici Natura, propoſita etiam electione, qua poßimus præſtans cognoſcere, atque ad uſus eligere, ſequitur, ut ad ſecundum capud aſcendamus, quod ad præparationem pertinet: Morbus Gallicus poſt alterationem uniuerſi corporis requirit antidotum Guaiacum ſcilicet: Ex quo aliqui, cortices; aliqui, radices; alii, ligna accipiunt. Nos quia non habemus ſyluas huius ligni, ligno ſancto trunco, & cortice tantum utimur, ex quibus fit decoctum, ſed potißimum ligno, cuius uſus uarius, uaria etiam eſt præparatio, ſicuti accidit medicamentis alijs: aliquando facimus decoctum ſimplex, & purum, aliquando compoſitum, ſic etiam ligni decoctio quædam ſimplex, quædam compoſita. ſimplici utimur in leui incipiente Gallico: ſecundo in imbecillis corporibus: at in Gallico compoſito, recidiuam paßo, inueterato, & in robuſto corpore ſolemus uti compoſita decoctione, ac uaria. Primùm loquamur de ſimplici decoctione: hæc ſolet fieri duplex, & ita conſtitutum, & poſitum in conſuetudine eſt apud omnes medicos: & rari ſunt, qui ſemper bis non coquant: & ita faciunt primum decoctum, quod ſyrupum uocant, ſecundum uerò, quod Potum pro prandio, & cœna appellant. Verùm aliqui tres parant decoctiones, tamen dimictamus hoc, quod non eſt in conſuetudine: loquamur de certo, & frequenti uſu. Iſtud decoctum fit primùm præparando lignum, quæ præparatio fit per comminutionem ligni, ut poßit optimè macerari, & decoqui. Sed non eadem ratione comminuitur lignum. In aliquot locis aſcia, (ſicut uos uidetis in ligno uerzino) in fruſtra ſecant minima; alij apponunt lignum torno, & cum inſtrumento cædente comminuunt: ſunt aliqui, qui ſerrando ſenſim in minutißimas particulas reddunt: ſunt qui ſcobina pectinaria: uos uidetis iſtos, qui faciunt pectines oſſeos, habent ſcobinam aſperiorem; qua collimamus lignum, & eſt lima lata quatuor digitis. & ita comminuitur lignum. Præſtantior harum præparationum quæ eſt? Dico illam meliorem, quæ præparat lignum ad maturationem, ſecundò quæ non corrumpit lignum, & quæ breui temporis ſpacio terminatur. Illa quæ eſt in uſu Venetijs, qua limatur lignum, præſtantißima eſt ratio, quia citò agit, quia minutißimè limat. Præterea quodammodo præparat lignum ipſum. Hoc inſtrumentum ſcobinam uocant, eo quòd ſcobem ligni faciat; uulgò, ſcoffina dicitur. Hic Patauij ſolent uti pectinariorum inſtrumento, ſed non placet: Interea dum ſcobina comminuimus, lignum accipit teporem quendam, quo fit, ut quaſi fermentetur: cum limatur li-

Præparatio duplex

Simplex decoctio duplex.

comminutio ligni uaria.

Melior præparatio eſt p ſcobinam

gnum conſpicite aceruum ſcobis creſcentem ueluti aceruum formicarum, ſi imponitis manum teporem percipitis ſuauiſsimum. Hac ratione comminuto ligno, duplo turbidior, duplo acrior fiet decoctio, quàm ex alio ligno aliter comminuto: Hæc ergo ſit prima præparatio ligni: ſequitur modò ut de ipſa decoctione tractemus.

De decoctione ligni. CAP. XLVI.

Decoctio

FActa hac præparatione deuenimus ad decoctionem. In qua notare debetis, quòd communis hæc eſt ratio, ut pro qualibet uncia ligni limati detis libram aquæ 12. unciarum. Verum tamen eſt quod ſi habeamus negotium cum tenero adoleſcente, calido habitu, & æſtate, tunc ſolemus pro qualibet uncia ligni accipere lib. unam cum dimidia aquæ; ſed ut plurimùm ſtata eſt conſuetudo, ut pro qualibet uncia libram aquæ capiamus, at in conficiendo decocto ſolemus accipere lib. 1. ligni, & 12. lib. aquæ, niſi fuerit æſtas, quando non poteſt ſeruari ſyr. & tunc capimus ligni unc. 6. aquæ lib. 6. Hieme lib. 1. cum dimidio ligni, aquæ uerò lib. 18. in medijs temporibus lib. 1. ligni. & lib. 12. aquæ. Sed aſſumptam ſcobem ligni oportet macerare per 24. horas aliquando tamen magis, aliquando minus. Solent noſtri ſeplaſiarij macerare lignum in aqua frigida, ſed non placet. obſeruate differentiam inter decoctum, in quo maceratur lignum in aqua frigida, & in quo maceratur in aqua calida, nam duplò acrius, & amarius, atque turbidius erit decoctum, in quo lignum maceratum fuerit in aqua calida: Macerate ergo in calida, ita ut ferueat: Præterea obturetis optimè uas, quod collocetis in loco, ubi ſint furfures, & ſepelliatur uſque ad medium in furfuribus, nam hac ratione ſeruat diù calorem; deinde operiatur uas pannis linteis, ut fiat maceratio optima, & decoctum bonum. Notanda eſt etiam ratio uaſorum. Aerea non laũdo, quoniam cum decoctum pingue ſit, & omne oleum alteret æs, acquiret malam qualitatem, & malum ſaporem: ideò aut habeatis lapideum uaſculum quod defertur ex lacu Lario, uel Comenſi, et dicuntur uulgò lauezzi, aut ollas teſtaceas uitro obductas: Præterea uaſa ænea ſtamno oblinita optima ſunt: Præterea uaſa uitrea perfecta eſſe ſolent. Sed not. quòd decoctio iſta dupliciter fieri poteſt, aut in duplici uaſe, aut ad ignem ſiccum: conſuetudo, facilitas, ægeſtas obtinuere, ut plurimùm conficiamus ad ignem ſiccum: abundantia, & commoditas inuenit, ut coquatur in duplici uaſe, hoc eſt ut uas decoctionis ponatur in caldario pleno aqua repleto quinetiam palea, ne fiala uacillet,

Maceratio.

Vaſa in quib' paratur decoctum.

&

& hæc eſt uera ratio decoquendi, quoniam tunc fit uera elixatio quaſi naturalis, ex calore humido. Aliqui dicunt decoctum fieri dilutius hoc modo. iſta non ſunt dicenda: exemplo poſſumus hoc reprobare aquarum multarum in balneo mariæ paratarum, quæ præſtantiores ſunt; nam per aduſtionem non fit melius decoctum, ſed per maiorem eliquationem, atque mixtionem, quæ à calido humido in balneo accidunt mariæ, neque partes unctuoſæ, aut calidæ ligni ita diſſoluuntur, igitur decoctum meracius, turbidius, acrius, amarius, & ideo hunc uſum magis laudo, quàm in ſicco igne. Diligentiores coquunt in uitreo uaſe, & fæliciſſimo ſucceſſu; quia fit puriſſimum decoctum ſine corruptione, & ſapore aliquo: Præterea cum uaſa illa ſint anguſtiora non multa fit exhalatio, & ideò magis elixatur, & concoquitur lignum, igitur in eligendo uaſe eligite habens anguſtiſſimum os, & ſemper coquatis cum operculo ſatis comprimente ne ita facilè abſumatur aqua, & euaneſcat: Coquitur decoctum hoc lento igne. Primùm ſelenus lignis excitare feruorem; quum incipit feruere, parua flammula carbonum utimur, ereptis lignis; ſed continuata debet ſuccedere ebullitio Bulliat ad conſumptionem medietatis; hoc eſt ex uſu communi: Verùm ſi requirimus maiorem exiccationem, & uim medicamenti ualidiorem, deſcendimus ad conſumptionem duarum tertiarum: ſi minus exiccans quærimus, & dilutius, uenimus ad conſumptionem unius tertiæ; Itaquòd primo modo remanent ſex libræ; ſecundo, quatuor: tertio, otto: Hæc eſt normafaciendæ decoctionis; quæ ſolet aliquando refrigerari antequàm coletur, aliquando bulliens colatur panno mundo, & ſpiſſo, ne lignum turbet decoctum: ſed non multùm refert an frigidum, an calidum coletur, niſi timeamus uaſis prauum ſaporem, ſin minus linquite. Hoc eſt primùm decoctum. at inter coquendum ſpuma colligenda eſt ad uſum, qui pateſiet. Secunda decoctio fit hoc modo: Accipimus idem lignum, neque amplius maceramus, & in eadem quantitate aquæ decoquimus: & conſuetudo obtinuit, ut bulliat ad conſumptionem tertiæ partis, ex 12. lib. reliquuntur octo, ſed in hoc ſecundo decocto ſolemus augere quantitatem aquæ, quoniã aliquando addimus 18. lib. aquæ, aliquando 15. hoc ſolemus facere quando bibaculum ægrum habemus, qui uult quatuor, & quinque ciathis explere ſitim. ſecundo augemus doſim aquæ, ſi fuerit æſtas, quoniam coguntur ægri tunc bibere inter cœnam, & prandium: Præterea quando habemus habitum calidiorem, & quando calida tempeſtas adeſt. quum igitur 18. lib. aquæ capimus remanent 12. quum capimus 15. remanent 10. & hoc eſt in prandio, & cæna bibendum: Alij ſolent addita noua aqua ligno eidem

Norma faciendæ decoctionis

2. decoctio.

3.Decoctio. *facere tertium decoctum, quod ſit pro ablutione manuum & faciei. aliquot ſunt, qui conſuetudinem habent attrahendæ aquæ per nares pro ablatione muci, uel alterius ulceris; alii abluunt ulcera aliarum partium. aliquot habent rhagades in ſede, aliquot hemorroides, in hoc caſu hoc tertio utimur decocto.* Notate tamen, *quòd aliqui medici exhibent primum decoctum etiam pro prandio, & cæna, & ita unum tantùm faciunt, ſed hoc rarò eſt, & quando uolunt nimis exiccare.* Vnum addo. *ſolemus in emaciatis corporibus in imbecillis uiribus præparare lignum cum iure carnis uitulinæ, pulli, aut hædi, quod ius non ſit pingue, & ſic eodem modo coquitur & neceſſarium eſt ſcire hoc.* Et *hæc de ſimplici decoctione dicta ſint, modò ad compoſitas tranſeamus.*

De compoſitis decoct. ligni. CAP. XLVII.

D*Ecoquitur lignum* Indicum *non ſolum ſimplici ratione dicta, ſed etiam uario modo miſcetur, & componitur, ſed primò ſimpliciora, deinde compoſita magis proponam:* Magis *ſimplex decoctum eſt ex cortice, ligno, & aqua tantùm, & hoc utuntur probatiores medici,* Decoct. ex ligno & cortice *quando uolunt habere decoctum robuſtum.* Ratio *conficiendi hæc eſt. ut accipiamus eandem quantitatem ligni, & eandem aquæ, & addamus corticem, qui non habet quantitatem determinatam, aliquando enim eſt duarum, aliquando trium, aliquando quatuor unciarum pro libra 1. ligni, at pro ſemuncia corticis addimus lib. iiij. aquæ: exempli gratia lignum erit unius lib. & duæ unciæ corticis aquæ lib. 16. quando uolumus robuſtius medicamentum, capimus ligni lib. 1. cort. unc. 6. aquæ lib. 18. uerùm contundimus corticem in puluerem non tenuiſsimum: & poſtea maceramus 24. horis. coquimus ad conſumptionem tertiæ partis, & eadem ratione, qua dictum eſt in ſimplici decoct.* Decoctũ cum uino *In aliquot locis parant huiuſmodi decoctum cum uino.* Hic *non eſt in uſu, at in* Hetruria *multis in locis.* Huiuſcemo*di decoctio hoc modo paratur.* Recipe *ſcobis* Guaiaci *lib. 1. corticis eius lib. ſemis, aquæ lib. 18. infundantur hæc ſecundum artem, bulliant ad conſumptionem duarum tertiarum, ita ut ſex lib. relinquantur decocti, hoc facto addunt tres lib. uini potentis albi, ſubdulcis.* Habent *apud* Ligures *uinum præſtantiſsimum in hoc caſu, quod appellant* Raceſia, *& eſt genus iucundiſsimi uini, & uinoſi, ſed habet hanc notam, ut ſuperet omnia genera uinorum in excipiendam qualitatem, & ſubſtantiam medicamentorum.* Apud *inſubres, & in tota* Gallia *tranſpadana uſque ad* Pedemontanam *re-*

gionem habent uernaciam uinum robuſtum. in partibus, quæ circa Romam, & in Neapolitano agro habent uinum Neapoli delatum dictum Greco di Somma.. Habemus nos Romanam. Maluaticum non eſt bonum: corrumpitur enim citò, & non admittit medicamenti qualitatem: additur igitur uini lib. iij. & poſt ebullitionem unicam eripitur ab igne; & ſeruatur pro ſyrupo. poſtea fit ſecunda decoctio uſque ad medietatem, poſtea additur uinum, ut ſupra, quod exhibetur pro prandio, & cœna: & illud quod additur pro potu non habet certam normam. ſi uolumus ſuauiorem addimus maiorem copiam uini: Aliqui infundunt lignum in uino, & faciunt totum decoctum ex uino; ſed hoc peſſimum eſt; quia uinum non eſt apta materia ad macerationem: Præterea in longa ebullitione amarorem quendam acquirit, & hac ratione laudo communem uſum macerandi in aqua, & demum additur uinum hoc, uel illud. Vinum autem additur dupliciter, uel ut ſatisfaciat medicamentum, uel ut non areſcat, aut remaneat in uentriculo. aliquando accidit, ut totum decoctum expuatur, ideo ut citius penetret additur uinum. ſed ſi poteſt fieri ſine uino præſtantius eſt. Habemus quin- etiam compoſitius medicamentum eſtq́;. ligni Guaiaci lib. 1. corticis lib. ſemis, aquæ lib. 18. macerantur hæc ſecundum artem, deinde bulliunt ad conſumptionem tertiæ partis, poſtea addimus Cardui benedicti, cuius frequens eſt uſus * Chamedryos, Betonicæ, Pentaphili ana manip. 1. Iterum bulliunt ad medietatis conſumptionem, ita ut totum decoctum non ſit pluſquàm 6. lib. poſtea addimus uini lib. iij. & poſt unicam ebullitionem colamus, & exprimimus. Eſt alius modus. Recipe idem lignum, eundem corticem, & eandem quantitatem aquæ, macerantur, bulliunt, eodem modo, deinde additur Roriſmar. feniculi, ſtecados, betonicæ ana manip. 1. ſemi. aniſ. Vnciam 1. bulliunt iterum ad conſumptionem dimidiæ partis, ut relinquantur. 6. lib. & tunc adduntur tres lib. uini modo dicto. Vltimò conficimus alio modo. Recipe eandem quanitatem ligni, & corticis, & addimus poſt macerationem, & ebullitionem radicum enulæ campanæ, radicum alteæ radicum ſiccatarum irios ana unc. 1. capill. ueneris, liquiritiæ, ſtecados, ana unc. ſemis bulliunt ſimul ad conſumptionem medietatis, & demum adduntur lib. iij. uini, & fit eodem modo, iſta ſunt decocta in uſu apud Empiricos, & alios medicos: Qui ſolent hæc exhibere non faciunt ſecundum decoctum, ſed parant uinum ex Guaiaco, quod propinant in prandio, & cæna, & hoc modo parant. Recipe ligni indici lib. 4. corticis pulueriz. lib. ij. capill. uener. cetrach, florum cordial. radic. bugloſſ. foliorum cicor. ana lib. 1. ſaccari lib. iiij. uini albi maturi, ſtomatici, impotẽtis lib. 150

Tertia decoctionis ſpecies cópoſita magis.

* De hac Dioſ. li. 3. c. 111. Pli. 24. ca. 15.

4. ſpecies decoctionis.

Quinta ſpecies decoctionis

Vinum ex Guaiaco pro potu.

ponuntur medicamenta omnia in aliquo uaſe ligneo & accipitur uinum, & feruidum redditur, & poſtea in cadum illum infunditur, ubi macerantur per tres dies clauſo cado, poſtea diligentiſsimè colato, & ſeruato pro potu in menſa lymphato cum decocto ſimplici ſecundo, aut etiam puro utimur pro potu. & ægri bibunt felici cum ſucceſſu ex conſilio probatiſsimorum medicorum, Præceptor meus Braſſ. & Mattiolus ſolent in his decoctis admiſcere medicamenta purgantia, & Venetijs fæminæ, & Tonſores ſolent uti his. Admixtio medicamentorum purgantium in ſyr. non diſplicet; non utor tamen continuò, quia non eſt tutum medicamẽtum: ſi enim Guaiacum recens, uel ſuccus foliorum ſoluit uentrem, & ſanat, ergo poſſumus in ſyr. ſoluentia medicamenta admiſcere, ideò, ſi ægri leuiter ferunt, atque uentriculus, laudo: Mouet me hæc ratio: lego enim in hiſtorijs, quòd non omnes Indi capiunt ſuccum foliorum ratione ſolutionis alui, & ideò ſolent ipſi ſiccare lignum, & parare decoctum ea ratione, qua nos paramus: igitur hac ratione & probo, & improbo medicamenta ſoluentia cum ſyr. medicamenta purgantia mixta cum decocto, quod bibimus pro prandio, & cæna ſunt diabolica, eſt enim admixta ſena, hermodactili &c. fugite hæc medicamenta. Ad rem igitur rediens laudo in ſyr. admixta ſoluentia, quorum normam, atque modum quærite apud Mattiolum. Habemus ultimum decoctum pro puerulis, & lactentibus: Nam ſæpe naſcuntur pueri infecti, uel ſolent à nutricis lacte infici. in eo caſu primùm nos ſolemus mederi Nutrici, ut illa decoctum accipiat: ſecundò duo facimus pueris. Primùm eſt quoniam exhibemus iuleb factum ex decoct. Guaiaci. & ita Recip. guaiaci tenerrimi unc. iiij. aquæ gram. lib. iiij. infunditur, maceratur ſecundum artem, & coquitur ad conſumptionem duarum tertiarum, poſtea colamus, & accipimus medicamentum hoc, & cum ſufficienti ſaccaro conficimus iuleb. Vtimur autem aqua graminis, ut ratione aquæ, & ligni non ſuccreſcant uermes ratione ſaccari naſcentes: Præterea ſecundò facimus decoctum ex Guaiaco ſimpliciſsimum, & deſtillamus in balneo Mariæ, & iſtam aquam dulcem exhibemus pueris bibendam. iſtæ ſunt rationes præparandorum decoctorum, in quibus notate quòd omnia conueniunt in morbo Gallico, at ego non utor, nec utar niſi ſimplici illo decocto, aũt compoſito cum cortice, uel cum uino, uel ſine uino. ego propoſui uaria decocta, quibus nunquàm utor; at quæ cum uino fiunt, quia inflammant raro utor. Ego ſi quid immuto eſt, quia loco aquæ communis ſumo aquam cicorij, uel ſonchi pro temperando hepate calido, & aliquando incoquo ſimul ſonchum, uel cicor. aliquando ſoleo in ultima decoctione admiſcere paſſulas pro ſuauitate.

Mixtio ligni cum purgantibus an bona.

Vltimum decoctum pro pueris.

Secunda aqua pro pueris.

Itaque ſciatis, quòd in morbo Gallico ſimplex decoctio præſtantiſſima, re=liquis utantur reliqui medici, mihi non placent.

In quibus ægritudinibus utamur prædictis decoctis.

CAP. XLVIII.

VSus ſum iſtis decoctis, ſed non in morbo Gallico. & primò ego utor illa ultima decoct. compoſita in aſtmate, in deſtillatione frigida à capite, atque in maximo lapſu uentriculi. reliquis nunc in cephalea ex materia frigida, nunc in epilepſia, addita peonia; aliquando in Iſchiade penul=timo, & antepenultimo decocto. utor aliquando in paraliſi, & in lippitu=dine oculorum, In fiſtulis lachrimalibus, & in ſumma in omni refrigeratione uentriculi, in refrigeratione articulorum, & podagricis affectibus ab in=temperie frigida, uſus ſum huiuſmodi decoctis ſatis fælici cum ſucceſſu. De=coctum uerò ſimpliciſſimum dico facere ſemper ad morbum Gallicum inci=pientem, non rebellem: in inueterato in uſu eſſe compoſitum ex ligno, & cortice, aliquando cum uino, aliquando ſine uino: concluſum ergo ſit hoc, atque reliqua decocta compoſita potius facere ad alios morbos frigidos uē=triculi, cerebri, & articulorum, non ad morbum Gallicum, idq; fit cum aquæ ſulfureæ non poſſunt, & quamuis iuuenes optimi non uideatis factam mentionem omnium iſtorum in conſultationibus hoc eſt, quia recurrimus ad Thermas tanquàm ad ſacras anchoras. uerùm quia poteſtis eſſe in locis, ubi hæ ſacræ aquæ deſunt, ideo docui uos, ut loco balneorum ſubſtituatis. ſequitur modo tractatio quo tempore ſit decoctio iſta propinanda.

De tempore, quo exhibendum decoctum.

CAP. XLIX.

SEd quo tempore exhibendum decoctum? oportuniſſimum eſt Ver: quamuis enim nos calorem, ſudorem, & multam digeſtionem deſidere=mus, tamen nimius eſt calor æſtatis, reſoluta ſunt corpora, atque imbecilla. quare medium ueris, & principium æſtatis oportuniſſimum tempus eſt: ſe=cundò eſt Autumnus: Aeſtas, & hiems inoportuna ſunt, altera propter calorem nimium, altera propter frigiditatem, ſed ſi ex his eligere deberem, eligerem hiemem; fugite caniculares dies: habemus Hippocauſta hieme, quibus temperatè calefacimus talamos. primò ergo in loco uer, ſecundò autumnus, tertiò hiems, quartò in loco æſtas. modò ad locum tranſeamus.

Ver.

Autũnus.

De loco. CAP. L.

NOn in omni loco poſſumus exhibere decoctum. Antiqui ultra 30. annos ſolebant carceribus detrudere ægros, in loco clauſo, atque umbris cimmerijs obducto, & macerabant 40. diebus oſſa, & totum hominem: Benè agebant adeò ſæuus, adeò ferus, adeò immitis erat morbus: uerùm cum mitior ſit factus non ita debent eſſe ſeueri medici, Ideò nos exponimus in Talamo ſicciori, non expoſito uentis munitis feneſtris papiro; pariter fores non ſemper clauſæ ſeruantur: præterea concedimus ægro domum exire, dummodò uenti ſileant, pluuiæ & nebulæ ſerenum, atque tranquillum aerem non perturbent; & præcipuè ſi æger mærore afficiatur: ſequitur ut de quantitate decocti aſſumendi tractemus.

De quantitate decoct. aſſumendi CAP. LI.

Quãtitas decocti.

IN quantitate iſta ſeruamus has normas, primò affectum quantus ſit: ſi magnus, & rebellis magna quantitas exhibenda: ſin minus contrà. In puero minorem exhibemus portionem, quàm in adulto. habenda etiam ratio complexionis, in calido habitu parùm, in frigido multùm; hieme magis, æſtate minus: ſi uentriculus debilis paucam damus quantitatem, ſi robuſtus immenſam. Hæc quantitas exhibetur, (quandò magna eſt) per duos ſyrupos, ſi pauca per unum ſyr. tantum. Præterea à quatuor unc. ad decem diſtendimur. in uentriculo puerili à 4. uſque ad 6. in robuſto ad 8. in robuſtiſſimo, & ualenti morbo ad 10. & 12. aſcendimus; ſed rarum hoc eſt. At ſeruanda eſt alia Norma. maior enim eſt doſis ſyr. matutini, quàm ueſpertini; quoniam matutina hora euacuatus eſt uentriculus, præterea ob ſomnum adeſt maior uis: eſt quinetiam ſeruandum aliud, in primis tribus, aut quatuor diebus non exhibemus, niſi quotidie ſyr. unum, idem facimus in extremis quatuor diebus in fine, at in reliquis, duos propinamus matutina, ſcilicet; & ueſpertina hora, quæ ſtata, & firma eſſe debet.

Quot diebus debet aſſumi decoctum. CAP. LII.

terminus.

VSus obtinuit, ut decoctum Gaiaci exhibeamus ad 40. dies, quoniam morbus gallicus longus eſt, ideò longam curationem requirit; uerùm hoc agimus in mediocri: in incipiente uix ad 30. uel 25. aſcendimus, in inueterato ad 60. peruenimus. Quis erit terminus certus? Quãdo uide-

mus, quòd ceſſarunt omnia ſymptomata, ſi ceſſarunt 25. deſiſtamus; ſin minus perſeueremus, quouſque ſymptomata deſint. ſed ſi poſt 60. non ceſſent ſymptomata non linquatis, perſiſtatis inſtituendo uictum nobilium, & æger uſque ad 100. dies bibat ſyr. ne redeat morbus, aut confirmetur magis. Sed *duo ſunt ſymptomata rebellia, quæ ſi remanent, non ſperate ſanationem: ſunt quædam cicatrices calloſæ duræ, credo quòd bottones uulgò dictos habeatis; ſunt illæ cicatrices ueluti bottones; & niſi ad ultimam ſanitatem biberit æger, ſemper periculum imminet recidiuæ.* Alterum *eſt* Gonorea *gallica, quæ ſi decocto, uel alio medicamento non ceſſat (de quo loquar infra) ſeruatur etiam morbus:* Ideò *facite poſt 40. dies ut bibat ſyr. unum.* Not.

De *hora exhibendi ſyr. & de ſeruandis.*
CAP. LIII.

AD *horas uerò exhibendi decocti accedentes, dicamus;* Medici *exhibent matutinum ante prandium per 4. horas, ueſpertinum ante cænam per 3. uel 4. horas, 6. horis poſt prandium, ſi autem euenerit, quòd non exhibeamus, niſi unum ſyr. matutina hora, non eſt tanta habenda ratio:* Addatis *quòd ſemper ſyr. debet bibi ualdè calidus, ut cieat ſudorem. ſecundò debet bibi ab ægroto declinãte in lecto. ebibito ſyr. ſolent ægri ſuperdormire, & hoc tentandum eſt, ut citius concoquatur, & diffundatur per habitum: ſunt qui mandant cooperiendum capud, at de hoc dicã poſtea.* Hora ſumendi ſyrup. Syr. ſit calidus.

De *ijs, quæ uitanda ſunt.* CAP. LIIII.

SEd *debet uitari* Venus *potiſſimum quando exhibetur decoctum, ſunt qui ſemel utentes* Venere *non ſanantur: ſunt diabolicæ* Ancillæ, Venereæ, *excitantes deſiderij igniculos, dum decoctum præbent, fugite has, propellite extra domos. ſecundò fugienda eſt animi excruciatio. ſed fugiendus luſus cartarum, interdicatis ueſtris ægris luſum hunc: hæc enim mercatura eſt cum fraude maxima.* Venus fugienda. Animi paſſio.

De *corrigendis.* CAP. LV.

ALiquot *etiam ſunt corrigenda. & primum* Nauſea *quædam ſuperuenire ſolet, ex qua interdicitur potus ægris. huic occurrimus, ſi ſuauia cum decocto admiſcemus, & hoc eſt* Iuleb, *quod primis diebus cum eo* Nauſea.

infundimus. Aliqui præditi calido uentriculo Nauſeant, ideo paremus decoctum in aqua frigida ſunci, uel cicorij: præterea dilutum dandum eſt decoctum. Aliqui panem biſcottum comedere non poſſunt: his occurrimus dando panem communem. præterea ſolent ſuccedere dolores accerrimi poſt 4. uel 8. diem uſque ad 15. his duabus rationibus mederi ſolemus, altera hortando ægrũ, ut patienter ferat, quoniã hæc eſt natura ligni, & quamprimũ ceſſat. altera fouendo partes, & inungendo, hoc autem dicam fuſiùs, quum de dolore loquar. Succedit etiam ſuppreſsio alui, & tunc laſsitudinem percipit æger: huic cliſteribus occurrimus alternis diebus. ſunt qui abhorent clyſteres, his ſemel in die exhibemus ſyr. cum duabus unc. mellis roſacei; et ſi erit homo, qui nõ poterit detergi à melle roſ. communi, admiſcemus mellis roſ. ſol. unc. 1. aliqui pillulam ex aloe præbent, ſed mihi placet mel. Aliquando ſuperuenit deliquium animi, & hoc poſt 24. dies accidere ſolet ratione tenuis uictus, ideò concedatis ouum quotidie matutina, & ueſpertina hora: aliquando offulam panis infuſam uino obtuli. ſed ægri aliquandò concidere ſolent, quia non nutriuntur, uel quia biſcoctus panis paucus. tunc ouo exhibito, uel pane in uino occurrimus, ut dictum; at ſi uentriculus non concoquit panem biſcoctum tunc date communem. Cognoſcetis autem hoc, quia quando datis pharmacum cum eo educitur inſignis quantitas decocti fului, ſublutei, turbidi, cum qua ſupernatant micæ, & fruſtula panis integra, in eo caſu occurratis huic ſymptomati, & date panem purum, et minorem decocti portionem, quam ſi cum Iuleb miſcebitis melius erit. Hæc ſunt ſymptomata, atq; eorum correctio. iam ad excrementa tranſeamus.

Abhorrẽtes biſcoctum.

Dolores.

Suppreſſio alui.

Deliquiũ animi.

De excrementis. CAP. LVI.

IAm tranſeo ad id, quod ad excrementa pertinet. & Not. q͂ duo ſunt genera excrementorum, quorum habenda ratio, unum eſt ſiccum de quo locutus ſum .ſ. feces. ſecundum genus eorum, quæ ſolent expurgare corpus tria continet, interea enim per lotium, interea per ſudorẽ interea per pharmacum educitur. & quamuis non ſit neceſſarium, ut materia expurgetur, ſed ut alteretur uiſcus, tamen bonum eſt: ſi fiat per lotium, optimum quidem ſed nullus Medicus illam uiam tentauit, quoniam quamuis expurgatio bona, tamen non tentandum deferri materias calidas ad renes, & eo minus ſi adſit gonorea, quia tunc proritabitur, & plus ſequetur incommodi, quàm utilitatis, per ſudorem autem ſunt ſolliciti Medici quum excitatur ſudor copioſus ſemper ſoluitur morbus, unde aliqui iuuant hanc uacuationem ſimplicimo

Lotium.

Sudor.

cimo

ciſsimo modo, ut æger tegatur pannis, ut ſit in lecto calido, & calidum bibat ſyr. alij capud operiunt. ſed in hoc eſt difficultas: laudo in his, in quibus capud non æſtuat, & in quibus puſtulæ luxuriant, & defluuium timetur: Alij accipiunt panem calidum ex furno, & apponunt ad dorſum, & latera ægrotantis, ut percepto calore humido facilius ſudent. Non placet, quia inficitur panis, eſtq; mala ratio. Alij laterem calidum inſperſum uino obuolutum panno linteo ad pedes ponunt. hæc eſt bona ratio, & laudo. ſeruata tamen hac norma, quòd fugiatis in his, in quibus Rhagadibus pedes laborant. Vltima ratio eſt, ut per aluum excernantur excrementa. & Gaiacum ſolet aliquando ſoluere uentrem. ſed aliquando non facit. Maior pars Medicorum Roman. Hetruſcorum, Gallorũ, & Inſub. laudat euacuationem interpollatam per pharmacum; unde, ſi non ualida ſit euacuatio per ſudores, ſemper. 8. 10. uel 12. quoque die aliquid uacuans exhibeatur. at ſi copioſus ſudor adſit ſuperſedeatis à pharmaco, ſiue ſudor à natura, ſiue ab arte fiat. aliqui damnant uſum Medicamenti. non laudo hos; omnia enim argumenta, omnes rationes, quibus aſtruunt ſententiam ſuam deſumuntur ab immutata euacuatione; & certè non debemus immutare euacuationem naturæ. cum igitur per lotium, aut ſudorem natura euacuet, non debemus pharmacum propinare. Hæc eſt ratio demonſtrans. ſed quum dicunt, ſi ſudor nõ adeſt per inſenſibilem euaporationem fit euacuatio, hoc falſum eſt quoniam non eſt adeo tenue excrementum Gallici: at quum excrementa corporis quotidie per ſudorem copioſiſsimum excernuntur, ut inde integram ſperare poſſimus euacuationem, in hoc laudo, ut non exhibeantur medicamenta purgãtia cutis enim recipit excrementa, natura morbi propellit excrementa ad cutim, & ideò per ſudorem euacuantur: ſi autem non ſit ſudor copioſus, expurgandum pharmaco. Verùm Gal. in lib. de atrabile cap. 4. dicit quòd per ſudorem euacuantur tenuiora excrementa, ideò aliquando Medicamentum purgãs exhibendum, ſed raró, bis ſcilicet, ut excrementa craſsiora educãtur 20. ſcilicet die, et in fine. Medicamenta autem, quibus utimur in expurgando corpore, ſunt pill. cochiæ præparatæ cum Veratro. aliquando ſena, cum Epithymo, & hermodact. additis paſsulis in eodem ſyr. aliquando confectio hamech. ſolemus cum ſyr. miſcere ſyrup. roſ. ſol. ut dulcior fiat potio: Iam uerò ad uictus rationem deſcendentes dicamus.

An capud tegẽdum.

Pharmacum.

Medicamẽta purgantia.

De Victus ratione. CAP. LVII.

SVperuenit tractatio de uictus ratione dum aſſumitur decoctum; ſemper inſtituitur ſiccans, & tenuis ob paucitatem uictus ratio. Hæc aũt

Victus ratio.

conſtat in pane biſcocto, quem exhibemus primùm, ut alimentũ inde aſſumptum ſiccius ſit, & ſic faciat ad ſuperationem tumorum. ſecundò quia huiuſmodi panis biſcoctus diutius manet in uentriculo, & ita ſolatur fami, tardiùs etiam manditur, & ita non exſtutiatur æger à famè. Tertia cauſa eſt. Cum panis ſiccus ſit abſorbet ſyrup. totum, & ideò uentriculus optimè coquit utrunque: aliqui uolunt exhibere panem, ut retineatur ſyr. in uentriculo, ne facilè fluat, ſed ſciatis quòd diutius remanet ſyr. in uẽtriculo, quàm panis, quia non attrahitur à uenis ſicut alimentum: Quantitas autem panis ſolet eſſe ab unc. iij. ad iiij. ut plurimùm autem unc. iij. damus: ſi autem uentriculus imbecillus ſit ualde, exhibeatur panis communis: Cum pane aliquid datur, nam & obſonium requiritur. Hoc autem uariare ſolemus: primis, atq; ultimis diebus damus portiunculam carnis toſtæ, aliquando elixæ, ſed rarò, ad tres uel duas unc. in reliquis diebus cũ pane paſſulas aſſociamus. Ego uidi aliquos improbantes uſum paſſularũ, quia integræ excernuntur: Non eſt uerum: ſunt folliculi puri paſſularum, qui excernuntur; ſunt enim coriacei, cartacei, duri; ſed tota medulla interna ſuggitur, concoquitur, & digeritur. Ego laudo paſſulas, quia contemperant uiſcera. ſolent etiam loco paſſularum paruarum tribuere paſſulas maiores, & bonum eſt pondere unc. ij. aliquando pineos nucleos, piſtachia, amygdalas; quamuis amygdalarũ uſum non laudem in uentriculis debilibus. [exhibent pineos nucleos, quia
" boni, ac craßi ſunt ſucci, multùmq; nutriunt, ex Gal. lib. 2. de alim. facul.
" cap. 17. Piſtacia uerò, & ſi parùm nutriant, ad hepar tamen roborandum,
" & ſuccos in ipſius uijs infarctos, purgandos, utilia ſunt, unde Gal. non au-
" det affirmare an ex ipſis ſtomaco ullum accedat commodum, aut inſignis
" læſio, quemadmodum neque, quòd aluum deijciant, aut ſiſtant ex eodem lib.
" cap. xxx. Amygdalæ uero nihil prorſus habent facultatis adſtringentis, nõ
" ſubducunt uentrem, neque corpus multùm nutriunt, ſola enim tenuandi facultas, ac detergendi, in eis præpollet, ideò uentriculum imbellem infeſtant. ex Gal. eodem lib. cap. 29.] Aliquando concedimus Martium panem pondere unc. ij. Sed habenda eſt ratio ætatis, conſuetudinis, habitus. Ruſtico dandæ unc. iiij. aut V. magis pueris, quàm ſenibus.

Panis quãtitas. | carnes toſtę. | Paſſulæ.

De Potu. CAP. LVIII.

Potus.

PRo potu bibat ſecundam aquam, de qua bibat quantum uoluerit æger: ſed non credatis, quòd quantò magis bibunt tantò citius ſanantur, ſi autem bibere non poſſunt ſecundum decoct. aliqui dant uinum paratum ex

ligno,& cortice ſupra deſcriptum, dilutum tamen decocto ſecundo Gaiaci ſi ad 40. dies inſtituatur uictus ratio, primis. 4. diebus, atq; 4. ultimis carnes comedant, intermedijs diebus biſcoctum cum obſonio tantum.

Quid agendum poſt dietam, ſi intemperies calida hepatis perſiſtat. CAP. LIX.

PEracta dieta ſtatim obſeruare debemus an hepar calidum ſit, & ideo inſtituatur medicamentū temperans. & eſt ſaccarum roſ. ſacc. borag. & ſacc. uiol. æquis portionibus, admixtis ſpeciebus diatr. ſandal. & aliquando ad 20. aliquando ad 30. dies exhibemus. ſecundo obſeruamus, quòd ratione ſudoris coaceruantur in externo corpore quædam excrementa, & ideò ad balneum arte factum mittimus ægrum pro corporis deterſione, ſi ſordidum fuerit: quæ autem ſint iſtæ ſtufæ audietis poſtea. Iſta eſt uia regia certa, & tuta, qua Gallicum ſanamus, & hac conſulo uos ut utamini in ueſtris ægrotis. ſunt aliæ multæ, ſed primùm de quadam ratione ſatis leui, & facili agamus.

De radice china. CAP. LX.

SEquitur modò radix Cina, cuius Medici aliquot, præcipuè Galli, atq; Flandri habent maximam rationem: neque ſolum ad morbum Gallicū, ſed ad Phtyſim, ulcera pulm. in ſtris hepatis, in Atrophia, in lepra græcorum, in Elephantiaſi, & in Podagra utuntur. Hiſpani, & Luſitani deferūt hanc radicem, quo ex loco non conſtat. Appellant chinam, cinam, & Achinam. Nos Cinam uocamus: nondum ſcitur certò qua ex regione afferatur. Nonnulli dicunt ex Occidua India deferri: Nonnulli ex India orientali ultra Taprobanem Inſulam, & Calechut ex locis Sinarum, uel Silianarum, & ideò Cina, quaſi Sina, uel ſiniana uocata. Ego aliàs legi Epiſtolam Florentini cuiuſdam, in qua deſcribebat flumen magnum in Libicis littoribus Oceano ablutis. & inquit Flumen habere latiſſimum alueum ſcatentem arena, inqua copioſa eſt radix, & ſubdit quòd huiuſmodi radix habet hanc uim, quoniam flumen illud habet facultates noſtrarum Thermarum; unde omnes Indi ad hoc confugiunt, abluuntur, potāt aquas, & ab omnibus ægritudinibus liberantur. Sed quicquid ſit, ſiue ex Cilianis, ſiue Silianis, aut libicis, aut occiduis regionibus deferatur nihil refert. Radix hæc non eſt ualde longa, eſt admodum nodoſa: credo quòd cognoſcitis plantam biſtor-

Cina.

Cinæ deſcriptio.

tam dictam, hæc habet radicem penitùs ſimilem. Vidiſtis radices Arundinum talis eſt radix Cinæ: color eſt ſub ruffus. pondus eſt mediocre: ſi bona eſt non eſt neque leuis, neque ponderoſa: odore, & guſtu deſtituitur penitus. de folijs, caulibus, fructibus, floribus nihil relatum eſt ab Hiſtoricis. Facultas iſtius medicamenti qualis ſit à mè non poteſt explicari reuera: non dubito quòd ſiccet. ſed quòd calefaciat, aut refrigeret nihil eſt quod dicam: aut dicendum, quòd temperata ſit, uel ſi recedit à temperato inclinat in frigidum in primo gradu: decoctum enim inſipidum eſt, ideò ſi agit in morbum Gall. propria ſubſtantia agit. CAROLVS V. ſatis felici cum ſucceſſu partim ob morbum Gall. partim ob Atrophiam, partim ob dolorem articulorum, accepit huius radicis decoctum, & dedit ei maximam authoritatem. Ego non potui uires eius attingere: Vtor tamen feliciter ad Hydropiſim, ad contemperandum humorem melancolicum, in lippitudinibus calidis oculorum, in intemperie calidiſsima hepatis, uel uentriculi: at in morbo Gall. non utar; expertus enim ſum ter, & quater, & nunquàm aliquid potui aſſequi. Primis temporibus 36. diebus dari cæpit, iam ad 18. dies terminus peruenit: eadem eſt quantitas radicis, nam exhibebatur decoctum duarum lib. ſicuti etiam iam fit. modò dicamus quomodo paretur decoctio.

Facultas Cinæ.

Quomodo paretur decoctio Cinæ. CAP. LXI.

DEcoctum hoc modo paratur. accipimus radicem iſtam, et in fruſtra tenuia incidimus. poſtea capimus unc.ij. huius, & 12. lib. aquæ puræ, calefacimus aquam, in qua infundimus per integram noctem, uel 24. horis, poſtea apponimus ad ignem, & bullit ad conſumptionem medietatis, ita ut ſex libræ remaneant. non facimus niſi unum decoctum, quod ſtatim colamus, & taleolas extendimus ſupra tabulam, ut ſiccentur in umbra, quoniam iterum aſſumuntur ad uſum; decoctum ſeruatur in olla calida in cineribus, uel furfuribus, quia ſi tepidum non manet, aceſcit. Sed not. quòd decoctum fiat in uaſe oris anguſtiſsimi, quod ſubere, dum bullit, clauſum maneat. huius decoct. exhibemus ſyr. matutina hora lib. 1. ueſpertina tantundem, uel unc. x. uentriculus facilè amplexatur, quia ſuauis eſt potio; poſtea ex eodem decocto potat æger: eius ſapor inſipidus eſt, calor uero iuris pulli gallinacei. ſed aliquando uinum concedere ſolemus, aliquando purum, album, imbecille, aliquando magnum decocto admixtum, & hoc pro imbecillitate ægrotantis. Cibaria eſt panis communis, carnes & elixæ, & toſtæ

Cibaria.

in moderata quantitate. ſolent accidere ſudores ualidiſsimi, & ideò non exhibendum medicamentum purgans, niſi in fine. Et *ita quotidie ſit decoctũ: nam ex duabus lib. accipimus quotidie duas unc. & ſic integra radix duodecim diebus perdurat, poſtea repetimus eandem radicem ſiccatam, & eius quotidie unc.iiii. incoquimus, & ſic perdurat. 6. diebus, donec tempus 18. dierum abſumatur. ſi uerò 36. diebus exhibere uolumus ſic ſumimus unoquoq; die unc. 1. radicis, & coquimus in 12. lib. aquæ, ut fecimus: poſt 24. dies ſumimus repetitæ radic. unc. ij. & ſic complebimus: ſed iam utimur 18. diebus. ſi autem fiat alui ſuppreßio capimus decoct. cum ol. roſ. & mell. roſ. & addito ſale clyſtere efficimus, & ita lenitur aluus.* Ego *uſus ſum iſto medicamento in infirmitatibus uiſcerum, in cancris exulceratis, & in lippitudinibus felici ſatis ſucceſſu, ſed non in morbo* Gall. N*ot. tamen quòd ex uſu radicis iſtius ualdè pinguis ſit homo. reliqua miracula in noſtro orbe edere reſpuit.*

De *electione* Cin*æ*. CAP. LXII.

S*I uultis eligere ſumite ruffam, ponderoſam, non exeſam carie. & in hoc diligentes eſtote, quoniam ex 100. rad. non inuenietis 4. bonas. ſed duo uitia habere ſolent: alterum quòd ſunt ſpongioſæ, & leues; alterum quòd erunt exeſæ à carie. ſi uos non habetis niſi iſtas (ut plurimum ſunt) prauas & uitioſas, ſemper eligatis exeſam à carie, dummodo ponderoſa ſit; quoniam minus mala eſt. eius quæ leuis eſt decoctum putreſcit, & non habet uim aliquam, nullum emolumentum inde trahit æger.* H*æc eſt ſecunda ratio, qua* G*ermani aliqui, atq;* Galli *tentant morbum* Gall. *ſuperare: ſed* N*os ad* T*ertiam deſcendamus, quæ* R*egiam præſefert* M*aieſtatem, & eſt ſalſæ perigliæ decoctum, quod ego expertus ſum felicibus auibus, atque omine bono.* Electio.

De *Salſapariglia*. CAP. LXIII.

I*Nter rationes ſanandi* G*allici alias dixi eſſe* R*egias, alias non* R*egias.* R*egiæ ſunt, quæ tutò, & infallanter ſanant, non* R*egiæ, quæ non frequentius, & non ſine incommodo curant.* I*nter* R*egias, primas tenet dieta ex ligno* I*ndico, quæ dicta eſt. inter has radix* C*ina numerabatur, quam ego non ualde probaui: ſuper eſt altera* R*egia ratio, quæ ſit per ſalſam pariгliam.* H*æc radix delata eſt ab* H*iſpanis &* I*nſulis* O*cciduis; & à qui-* Salſapariglia.

buſdam ſalſa pariglia appellatur, eo quòd cum ea nil aliud medicamentum comparari poßit. alij ſparta pediglia uocant: quoniam ſpargitur hæc radix ueluti pes digitatus: Vulgò in Italia dicitur ſarza pariglia: iſta, (ut audiui à fide dignis oculatis) oritur, in Inſulis Occidentalibus propè Madeeriam, pullulatq; frequens in arena. iſtius eſt naturæ, ut producatur longa, & craſſa; profert tuberculum uarijs in locis, ex quo erumpunt capillares radices infinitæ, fibroſæ, & longißimæ. Radices autem, uel capillamenta illa, aliquando tenuia aliquando craſſa exiſtunt: alba intus percurrente fibra neruoſa, & dura, quæ anima uocatur: cortex durus eſt, ita quòd uidetur ueluti concreta caro circa medullam: Duum autem eſt generum; alterum, quod habet corticem plenum, pinguem, & craſſum: alterum, quod habet corticem tenuem, & ſiccatum: utrunque bonum eſt, dummodo non ad ſit in exteriori ſuperficie præter modum nigredo; & quanto longiora capillamenta, tanto præſtantius, dummodo album ſit non exiccatum, ut palea. Radix hæc inſipida eſt habens ita paruum amarorem, ut uix ſentiatur: nullum habet odorem: Solemus habere craſſam: ſed ſi habet colorem intus ſubluteum, & apparent ueſtigia, ueluti uermium, hæc mala eſt, ueluti exeſa, paleacea effecta; fugite illam: ſed magis iſtam: quamuis plena ſit, & habeat carnoſum corticem; fugite, ueluti uenenum, hanc, quia peſſima eſt. Aliàs credebam eſſe radicem Ebuli, & perſtiti in ea ſententia plurimis diebus, donec Hiſpanus ad Ducem Flor. integram apportauit plantam, & hinc patuit error meus. & uidi eſſe radicem ſmilacis aſperæ, de qua Dioſc. lib. 4. & ſcriptores antiqui mentionem fecere. Quod magis cōfirmaui experientia: Nam cum in monte Sancti Iuliani Piſis uidiſſem ſmilacem aſperam curaui effodiendam, & ſemper uſus ſum loco ſalſæperigliæ, et per biennium illud, quo ibi fui, ſemper felici cum ſucceſſu plurimos à lue Gallica liberaui. cum igitur uiderem eandem materiam, eaſdem notas, & facere eandem, imò maiorem experientiam, deueni in ſententiam dictam.

duo genera ſalſæ.

Smilax aſpera eadem cum ſalſa pariglia.

Tota Romandiola ſcatet hac planta, in agro Ariminēſi ſimiliter copioſißima reperitur. eſt Cœnobium ſancti Benedicti in quo pleno eſt copia cornu. inuenitur etiam inter Piſaurum, & Fanum. Eſt tamen differētia inter noſtram, & Indicam: quia illa, quæ defertur ex Hiſpanis habet radices maiores, craßiores, carnoſiores: noſtra, breuiora capillamenta habet, quia illa naſcitur in ſolo arenoſo, noſtra in ſaxoſo, & cum non multum alatur fit tenuior. in reliquis, iſdem eſt ſapor, iſdem cortex, eadem medulla, & facultas, imò uiuacior in noſtra. Cum ego detexerim quòd ſmilax aſpera ſit Salſa pariglia, ueni in hanc ſententiam, quòd medicamentum ſit optimum ad pro-

Differētia inter noſtram ſalſam & Indicam.

ſligandum morbum Gallicum. Dimittamus experimentum, cui nolunt credere pertinaces. Dioſ. dicit habere uim antidotam in morbis contagioſis, & connumerat folia, & grana inter ea medicamenta, quæ uenenis exhibentur, ideo Regium eſt hoc auxilium, & antidotum ad fugandam luem iſtam. & hac ratione ego fido ſalſæ magis quàm ligno. imbecillior eſt certè ligno, habet tamen ipſa nobiles uires, quibus ſuperat Gaiacum. & eſt quòd ſi poſt ſuperatum Gallicum reſtēt ulcera, Rhagades circa ſedem, duplo citius ſanat hæc, quàm lignum Indicum. Erat ſcolaris Papienſis, qui tofis oſſeis, & lapideis laborabat circa pedes, et Tibias, ego breui diſcuſſos illos uidi ope ſalſæperigliæ. & prima uice uſus ſum hac in milite Luccenſi, qui dicebatur il Capitan Capon; hic habebat in capite tumores, & gummata, quæ per decem dies euanuerunt omnia. Cum ergo in Gallico adſunt ulcera ad hoc medicamentum confugio, tanquam ad certiſſimum, & tutiſſimum auxilium. & ſi non facit prima dieta, facit ſaltim ſecunda, uel tertia. Præſtans eſt Gaiacū, tamen ego utor ſalſa in leuibus. ſoleo etiā miſcere hæc duo ſimul. ſed prius doceamus modum conficiendi decoctum ſalſæ.

De modo conficiendi decoct. ſalſæ. CAP. LXIIII.

EGo ſemper ſeruaui hanc normam, ſicuti accepi ab Hiſpanis. accipio ſalſæ unc. iiij. & aquæ lib. x. comminuo ſalſam in partes minutas: & quia adſunt capillamenta, & tubercula, aliqui proiciunt tubercula. ſed malè faciunt. capite totam ſalſam, & ſecate in fruſtra parua, poſtea macerate in aqua calida per ſpatium 24. horarum. ſi eſt noſtra ſalſa macerate tantùm una nocte. ſed notate quòd noſtra uiridi uti non debemus. ſiccate, & maceretur per integram noctem in eadem quantitate aquæ. ſed quæret quis cur ſiccanda, ſi uiridis eſſe poteſt? Quoniam in radice uiridi continetur humiditas quædam, quæ diſſoluit uentriculum, ut nihil magis. humiditas enim aquea cruda id facit; & hac ratione cæpi ſicca uti. ubi eſt macerata coquitur ad conſumptionem medietatis, poſtea colatur, decoctumq; ſeruatur ad ſyrupum. deinde eandem capimus ſalſam, & addimus aquæ lib. 15. & ſine infuſione bullit ad conſumptionem tertiæ partis, & hoc decoctum ualet pro cæna, & prandio. Verum eſt, quòd aliquando facio ſecundum decoctum cum uino, hoc modo. facto primo decocto accipio aquæ lib. 15. & eandem quantitatem ſalſæ, & bulliunt ad conſumptionem medietatis; deinde antequàm auferam lebetem ab igne addo uini albi, impotentis, ſubdulcis lib. iij. & poſt unicam ebullitionem ego colo. admiſceo autem ui-

Decoctū ſalſæ pariglie.

Secūdū decoct. ſalſæ cū uino.

num, aut quando uolo ut æger domo egrediatur, & uires ſtent; aut quando uentriculus imbecillis eſt; in reliquis nunquàm uinum admiſceo. ſoleo etiam miſcere corticem Gaiaci cum ſalſa, & ita accipio ſalſæ unc.iiij.totidem Gaiaci, aliquando corticis unc. ii.non utrunque, hoc enim rariſſimè accidit, nunc hoc, nunc illud addo. Recipe ergo ſalſæ unc. iiii. ligni unc. iiii.uel corticis unc.ii.addo aquæ lib. 12.bulliunt ad conſumptionem medietatis. Ad potum pro prandio, & cæna, accipio lib. 18.aquæ, quæ bulliunt ad conſumptionem tertiæ partis quando addo corticem, eadem etiam ſit quantitas aquæ, quamuis duæ ſint tantùm unciæ corticis: Aliquando quum habeo ægrum ſatis delicatum, & nolo exhibere hæc, coquo ſalſam in 12. lib.aquæ ad conſumptionem medietatis: quum facta eſt iſta coctio ego habeo in catino uel ſcobem Gaiaci, uel corticis puluerem; & ibi colo decoctum feruentiſſimum, & ita maceratur, & acquirit uires; & hoc modo paratur ſyr.pro prandio, & cæna exhibeo tantùm decoctum ſecundum ſalſæ. Ratio, qua admiſceo eſt, quia leuiter offendit uentriculum ſalſæ pariliæ decoctum: aliquando ſoluit uentrem, ideo guaiacum admiſceo. Secunda ratio eſt, quando habeo morbum, quem uolo eradicare, & opus eſt uti ſalſa. Tertiò quando habeo inueteratum gallicum utrunque ſumo, & lignum, & ſalſam: aliquando his addo, ſed rarò, corticem, & exhibeo huiuſmodi decoctum ea ratione, qua lignum. ſyr.ueſpertinus eſt unc. 6. matutinus 8. aliquando, quum uolumus ægrum domo egredi, tantùm unum damus; tribuimus autem decoctum aliquando ad ſuperationem ſitis. Dies ſint ad ſummum 25.minor terminus eſt 15.dierū.aliquando præbemus ad 30.& 40.

ſalſæ cum cortice Gaiaci mixtio.

Terminus aſſumēdi decoct.

De uacuantibus quum bibitur decoct. ſalſæ.

CAP. LXV.

INterea dum bibitur decoctum damus neceſſariò medicamentum purgans.8.diebus ſingulis, & ſolemus uti eodem ſyr.ſed infundimus ſenam, epithymum, & hermodact.ſcilicet, foliorum ſenæ unc.ſemis, epithymi dra. iii.puluer.hermod.drac.ii.liquir.drac.i.paſſularum unc. ſemis, ſyrup. unc. 8.& calefacio ſyr.cui infundo hæc per totam noctem: matutina hora bullit, ita quòd tertia pars conſumitur, aliquando loco hermod. addere ſoleo corticum rad.helleb.nig.ſcrup.ii.aliquando ſoleo addere præter hæc ſyru. roſ.ſol.unc.ii.uerùm ſi æger nollet accipere potum aliquando exhibeo pill. cochias, uel pill.de hermod.uel conf. hamech. dum aſſumitur ſeruatur eadē norma, quæ in Guaiaco ſeruabatur. Notate tamen unum, quod decoctum

ſalſæ ſemper agit omnibus temporibus; Decoct.*gaiaci non agit hiemali tempeſtate.*

De *ratione uictus.* CAP. LXVI.

D*Vm exhibemus decoctum, ratio uictus eſt ex pane communi, uel biſcocto: aliqui comedunt paſſulas, uel panem* Martium *ex ſuo inſtituto; mihi uerò placet, ut comedant carnem aſſatam; ſi quis autem uti uoluerit tenuiſſimo uictu, ut animo ſuo ſatisfaciat, utatur, non enim impeditur actio: tamen ego ſemper concedo panem communem, & carnes matutina, & ueſpertina hora: aliquando ouum, aliquando aliquod genus edulij leuis concoctionis:* Nec *dabimus fercula, nec acetaria, nec fructus, nec carnes ſalitas. & hæc de ratione uictus breuiter.*

De *cura ſymptomatum ſuperuenientium.* CAP. LXVII.

S*I ſymptomata adſunt eorum cura habenda:* C*uramus adſtrictam aluum, ſicut in* Gaiaco*: aliquando ſuccedit lienteria, ſalſa enim ſoluit aluum, relaxat enim uentriculum aliquantiſper, non intollerabiliter.* Li*enteria cædit purganti medicamento. ego prius dubitabam poſtea doctus experientia unico ciatho uini ſano affectionem iſtam. dimitto enim ſalſam, & mando, ut in prandio, & cœna bibat uinum, uel miſceat cum medietate decocti. ſed interim à ſyr. non deſiſto. & unica die hoc modo ſanatur hic fluxus ſine incommodo: ſi uenter comprimitur; clyſterijs leniendus, atque humores ſunt interim pharmaco purgandi, pro ut dictum eſt in* Gua*iaci tractatione.* Liẽteria.

De *alijs ſalſæ facultatibus.* CAP. LXVIII.

S*Ed notate quòd hæc ſalſa non modo* Indicã *luem propellit, ſed ad multa alia utilis eſt, ut in catarrho deſtillante à capite, qui ſalſus, & acris ſit; in cancris non ulceratis: in tumoribus difficilis diſcuſſionis,* Et *ego expertus ſum, quòd fæliciter ſuccedit in ſcrofulis. exhibeo autem hoc modo: per 40. dies accipio puluer. ſalſæ, & pulu. radicum* Ruſci*, uel bruſchi æquis portionibus, & quotidie dò huiuſmodi puluer. drach. i. cum uino albo, bono, dulci, & fæliciter ſuccedit.* Expertus *etiam ſum hunc pulu. dum cum uino, uel aceto paſſulato exhibeo in lienis tumore, addita tamen* Myrica*: ſequuntur non* Regiæ *rationes.*

In catarrho.
In cãcris, & tumoribus.
In ſcrofulis.
In lienis tumore.

De ſuffumigijs. CAP. LXIX.

Suffumigia.

Quib' ſuffumigia uitanda.

Prima occaſio utēdi ſuffumigiis.

2. occaſio

Vſus ſuffituum notus antiquis.

APud Empiricos ſuffumigijs quandoque Indicus morbus profligatur: quæ ratio curandi non eſt Regia, ut prædictæ. cauſa eſt, quia ſæpe ac ſæpius grauiſsima ſuccedunt incommoda, nec ita tutò procedit talis curatio. quare ſemper probaui, ut talem (Quantùm fieri poteſt) fugiamus. aliquibus enim peſsima, & lethalis eſt. ut in macilentis, in habentibus temperaturam calidam, & ſiccam, in his, quibus adeſt pectoris anguſtia, uel propter tubercula exiſtentia, uel propter obſtructa uaſa, uel quando deſtillat aliquid à capite. Pernicioſa eſt quinetiam illi, qui ſputum cruentum quādoque edidit. Qui peripneumonia laborant, ſi ſuffiuntur, pereunt: poſtremò illi qui diſenterijs, uel lienterijs corripiuntur ab his ſuffumigiis uacare debent. ego nunquàm uſus ſum his, niſi ſtante una conditione, uel ad ſummum gemina, & non miremini. Prima eſt, quando ex morbo gallico ſuccedit lippitudo rebellis, ut adnatam inflammet membranam, & corneam excoriet. in hoc caſu, uſus ſum cauteriis, decoctis, & aliis, & tamen ſymptoma in ſuo robore perſtitit, deueni ad ſuffumigia, & ſic ſanatus eſt æger. Primus autem curatus fuit Notarius quidam, qui in aliis multùm me fatigauit, & poſtea mulier quædam ſuffitibus ipſum incolumem reddidit. Alia occaſio eſt: in hominibus magnæ authoritatis, cum Indica labe infeſtentur timent imminens capillorum defluuium, & quia homines ſunt, qui habent grauia, & maxima negotia, ideo prohibendum eſt defluuium illud, & quando non poteſt alio modo prohiberi, ad ſuffumigia deuenimus, quia firmant cadentes pilos, & purgant Viros illos à dedecore, & infamia, tamen tentanda ſunt alia, antequàm iſtis operemur. Præterea ſint homines robuſti, ualidi, ac robore uirium ualentes. in aliis occaſionibus fugite hæc ut diabolus crucem: Not. autem quòd Antiqui uſi ſunt ſuffitibus ad uaria, ad exiccandum thoracem, & capud, atque ad expurgandum, quia trahitur materia ad pulmones, ad palatum, & inde ſic euacuatur. hac ratione noſtri utuntur ſuffumigatione, ſuffumigiis, ſuffimentis ſuffitione, ſuffitu, ſuffimine, quæ ſynonima ſunt. His expurgant capud, ut faciebant antiqui, unde quandoque miror uim artis noſtræ, quæ nihil reliquit intactum: Vacuamus per ſectam uenam, per ſeceſsum, per uomitum, per lotium, per ſudores per inſenſibilem euaporationem, demum per ſuffitus. hinc patere poteſt quot modis expurgetur hoc miſerum corpus.

De ſuffimentorum uiribus. CAP. LXX.

SVffimenta iſta habent hæc: primùm aperiunt omnes meatus corporis; ſua natura ſtatim penetrant per corpus, penetrando alterant, detergunt uiſcera, Et primùm cor, & cerebrum ipſum eſt, quod alteratur, per pulmones communicatur cordi, per nares cerebro, per uenas hepati; quod patet experientia, ſuffimenta enim ſemper ſoluunt uentrem, & deducunt excrementa ad inteſtina, ſicut pharmacum purgans ergo penetrant ad intima uiſcera. Nec eſt dicendum hoc facere, non quia penetrent, ſed exprimendo ſua frigiditate, ratio eſt, quia ſunt calidiſſima medicamenta, ſecundò fumus eſt calidiſſimus, à quo excitatur quidam maximus ſudor, ergo ſuffumigium permeat uniuerſum corpus, et ita alterat uiſcera præcipua: præter alterationem id efficit, quòd uacuat, & uacuat ea ratione quandoque per ſeceſſum, licet raró; quandoque & ferè ſemper per pulmonem, ac fauces, & hoc ut plurimum: per 7. uel 8. dies expuit catinum ſputi per ſingulos dies ad quãtitatem lib. x. uel 6. Tertiò uacuat per ſudorem inſignẽ.

De diuiſione ſuffituum. CAP. LXXI.

HAec agunt ſuffumigia quæ uniuerſa ſunt: Alia ſunt, quæ particularia dicuntur, uerbi gratia ob defluuium pilorum, debilibus utimur in capite; quandoque in manibus exulceratis ſuffimus manum; idem fit in pedibus Rhagades paſſis: alia ſunt communia, de quibus cæpimus agere, quæ uacuant per cutim, per os, ac ſuperant deinde morbum Gall. alterando uiſcera: Rurſus diſtinguantur tales ſuffitus ſiue communes, ſiue particulares in leues, ac intenſos: leues, ac moderati ſunt, qui ex leui materia fiunt, qui in morbo uix incipiente conueniunt: alii uerò ex materia ualida admodum; hiq; ſunt duum generum, quia materia illa ualida uel eſt uenenoſa, uel benigna: Imprimis de illis loquamur, quæ communia ſunt, quibus ſuffimus corpus uniuerſum, quæ licet ſint ualida, conſtant tamen ex materia non uenenoſa, & benigna ſunt.

Particulares ſuffitus.

Leues.

Validi.

De Modo ſuffumigandi uniuerſum corpus materia ualida, ſed non uenenoſa. CAP. LXXII.

PRimùm non eſt adeò ineptus Empiricus, qui non expurget corpus ante uſum iſtorum, uel unica, uel duplici, uel triplicata uacuatione, pro

Vacuatio

ratione humoris peccantis, habitus, & morbi. ſi malum confirmatum eſt, ſit etiam uacuatio robuſta; quas rationes uacuandi petatis ex ſuo loco, ubi tractauimus de euacuando corpore incipiente morbo, uel robuſto exiſtente. Empirici *dant mel roſ. duabus uel tribus diebus, deinde pill. de hermodact. uel pul u. hermod.* * *cum iure pulli. faciatis hoc, uel illo modo, prout uidetur uobis.* Expurgato *corpore reficiat uires per duos, uel tres dies, concedimusq; bona cibaria. deinde uenimus ad operationem ſuffituum.* Et *primò oriente ſole duo oua ſorbilia damus, mox offam panis in maluatico uino infuſi, tùm parum bibat; poſtremò hoc facto coclear aſſumat ſaccari roſ. demum per octauam partem horæ quieſcat.* Interea *paramus talamum paruum, quem ualidè calefacimus, ut ſit ſudatorium, uel balnei locus; deinde paramus papilionem, uel padionem, uel tentorium ex materia denſa, ſub quo ollam carbonibus flagrantibus plenam imponimus: ipſumq; ægrum nudum collocamus ſubter, qui ſedeat in ſede parua, ac habemus materiam paratam, quam ſenſim igni inſpargimus, & fumus in tentorio circumuoluens ſe detinet; corpus ipſum attrahit; & cum materia deficit ſubminiſtratur alia, atque alia, atque ibi (ſi poteſt) per horam ſtet integram, aut dimidiam, aut per quartam, uel tertiam horæ partem, pro ut ualet pati æger.* N*otate tamen, ut, dum eſt ſub papilione, ſemper eum interrogetis, ne deficiat animo, quia ſæpe incidere ſolent: ideò loquamini ſecum, ut cadat ab illa anguſtia:* Et *ſi leui uoce reſpondet ſtatim extrahatis: uel ſi dicat ſuperuenire deliquium animi, eripiatur ſubitò; quia aliqui ferre non poſſent.* Ego *autem occurro huic, ne ſuperueniat. appono arundinem longam, ac perforatam, quæ extra papilionem tendat, per quam impoſitam in ore acrem attrahit non perpetuum quidem, ſed quando eſt maximè calefactus, oportet enim attrahere ſuffumigium non ſolùm per poroſitates, ſed etiam per os, atque nares.* Aliquando *mando, ut teneat nares extra papilionem facto foramine in illo. Sed ſi concidat animus uino, uel aqua frigida inſperſa in faciem excitatur.* At *ſi non incidit in deliquium, cum ſudauit obuoluimus ipſum linteo, atque in lecto locamus, ut ſtragulis tectus ſudorem perficiat, atque ibi duabus horis ſit.* Hac *ratione ſuffitus parare ſolemus. Suffimus autem hac norma, ut primis tribus diebus ſemper ſuffumigia faciamus, poſtea tribus, ac tribus aliis, ut ſint 9. aliquando per plures dies ſuffumigamus, prout morbus eſt: nam ſi tertia die uidemus, quòd exulceratur palatum, & quòd materia emanat ſtatim ceſſamus, præterea ſi ſuperuenit fluxus alui deſiſtimus, uel ſit hoc in 3. uel 4. uel 5. uel 6. die,* Tamen *ſemel in die ſuffumigamus, matutina. ſ. hora: poſt ſudorem ipſum ſiccemus, poſtre-*

*Alius codex addit turbit.

Deliquiũ animi ne ſuperueniat.

Ad deliquium.

Norma ſuffitus.

Semel in die ſuffumigandũ.

mò comedat, & bibat dilutum uinum, in alijs uictus ſit plenus. Victus rõ

De ſymptomatibus ſuperuenientibus. CAP. LXXIII.

SVccedunt in ſuffitibus ſymptomata quædam, aliquando alui ſolutio, aliquando corruptio palati, aliquando labefactatio omnium dentium, quæ ſolent ſuccedere etiam in inunctione ex Hydrargyro, & cum de hac agemus de his omnibus pertractabimus. Sympto-mata.

De ſuffitibus ex materia benigna. CAP. LXXIIII.

DIxi quòd duplex eſt ratio ſuffitus, altera, quæ recipit materiam benignam; altera uerò, quæ recipit materiam malignam. Primò de ſuffitibus materiam benignam ſuſcipientibus dicamus. inter quas hæc eſt prima formula ualida tamen, ſed inter ualidas mitior. Recipe thuris maſ. aloes Myrrhæ ana drach. i. Cinnam. pulu. Cipri appellati, ſtoracis ſiccæ, ſpicæ nardi, nucis moſ. ana drach. ſemis ambræ, uel carabæ unc. ſemis muſci grana duo, hæc ſimul miſce, & teruntur leuiter, ita ut potius contuſa ſint, & cum paruo cocleari ſubminiſtrantur ſupra carbones ardentes. ſecunda compoſitio Hæc eſt recipe ſandal. alb. rubr. & citrin. ana drac. i. nucis moſ. maceris, ſquinanti, gariophyl. canforæ, aſſari ana drach. ſemis, corticum mali appioli ſiccatorum, ambræ ana unc. ſemis, miſcentur, & terantur, & addita terebentina ſit paſta; iſta diuiditur poſtea in pillulas, quæ ſuper carbones imponuntur ſenſim, ac ſenſim: Tertia compoſitio, & ualidior hæc eſt. Recipe ſtoracis ſiccæ, belzuini, ligni aloes, gall. moſcat. ana drach. ſemis, gummi heder. drac. i. ladani ſcrup. ij. ſquinanti, cinnam. ana drac. ſemis: albi animæ, ambræ ana unciam ſemis, miſce, teruntur, & cum ſtirace liquido formatur paſta, ex qua pill. ut ſupra. Sed facta eſt mentio de quoddam medicamento, quod non ita reperitur in officinis, ſcilicet album animæ, quod ſacrũ eſt, & genus quoddam reſinæ concretæ, limpidæ, lucidæ admodum, ita ut uideatur ſaccarum roſ. & eſt duum generum, una nigra, alia alba, & ſublutea, & utraque uocatur agnimen ab Hiſpanis uulgariter. Nam Petrus Martir ab Anglaria quandoque animum, quandoque animam uocat in quadam hiſtoria. quocunque tamen ſit, non refert. ſciatis tamen, quòd iſtud album eſt illud, de quo loquor, & defertur ex Canibali bus regionibus (ut refert Petrus Martir) & emanat ex arbore, quæ habet effigiem ficulneæ in ramis. frondibus, &c. & præſtantiſſima eſt arbor. quia primò profert quaſ

Prima deſcriptio ſuffitus benigni.

2. compoſitio.

3. compó.

Album animæ qd.

dam palmulas, ex quibus conficiunt cibum, & potum, & enim detracto cortice emanat ex ea farina quædam, ex qua poſſunt fieri fercula, & panes. Vltimò ſcatet hæc reſina, quæ precioſa eſt, & optimo odore prædita, & per ſuffitus ſiccat. Hæc apud Hiſpanos, & Romæ apud CARDINALES *habetur in uſu ex omnibus ad ſiccandum caput, ut ſi accipiamus parum huius reſinæ, & ſupra carbones flagrantes imponatur roborat capud, thoracem, & hepar exiccat, neque grauis eſt eius guſtus. Sequitur ut iam de malignis ſuffitibus agamus.*

De ſuffitibus malignis. CAP. LXXV.

SVperatur affectio Gallica *ſuffitibus, qui penetrantes per uniuerſum corpus ſiccant cerebrum, cor, hepar, & totum habitum:* Hi *ſunt duum generum, alterum particularium, alterum communium: alii uerò ſunt leues ex his, alij autem robuſti; alij ex materia benigna, alij ex materia maligna. Quæ ſint ex materia benigna diximus, nunc de formulis ex materia maligna tractemus, quæ tres numero ſunt in uſu, & baſis earum eſt cinnabaris * artificialis, ſandaraca græcorum, & auripigmentum; & iſta tria ſunt, quæ (cum ſint uenena mala) ſua natura uenenoſam infectionem ſuggere ſolent; & ut redigamus rem ad ſummam, ſciatis quòd tota res conſiſtit in* Hydrargyro, *uel in alia materia conſimilis naturæ cum eo, ut eſt arſenicum, ſandaraca, cinnabaris artificialis, & præcipitatum. condiuntur iſta cum aromatibus, ut uiſcera roborentur:* Nam aliter *offenderentur, & aromata ſunt præcipuè* Reſina, *& gummatum genera.* Prima *uerò formula hæc ſit.* Recipe *cinnabaris unc. iij. & intelligo per cinnabarim, arte factum, quod uulgò cinabrium dicitur.* Myrrhæ, Thuris; Maſticis *ana unc. i. aloes hepatic. ſandaracæ* Arabum, *ſtiracis ſiccæ, belzuin, ana drac. iii. miſcẽtur hæc, & tunduntur non ualdè, & fit puluis, qui ſupra carbones inſpergitur. Secunda ratio hæc eſt.* Recipe *cinnab. unc. iij. ſandaracæ græcorum. drac. i. s. myrrhæ, thuris, ligni aloes, ladani, ammoniaci ana unc. i. tunduntur hæc craſſo modo, & cum terebent. miſcentur, & parantur pillulæ, quæ imponuntur ſupra carbones:* Vltima *ratio eſt.* Recipe *cinnab. unc. iii. auripig. ſandaracæ græc. ana unc. ſemis, præcipitati drac. iii. thuris, aloes hepat. maſticis, myrrhæ electæ, belzuin. ſtorac. ſiccæ, ladani, ammoniaci ana unciam ſemis, miſcentur, craßus fit puluis, qui inſpergitur ſupra carbones flagrantes.* Talis *eſt ratio componendorum medicamentorum, quæ habent uim uenenatam, & inimica natura expellunt.*

*d. artificialis quoniam duplex eſt alter factitius, q. hodie habetur fit. n. ex ſulf. & arg. uiuo. nec colore nec uirtute cum naturali. conuenit. Præſentaneum. n. uenènum eſt. alter eſt uerus cinnab. q. nõ adhuc conſtat q. ſit, lis eſt ſub iudice.

Prima malig. ſuf. deſcriptio.

2. deſcriptio.

3. deſcriptio.

De inunctione ex hydrargyro. CAP. LXXVI.

PRima ratio empirica, qua ſanatus eſt morbus in Italia fuit ab argento uiuo ſumpta; quoniam cum cæperit graſſari morbus, chirurgici, qui nitebantur omnem lapidem mouere, cum legiſſent Hydrargyron nimiũ ualere ad ſcabiem rebellem, cumq; primis temporibus lues hæc ulcera afferret, experti ſunt argentum uiuum, & fæliciter quidem. unde multi diuites facti ſunt; inter quos Iacobus illæ Carpenſis, cum ſolus calleret ſecretam hanc medicinam, ita opulentus redditus eſt ſolo iſto quæſtu, ut teſtatus fuerit muneratam pecuniam 40000. ſcutatorum, præter argenteam materiã, quæ omnia Duci Ferrar. reliquit, omnis enim aqua ad mare currit. Hic ita erat infenſus Hiſpanis, ut (cum eſſet Bonon.) geminos ex eis laborantes morbo gallico cæperit, & uiuos anathomicis adminiſtrationibus deſtinauerit; qua de re profligatus Ferrariæ obiit. Præterea teſtatum reliquit laureatus ille Poeta Fracaſt. totam uim ſanandi gallicum poſitã eſſe in Hydrargyro. & ita uiget authoritas huiuſcemodi medicamenti, ut eo tota Gallia utatur. In Germania, in Italia etiam exercitati non pauci maximam fidẽ adhibent: & præter hanc rationem ſumptam ab experimento, uidetur ea uis in natura medicamenti ineſſe, ut quaſi diuinum ſit mixtum: nam ego dicebam ſub Sole duo eſſe mixta, quæ mihi pariunt admirationem, & miracula uidentur, alterum eſt magnes, alterum argentum uiuum, ex quo poſſumus oſtendere reſurrectionem. Videmus medicamentum hoc conuerti in cineres, & leuiſſimo labore propriam in formam redire, non ergo eſt mirum ſi poteſt uincere hanc labem. Qua ratione hoc faciat, ut ingenuè fatear, neſcio. Quæ ſit huius medicamenti facultas, ignoro. Quæ dicant alii optimè noui, & quoniam locus hic non requirit, ut proponam has opiniones, & diluam, hac ratione reſeruo in alia occaſione, & tantùm tractabo, quæ faciunt ad empiricum: Et licet oratio mea uideatur ita fauere huic, eiq; tantùm tribuere tamen non probo uſum eius. ſuperat quidem morbum, ſed ſi habemus Regias rationes curandi, quæ ut plurimum, & certiùs ſanant ſine corporis incommodo, & ſi non ſanant, leniunt ſine noxa, non proritant affectum, cur utemur Hydrargyro, ex quo non ita certa, non ita tuta ſuccedit ſanitas? ſi non ſanantur proritatur, ualentior fit lues, labefactãtur uiſcera, & partes ſolidæ corporis: & aliquando huiuſmodi medicamentum remanet in humano corpore. multi maraſmo corripiuntur ob inunctionem: multis ſuccedit dentium caſus, palati corruptio: his oſſa capitis exeſa manent, illis os, & facies intorta. Si non ſanat protrudit omnem colluuiẽ

Iacobus Carpenſis primus inuentor, inunctionis ex Hydrargyro.

Hydrargyri unctio periculoſa.

ad capud: Ego reperi homines inunctos per triennium ante, & uenientibus gummatibus in tibijs detecto oſſe uidi collectum ibi argentum uiuum. Hac *ratione ego non probo medicamentum: utor aliquando, quando non potui uia* Regia *aſſequi intentum. ego uidi adoleſcentem laborantem* Gallico, *in quo omnia* Regia *infeliciter experta ſunt,* Empiricus Hydrargyro *curauit: quare in rebellibus affectibus, et deſperatis uſus ſum, & præcipuè cum tentarim prius alias uias, omnia genera medicamentorum: & quando utor hoc ſemper* Gallicam *ſeruo rationem, quæ eſt, ut primò expurgetur corpus.* Empirici *ſtatim poſt purgationem inugunt, poſt expurgationem exhibent decoctum* Gaiaci *per decem dies, quia ualidè operatur* Hydrarg. *& propter decoctum magis agit. ſunt nugæ. ego præbeo decoct. ad robur uiſcerum, capitis, cerebri, & hepatis, & tunc uenenoſum medicamentum non ita offendit; hac præparatione facta in ungimus.* Antiqui *ſolebant inungere poſt prandium, & cænam, ut uires robuſtiores eſſent.* Verùm Poſteriores *melius inſtituerunt matutinam unctionem: ſtatim expergefacto ægro imponitur clyſter, niſi ſolutam habeat aluum, poſtea accepta teſta cum carbonibus inunguntur internodia omnia exceptis manibus.* Primùm *inungunt pedes per tranſuerſum, ubi eſt tarſus, poſtea internodium tibiæ, deinde media fæmora, medias ulnas, & media bracchia, poſtea totum dorſum ſemper fricando ad partes inferiores: dũ aũt internodia ungunt faciunt per tranſuerſum, & iſta iunctio fit fricando, ut penetret, poſtea imponunt ſtuppam, uel ex lino, uel canabe, & ita ligant calidam;* Si *poterit ſudare, ſudet intecto capite. ſi ſudare non poteſt, dormiat ad duas horas:* Poſtea *ſurgat ita inunctus, & linteis obuolutus, comedat res bonas, & bibat uinum præſtantiſſimum leue, & (ſi poteſt haberi) ſuauiſſimum, & dulciſſimum:* Solent *inungere per tres dies primos, & poſtea per tres, & demum per tres alios uſq; ad 9. aliquando ad 12. & 15. ſunt aliqui; in quibus apparent ſymptomata in 3. diebus in aliquibus non apparerent niſi 15. ſuperuenerint. in his ſolent interpollare potionem* Gaiaci *per 8. aut 10. dies, & uacuare, & poſtremò ualidius parant unguentum & iterum inungunt. aliqui ſanati ſunt in prima unctione, nonnulli in ſecunda aliquot in tertia: ſed ſciatis quòd quando perueniunt ad 15.* Semper *ceſſant* Empyrici*: aliqui nebulones ultra 15. procedunt. & nihil faciunt, quia tunc non penetrat argentum uiuum, & ideò ita tardè ſymptomata non apponunt; & propterea noua expurgatione, & præparatione eſt opus.* Sed *uidete an mirum ſit hoc. ſi bibatur argentum uiuum illud non facit, quod facit unctum; uidi mulieres quæ libras eius biberunt, ut abortum facerent, & ſine noxa.* Ego *exhibeo in uermibus*

Quando ad Hydrargy. confugiendum.

Hora inũgendi.

Modus inungendi

Terminus inunctionis.

mibus puerorum,& nullum parit ſymptoma, ſolùm necantur uermes. ex hoc credatis,quòd eſt occulta intima uis, & facultas huius medicamenti. Eſt aliud notandum quòd ſolent Empirici (poſtquam aliquem per ſex dies iunxerunt, & non ſuccedunt ſyptomata) addere maiorem quantitatem argenti uiui, nunc unc. 1. nunc ij. & ad placitum eſt hoc, & ſine noxa fieri contingit: Cum ſuperuenerint ſymptomata ceſſate ab unctione: Horum aũt ſymptomatum quædam frequentia ſunt; quædam rara. Sæpe accidit,ut inuncti homines habeant palatum inflatum,& excoriatum,linguam craſſam; loqui non poſſunt, non deglutire,dolet lingua in tollerabiliter, quia maxima fit inflammatio: ad hæc ſuccedit tanta copia ſaniei,ut uix tantum expuere poßint: dentes omnes labant,uacillant,ſuo dimouentur loco,& ſordes tanta colligitur circa os,ut non appareant, & ſæpe, ac ſæpius concidant. Medicamentum ſua natura, ueluti àuis uolat ad palatum: In eo caſu inſtituatis uictus rationem facilè concoquibilem, contuſum ſcilicet ex carnibus delicatis,uinum ſubdulce ſit, fercula ex iure ſatis pleno,uel ex pane; & ita copioſè alimus,quoniam inſignis fit euacuatio: aliquando enim 7.8. & 10. unc. humiditatis expuunt per ſpatium 6.7.8.10. & aliquando 20. dierũ. Secundò opus eſt, ut uideamus,an prætermodum intumeat lingua, oportet enim (ſi hoc eſt) ad reuellentia deuenire. Ego timebam aliàs ſecare uenam,uidi tamen ſuffocari homines ratione tumoris, imponebam cucurbitulas,poſtea auſus ſum ſecare,& benè ſucceßit. ſecui uenam Capitalem, & non ceſſauit fluxus ad palatum materiæ malæ, ſed ſolùm ſanguinis, qui currit cum illa materia,& facit illam inflammationem,retrahitur ſanguis,ceſſat tumor,& inflammatio, & non retrahitur materia. & ratio eſt, quia colluuies illa ſequitur hydrargyron collectum in illis partibus: nam cum incipit in caleſcere materia euaporat,& agitatur ad partes ſuperiores: Patet hoc. Nam illi,qui faciunt bagattellas. ſolent anulũ formare, uel æreũ, uel argenteum,qui excauatus impletur argento uiuo, & ponunt ſupra carbones: quùm incaleſcit ſaltat, per ſpatium quartæ partis horæ, & hoc fit ratione Hydrargyri,qui agitatus requirit exitum ad ſuperiora, & cum ſit corpus ponderoſum exagitat anulum; non tamen totus explendus anulus, ſed dimidia pars,præterea colligatis etiam ex hoc: quando in agro Vincentino faciunt Malgama; in illis enim montibus, in quibus argentum effoditur, aliquando pauca eſt materia argenti,admixti ſunt lapides. Recipiunt metallum illud,& moliunt molendino,ueluti farinam, poſtea puluerem cum lotio, aqua ſalita,& argento uiuo reddunt in paſtam, quam abluunt; tota materia lapidea egreditur; & remanet in fundo catini argentum uiuum

Terminus deſiſtẽdi ab ĩ unctione.

victus rõ.

Præſtigiatorũ anulus.

Malgama

cum argento. Hæc aliquando panno colant, ſed ſæpe non ſuccedit, quia aliquando Malgama toſtum factum eſt; tunc accipiunt bocciam uitream, & imponunt capitellum uitreum ad deſtillandum ad ignem, aſcendet argentum uiuum, & per narem deſcendit: Ita ſublimatur hoc medicamentum in corpore humano egrediens per palatum noſtrum; ideò cum medicamentum petat palatum ſecum fert colluuiem mali: Præterea ſolemus uti frictionibus, cucurbitulas parare ſcarificatas, & ultimò ad localia uenire, quæ cohibeant fluxionem, detergant materiam, & moderatè ſiccent.

Ad corrigenda ſymptomata. CAP. LXXVII.

Q̃uo extrahitur arg. uiuũ à palato & dentibus.

OBſeruãdum quĩnetiam eſt, ut (quantùm fieri poßit) extrahamus Hydrargyron imbibitum in palato, & dentibus: & eſt, ut æger ſeruet anulum aureum in ore, uel nummum aureum purum uetuſtum: & bis, & ter extrahetis plenum argento uiuo: Cum uidetis aureum imbutum arg. uiu. accipite tunc carbones non admodũ flagrantes, in quibus anulum proicite, & hydrarg. euaneſcet; & iterum frigefactus aureus aut nummus, aut anulus ori imponitur. At ægri os lacte abluitur, ſi fuerit dolor magnus; non ita ſæuiente dolore ſcrutatur, addita aqua ordeacea: ſi nullus dolor, admiſceatur mel roſ. ad detergendum: ſi autem aliquando eſt reprimendum cum aqua ordeacea addimus ſyr. Myrtinum, uel diamoron appellatum, uel papauer. uel nenufar. aliquando uenimus ad aquam ſolani; uel plantag. aliquando ad uſum ſuccorum repellentium, ueluti ad ſuccũ fol. rubi, fol. plant. aliquando ad ſuccum fol. uitium: aliquando utimur Ptiſana Ordeacea mel. roſ. ſyr. myrtino uel diamor. ſimplici puriſsimo ad detergendum: De rimis, & ulceribus oris non ſitis ſolliciti, ſtatim ſanata lingua à melle roſ. ſanantur et Rimæ. Ad deterſionem autem, præter dicta, aliquando utimur oximellite bene cocto, & ualde acri: aliquando ut deterſio, & mitigatio fiat ſimul miſcemus mel roſ. uel oximel cum butiro: Sed Not. quòd ceſſante fluxione ita labant per menſes plures, dentes, ut cadant, neceſſarium eſt ergo ſiſtere, ne uacillent ſemper, aut cadant. igitur ſoleo duobus medicamentis uti: primùm utor medicamento ſiccante, & detergente ſordem, & exedente gingiuas corruptas, & eſt oleum de ſulfure uel purum, uel mixtũ cum aqua plantag. Cum fuerint mundati, recipe fol. plantag. folior. oliuæ, & folior. ſalu. & coquo in uino albo auſtero, & huiuſmodi decocto colluitur os, & dentes, & firmantur, ut non timeamus, quòd cadant: Aliud ſymptoma ſuccedit, & eſt, quia ſoluitur aluus, & fit diſenteria, aliquando

ad dolorẽ oris. deterſio oris.

Rimæ.

ad dentiũ motum.

Fluxus alui, & diſenteria.

enim excernitur ſanguis purus,uel ramenta,ut in diſenteria ipſa excernuntur: in hoc caſu ſi uires robuſtæ ſint non ſiſtamus fluxum, ſed leniamus,& efficiamus,ne excoriatio maior fiat; primùm infundendo lac calibeatum,uel in quo extincti ſint lapilli nigri,uel ſuccum ptiſanæ cum lacte puro,aliquando decoct. ordei cum ol. amygd. dulcium: aliquando accipimus capud uer uecis,& facimus decoctionem cum ordeo,& fol. maluarum ſimul coctis. Quandoque (imbecillis uiribus exiſtentibus) deuenimus ad adſtringentia, & ſic utimur ol. Myrtin. infuſo, uel ol. onfac. infuſo ſuccis plantag. uel rubi. admiſcemus bolum arm.lapidem hæmatitem; Vtimur aquis adſtringentibus, aliquandò ſecamus uenam,aliquando ad laqueos,& alia genera reuulſionum deſcendimus. Si autem ſymptomata hæc non ſuperuenerint bene nutrimus,& nihil aliud agendum.

De uarijs unctionum generibus. CAP. LXXVIII.

VNctionum autem genera uaria ſunt: ego duo tantùm proponam. quæ mihi experientia confirmauit: iſti cum utantur multo Hydrargyro ſemper habent eum præparatum; & ipſi teſtantur,quòd duplo citiùs agunt: Præparatio fit per æſtiuos calores, ſputo enim humano macerant Hydrarg. qui utuntur Hydrarg.ſemper dicunt,Recipe Hydrarg. extincti &c. hoc aſſumptum à ſcriptoribus probant Empyrici. habent uaſculum ligneum,in quo ponunt Hydrarg. matutina hora, expuunt,& in mortario percutiunt, & collocant ad Solem ſpacio 30. dierum: Ego utor rarò hoc medicamento,& mando ut tunc temporis in arundine ſaliua extinguatur: ſi uos eritis conſumpturi magnam copiam præparate illud,& ſemper habete: Iam uenio ad uarias formulas compoſitionum. quarum hæc eſt una. Recipe Hydrarg. extincti ſaliua unc.iij.olei ueteris unc.iiij.olei thuris (fit aūt hoc,ut oleum maſticinum) unc.ij.ol.maſt.unc.1.pingued.porcinæ unc.ij.& ſemis, olei lau.unc.1. & ſemis, cæræ propolis, ſeu uirginis unc.ij.dialtheæ unc.1.Thuris,maſticis an.unc.1.ſagapeni unc.1.& ſemis, eliquanda liquantur,terenda teruntur,& miſcentur,addita tanta cæra, ut fiat linimentum molle. & cum uoluerimus extrahere ab igne,& medicamentum incipit refrigerari, addimus Hydrargyr. & diù concutimus, ut optimè miſceatur: Cumq; uſi fueritis hoc medicamento per 6.uices,et uidebitis, quòd non incipiant ſigna aliqua,addite nouam quantitatem Hydrarg. unc.ij.uel iij. & iterum inungatis ad 9. dies uel plus: Secunda formula hæc eſt. Recipe ping. gallinæ,aſſungiæ porcinæ,aſſung. urſinæ an.unc.iiij. ol.lil.alb.ol. lau-

Præparatio Hydragyri.

Prima cō poſ. ung.

2. cōpoſi.

rini an.unc.ij.Hydrarg.extincti unc.6.pinguedines non eliquantur ad ignẽ, ſed detractis pelliculis teruntur in mortario diligentiſsimè,deinde ſenſim, additur Hydrarg. extinctum nouiter ſaliua: & ducitur medicamentum in mortario per duas,aut ſaltim unam horam. deinde infunditur oleum, & optimè agitatur piſtillo,poſtea adduntur iſti pulueres Thur.maſt.Myrrh. ammon. ſtiracis,pulu.ſaluiæ pul. ſticados lithargyrij,ceruſſæ an.unc.ſemis; & ex his fit puluis tenuiſsimus,qui ſenſim infunditur in mortario,et fit præſtantiſsimum medicamentum; et ſexta unctione certò agit, ut plurimùm.

De præcipitato,quod exhibent per os. CAP. LXXIX.

Sciatis autem,quòd non ſolùm,Empyrici ſanant inunctione iſta,ſed exhibito argento uiuo per os,non quale eſt,ſed præcipitato: & ſunt Chymiſtæ qui profitentur inueniſſe ſecreta, & facere præcipitantum præſtantiſsimum pro morbo Gall. aliqui commune præcipitatum exhibent. De ratione conficiendi præcipitati communis non loquar,quia nota eſt. ſed ſecreta illa à mè explicabitur,ut uos poſsitis præparare, & non cedatis iſtis nebulonibus; nam Medicus debet omnia noſſe,& bonum,& malum: præparatur igitur hoc modo. Recipe arg. ſublimatum (in quo eſt Hydrargyr. nam fit ex eo. & quamuis additur ſal. & alumen,tamen Hydrarg.eſt quod fit arg. ſublimatum) & ſupra marmor terunt, poſtea multam miſcent farinam cum hoc, & affundunt aquam,& faciunt maſſam,quam inunctis digitis butiro capiunt, & orbiculos efformant; poſtea ponunt hos in Elambicco,ex quo extrahunt liquorem,cuius ope præcipitatum efficiunt. Accipiunt enim 6. partes huius aquæ V.C.unc.6. auri unc.6.miſcent, & optimè amalgamant.(Mixtura,quæ fit ex Hydrarg. cum metallis,uel aquarum fontium cum metallis amalgama dicitur) & iſta aqua abſorbet aurum.poſtea recipiunt uas uitreum lati oris,& collocant hoc in furno chymiſtarũ, & ſepilliunt dimidiam partem uaſis in cineribus calidis, & ſubiecto lento igne in caleſcit materia,quam ponunt in uaſe illo, interea fit pellicula,cruſta leuis in ſuperficie,quam colligunt cocleari, & in uaſe uitreo reponunt. & hæc cruſta continuò, & continuò creſcit: quum ceſſant cruſtæ auferũt uas, & poſtea coquunt has pelliculas in uaſe uitreo donec appareat puluis ſub ruffus; & hoc eſt præcipitatum. Demum præparant. Nam affundunt aquam ardentem ſupra præcipitatum, & poſtea ſupra calidos cineres uſq; ad euaporationem aquæ imponunt. & hoc ter fit. iſtud exhibent formatũ in catapocia pro morbo Gallico:aliqui dant commune præcipitatum,ita præ

Pręcipitati præparatio.chymica.

Amalgama quid ſit.

Præparat.

paratum. Propinatur autem pondere ſcilicet uel 7. gran. ad ſummum 10. ſed raro. poſtea miſcent medicamento, & addunt fucum. Medicamenta addita ſunt aloes hepat. Myrr. Maſt. uerbi gratia aloes ſcrup. ſem. Myrr. & Maſticis gran. iiij. præcip. gran. 5. miſcent cum mell. roſ. & efficiunt duas pillul. aliquando fucant cum carbone trito auellanarum, uel ſalicis tantum quantum fucent præcipitatum. iſti Chymiſtæ uolunt cooperire fuco iſto, ne timeatur præcipitatum: Depræhenditur fucus accipiendo aurum, cuius contactu attrahitur argentum uiuum, quod in propriam redijt formam. Aliqui exhibent has pillul. matutina hora, aliqui ueſpertina, aliqui ſtatim ante prandium, uel poſt prandium. Incommoda autem ſubſequi ſolent non pauca ex aſſumptione talium pill. ſoluitur enim aluus copioſe; uomitus mouetur uiolentiſsimus; diſenteria inducitur; rumpitur in pectore uena. Medicina hæc pro aſinis, & ruſticis ſeruetur, atq; à talamo uiuentium hominum excludatur. Iſta ſunt genera medicamentorum, quæ hominũ induſtria, & Morbi Gallici uiolentia inuenta ſunt. Iam relinquitur, ut à ſymptomatum tractatione nos expediamur.

Not. Ho. exhibẽdi præcipitatũ.

De numero ſymptomatum Gallicum ſequentium atq; de ordine, quo tractabuntur. CAP. LXXX.

ANtequam de tam amæna decedam prouincia non erit ab re ſymptomatum habere tractationem, quorum numerum, atq; ordinem, quo tradere inſtitui, ſimul aperiam. Primum enim uos docebo carici, uel tarulorum curationem: ſecundò bubonum Gallicorum ſermonem inſtituam; tertiò inſtruam uos rationem curandæ Gonoreæ Gallicæ: quartum erit capillorum, atque pilorum defluuium, in quo declarabo quomodo reſtituendi, quo modo prohibendi, atq; detinendi ne cadant. Quintum continet dolores capitis, & internodiorum. Sextò ſunt Tumores gummoſi, & ateromatici. ſettimo erit oſsium corruptio et perihoſtiorum, atq; neruorum 8. in loco ſunt puſtulæ, quæ ſuboriuntur ſupra capud, et faciem & per totum. Nonò ſunt ulcera maligna in palato, in ſede, & in ſinu muliebri, & in omni parte corporis. Decimò ſunt Lichenes, uel Rhagades, uel calli in ueſtigijs pedum, & uola manuum. Vndecimò ſuccedit inſtitutio ſermonis de Cephalea, hoc eſt ſtabili dolore cap. Duodecimò, eſt difficultas reſpirationis. decimotertiò eſt maraſmus, quæ duo poſtrema inſanabilia ſunt ideò de his ne uerbum quidem faciam. [Addite decimoquartò in loco aurium tinnitum, quem omiſit fortaſſe, quia (ut infra dicet) eius ignorat curationem per lo-

Caries. Bubo. Gonorea. Pil. deflu. Cap. dolor, & articul. Tumores oſsiũ corruptio. Puſtulæ cap. Vlcera palati ſedis, & ſinus. Lichẽes. Rhagadis. Calli pedum. Cephalea Difficultas reſpirationis. Maraſmus

calia enim inſanabilis eſt, & niſi decocto auferatur inſuperabilis; erit ac penitus rebellis.]

De cariei Gallicæ cauſis. CAP. LXXXI.

Caries. VLcera quædam, quæ in cole adoleſcentum, aut in ſinu mulierum ſolent ſuperuenire, puſtulæ uirgæ appellatæ ſunt à chirurgis, qui etiã & ulcera uirgæ uocant. nos uulgò tarolos, uel carolos nominamus ad ſimilitudinem cariei, quæ ligna excedit, quoniam uirga ab his ulceribus exceditur: Antiqui Scriptores Græci, & Arabes ueluti Paul. Aetius, & Auic. locuti ſunt de ulceribus depaſcentibus colis: Sed differunt illa à carie. ſimiliter chyrurgici poſteriores loquuntur de his, ſed non ſunt eadem cum his, quorum curationem dare intendimus. Superiores chyrurgici loquentes de depaſcentibus, dicunt duplici ex cauſa fieri, uel ex turpitudine alba, uel nigra collecta inter glandem, & præputium. hanc turpitudinem ſordem appellant; uolunt igitur, quòd quoties ſordes iſta continetur inter præputium, & glandem, bulliens faciat huiuſmodi cariem: Vnde monent, ut continuò abluamus pudendum urina cum farina tempore hiemis: eſtate uerò aqua frigida, quum cognoſcimus mulieres; ſed de his non loquemur nos, loquemur autem de carolis. Quæ uarijs occaſionibus prouenire ſolent; aliqui per contactum, quoties pudendum hominis contangitur à fœmineo pudendo infecto: ſicut enim manus infecta ſcabie inficit manum ſanam, ita pudenda inter ſe: hac ratione quia communicatur ſanies, uaporue malignus Gallicus ab infecto pudendo, qui ſolet exoriri per exeſam cuticulam, & per hoc genus dicti ulceris. aliquando huiuſmodi ulcera naſcuntur, quia in ipſo coitu, excrementa per attritionem incaleſcant, & ſic putreſcendo inficiant pudendum uirile. Nam erit mulier, & uir, qui laborarunt Gallico, pudenda non infecta ulcere, tamen quia caſu retinetur ſordes, uel in ſinu mulieris, uel in pudendo uiri, per illam frictionem ſordes incaleſcit, & putreſit. ex quo apta eſt ad generationem cariei Gallicæ. & hinc eſt, quòd multi mirantur, quòd adibunt meretrices, & uidebunt partes mundas, & tamen carie inficiuntur: ſordes fuit cauſa ulceris communicatis uaporibus malis redundantibus ex Gallica muliere: Et domini hæc eſt cauſa cur multi à pudendo non carioſo cariem contraxerint: Vultis uidere? ſi adoleſcens bibat lac mulieris infectæ, inficitur. multò ergo magis in ſordibus illis latet minera putredinis. Tertiò inficitur hepar, & tranſmittit excrementum ad ſuperiores partes, & ita facere ſolet ulcera in ore, & palato: ſi ad partes inferiores uel eſt

[Marginalia: Cauſæ cariei ex aliis. — 1. occaſio cariei. — 2. occaſio — Not. ſolutioné proble. — 3. Occaſio.]

tenue, & tranſmittit ad priapum, & facit cariem; uel eſt craſſum, & tranſmittit ad inguina,& facit bubones. ſi uerò utraque materia luxuriat facit utrunque. Quartò oritur caries ratione laboris, quando quis uiolenter equitat, & diu, & retinentur ſordes in pudendo, ſatis longas patitur tentigines,eo magis præputium in caleſcit,& eſt cauſa cariei, quia illa eſt apta putredini,cum ſit uia ad expellenda excrementa: ex Gal.ſ.in lib. Methodi: aliquando naſcitur caries per attritionem: Sunt Meretrices, quæ ut uideantur uirgines,& ſibi,& adoleſcentibus augeant delectationem ſolent uti aquis adſtringentibus; Iuuenes habentes magnam, atq; craſſam uirgam uiolenter impellunt,attritione illa (fortaſſe exiſtente glande molli naſcuntur caries,& ulcera: ſuperiores illas medici excalefactiones uocant, has poſteriores,excoriationes. Nos non loquemur de omnibus his,ſed de ueris Gallicis tarolis dictis ſiue carolis. Qui ſunt ab alijs diſtinguendi: calefactiones,excoriationes &c. facilè ſanantur (ut docebo quando locus dabitur,& occaſio) ſed caries non ita facilè:

4. Occaſio.

5. Occaſio.

De tribus carici Gallicæ ſpeciebus. CAP. LXXX.

Gallicæ cariei tria ſunt genera,uel ſit caries ob contactum, uel ab hepate originem ducens,uel quia ſordes reperitur. Vnum eſt,quod cõtinet cariem benignam, gallicam tamen, ſecundum mediocrem includit, tertium eſt quod habet malignam,à qua Deus omnes fideles Chriſtianos liberet: Signa cariei benignæ ſunt. Primùm enim ſuboriuntur puſtulæ quædam paruæ, & candidæ, quæ quidem non excedunt craßitiem unius grani panici minimi: puſtulæ erumpunt; his ruptis remanet ulcuſculum rotundum in medio habens punctum candidum,penetrans aliquantulum ſimplex, uel duplicatum: aliquando tota corona glandis inficietur huiuſmodi ulceribus: quandoque ſimul copulantur, & ex duobus, uel tribus, uel quatuor unum ſit,ita,ut ſit ueluti linea cingens, & coronans glandem,iſta eſt ſine dolore; leuis,& moderatus pruritus;facillimè cædit medicamento. Secunda ſpecies ſæuior eſt, & iſta eſt genus quoddam ulceris rotundi, ſed in medio non adeſt punctum album,adeſt liuor in ulcere, & labra leniter attolluntur purpureo colore infecta: aliquantiſper profundum eſt hoc ulcus: Hæc eſt ſecũda ſpecies. Vltimo in loco eſt peßimum, & ualde malignum ulcus, non rotundum, ſed uaria figura figuratum,ac uarijs depictum coloribus, liuido, purpureo &c.calloſa habet labra. ſerpit ſæuißimè, & aliquando nome con iunctum habet, hoc eſt putredinem. Has ſpecies oportet diſtinctißimè co-

carierei tria genera.

Benignæ cariei ſigna.

Secũda cariei ſpecies.

Tert. ſpecies.

gnoſcere, & diligentiſsimè tractare, benigna enim moderatè tractamus, & non timemus. at de duobus reliquis formidandum de ualida infectione: Si caries erit per calefactionem, aut per attritionem ſanatur facillimè. Recipe aquam plantag. & aqu. roſ. & his madefactum linteum imponite, & statim ſanatur. Si reſiſtat. Recipe ung. diapompholig. & duorum dierum ſpatio ſanatur. Si aliquando requiritur medicamentum robuſtius recip. aqu. ſolani, & aquam plant. & diſsoluatis minimam portionem alum. rocchæ, & tunc linteolo locum madefaciatis: Si autem fuerit caries uerè Gallica, & non leuis, ſed maligna, uel maligniſsima fugite ualidè, & purè repellentia, quia naſcerentur bubones, ſed medicamento aliquo, quod robuſtè exiccet, & ſuperet malignam ulceris naturam, utimini: ſolemusq; aliquando decoctione aliqua abluere matutina, & ueſpertina hora: & hæc ſit decocto gaiaci ſolo, aliquando admixta aqua plantag. Quandoque recipimus uinum album auſterum, & incoquimus lignum Indicum, & roſas: & hoc abluimus: poſt ablutionem inſpergimus aliquem puluerem robuſtum ſiccantem. Medicamentum hoc eſt præſtantiſsimum antiquorum. Recipe cinerem ſeminũ aneti, & ſquam. æris præparat. & inſpergamus ſupra lienteolum madidum decocto eodem, uel aqua roſ. Aliquando Recipimus ſquam. æris, aloë hepa. & tutiam præparatam, & inſpergimus æquis porticnibus: Quandoque uenimus ad ualidiora præſidia, quando exedit intus caries, & non apparet in ſuperioribus: in eo caſu puluis non eſt oportunus, quia non ita penetrat: Ego ſoleo uti ung. Aegyptiaco, & accipio ſtilum acutiſsimum, quod uix intingo Vnguento, & poſtea impono in foramine cariei, excitat statim dolorem, ſed ceſſat, & eſt medicamentum certum: & non imponatis ſupra linteolum, ſed tantùm guttulam, ueluti millij, infundatis. ſupra autem ulcus accommodamus aut linteum, aut goſsipium madidum roſacea, uel aliqua alia aqua refrigerante, ut his impediatur inflammatio: aliquando oportet uenire ad medicamentum ſiccans robuſtè, quod inſita facultate inimicum ſit huic morbo, in eo caſu recurrimus ad præcipitatum. Mea autem medicina ſemper eſt hæc in alijs, non in mè. & in leuibus, & in mediocribus, & in robuſtis; ſed ego diluo ita, ut nullum excitet dolorem. ſi moderata caries utor præcipitato mixto cum ungu. roſat. meſu. et capio præcipitati drac. 1. ungu. roſ. meſu. unc. 1. & ſemper intelligo de præcipitato præparato. ſi rebellis caries inſpergo præcipitatum purum unica uice, aliquando bis, aliquando ter, uel quater, raro uenio ad quintam inſperſionem. Inſperſo præcipitato impono linteum uel goſsipium madidum aqua roſ. Si uideam altera die æquale redditum ulcus, ſiccatum, rubicundum, tunc aut impono mixtũ præ-

cipita-

Cariei ex calefactione & attritione curatio.

Secũd. rõ.

Tertia rõ. cariei gallici nõ leuis, curatio.

Prima rõ curandi.

Secũda & tertia rõ.

puluis primus.

Puluis ſecundus.

quarta rõ curãdi cũ non apparet ulcus

quinta rõ curandi.

cipitatum cum ungu. roſ. uel utor ung. diapompholig. uel ung. Iſidis, ſed ung. diap. præſtantius eſt. aliquando utor linteolo puro madido aqua roſ. uel plant. nam tota ratio conſiſtit, ut ſiccemus putredinem, & detergamus eam, & hæc fiunt à præcipitato: Quandoque accidit ut caries ita maligna, ita rebellis ſit, ut uinci non poßit à præcipitato, & tunc oportet uenire ad argentum uiuum: & in hoc caſu (rariſsimè tamen utor) conficio hoc medicamentum. Recipe aſſungiæ porcinæ unc. ij. turis, aloes, an. drac. 1. argenti uiui drac. ij. teruntur hæc in mortario extincto argento uiuo, & fit ungu. quo in ungimus: aliquando caries ita procedit, ut exedat totum, uel dimidium pudendum, non totam ſolùm glandem: in eo caſu, ſi cœpit putreſcere pars eſt ſiccanda medicamento ægypt. & medicamentis explicatis in cura ulceris nomoſi [& quoniam hic non enumerantur medicamenta iſta, eo quòd Excellentiſsimus uir refert ſe explicatis: Ego tamen quia ſcribo uniuerſis lectoribus, & non ſolùm his, qui tunc temporis ſub eius uexillo militabant, cumq; illi, qui Authoris libros de ulceribus Typis excudendos curarunt, ita mancos, ita obſcuros habuerint, ut dimidium deſideretur, poſt quam enim egerunt de ulcere cum oſſe corrupto, ſaltant ad ulcera cutis, omittendi malignorum ulcerum, herpetis, fagedenæ, ulceris nomoſi, ſinus, fiſtulæ, Gallici morbi, conbuſtionis & cæterorum tam uniuerſalium quàm particularium omnium tractationem, miror equidem de his, qui tam imperfectè edunt res aliorum: utinam detur mihi occaſio denuò imprimendi iſthæc omnia, & ulcerum, & tumorum, & uulnerum ſpeculationes, polliceor enim omni induſtria, omni diligentia, atque ſtudio perfecta tradere. occaſio autem erit, quãdo hæc, quæ iam fælicibus edo auibus uobis non ingrata fore ſenſero. Communi igitur ſtudens commodo medicamenta illa iſtic enumeranda cenſui. quæ ſunt quatuor generum, uel ex animalibus, uel lapidibus uel ex plantis, uel ex metallis, ex animalibus eſt cornu ceru. uſtum, omnia oſtrea uſta, & corallium licet ſit ex plantis tamen quia neſcio quid habet lapidoſi connumeratur inter medicamenta ex lapidibus, ſimiliter lapis hæmatites, bolus armena: ex plantis habemus folia oleæ, Marrubium, ſcabioſam, tormentillam, & in ſumma omnes ſpecies pentaphili ut album, & commune. acrimonium, eupatorium antiquorum, ariſtolochiam rotund. roſarum fol. betonicam rad. cucum. aſin. citrulorum, ari, uel ſerpentariæ maioris, uel minoris: ex metallis eſt alumen, calcantum, flos æris, ſquama æris, præcipitatum, ſquama ferri, antimonium, diphriges, arſenicum, & infinita alia ſimplicia. Abluimus autem locum clyſtere per dimidiam horam, ut actractus liquor ui impellatur in ulcus, & penetret ad intimas eius partes et abluatur

6. ratio.

7. ratio. Varia medicamẽta quæ cariei applicari poſſunt.

omne uirulentum puſ. ſolemus autem accipere aquam calibeatam, & in iſta incoquimus aliqua ex dictis medicamentis, uel ex plantis, uel ex animalibus, & infundimus. hoc facto parare ſolemus pulueres, & inſpergimus: erunt autem hi ex illis oßibus exuſtis, & metallis, & corallio, bolo arm. ac lapide hæmat. & his additur aliquid Thuris, aut maſticis. Verùm aliquando non poſſumus inſpergere pulueres. ex ideò accipimus mel. roſ. ſyr. mirt. & uinum gran. & poſtea accipimus pul. partim ex plantis, partim ex oßibus, partim ex metallis, & efficimus linimentum ſecundum hanc formam. Recipe pulu. ſcab. torment. an. drac. 1. pulu. eburis combuſti, corall. rub. an. ſcrup. ij. boli orientalis drac. 1. thuris ſcrup. 1. mell. roſ. ſyr. mir. uini gran. an. unc. ſem. hæc miſce in mortario, & poſtea goßipio impoſito in ſpecillo inungimus locum. Verùm ſi caries eſt in ſinu muliebri in hoc caſu ego utor medicamento ex terebent. & primò abluo, impono poſtea peſſarium cum medicamento, quod tale eſt. Recipe tereb. lotæ cum aqua ſcabioſæ unc. 1. mell. roſ. unc. 1. pulu. ſcabioſ. tormentillæ an. drac. 1. boli orient. eburis combuſti, cornuceru. uſti, aloes an. drac. ſemis, farinæ lolij ſcrup. ij. miſce, & imbuitur peſſarium, & fælici cum ſucceſſu, hoc genere emplaſtri uti poſſumus in cole uirili: quùm uerò incipiunt ulcera hæc ſuppurari deuenimus ad detergentia. & fit decoctum ex lupinis, ex lolio, & ordeo optimum eſt, ſi his ad miſcemus mel roſ. uel oxim. at ſi inſignis eſt putredo opus eſt cauſticis robuſtis uti. & primò liquore ex plantis confecto admiſceatis ung. ægyptiacum in bona quantitate, & per clyſtere abluatis. Madefaciatis quinetiam aqua alum. magiſtrali: ſed non utamini hac eo modo, quo in officinis præparatur: ego docebo infra quomodo ſoleo parare eam: utor ĕt arſenici aqua. uel aliquo ex his, quæ traduntur à Gal. 4. de comp. med. per genera 10. quædam componit Aetius lib. 14. cap. 49. Paul. lib. 40. cap. 44. ung. ægip. cum alum. & calc. bonum eſt. ſi autem non ſuperatur his deueniatis ad ferrum ignitum: ſemper tamen habenda ratio partis ſanæ, & prohibenda inde (quantum fieri poteſt) inflammatio, & ſic utimini empl. ex lente, & cortic. grā. empl. ex farina lolij & ordei, uel ſuccis ex rubo, uel ex folijs uitium, uel plantag. uel ſcabioſ. uel poligoni. & ſi eſt hiems utimini iſtorum aquis cum linteaminibus, & non dubitate quòd maiorem uim in his aquis uidi, quàm in ſuccis, & expertus ſum in fluxu ſanguinis narium, accepi ſuccos, et nihil fecerunt, accepi aquam ſtillatitiam, & ſtatim deſiit; cùm corruptela hæc incipit ſuperari oportet uenire ad detergentia ut ad ſuccum appij, & poſtea carne expleatis, & talis erit curatio.] *Præter inſtitutam dietam ſoleo balneare pudendum quotidie decocto Gaiaci, uel in quo ſit decocta ſcab.*

Cariei in ſinu muliebri curatio.

Balneū pudendi.

& tormentil. & ſi eſſent cauernæ ego clyſtere abluerem ſepties, octies, & decies. ſi mundum eſt ulcus deduco cicatricem per hos pulueres ſquam. æris, ſquam. ferr. atq; pompho. ex his facio pulu. quem leuiſſimum inſpergo ad ulcera . aliquando ſunt, qui cariem per tres annos ferent. ſanabitis uos hoc modo: ſupra pulu. dictos ponimus ung. iſid. uel ſolum, uel mixtum cum ung. diapomph. ſi mundum non eſt ulcus ponite prius præcipitatum, poſtea dictos pulu.

De tumore præputij, ex carie. CAP. LXXXIII.

ACcidit deinde in carie, ut intumeſcat præputium, & non poſſit detegi glans, uel ſi detegitur cum maximo fit dolore, & excrutiat unde in hoc caſu quotidie detegatur glans, & ne exedatur, noua medicamenta ponantur: Secundò not. ne præputio deuoluto glandem relinquatis detectam, quoniam tunc ad coitum laceratur; ideo aduertendum ne inuertatur præputium, & agendum eſt, ut recurrat, cum dolore, & potius ut glans tecta, quam detecta maneat: ſed in eo caſu, in quo tecta eſt glans quid agendum? Si apex præputij erit anguſtatus ſolemus dilatare cum fiſtula plumbea, poſtea facimus decoctum quod per clyſtere immittimus inter præputium, & glandem, & hoc decies in die. facta iſta ablutione ſolemus recipere linteolum mundiſſimum molliſſimumq; imbutum medicamento oportuno ad exiccationem cariei, & ſpecillo impellere ad ulcus. cognoſcimus autem loca ulcerum ex dolore partium exteriorum, & ita quotidie matutina, & ueſpertina hora medemur. decoctum tale eſt. Recipe decoct. ligni indici lib. i. decoct. ſcab. agrim. beton. roſ. tormentillæ, plantag. lib. iiij. tutiæ præpar. ſquamæ æris præpar. aloes hepat. boli orient. an. drac. 1. & ſem. hæc ſimul bulliant parùm; poſtea colatur medicamentum & infunditur clyſtere: Vnguentum autem eſt roſaceum meſu. cum præcipitato. in exterioribus partibus imponimus linteol. madidum iſto decocto, uel imbutum diapompholigos, uel aqua roſ. & plantag. aliquando unguento facto ex linim. ſimplici, & diapalma ſimul mixtis, nam impediunt putredinem, & ſiccant moderatè.

Tumor præputii.

Decoctũ.

Vnguen.

De callo præputij. CAP. LXXXIIII.

ALiquando ita calloſum fit præputium, ut non amplius poſſit detegi glans. in eo caſu noſtri chyrurgi, & bene, ſecant præputium, &

uidetur colis, ueluti equus præſectis naribus, et omnes hucuſq; illud fecerũt, præterea dum intumeſcit glans dolet. iccirco uos ego docebo à me inuentam nouam rationem curandi; omnes ego ſano plumbo. uerbi gratia habebo præputium ita anguſtum, ut non poßit ingredi ſpecillum, in eo caſu accipio fiſtulam paruam ex plumbo, & ita impono in foramine, & uolo, ut æger per illam mingat: interim ego oleo amygdalarum dulcium inungo, uel pingu. gallinæ, uel pomata. ſecunda die ego impono parùm maiorem fiſtulam, tertia ad huc maiorem, & hoc modo procedo deinceps, ita ut ſpacio octo dierum poßit detegi glans, & ſic emollitus remanet callus, & præputium dilatatum. Ego his non ſolùm in cariebus utor Gallicis, ſed ẽt quando eſt hoc à natura factum.

Noua ratio curandi calloſſum præputium.

Quomodo curandus tumor præputij ita ut recurrere non poßit. CAP. LXXXV.

IN carie ſolet ſuccedere hoc incommodum, quòd aliquando ita ſtringitur præputium ob cicatricem, ut non amplius detegi poßit glans: aliquando ſanant medici inepti ita ut recurrere non poßit docuimus qũo dilatandum præputium fiſtulis plumbeis. quando autem recurrere non ualet inuerſum aliquot ſanaui, aliquot non. Primùm formamus inſtrumentum plumbeum, rotundum ſemicirculare, quod ponimus ſupra glandem, & poſtea faſciolis quibuſdam tentamus reuocare præputium ſupra plumbeum circulum, qui ponitur ſupra glandem, & ita per multas uices perſiſtamus donec aſſequamur intentum.

De carie in canali uirgæ. CAP. LXXXVI.

SOlent ſuboriri in canali etiam caries. cognoſcetis autem ex ſanie manante, et maximo dolore in tempore minctionis, has uerò curabitis eadem ratione, qua in glande exiſtentes, atq; exteriores, curaſtis.

De cicatrice calloſa & ueluti neruo poſt cariem remanente. CAP. LXXXVII.

HOc modo ſanatur caries, cui ſolet geminus affectus ſuperuenire; primus eſt calloſa cicatrix, mobilis loco, craſſa, liuida, dura, & rotunda, quæ quandiu durat, tamdiù morbus Gallicus perſeuerat, et uidentur ue-

luti bottones cicatrices iſtæ . ſolemus auferre huiuſmodi cicatricem primùm ſanato uniuerſo corpore Guaiaco, uel ſalſapariglia, deinde ſupra locum poſita ſpuma decocti Gaiaci. Præterea ſolemus madefacere linteolos panneos in decocto primo ligni: quia in eo eſt uis actenuandi, & digerendi: Succedit quoddam aliud, ut aliquando quidam, ueluti neruus poſt cariem remaneat, qui durus per pudendum percurret, iſtud eſt ſymptoma nondum curati Gallici, habet eandem naturam, & eandem rationem curationis requirit, quam cicatrix illa. aliquando ſuppuratur hic neruus, & ſuboriuntur fiſtulæ. Sciatis quòd tandem experientia reperi, ut ſecetur totus huiuſmodi abſceſſus, totus hic neruus per longum: nam ſtatim, aperto ſinu, ſanatur nunquam enim (ſi aliter fiet) ſuccedet agglutinatio: Quomodo autem ſanabimus huiuſmodi ulcus? eadem ratione qua cariem ipſam curauimus.

Cicatrix calloſa quo curatur.

ueluti neruulus reſtans poſt cariem.

De uerucis ſiue porris. CAP. LXXXVIII.

V*Ltimò ſanatur caries in pudendo, et ſolet ſemper loco cicatricis ſub creſcere quædam ueruca, ueluti carunculæ, ſeu porrus in manibus natus, & ideo porri dicuntur, porriſimi, uel porriſichi. huiuſmodi carunculæ ſub creſcentes in pudendo Thymia ab Aet. dicuntur, hac ratione quia habent ſimilitudinem cum capitibus Thymi. Harum duplex eſt genus aliud Gallicum, aliud non Gallicum; maior pars non eſt Gallica: paucæ ſunt meretrices, quæ non habent huiuſmodi carunculas: ſi inficiuntur Gallico, inficiunt adoleſcentes, & tunc Gallicæ fiunt. Quæ non ſunt Gallicæ ſunt duũ generum, aliæ contagioſæ ſunt, aliæ non contagioſæ: in muliere munda, quæ continuo expurgat loculos huiuſmodi carunculæ non ſunt contagioſæ: in immundis ſunt contagioſæ, quoniam ſanies impreſſa membro excoriat, indeq; ſuccedit caruncula: Sed ſiue ſit gallica, ſiue non, eandem curationem requirit circa locum: Antiqui ſolebant carunculas iſtas ſanare robuſta ratione, ueluti Aetius docet, uel cauſtico medicamento, uel candenti ferro exurere: Candens ferrum non probo, multùm enim acerbum eſt: alij ſunt ex noſtris, qui curant filo uinciendo eas: poſſunt tamen renaſci: ego nunquam uſus ſum ferro: laudo uſum uinculi, dummodo uincire poſsimus: quoniam ſæpe ita lata eſt baſis, ita calloſa, ut uinciri non poſsit: Sed demus, ꝗ uincire poſsimus in eo caſu debemus primùm abluere diligenter carunculas iſtas, & uidere an ſint partitæ in plures partes: cum abluerimus uino debemus aut lineo, aut ſericino filo ligare uſque quo æger dolorem incipiat ſentire: ligamus autem duplici modo, ut quaſi geminus ſit nodus: facta de-*

Veruce ſiue porri.

Libro 14. cap. 13.

Curatio carunculárum ex antiquis.

2. Ratio cur.

ligatione debetis linteolum,uel goſsipium madefactum aqua roſ. imponere, & poſtea ducere præputium ſupra linteolum: & hæc ratio tuta eſt ab inflammatione: altera die abluetis diligenter: ſi ſunt mortuæ apparent deni

Signa quādo ſanatæ ſunt.

gratæ,uel liuidæ: ſi rubicundæ non benè ſtrictæ ſunt. ſi nigræ altera die cadent: ſi rubræ ſunt,iterum trahamus capita fili, & ſtringamus optimè. Cadentibus iſtis,obſeruandum,an relictæ fuerint radices hærentes glandi:

Ad radices remanentes.

ſi radix relicta eſt,ſolemus madefacere aqua aluminoſa magiſtrali,cuius deſcriptionem communicabo infra: minima ergo gucta iſtius aquæ uel ſimplicis, uel temperatæ madefaciatis. Alia eſt ratio, quam exercere ſolemus

3.ratio curationis.

per præſectionem. Quando timeo ne ſint Gallicæ præſcindo forcipe,nō eſt magnus dolor, in eis enim non uiget ſenſus exquiſitus: & quia egreditur multa copia ſanguinis,hac ratione laudo: facite ut exeat in maxima quantitate: poſt præſectionem,& cohibitum ſanguinem,uel ſquamæ æris præparatæ portionem,uel aquæ dictæ guctulam infundimus. ſi autem præcidere, aut ligare non poſſumus. multi multa faciunt. Ego tamen leniora tentare ſoleo cum medicamentis diſcutientibus,& habeo peculiare conſtans ex ammon.

4.ratio curandi.

& accipio ammon.præparati cum aceto unc. 1. aſſæ fœtidæ drac. 1. calcanti uſti & rubificati ſcrup.ij. ex his cōſtituo maſſam,cuius portionem impono ſupra uerucam,& quotidie abluo partem,et renouo medicam.ſed oportet,ut æger ſit continens, quoniam ualidiſsimus fit pruritus,ita ut libentiſſimè ad fricationem incitet:

Si tumet glans.

ſi autem accidat,ut uſu iſtius medicamenti intumeat glans,imponimus ungu. de ceruſſa in exteriori,& ſatis eſt: & eodem modo ſanamus uerucas in fœminis: Aliquando uenimus ad cauſtica, &

6.ratio curandi.

primò eſt aqua illa aluminoſa magiſtralis: aliquando ad oleum ſulf. aliquando ad olei calcanti uſum deſcendimus. uerùm ego habeo pulu.ex arſ.criſtall. & auripigmento præparatum,quod diuinum eſt; ſi nos ſciamus illo uti.

Notabile medicam.

Nam accipio huiuſmodi puluceres æquis portionibus,& miſceo ſimul.poſtea ſpecilli apicem madefacio ſaliua,& intingo in hunc puluer. & tango hoc uerucam,& ita,ut minima huius portio ſupra uerucam maneat, poſtea capio goſsipium ſiccum,pono ſupra uerucam, & facio, ut præputium recurrat. Hoc exedit unica uice ſine dolore, ſed ponite in minima quantitate: Præ

Arſenici præparatio.

paratur autem arſenicum hoc modo. Tero arſen. ſupra marmor, poſtea in catino aceti pono,ita ut acetum ſupernatet, tunc colloco ſoli æſtiuo donec exiccetur acetum,& tribus hoc facio uicibus. poſtea tribus aut quatuor

Auripigmen. præparatio.

uicibus macero aqua pura; Eodem modo præparatur aurumpigm. ſed nolite exhibere niſi in minima quantitate,ne accidat uobis,ut iuueni nobiliſsimo accidit hac æſtate, hic uerucam habebat, Medicus cauſticum impoſuit,quod

uerucam, & mediam partem glandis exeſit: ſed quia ego dixi quòd caries oritur per contagium. ſciatis quòd etiam oriri ſolet ratione hæpatis tranſmittentis: dimittamus hanc ſecundam ſpeciem loquamur de prima, atque quo iuuenis coiens cum infecta ab hac præſeruetur, & cariem non ſentiat.

De præſeruatione à carie Gallica. CAP. LXXXVIIII.

EGo nihil feciſſe uideor niſi doceam uos, quomodo quis uidens pulcherrimam ſirenam, & coiens cum ea, etiam infecta, à carie, & lue Gallica præſeruetur. Ego ſemper fui huius ſententiæ, quòd adſit ratio præcauendi, ne per contagium, huiuſmodi ulcera oriantur: ſed quæ eſt iſta ratio? Ego dixi quòd naſcitur caries hæc per communicata corpuſcula ſanioſa, quæ imbibita poris glandis faciunt cariem, ideò opus eſt, ut ſtatim ſaniem à glāde expurgemus, ſed ſi imbibita ſit in poris licet uino, lotio, uel aqua detergamus priapum, tamen eam detergere non poſſumus. & hoc ſæpe accidit in tectis, & mollibus glandibus. Quomodo ergo agendum? ſemper fui iſtius ſententiæ, quòd ponamus aliquod habens uim penetrandi corium, & diſſipandæ materiæ, uel extrahendæ, uel ſiccandæ & uincendæ natura ſua. ideò inueſtigaui hoc medicamentum. Sed quia oportet etiam Meretricum animos diſponere, non licet nobiſcum unguenta domo afferre. propterea ego inueni linteolum imbutum medicamento, quod poteſt commodè aſportari, cum fæmoralia iam ita uaſta feratis, ut totam apotecam nobiſcum habere poſſitis: Quoties ergo quis coiuerit abluat (ſi poteſt) pudendum, uel panno detergat: poſtea habeat linteolum ad menſuram glandis præparatum; demùm cum coiuerit ponat ſupra glandem, & recurrat præputium: ſi poteſt madere ſputo, uel lotio bonum eſt, tamen non refert: ſi timetis, ne caries oriatur in medio canali, habeatis huius lintei inuolucrum, & in canali ponatis, ego feci experimentum in centum, & mille hominibus, & Deum teſtor immortalem nullum eorum infectum. Notate autem obiter, quòd quælibet ſpecies lienteoli mundi tantam habet uim in præſeruatione, ut nihil magis [addite quòd goſſipium nouum, molle, fidibus bene concuſſum glandi optimè lotæ detergentibus, obuolutum mirum in modū præſeruat, & quum quis Gallicis ſcopulis lignum percuſſit poſt ablationem inſpiciat: uidebit enim inuolucrum illud ſanioſum, aut citrino, aut pallido, uel ſubnigro colore infectum] ideò ſemper quis paruo linteolo obuoluat glandem per ſpatium quatuor, aut quinque horarum, & hoc non eſt moleſtum mulieribus: ſed tamen præparati lintei ratio eſt præſtantiſſima. Præparatur autem hoc modo.

Nota de præſeruatione.

Linteolū mundum. Goſſipiū.

Præparatio lintei.

*in lectionib⁹ 1555. habet dictamũ album. doſis uerò omnium eſt dracm.ii.

2. Formulà parandi lintei.

*Recipe radicis gentianæ, Ariſtolochiæ longæ, ariſt. tenuis rotundæ * ana drac. 1. puluer. ſand. alb. rubeorum, ligni aloes, an. ſcrup. ij. puluer. corallorum rubrorum, ſpodij ex ebure, cornuceru. uſti an. drac. ſem. fol. ſcordij, ſonchi, beton. ſcabioſ. tormentillæ an. man. 1. roſarum man. 1. et ſem. ſcobis Gaiaci unc. ij. ſquamæ æris drac. ij. præcipitati præparati drac. 1. & ſemis uini maluatici optimi potentis lib. 1. et ſem. aquæ ſonchi, aquæ ſcabioſæ lib. ij. aſſumitur uinum & aqua, & in his infunditur ſcobs Gaiaci per 24. horas, deinde adduntur reliqua omnia, & bulliunt ſimul ad conſumptionem medietatis, deinde colatur decoctum, & exprimuntur medicamēta iſta diligentiſsimè. in hoc decocto perturbato maceratur per noctem pannus linteus puriſsimus, deinde ſiccatur in umbra, & hoc fit tribus uicibus, ter. enim maceramus, ter etiam ſiccamus. poſtea paramus fruſtra ad proportionem propriæ glandis, et ſemper habentur in marſupiolo, uel in cauo illius patris fæmoralium, quæ brachett. dicitur. [Sed quoniam diligenter rem iſtam inueſtigauimus in gratiam ueſtram addere decreuimus formulam eandem alio modo traditam cum uir iſte excellentiſsimus 1555. profitebatur. ut diuerſitatem uideatis, & in rebus ſubingredientibus, & in doſibus, & iuditium uos tū ex uobis ipſis afferre poſsitis utra iſtarum, melior, tùm etiam auxilio elegantiſsimi, atq; probatiſsimi tractatus de doſibus quem anno ſuperiori à ueſtro Excellentiſsimo, et nobiliſsimo D.D. Hyeronimo Capiuaccio habuiſtis, ſine cuius certa, atq; benè conſiderata cognitione uix nouas formare receptas uix antiquorum examinare etiam exercitati norunt. formula talis eſt. Recipe rad. ariſt. rotundæ, gentianæ, dictamis albi an. drac. ij. ſcordij, ſonchi, rutæ an. unc. 1. & ſemis ligni aloes, ſandalorum omnium, ſeminum citri an. drac. 1. rabarbari, tormentillæ, * Hyperici an. drac. ſem. Mithridaticæ confect. drac. ij. Guaiaci linati unc. ij. uini maluat. optimi, aquæ ſonchi an. lib. 1. & ſemis lignum prius maneat in aqua & uino per totum diem; poſtea bulliat ad conſumptionem tertiæ partis, & tunc infundantur reliqua, & ſimul macerentur uno die poſtea bulliant ad conſumptionem mediæ partis, & colate et exprimite ſed obſeruate, ut uas, in quo medicamenta hæc bulliunt ualdè clauſum ſit. & ſi hoc fieret in balneo mariæ eſſet optimum. hoc facto, linteum lineum in hoc decocto ponite tribus diebus, aut duobus in illo macerando, poſtea in umbra loco calido ſiccato, iterum madeat iterumq; ſiccato, tertiò madeat de ſiccetur, & pluries (ſi uiſum fuerit) hoc ita optimè ſiccatum in carta, aut linteo compreſſum ſeruato ad uſum: poſſem hoc medicamentum multùm laudare, ſed uos experiemini, uos igitur uobis ipſis teſtes eritis. Si autem uos nimiùm timeatis, & quæretis medicamentum

* Hypericon herbā ſancti Ioan. uocamus. de qua dioſ. lib. 3. cap. 172. Hanc uocāt, dæmonifugam, eo ꝙ cęleſtium gratiarū noxios malorum dæmonū uapores à nobis arcere putatur. corallus etiam idē facit ex Marſ. fic. in lib. de vita cęlitus cōp. cap. 14.

robu=

robuſtius, & incipietis ſentire pruritum in pudendo, eatis domum, & hoc ſuffumigio, ſuffumigetis præputium: Recipe ollulam paruam, in qua ponetis unum, aut duos carbones accenſos, & inſpergetis puluerem deſcribendum, & ita ſenſim, & ſenſim ſupra fumum pudendum ſuſpendatis, poſtea recipiatis linteolum præparatum, uel communem * & ſupra glandem ponatis, & ſic reuocabitur ab hepate materia contagioſa. puluis talis eſt: Recipe pulu. roſ. rub. abſynthij, ſandal. rub. an. ſcrup. 1. & ſem. belzuini, canforæ, Thuris, aloes, Myrrhæ an. ſcrup. ij. cinnabaris drach. 1. & ſem. præcipitati drac. 1. miſce, & fit puluis craſsior, iſtoq; ſuffimus, & impedimus, ne gignantur carioſa ulcera in glande. [Aliàs ſcriptum eſt loco ſandalorum rub. ſandarachæ rubræ, de qua Galen. in 9. de ſimpl. medic. facultatibus, quam dicit urentis eſſe facultatis, & q̧ meritò huius eam digerentibus facultatibus, atq; extergentibus commiſcent. Chymiſtæ arſenicum rubrum uocant, ſicut auripigmentum arſenicum croceum eſt, licet factitium ex ceruſa uſta fiat. cum igitur nos intendamus abſtergere, atq; digerere non fuit ab re huic particulari ſuffitui addere ſanda. rub. ſed quia uolumus, ut diuerſitas doſium pateat. poſtrema fuit deſcripta ſuperius, * prior autem hæc eſt. ſi ſit infecta mulier ita, ut ualidius præſidium requiratur, quum eritis domi linteum auferetis, et aſſumetis ollam paruã cum carbone accenſo, ſupra ipſam, folium cartæ in formam cornu compoſitum imponetis, & parum iſtius pul. & ita ſiccatum præputium, ac glandem fumo illo ſuffietis tribus uicibus, et tutiſsimi eritis. puluis erit. Recipe pulu. roſ. rub. abſynth. ſandarachæ rub. an. ſcrup. 1. & ſem. belzuini, canforæ, thuris, an. ſcrup. 2. zinnabaris ſcrup. duos, miſce, & fiat puluis] In his, quæ pertinent ad cariem gallicam unum deeſt præceptum ut caueatis, (quantùm eſt poſsibile) ab his aquis erodentibus, quibus utuntur barbitonſores, præſertim ab ea, quæ ſeparat aurum ab argento [Et quoniam bonum eſt ſcire, & hoc omnes homines deſiderant, etiam ſi malum ſit, quoniam etiam malum ſuum bonum habet uſum, ideo hic obiter duas decreui in medium afferre iſtius aquæ deſcriptiones. prima eſt Mariani ſancti Barolitani, hoc modo: Recipe ſalis nitri, alumin. rocchæ, uitriol. roman. an. lib. ij. miſceantur in mortario molendo cum piſtillo tamdiu donec bene miſceantur, quo ſtante puluis groſſo modo factus ponatur in boccia, quæ ſit illius pulueris capax, & illutata cum orificijs omnibus, ne aqua exhalet, ſicq; diſtillando aquam extrahetis: ſignum autem ſuæ bonitatis eſt, quòd quando de ipſa parùm in humum ceciderit ſtatim ipſam ebullire uidebitis: ſecundam deſcrip. ponit Ioan. de Vigo Recip. uitriol. roman. alum. rochæ an. lib. 1. ſalis nitri lib. 1. & ſem. & uaſe uitreo elambiccetur. Hæ autẽ

Suffumigium pro præſeruatione.

*Vel goſſipium mũdum.

*1555.

Prima deſcrip. aq̃ fortis.

Aquæ fortis deſcri. 2.

aquæ ad cariem gallicam pernicioſæ ſunt; ideo eis non utamini. Vtuntur aũt aqua ex ærug. æris, & aqua roſ. & iſta bona eſt. ſed iam de his ſit ſatis, ad aliud ſymptoma deſcendamus.

Aqua bona pro carie.

De bubone gallico. CAP. XC.

Bubonum curia genera.

IAm ad bubones, quæ eſt paßio corporum glandoſorum accedentes dicamus. hæc corpora multos patiuntur tumores, quos nouit antiquitas. quandoq; enim duros, & ſiroſos à noſtris ſcrofulis dictos: ſolent tumores inflammatos pati, & præcipuè in inguinibus, quos Græci bubones uocant, & ueterum cognitionem attigerunt; ſunt etiam alij calidi, parui, & maligni qui figetla à Græcis, à noſtris phymata uocantur, qui, ut plurimũ, peſtilentes ſunt. hos omnes nouit uetuſtas. Verùm in inguinibus tumores alij gallici ſuboriuntur, quos non nouit antiquitas, hi angi uocantur, codoſcellæ, tincones, & panocchiæ dicuntur: codoſcellæ uocantur Mediol. & in Inſubrium regione. iſtius bubonis aliæ dantur cauſæ quàm aliorum, nam omnium bubonum inguinum cauſæ ſunt aut motus uiolentus, aut ulcus, aut febris peſtilens, & maligna. Quidam obambulabit per loca montana inſuetus, inflammabitur uniuerſum corpus, laborat ualdè, tunc ſolet pati inflammationem inguinum; aliquando ſuboritur ulcus in pede, uel crure, cum fiat attractio à ſuperioribus ſuccedet tumor in inguine. tertiò oboritur peſtis, putreſcit hepar, quod exonerat materiam ad inguina. hac de cauſa non oritur bubo gallicus: ſed quia hepar infectum gallico tentat emißionem ad propria emunctoria: ſi materia craſſa, transfundit ad inguina; ſi tenuis, ad colem: aliquandò ad dextrum, aliquando ad ſiniſtrum, aliquando ad utrunque latus, aliquando in media pube. Ego tres uidi bubones indicantes maximas uires expultricis, & materiæ infectæ copiam. Quomodo autem cognoſcitur gallicus à non gallico? à ſcrofulis diſtinguitur, quoniam raro ſcrofulæ naſcuntur circa inguina, in axillis & ceruice ferè ſemper ſuboriuntur: bubo gallicus non niſi inguinibus: diſtinguimus à bubone facto ex labore, ex præcedentibus cauſis. ſi peragrauit longinquum iter, cucurrit multùm, non cognouit mulierem, iam agitur menſis, uel duo ergo non eſt gallicus. præterea ulcus, quo crus laborat, patet. at ſi laborauit, aut laborat carie ſuperueniente tumore in inguine, gallicus eſt: ſi dices præceßit dolor ob medicamentum impium poſitum in præputio: concedo: tamen caries gallica eſt, quia eius materia tranſmiſſa eſt ad hæpar. ſecundò quum præceßit gonorea contagioſa eſt tumor gallicus. tertiò cum adoleſcens cognouerit mu-

Cauſæ bubon.
1. cauſa,
2.
3.

Differ. inter gallicũ bub. & non gall.

Signa bubo. gallici

lierem nuperrime,& non habet certam cauſam,cui referat bubonem illum, tunc gallicus eſt, nam ſolet oriri bubo abſque gonorea, & carie. Natura huius tumoris eſt,ut ſtatim incipiat erūpere tumor, qui duum eſt generum:aliquando colligitur materia circa glandes in membrana ueſtiente glandulas,uel replente cauitatem inguinum, aliquando ſubſtantia propria glandulæ intumeſcit. Quoties glandula intumuerit, ita magnus fit tumor, ut excedat magnitudinem panis unius ſolidi:alia eſt ratio,qua cognoſcimus huiuſmodi tumorem gallicum,quòd nunquam peruenit ad maturationem. turbat medicos ualde iſta ſpecies tumoris in corpore glandularum: illius, qui eſt extra glandes primum ſignum eſt paruitas; ſecundum, celeris maturatio.tertiò cognoſcimus ad tactum tumorem eſſe in membranis, & non eſſe aliquod corpus circumſcriptum, quod intumeat. Sunt,qui quærunt præſagium maturationis:nunquam præſagiatis citam maturationem in his, qui ſunt in corpore glandulæ. citam prædicite in alia ſpecie. præterea ſi eſt à materia frigida fit ſine rubore,ſine dolore,& qui laborant liberè incedunt; ratio eſt,quoniam,ut plurimùm,bubones gallici ſunt ab hac materia frigida tranſmiſſa ab hepate.Sed accidit, ut aliquando calida portio miſceatur, & tunc dolor,rubor,caliditas apparet,& de iſto pronuntiabimus celerem,& bonam maturationem. Habemus naturam,& cauſam bubonis,& qua ratione cognoſcere debeamus, & prædicere poſſimus. Iam ad curationem ueniamus.

Duo gratia bubo.

Præſagiū.

De curatione bubonis. CAP. XCI.

IN omni incipiente bubone primùm reſpicite duos ſcopos, ut non ſolùm impediamus fluentem materiam, ſed eam trahamus, quoniam eſt materia maligna, & contagioſa,& experientia compertum eſt,iuuenes cum laborai int bubone,& hic expurgatus fuerit,quia eſt ueluti emiſſarium à natura factum,abſque alio medicamento ſanatos eſſe. & omnes repellentes materiam includunt morbum in uiſceribus. ſecundus ſcopus eſt doloris mitigatio, ſi adeſt. primò ergo mitigemus dolorem,& laxemus locum: ratione doloris ponimus ol. chamæm, ratione relaxationis ol. amygd. dulc.ſolemus accipere lanam redundantem ſordibus,in qua eſt uis relaxandi,& molliendi,& inungimus eodē oleo,& ponimus. ſed aliquando non ſatis eſt hoc. Aliquandoq; ego recurro ad motū,& mando,ut ludant gladio,uel pila parua, ut ſalliant, & motu illo fiat fluxio. præterea uenimus aliquando ad uſum cucurbitulæ, quùm timemus maximam luem, & maximam infectio-

Primus ſcop⁹ cur.

2. ſcopus cur.

nem: hoc autem rarò eſt. Nunquam ſecanda uena, uel exhibendum pharmacum purgans, nunquam repellentia. ſi ſecetis uenam retrahetis materiam. ſi pharmacum ualidè purgans propinabitis idem fiet: & ex hoc concludimus, quòd quando uos uultis ſecare uenam, aut pharmacum exhibere, notetis ætatem bubonis, ſi creſcat non faciatis. ſi conſiſtat, uel decreſcat tutò deſcedere poteſtis ad hæc. ego ſtatim uenio ad relaxantia, & ut mundem uiſcera, & non agitem materiam, quæ eſt in fluxu, præterea, ut ſyrupos præparantes exhibere poßim. exhibeo florem caßiæ, nunquam ſeco uenam, niſi fuerit maturatus bubo. ſunt quidam, qui non exhibent pharmacum, uel ſecant uenam, niſi ueniant ad maturationem bubones. ſed ſero ſapiunt Phryges. ſunt bubones, qui ſpacio trium menſium non maturantur. ſed poteſtis ſecare, & exhibere pharmacum, ſi bubo conſtiterit, & non creſcat amplius, & hoc modo uenit citiùs ad maturationem. hoc facto poſſumus uel reſoluere, uel concoquere bubonem, & reducere ad ſuppurationem. ego laudo utrunque, licet poſtremum magis probem, nam quamuis per primum reſoluamus, & diſcutiamus per uapores, tamen ſecunda ratio eſt commoda magis. quia non ſolùm euacuatur materia, quæ fluxit ad locum, ſed habemus irritamentum naturæ, quo ipſa cogitur ad expellendum materiam: & ita per duos menſes, uel plures expurgamus hepar. ſecunda cauſa eſt opinio hominum. craſſæ enim Mineruæ homines credunt (quòd quoties digeritur bubo, & in halitum uertitur, licet caliditas inſit medicamentis) quòd facta ſit repulſio, ideò ne Medici habeant hanc famam, ſecunda uia deueniant ad maturantia. Inter maturantia ego habeo quædam familiaria, quæ etiam Medici huius ciuitatis ex me deſumpſerunt. habemus alia ex farinis, & caricis uerbi gratia. Recipe rad. althææ lib. 1. farinæ communis unc. ij. caricatum coctarum in aqua unc. 1. & ſem. farın. ſem. lin. unc. 1. pingu. gallinæ ueteris, pingued. porcinæ an. unc. ij. miſce, & cum decocto radicum althææ, & carū. fit emplaſt. ſecundum eſt, quod conſtat ex fermento, cæpis lil. alb. coctis, melle crudo, & rad. alth. & miſceo pro empl. Sed quia ita tardant ad maturationem huiuſmodi tumores, ut fatigati ſint medici (aliquando enim per duos menſes durant) hac ratione ego habeo empl. Diachilon ex gummis, et eſt empl. officinarum, cui adduntur tria gummata, ammoniacum, bdelium, & ſagapenum. Ego accipio hoc diach. & diſſoluo cùm pinguedine gallinæ uetuſtioris. ſed hieme Recipio diach. unc. 1. ping. unc. ſem. in æſtiuo tempore diach. unc. ij. ping. drac. ij. Quando autem rebelles ſunt bubones Recipio diach. magnum meſu. & addo tria genera gummatum, & eadem portione pinguedinis utor. maturatum bubonem ſecamus. ſed notate quòd qui-

An ſecanda uena uel pharmacū propinādum in bub.

Maturans bubonē.

2. Formula empl. maturantis.

3. Empl. pro bub. rebellib.

dam ſtulti monent, ut debeamus ſecare bubones crudos, & præter id, quod experientia indicat, quòd malè agunt, ſi fuerit bubo in glandula exit foras, ita oportet auferre. deinde habeo authoritatem Gal. *&* Hipp. *in* 2. *de off. medici, ubi* Hipp. *d. quòd nunquam debemus ſecare tubercula immatura, & dantur ibi multæ rationes à* Gal. *curate igitur, ut ſemper maturentur, maturatos ſecate, aut cauſtico aperite. ſi autem audaciorem habemus adoleſcentem ſectio ualdè oportuna eſt: ego laudo magis cauſticum, quia per eum auferimus quantitatem corij, & fit latius ulcus, & non remanent cauernæ. Præterea cum iſti tumores ſint, ut plurimùm, à materia frigida per cauſtica calefacimus, & ſiccamus, hoc autem notamus ex ſanie exeunte poſt cauſticum, quoniam uidemus eam concreuiſſe, ueluti uiſcũ. hoc autem factum eſt ex caliditate, & ſiccitate cauſtici.* Not. *ſi uolumus benè aperire per ferrum oportet, ad imitationem antiquorum ad folium* Myrti. *ualde doloroſa eſt ſectio iſta, & niſi fiat hæc ſemper difficilis eſt curatio: hoc autem facit medicamentum cauſticum ſine dolore. ſed ego aliquando etiam ſeco. & not. ut non pungatis tantùm, ut aliqui faciunt, ego ſeco totum tumorem, & iſta ſectio fienda per ductum inguinis, non per rectum corporis, ſed per tranſuerſum. poſt ſectionem linamenta imponenda, quibus oſculum aperiatur, ne ſuccedant fiſtulæ. ego miror de his, qui patiuntur bubonem per ſe aperiri per eroſionem factam à ſanie. miror primum, quia nimis diù manens ſanies facit cauernas; ſecundum, quia oſcula facta à ſanie plura ſunt, et parua, & imminet periculum fiſtulæ, ideò uel ſecetis, uel cauſtico aperiatis. facta apertione per medicamentum, in primis diebus uos imponatis medicamenta mitigantia dolorem, & ideò cum luteo oui terebentina, uel oleum abietinum ponitur. ad extra ponitur emplaſt. maturatiuum per tres, uel quatuor dies, ut ſi quid relictum eſt materiæ congeſte maturetur. mitigato dolore, & concocta materia omnia facimus, ut ſeruemus apertum ulcus ad* 40. *dies uel ungu. Iſtidis, uel linamentis ſiccis. ad extra ponatur* Empl. *diapalm. ad moderandam fluxionem, ad impediendam putrefactionem. uel miſcemus cum diapalma linimentum ſimplex, ſi adſit caliditas: ceſſante caliditate imponi~~mus di~~apalma ſolum. ſi creſcat mala caro medicamentis pro his dictis exedimus. ſi glandula aliqua promineat in eo caſu ego aliquandò, intercidi filo glandulas, & feci, ut cadant, ſicut de carunculis dictum eſt, aliquando cum trociſco de minio deſcripto in abaco medicamentorum cauſticorum exedo, perforando eas.* Aliquando *puluerem inſpergo ex arſ. & auripigmento, & ita cadit glans; poſtea expleo ulcus medicamentis oportunis, & deduco ad ſanationem.* Quandoque *ſuperueniunt fiſtulæ duæ,* 3. 4.

Quo tempore ſecãdi bub.

Cauſticũ ſectione melius.

Quomodo fiẽda, ſectio.

Mitigantiam dolorem.

ſcilicet iſtæ requirunt curationem fiſtularum. ſi adſit callus ſanatur eo modo, quo ulcus calloſum curatur. Hæc quæ de bubonis ſanandi ratione dicta ſint.

Defluuium pillorum. CAP. XCII.

Defluuiũ pilorum.

SVccedit inter ſymptomata Gallici morbi capillorum, ſuperciliorum, & barbæ defluuium, quod quidem iam omni ſtudio, omniq; cura, & diligentia curandum eſt. hac ratione ut impediamus ne fiat, ſi incæperit, ut ſtabiliantur pili: ſi ceciderint, ut citò renaſcantur. apud antiquos patuit ophiaſis, caluities, alopetia, quæ genera defluuiorum diſtant à noſtro, de quo tractamus. nouerunt etiam caſum pilorum in lepra. cum itaque incæperit Gallicus ſolet ita afficere partes capitis, ut cadant pili. cadunt ea de cauſa, quæmadmodum in reliquis ſpeciebus depilationis ex Gal. 1. de comp. med. per gen. cap. 2. cadunt pili ea ratione, qua plantæ arborum. nam pili ſunt ueluti arbores corio inſertæ, & ſicuti areſcunt arbores, ita pili. dixi areſcunt, quoniam ſi tangatis barbam uiri, cui immineat defluuium percipietis ariditatem ueluti ſi ferrea eſſent filamenta. Plantæ autem areſcunt, aut quia deeſt alimentum, aut quia ſuffocantur à malo, ita & pili. Et ſuppono pro conſtituto, & ab Excellentiſſimis Philoſophis, & Theoricis declarato, quòd pili fiunt per ſubminiſtratas fuligines pingues, quæ ſenſim, & ſenſim delatæ creſcunt in pilos circa meatus, & eadem eſt materia cum illa unguium, & quam cornua habent. aſſeruntq; pilos non fieri per ueram generationem, ſed concreſcunt addita particula poſt partem. hæc autem eſt concocta fuligo, & benè pinguis, quæ qualis eſt talem generat pilum ſeu nigrũ, ſeu rubrum, ſeu album: deficiente hac fuligine cadit pilus neceſſariò, neque amplius creſcit, neque hærere poteſt. Solet autem deeſſe hoc alimentum uarijs ex cauſis; in plantis deeſt, quia cruſta terræ arida, ita ſi corium, deſiccatum ualde, non generat fuliginem iſtam, quæ poſtea uertatur in pilum; nam ego teneo hanc fuliginem non eſſe communem uniuerſi corporis, ſed corij; quoniam non ita uariarent pili ad uariationem cutis: nam ſi cutis, eſt mollis, molles generat pilos: alba, albos, nigra, nigros. ſiccantur plantæ, quia malè nutriuntur, pariter & in pilis hoc fit, quia ſæpe in corio circa radices pilorum colligitur materia acris, & erodens, quæ reſecat fuliginem, & radicem pili. iſtæ ſunt geminæ cauſæ ariditas, & defectus alimenti: apparet in caluitiæ, elephantia, ophiaſi, at in Gallico cadunt pili ob malum alimentum, non ob ſiccitatem, nam turgent genæ, incraſſantur palpe-

Cauſa caſus pilorum.

bræ,& lucidæ fiunt,& perlucent ſicut bombices illi ſericini,quando habent ſericum maturum . hoc prouenit , quia uapor, & humiditas, multa infecta colligitur ibi,quæ,cum tenuis ſit , facit ſplendorem . hoc ita poſito incipit defluuium pilorum . Quærimus quid agendum? cum hoc fiat à malo humore erodente indicatur, ut euacuemus malum humorem à loco affecto. ſecundò, firmemus pilos ſtringēti medicamēto,ut detineatur pilus,donec fuligo regenita reficiat exeſam radicē . ſi aūt ceciderint pili, indicatur eorū regeneratio,& primū de cadentibus dixi q, euacuatur uniuerſum corpus , & inſtitutum eſt. ſed mè conuerto tantùm ad locum affectum,quid eſt agendum? ego ſoleo duabus rationibus euacuare , uel per interna,uel per externa. interna ſunt maſticatoria , & ſciatis,quòd non eſt medicamentum certius euacuans , quàm radix piretri. ſemen , ſtafiſagriæ , uel maſtix,piper etiam, Garyophillorum etiam fructus , & ita uolo,ut ægri quotidie mandant huiuſmodi. medicamenta,ut copioſiſſimo ſputo retrahant materiam à partibus cutaneis.non contentus ſum iſto,ſed per exteriora tento uacuationem, & hoc dupliciter,uel per ſudorē,uel per medicamentū; nam ego reperi, & expertus ſum,quòd in hoc caſu , ſi poſſum proritare ſudorem copioſum, mando,ut cooperiant capud,ſi illud æſtuoſum non habent . ſi hoc non poſſum tento ablutiones lixiuio quodam digerente , & utor ſapone habente uim actenuandi,digerendi,et euacuandi,et hoc alternis diebus,uel tertio quoque die,uel quotidie, lixiuiū eſt hoc.Recip.fol. abſynth.beton.roriſm.calamen. montani pulegij , abrot. an. pug.1. aſſar. drach. 1.roſar. mat. 1. nuces ſupreſſi contuſas numero 4. hæc bulliunt in lixiuio tonſorum , & poſt bullitionem colatur lixiuium , & ita abluitur capud diù , & fricatur diligentiſſimè: Et ſæpè ſoleo incoquere agarici drach. 1.s. uel ij. ad maiorem euacuationem & non utor ſapone communi , ſed quod habeat ualidam uim ſiccandi , excernendiq; humorem ; utor enim ſapore Conſtantini, qui deſcribitur à Paul.lib.7.& paro hoc modo.Recip.roſ.rub.aloes,gallarum, cortic.granat.malabatri,ſed loco eius nardi indicæ,ſarcocollæ an.unc.1.balauſtiorum,myrrhæ,ſandarach. græcorum,notate,ſpicæ nardi an.drach.5. coſti , (& loco coſti accipimus Zedoariam communem)drach.ij.& ſcrup. ij.ſaponis Gallici quantum ſuff. & pro hoc ſumimus ſaponem candidum in uſu . conficimus ex his orbes,ſiue pillu.quibus fricamus capud:ego hanc deſcriptionem poſui,quia quædam mutaui . ſed not. unum,quòd antequam ueniamus ad uſum ablutionis ſoleo mandare,ut ægri abradant capud, ne inter abluendum cadant pili. & quoniam non poſſumus radere barbam,decurtemus more hiſpanico , & credo quòd hic uſus à callida illa gente fuit intro-

Cauſa lucidæ faciei.

Vacuatio.

Ablutio.

Sapo conſtantini.

ductus quò defluuium pilorum non appareret. ſi poſſumus eorum caſum 8. diebus impedire, non amplius poſtea cadunt. facto hoc abluimus, poſt hæc deuenimus ad adſtringentia corium. ego habeo familiarem ladani ſuccum concretum, contundo enim lad. & macero in ol. myr. & ol. roſ. onf. & ita inungo locum ueſpertina, & matutina hora, et bene ſuccedit; aliquando non utor adſtringentibus, ſed digerentibus materiam per halitum inſenſibilem. & probaui hoc medicamẽt. ut foueamus locũ decoct. ſem. ſinapis. aliquando uidi aliquos uſos decoct. in aceto radicum rafani, quæ acres ſunt. & in ſumma omnia calida, & acria habentia uim actenuandi, et digerẽdi optima ſunt: ſed oportet poſtea, ut ſtringamus cutim. ad quod familiaria mihi medicamenta ſunt ex ladano, ut dixi. Accidit autem, ut aliquando non poſſimus detinere pilos, in eo caſu confugiendum eſt ad medicamenta non tuta. multi ſunt, qui potius deſiderarent dolores, & gummata, quàm quòd caderent pili, quia ridiculi fiunt, & ſæpè non cognoſcuntur. ne turpitudo hæc ſuperueniat ad ſuffumigia confugimus, et ſolemus ſuffumigare aliquando faciem tantùm, & capud. ſi autem ſæuiſſimum timemus morbum deuenimus ad uniuerſi corporis ſuffumigationem ut deſcriptum eſt ſupra. at ego utor in capite tantùm, & facie. Aliquando accipio pro ſuffumigio ſand. omnium, Thuris, ligni aloes an. unc. ſem. myrrhæ unc. 1. cinnabaris, auripig. an. unc. 1. miſce, fiat puluis, qui ſupra carbones inſpergitur, ſeruatur capud ſupra ſuffumigium, & ſpatio trium, ſex, uel nouem dierum continetur defluuium. aliquando ad robuſtiora uenio. & ſic Recipio aloes, thuris, belzui, camphoræ an. drach. iij. galliæ moſ. drach. 1. ligni al. drach. ij. cinnab. auripigm. Marchiſitæ aureæ an. unc. 1. miſce, fit puluis, qui inſperſus ardet ob ſuffitum. & quum timemus, ne ſuffitus hic particularis ſatis ſit, deuenimus ad ſuffitum uniuerſi corporis, qui ſemper certò defluuium ſiſtit. Sed ſi ceciderint pili, & renaſcantur quid agendum? debemus ſeruare antiquorum præcepta, ut expurgemus, & ſiccemus corium, & apponamus medicamenta, quæ ex alto educant. & primò habemus in uſu quaſdam ablutiones cum lixiuio, habemus aquas ſtillaticias, habemus inunctiones. Pro ablutionibus hæc uobis erunt familiaria. Recipe puleg. calamentum, & abrotanum, & coque in lixiuio, & utor frequentiſſimè; nam ſiccatur locus, & materia educitur madefacimus autem aquis, & primum locum tenet aqua mellis ſtillatitia, ſecundum urina ſtillatitia, & non ſtillatitia. tertio in loco habemus aquam ſtillatitiam factam ex his. Recipe uini maluat. urinæ pueri, lactis uaccini an. lib. 1. mellis communis crudi lib. s. miſce & per elambic educitur aqua, quæ præſtantiſſima eſt breui ſpacio temporis. tertiò ſunt unctiones, inter

[Margin: Adſtringendã cutim.]

[Margin: Remedia poſt casũ pilorum.]

[Margin: Ablutiones.]

[Margin: Aquæ.]

[Margin: vnctionis]

quas

quas una eſt, quæ euforbium, tapſiam, & Gariophyllum admittit. & ego utor etiam in alopecijs quas patiuntur Venetæ mulieres. Medicamentum hoc modo ſit Recip. Euforb. drach.ij. tapſiæ, uel radic. tapſiæ unc. ſemis, turbit orientalis drac.1. carioph. pulu. drac.iij. olei amygd. dulcium lib.1. & ſem. teruntur terenda, & miſceo cum ol. in uaſe uitreo, quod ſit ualde capacius, quàm ſit quãtitas medicamenti, hoc ponitur in caldario aquæ, quod bullit per octo horas: poſtea aufero ab igne, & altera die (ita ut tres ſint) bulliat per 8. ēt horas. demum per ſpacium quatuor, uel quinque dierum, ut deſideant feces ſeruo uas: & colligo olei partem integriorem, & ſeruo ad hunc uſum, ita ut unica die, & nocte uiderim erumpere pilos. Medicamentum hoc acre eſt, ideo parum inungamus; nam ſi copioſè uteremur faceret herpetem milliarem, & inflamm. & eriſipel. oportet ego ut cauti ſcitis: ſi ſuccedit ardor oleo uiol. uel lacte, uel ol. amygdal. dulcium utor. uos igitur moneo, ut utamini hoc medicamento, non quotidie, ſed alternis diebus, die potius, quàm nocte, & in minima quantitate. Hæc faciunt ad incrementum pilorum: reſtat iam dicendum, quod primo loco explicandum fuerat ſcilicet quid indicat defluuium pilorum fieri ex defectu alimenti boni, quod non gignatur, quia non rectè nutritur pars, cutis, facies, atque palpebræ. nam quodammodo tumentes atque liuidæ redduntur, quæ aquoſum alimentum, et incoctum eſſe oſtendunt. ſed iam tempus eſt uos ad puſtulas deſtinare.

De puſtulis. CAP. XCIII.

SEquuntur puſtulæ, quæ inter Gallica ſymptomata connumerantur, quæ cum in uniuerſo corpore ſuboriri ſoleant tria loca præcipua habent. primus eſt capud, & facies. ſecundus eſt palatum, & quæ pertinent ad nucam, tertius eſt ſedes uel canalis inter utranque natem. Duum generum autem ſunt puſtulæ, alterum eſt ſine cortice, cruſta, et ſquama, alterum cum his craſſis, & craſſiſſimis. quæ ſunt ſine cruſta ſunt, ut eleuetur cutis aliquantiſper ueluti in eſcaris, uel exantematibus græcorum prominētibus ſit. forma aliquando lunga, aliquando rotunda. color in medio eſt albus, circumquaque, ueluti porcinæ carnis ſalitæ color. hic non poteſt explicari. non enim eſt ruber, non albus, non pallidus, ſed ſecate per tranſuerſum pernam, talis eſt color puſtularum ſine cortice, & tales apparent ſub palato, ſede, facie, & capite. ſecundum genus eſt habentium cruſtam, & iſtæ rotundæ ſunt, ut plurimum, & cruſtas adeo craſſas faciunt, & prominentes, ut ue-

Puſtulæ.

Puſtul. duo genera.

Forma.

Color.

luti cornuum principia uideantur. iſti cortices aliquando aridi, aliquando turgentes ſanie ſunt. ſanies aliquando lutea, ueluti mel: aliquando alba, ueluti pituita, aliquando ſubnigra, tenax tamen. quandoque pituitoſa eſt inclinans in aliquam nigredinem. ex his quædam integræ, quædam rimoſæ. non ſunt ualde doloroſæ, niſi ualdè fricentur, aliquando etiam ſi excoriantur dolorem non pariunt. at maior pars nihil ſub ſe continet, & præcipuè, quæ naſcuntur in capite rotundæ ſunt, cruſtamq; habent tenuem. quoties ego uideo puſtulas iſtas in capite, aut rhagades in manibus, inditium certum profero gallici, cætera ſigna fallunt nos, hæc certiſſima ſunt. Et quoniam ſunt aliqui habentes hepar calidum, qui continuatam habent euaporationem à uentriculo, & hepate in capud, ideo poſſent aliqui decipi. ideò notate diſtinctionem inter has, & gallicas puſtulas. fricate utranque, & auferatis ſquamam ſupercreſcentem, poſtea dimitte ægrum, ut quieſcat per ſpatium duarum, uel trium dierum, & non tangat puſtulam ſi creſcet, & fiet maior, ſiue pænitus deleta remaneat, tunc eſt ſignum non eſſe gallicam ſi eſt gallica poſt tertiam diem in eodem ſtatu, in quo erat reperietis, & difficiliter mouebitur. Cauſæ iſtarum puſtularum ſunt abundantiæ humorum: ſi eſt bilioſus ſemper eſt mixtus cum melancolico, & pituitoſo uiſcido. huiuſmodi materia partim tranſmittitur, partim in loco naſcitur. quoniam præcipua loca habent à mè explicata. ergo loca illa concurrunt ad generationem harum puſtularum. tamen maiori ex parte ex fluxione ſunt, & qualis fluxerit materia, talem colorem puſtula, & ſanies contrahit. Curatio iſtarum eſt. primò, ut ſanetur hepar, & ſimul & ſemel puſtulæ; aliter autem curamus puſtulas oris, aliter reliqui corporis. primùm uerò medicamentum eſt aqua plantag. in qua decoctum ſit lignum indicum, & os abluimus. utimur Guaiaco ad ſiccandum, plantaginis aqua ad extinguendam inflammationem. ſi dolor, & inflammatio magna ſunt decoctum Gaiaci cum lacte miſcemus. ſi maior inflammatio aqua plantaginis, & lacte abluimus: aliquando aqua ordeacea cum fol. rubi, & roſarum, circa ſedem. ſolemus ſanare decocto Gaiaci madente linteolo bis, & ter, & quater in die. aliquando opus eſt refrigerantibus, & ſiccantibus, & ſic madefacimus linteolum in aqua plantag. ſolan. & roſ. tertiò ſolemus accipere ung. iſid. & diapompholig. æquis portionibus, & imponimus fæliciter. Sed non ita breuiter ſanatur affectus, ſæpe non cædunt medicamentis his, ideò ad robuſtiora uenimus, & hoc peculiari utor. aqua ſcilicet aluminoſa magiſtrali. ſed quia hanc aquam pollicitus ſum deſcribere, ideo eam uobis cõmunicare intendo. Recipe aquarum plantag. aq. roſ. an. lib. 1. aluminis rocchæ, argenti ſublimati an. drac. ij.

Saniei color. | Not. differentiã inter puſtul. gall. & nõ gallicas. | De cauſis. | Curatio. | Ad puſtulas oris. | Ad puſt. ſedis. | Aquę alũ. mag. deſcriptio. notabilis.

accipimus ſublimatum, & alumen, & terimus. deinde locamus aquam in phiala uitrea, in illo uaſe, quo utimur ad decoquendam aquam, quæ dicuntur inghiſtare di acqua cotta. ponimus uas in carbonibus accenſis ſupra craticulam ferream, & bulliat ad medietatis conſumptionem, poſtea reponimus per ſpacium quinque dierum, ut deſideat ſublimatum, & fex aluminis & omnium, & poſtea extrahimus aquam limpidißimam, quam ſeruamus in uaſe uitreo. uoco aquam aluminis, ne deterreantur ægri. appello magiſtralem, ne ſeplaſiarij miſceant aquam cum alum. & dicant uobis eſſe aquam aluminis. Vtimur igitur aqua iſta, ſed non ſimplici, quoniam erodit. contemperamus nunc duplici quantitate roſaceæ, nunc triplici, nunc quatruplici, et ſi non raſaceæ, plantaginis, uel ſolani. hoc quidem uerum eſt, quòd in puſtulis ani ſolemus uti pura aqua iſta, & in uerrucis priapi etiam pura utimur. in puſtulis ani, quando uidemus ſupercreſcentem puſtulam, ueluti carunculam. in ore nunquam pura utimur, niſi caſu detectum eſſet oſ. ut dicam ſuo loco. ſed nunquam fruſtratus ſum ab opera iſtius aquæ. in puſtulis autem faciei, & capitis primò ſolemus recurrere ad remedium commune, & eſt ſpuma decocti ligni indici: aliquando utimur ſapone nigro purißimo, & inungimus. tertiò ſi non ſuccedit ſoleo aliquando cruſtas ui auferre, & inungere locum præcipitato miſto cum ungu. roſ. meſu. Quartò ſi neque præcipitatum, neque ſapo, neq; ſpuma ſuccedit in hoc caſu ſoleo recipere ol. ſcorp. & ping. gallinæ ueteris, & ſeuum hircinum æquis portionibus, & quotidie ungo, & ſic ſiccantur. quandoque impotens eſt hoc, & confugio ad ſacrum illud medicamentum ideſt ad oleum uiperarum. Ego enim accipio duas ueras uiperas, aut ſint mares, aut fæminæ, & ita uiuentes ſeco in fruſtra, & expleo phialam oleo communi, & expono ſolibus canicularibus, et fit oleum acerrimi odoris, & acutißimi, & acerrimam, & acutißimam uim habet, & ego tot uires inueni, ut multis ſoleam uocare nominibus; et non alios docui, ſemper enim paraui domi. ad rem igitur recurrens, quando habeo puſtulas ita rebelles hoc oleo utor, quod oleum facit, ut non cadant pili, ſi inungatur capud. ſi autem robuſtius ad huc requiritur medicamentum inungo locum primò hoc oleo, poſtea madefacio aqua magiſtrali pura alternatim: Quandò ſanatæ ſunt puſtulæ ueſtigia quædam remanent, quæ moleſta ſunt. ideo ad hæc penitus delenda recipimus radices uirides chelidonij maioris, & contunde cum ſulfure, & inunge, quia nigredo abire ſolet. ſi rubedo ſit, ceruſſa, & lythargirie argenteo loto utor, & agreſtæ ſucco diſſoluimus, & ueſpertina hora ungimus. uel diſſoluimus cum ſucco limonum. Tertiò recipimus cortices ouorum ſiccatos, et molimus ſupra marmor, demum diſſol-

Puſt. faciei & ca. cur.

Oleũ uiperarum.

Pro de fluuio pilorum.

Veſtigia puſt. quõ curanda.

uimus uel onfacio, uel ſucco limonum. & loco apponimus. Hæc *igitur ſit curatio puſtularum. ſuccedit ualdè ſæuum ſymptoma, qui eſt articulorum dolor.*

De *dolore articulorum.* CAP. XCIIII.

Dolor.

PEculiare, *& maximum eſt ſymptoma in morbo gallico dolor articulorum. primùm capitis uniuerſi, uel dimidij, deinde articulorum ſuperiorum, & inferiorum, & præcipuè internodiorum. hic dolor die quieſcit. noctu, uel ante cænam, uel poſt cænam ſolet excrutiare, & inſomnes reddere homines. dolor eſt pungens, quaſi diſtendens, & lacerans. fit autem dolor ab excremento genito in partibus, & tranſmiſſo ex uentriculo, et hepate. eſt enim materia pituitoſa, & melancolica facta per aduſtionem. excrutiat autem nocte duabus de cauſis. tum quia humor frigidus eſt, & nox frigida, propter ſimilitudinem naturæ. uel (quod certius eſt) cum tota die, & ob motus, & ſolem corpus habeat meatus apertos fiunt difflationes, & nocte ſtipantur pori, & ideò dolor aduenit. pungunt iſti dolores, quia fiunt circa perihoſtia. ſolent eſſe cum tumore, & ſine tumore. ſi cum tumore, tractabo quùm de gummis agam. ſi ſine tumore, primùm ſanandi ſunt per ſanationem uiſceris, per decoct.* Gaiaci, *& ſalſæ, quod decoctũ efficit maiores dolores per* 12. *dies uel* 15. *poſt* 6. *uel* 8. *diem ideò prænuntiate hoc, ne ſcandalo afficiantur ægri: exacto* 12. *uel* 15. *die ceſſare incipit dolor. ſed circa loca affecta quid agendum? duo facere poſſumus.* Empirici *ſolent mitigare dolorem per euacuationem materiæ à partibus intimis, & extimis.* Vndè *habent pulu. hermodact. qui bis, uel ter cum uino, uel iure exhibitus mitigat. pulueris hæc eſt compoſitio* Recipe Hermodact. *& turbit ana drach. iij. diagridij drach. ij.* Zinzib. *drach.* 1. *maſtic. drach. ſem. ſaccari candidi, uel albiſſimi drach.* 6. *miſce, tundũtur hæc, et fit puluis, cuius exhibent drach.* 1. *uel cũ iure, uel cũ maluatico uino ante prandiũ per quinq; horas, non eſt ualdè tutũ medicamentum, quia uomitum prouocat et robuſtè aluum ſoluit, tamen mitigat dolores. ſi uultis tutius medicamentũ accipiatis pill. fætid. uel de hermodac. ſcrup. iiij uel drachm.* 1. *circa locum affectum quæ agenda ſunt? applicanda ea, quæ habent uim actenuãdi, & digerendi, & quæ non obſtruunt, & hac ratione omnia emplaſtica fugio: quia obſtruunt. & confuſio ad digerentia, & actenuantia. inter ea, quæ bona ſunt, capio primum leuia. & primò eſt fomentum ex ſacculo repleto furfuribus calidis. & ita calidum impono. replere etiam ſolemus*

Doloris qualitas.

cur nocte infeſtet dolor.

Punctionis cauſa.

Vacuatio materiæ.

Medic. tutius pro ſedatione doloris.

Fomẽtum primum.

ſale,& millio callidiſsimis. aliquando hæc non faciunt. & Recip. folior. pulég. fol. calamenti, florum chamæmeli, fol. ſalu. & roriſ. an. man. 1. hæc bulliunt in aceto, poſtea habeo ſacculum plenum furfure, infundo in hoc calidiſsimo aceto, exprimo ſacculum, & impono loco affecto ita calidũ. aliquando loco aceti, incoquo in lixiuio acri, quandoq; in uino potenti; uerum, ſi quod eſt, quod mitiget, eſt oleum rutaceum, ol. lil. alb. completũ. oleum ſcorp. & ultimo ol. uiperinum, quod ſupra deſcripſi, & h c eſt præſtantiſsimum. Aliud fomentum. Oleũ roſa ceũ ad doloris mitigationem

De Gummatibus Gallicis atque eorum curatione. CAP. XCV.

VErùm accidit, ut poſt dolores, uel cum doloribus, tumores infeſtent circa articulos, internodia, in media fibula, in medio cubito, & his caput ſæpe coronatur, ut regni Gallici inſignia præſeferat. iſti tumores cum contineant materiam craſſam, quæ eſt ueluti gummi eliquatum, ideò gummata gallica uocantur à medicis. hi tumores duorum ſunt generum, alter tophaceus eſt, alter autem minimè. tophacei ſunt conſtantes ex materia pænitus lapidoſa, & uidentur ueluti tophi oſſei, uel materia illa, qua ligantur oſſa fracta. ſecunda ſpecies tumorum eſt, quando materia eſt mollis, quæ tripliciter apparet, nam aliquando eſt ueluti laridum, aliquando eſt minus craſſa, & eſt ſimilis polentæ, & eſt atheroma gallicum. tertia ſpecies eſt ſicut mel, & dicitur melitiris gallica. in capite, ut plurimùm ſunt uel ſubſtantia laridi, uel mellis, uel polentæ. circa pedes, ſunt maiori ex parte lapidoſi, & tophacei, ita in tibijs, in intermedijs nunc tofacei, nunc molles exiſtunt. loca ſunt ligamenta articulorum, corpora oſsium, perihoſtia, in quibus tumores doloriſsimi ſunt; aliquando in ſuperficie oſsis creſcit affectus iſte. Materia eſt, ut plurimum, pituitoſa, tenax, & melancolica, cùm natura bene concoquere non poteſt. aliquando miſcetur bilis, & ita fit meliciris, aliquando eſt pituita minus craſſa, & fit atheroma. aliquando craſſa eſt, & melancolica, & fit tophus, uel ſteatoma. occaſiones tumorum proueniunt à uiſceribus affectis, ſed ut in pluribus, poſt inunctionem. hidrargyri, qui non ſanarit ægros. Hæc igitur eſt occaſio non leuis: quia cũ inungantur partes illæ, imbecilles redduntur, & morbus petit loca illa: unde accidit, ut cùm aperimus oſſa illa corrupta, hidrarg. incluſum reperiamus. cognoſcuntur tumores iſti, primò à duritie, ſecundo ex præcedentibus ſignis gallici, tertiò ex dolore in nocte, hoc dico, quia poſſunt ſuboriri

Gũbata. Gũmatũ ſpecies. Loca. Materia Cauſæ. Signa.

tumores etiam in non laborante indica lue.ſed iſti, de quibus inſtituta eſt tractatio iſthæc, cruciant noctu tantùm; illi uerò noctuq; diuq;, uel neque noctu. N*otandum autem eſt, quòd aliquando ſunt ſimplices tumores, aliquando habent oßium, corruptionem: ſed qui habent os corruptum, duũ ſunt generum, atheromaticus, ſcilicet & melleus, ut plurimum autem hoc accidit, non in omnibus, nec ſemper, & in laridaceo, & tophaceo integrũ manet oſ. ſi igitur uidemus eſſe melleum, uel atheromaticum, & diuturnus ſic tumor, eadem eſt curatio, quia debemus aperire ſubitò, ne materia erodat os, & corrumpat, at in tophaceo, & laridaceo non neceſſaria eſt apertio.* Curatio. *Omnes atheromatici, & mellei ſanantur, ſaltim per ſectionem, pereat os, uel non pereat: & curatio non eſt doloroſa. ſteatomatici difficillimè ſanantur, certò ſanantur per apertionem, ſed ſectio doloroſa eſt ualde, & ideò non curamus per ſectionem, ſed per digeſtionem. tophacei, ut plurimum non ſanantur ſuccedit tamen quandoq; curatio. ſed primò deuenietis ad alterationem hepatis cum decoctis dictis. cæterùm Salſa eſt* Regina *in hoc, quia diſcutit tophos quodam quaſi miraculo, lignum etiam digerit ſed non ita, nec tam facilè. ſi ſalſa digerit tophaceos, multò magis lardaceos.* Salſa Regina in diſcutiẽdis tum. *præterea localia non omittenda, quæ digerant materiam: ſunt qui macerant rad. alth. in aqua ardenti, & hoc medicamento inungunt tumores ſatis feliciter ardens aqua penetrat, rad. alth. mollit. aliqui ardenti aqua pura feliciter curant & præcipuè laridaceos: alij aqua uel ol. ſulfu. ſed leuiter madefaciunt, ne exulceret: hoc autem non laudo.* Localia. Aqua ardens Ol. ſulfu. Ego *ſoleo uti hoc empl.*Recip.*ol.laur.ol.maſtich.chamæmill.anna unc.* 1 *.ammoniaci, ſagapen. bdellij an. drach. una ſemis.* Myrrh.*drach.* 1 *.terebent.unc.ij.ceræ quantùm ſufficit, miſce ad emplaſtri conſiſtentiam; quod imponitur ſatis fælici ſucceßu. uel loco eius utor ol. ſcorpion. mixto cum ol. amygd. amar. quandoq; accipio aliquod genus antiquißimæ pinguedinis, uel gallinæ, uel ſuillæ. quandoq; utor medicamento* Gal.Recip. *ſuram portinam ſalitam, etiam quòd ſint rancidæ pinguedines, & incoquimus, & paramus ius, in quo caſeum addimus tritum, & uetuſtißimum, & curamus incoquendum, & emplaſtro facto ſupra tophum, & atheroma utimur feliciter. aliquando impono medullam ex perna ſalita, torreo os ſupra craticulam, & ex toſto medullam eripio, ultimò recurro ad ol. uiper. mixtum cum ſeuo hircino æquali portione, adiuuante tamen decocto ſalſæ.* V*erùm ſi ſunt atheromatici, uel mellei non tentate diſcußionem, quia ſi ſuccedet remanet folliculus, & ſæpe detectum os, atque corruptum. & oporteret uenire ad opus chyrurgicum. & quanuis lardacei tumores ex ſententia antiquorum folliculum habeant,*

tamen gallici non habent, & experientia uos hoc docebit. & ideo diſſoluentem ſine apertione, curationem tentare poteſtis, in alijs autem non, quia auferendus folliculus, ſed quid agendum in his? uideatis an corium attenuatum ſit, uel folliculus putrefactus, ſi hoc eſt aperite. ſi corium eſt craſſum, & folliculus integer, tentate huius putrefactionem, illius uerò actenuationem. ſed quo cognoſcimus corruptionem folliculi? hac ratione, quoniam in omni tumore tali, quoties folliculus integer eſt poſſumus coriũ ſuperius diducere hac, & illac, tumor autem manet in ſua conſiſtentia, in ſua forma. qua ergo ratione macerandus folliculus? (quia, ſi non maceramus, oportet, ut uiolentia extrahatur medicamento erodente, uel inſtrumento chyrurgico, & fiunt dolores intollerrabiles,) ſed dicet quis, quid refert ſi remanet folliculus? quoniam ſolet ſubcreſcere caruncula quædam intra folliculum, quæ inſanabilis eſt, & hoc fit duorum, uel quatuor dierum ſpacio. quo igitur macerabimus? Ego infinita maturantia proferrem. ſed confugio ad diachil. magnum Meſu. cui aliquando ammoniac. aliquando ſagapen. aliquando galban. addo. quandoq; ping. gallinæ uetuſtiori diſſoluo. Ex uſu ergo iſtius medicamenti per ſex, uel decem dies tento putrefactionem folliculi. facto hoc aperio cauſtico medicamento, niſi ſit in fronte, uel in facie. quia apertio fit maior, ſecundò quia putreſcunt aliquæ reliquiæ folliculi, tertiò quoniam calefacit locum, & roborat. ſin minus ferro ſeco. facta apertione ſi reliquiæ reſtãt folliculi extraho præcipitato, demum expleo carne locũ & hæc de tumoribus iſtis dicta ſint ſatis: iam ad oſſium corruptionen tranſeamus.

De oſsium corruptione. CAP. XCVI.

Saeua ualdè eſt in morbo gallico oſsium corruptio, & adhuc ſæuior, quia corrumpuntur oſſa in illis partibus, in quibus ſanari non poſſunt. quoniam corrumpuntur oſſa, quæ facta ſunt à natura pro cerebri tutela & coopertione, ita ut totum uiderim craneum exeſum: ego habeo infinita exẽpla: ſed aliquando etiam corrumpuntur oſſa palati, ut totum palati os recedat, & non ſolum palati oſſa id patiuntur, ſed etiam narium. & ſciatis quòd non in omni inueterato gallico hoc fit, ſed tantùm in illis, in quibus inunctio facta eſt Hidrar. ſi igitur fiat, ut corrumpatur os in morbo gallico, ſi ſunt oſſa tibiæ, ea ratione tractanda ſunt, quam dedi in curatione ulceris cum oſſe corrupto. [Sed quia rẽ intactã relinquere nolumus, ne lectores ad alios tractatus demandemus, ut hanc noſtram plenam, & omnibus numeris abſo-

Oſsium corruptio

lutam compleamus tractationem. hic breuiter curationem ulceris cum oſſe corrupto perſtringemus: quoties ergo perforatur os ex humore acri, atque putreſcente pp gallicam luem primum, quod indicatur eſt oßis ablatio, ſecundum præſeruare partem ſanam, ne erodatur; ablatio duplex uel manu, uel medicamento, quo proritemus naturam ad oßis ſeparationem. ſed primò de ea, quæ manu fit, uel inſtrumento loquamur: qua ratione, & quomodo, & quando datur occaſio? occaſio eſt, quando eſt ualde inſignis quantitas oßis auferenda, quam dubitamus non poſſe naturam auferre. ſecunda occaſio eſt, quando breuitas temporis urget, & citam quærimus ſanationem ulceris, ſed natura citò non poteſt hoc efficere: Nam uos debetis ſcire, quòd tardè recedunt oſſa, ſi totum opus naturæ imperio demandatur, ſed nos ſpatio unius horæ. imò citius agimus, Natura 30. 40. 60. aliquando 80. diebus: tertiò quoties poſſumus tutò, & facilè ſecare materiam oßis. ſed cùm datur occaſio quomodo auferendũ os? duobus modis, uel ſcalpro exciſorio cum malleolo, ueluti faciunt ſtatuarij, qui ſcalpro & malleolo ſtatuas effingunt; uel, ut perforemus os terebro fabrili in tribus, uel quatuor partibus, poſtea percurramus ſcalpro cum malleolo à foramine ad foramen. tertia ratio melior non lædens eſt, ut ſcalpris raſorijs agamus, benignior, mitior, & tutior ratio eſt, licet aliquantiſper tarda. ſi perforamus terebra fit aſtrictio, & calefactio in oſſe, & poteſt inflammari pars ipſa ſana. quis autem erit modus uel terminus actionis? deſiſtemus quoties ablatum fuerit illud totum, quod perforatum eſt, ſecundò, quod eſt denigratum, uel liuidum, tertiò quando apparet cruor aliquis ſtatim finem faciamus operi: poſtea ariſtolochiæ radix admixta Myrrhæ aſpergtur oßi reducta in puluerem, ne iterum corrumpatur. Sed quia hæc inſtrumenta non ſemper ſunt apta ſeu ratione loci, ſeu ratione ægri timidi, ideò natura ſit illa, quæ ſeperet os corruptum. quomodo autem fiet hoc? ſi nos ſiccis medicamentis, & quæ habent uim penetrandi tentabimus ſiccationem oßis, uel (ſi hoc modo non poſſumus) faciamus candenti ferro, natura enim non poteſt ſeiungere niſi os ſit omni ſanguine, & alimento priuatum, ut ait Hipp. exemplo ſint fructus, & folia, in quibus, cum incipit alimentnm deſiſtere, pediculi pars ſiccatur, & cadunt fructus: ita folia autumno cadunt, quùm humido radicali deſtituuntur; hoc faciemus medicamentis ſiccißimis, uel corpore ignito; ultimò cum medicamentis. quæ clauſis oculis non patefacta ipſorum natura illud faciunt. & ut ab hoc tertio genere incipiam ſunt omnia illa, quæ ſunt ſicca, & frigida in quarto gradu, quæ uolunt medici, quòd habeant uim anferandarũ ſquamarum, & ſeparandorum oßium; quæ niſi à frigida illa qualitate ueniat

ma occulta prouenire dicam ſed quũ his ntimini, miſcete ualde calido medica mẽto penetrante: iſta ſunt bioſciamus, uel papaueris omnis materia & huiuſ modi, unde Paulus ponit medicamẽtum factũ ex folijs pap. ſilu. & folijs ficuum ſimul contuſis, & impoſitis, nã primũ fol. pap. illud faciunt, & à ficulneis folijs habent penetrationem. ſubdit Paul. aliud medicamentum, quod conſtat ex fol. bioſciami, uel ſemine. & contundit cum calcanto uſto. & hoc eſt præſtantius, quia bioſciami ſemen priuat uita partem, & alimento. calcãtum uſtum ponimus, quia in eo fit attenuatio uſtione, quod dico de papau. dico de mandrag. non de lactuca, & ſolano, quia non habent uim ſiccandi. ſecundum medicamentum eſt ſiccans, & primò eſt radix peucedani ſicca. Iridis communis rad. etiã ſicca, radix ariſtol. rotundæ, uel longæ, opopan. radix, uel ſucc. ſagapeni uulgaris lachryma. ſquama æris exuſta, ærugo etc. Recentiores laudant aquam ſulfuris oleum appellatum, ego laudo ſummopere. ſed ea ratione, ne corrumpat carnem. laudant calcanti oleum, hoc etiam ego laudo. præterea habemus aquam aluminis magiſt. qua non reperio medicamentum præſtantius, qua in omnibus utor, & ſemper madefacio os corruptum hac aqua, quoniam non ſolet excitare dolorem, reliqua medicamenta quantò ualidiora, tantò doloroſiora. ſed principatum tenet euforbium inter omnia: & hoc meritò, quia medicamentum habet facultatem ſiccantem in quarto, & habet tenuitatem partium, & probatur à Dioſco. qui non proponebat, niſi certa medicamenta: ſed huius medicamenti uſus debet cum arte adhiberi ne corrumpat aliam partem ſanam, nam ego ſoleo accipere paſtam, cui miſceo portiunculam Euforb. & pulu. ex rad. irios, & rad. peucedani, & ita compono medicamentum, quod pono ſupra os corruptum tantùm, & non transfunditur in partes ſanas. ſed ſoleo etiam cærotum quodam ex Euforb. ad eundem uſum conficere. hoc modo Recipe pulu. peuced. ariſtol. rotundæ, opopanacis, Euforb. an. drac. ſem. tereb. unc. ſem. ol. lil. alb. cæræ an. ũnc. ſem. hæc ſimul coquuntur ad ignem donec ſpiſſum fiat cærotum, & hoc ponimus loco affecto. Hipp. 4. de art. 36. ſolet ſeparare fruſtrum oſsis ex tibijs 60. diebus, in alijs locis 40. & 30. ſi huiuſmodi medic. robuſtiſsimis utemur fiet in 20. diebus, & ego aliquando extraxi integrum calcanei os, uel tali os, quæ ſunt fruſtra magna, et tunc neceſſario ueniendũ ad ignitum corpus, quod penitus ſiccet os. & exurat partem. ſed aduertatis, ut medicus diligentiſsimè obſeruet partem, ubi tuta ſit uſtio. fugite uſtionem in capite, quãdo imminet periculũ inflãmatiõis, in oſsibus thoracis ſimiliter, ne febris & mors ſuccedat. præterea in uertebris dorſi fugite uſum ferramenti, ne incandeſcat medulla, & pereat æger: in reliquis locis utimini exuſtione uſque

ad medullam, exuſsi mille Oſſa, uſque ad medullam ſine periculo, dummodo rectè omnia reliqua tractentur. ſed quomodo parabitur iſta exuſtio? primò uratis quantum exuri debet ſecundò non exuratis partes carnoſas circumpoſitas. primum facimus, ſi ferramentum ignitum erit proportionatum parti exurendæ: aliud, ſi ita in profundum exuremus, quantum opus eſt. ad profundum dupliciter uenimus, aut longa exuſtione ter, uel quater repetita, aut (ut leniorem faciant exuſtionem ſicut imaginati ſunt Recentiores) perforemus partem, & poſtea ſcaſtelem in illud foramen ponamus, & hoc fit commodius, quia repetitio cruciat ægrum: ſecundum obſeruandum eſt, ne partes circumpoſitæ urantur, hoc fiet, ſi eas ita muniamus: habent fiſtulas ferreas, uel æneas, quas imponunt ulceri, & poſtea per eas imponunt ferramentum ignitum. ſed notate, quòd iſtæ igniuntur, & ignitæ exurunt labia. accipiatis fiſtulam, & ueſtiatis tela, & ſi poteſt eſſe lanea tela tenuis, commoda eſt, & ita exuretis os ſine exuſtione carnis. ſed rarò uindicamus labia ab exuſtione: hoc facto ſtatim extinguendus calor contractus in oſſe per impoſitionem medicamenti actu frigidi, ideo accipimus aquã roſ. ol. roſ. uel uiol. album oui, & ſimul miſcemus, & per ſpongiam, uel ſtuppam imponimus bis, uel ter. prætereà mitigemus dolorem contractum in labijs, & ita per 24. horas relinquimus hoc medic. deinde uenimus ad maturationem eſcaræ labiorum cum butiro, uel tetrapharmaco habente uim concoquendi, & emolliendi. ſed non ſupra os. quia ſupra eum ponetur pul. peucedani, uel alius, & poſtea medicamentum maturans. poſt hoc procedemus ad ſeparationem oſsis. ultimò cum ſarcoticis curabimus ulcus.] In capite uerò, ſi tectum fuerit os, & corruptum, quomodo tractandum? nos ſecamus cutim, & detectum os abradimus ſeparando malum à bono. at ſi totum os corruptum, totum eſt abradendum, totum ſequeſtrandum: ego utor forcipe ad auferendum os ſequeſtratum. ſed antequam ſequeſtretur non abrado, ſed curo, ut natura ipſa ſeparet, & ſolet facere ſi incumbamus ſiccationi robuſtiſsimæ. & primò decocto ſalſæ utimur, poſtea ad localia uenimus. ſed primùm alternis diebus madefaciã os oleo calcant. uel ol. uitriol. uel aq. alum. magiſtr. quod mitius eſt, & ego habeo gratias huic medicamento, quia non abſumit carnem, non facit dolorem, & robuſtè ſiccat, & ſic fit ſequeſtratio à natura cum generatione nouæ carnis, poſtea madefacto oſſe bis inſpergo puluerem capitalem dictum. tertiò ego impono medicamentum ex Euforb. quam compoſitionem uos docui, dum tractarem de ulcere cum oſſe corrupto, uel madefacio ſplenium in aqua alum. magiſt. & pono: labia, & partes carnoſas munio ungu. iſidis. uel tego linamento ſicco, uel miſceo ung. iſid.

Os capitis.

cum ung. diaponſ. ſed aduertite quòd aliquando membrana detecta eſt, uos tegite eam linamentis ſiccis poſtea madefacite os huiuſmodi liquoribus. hoc agimus donec ſequeſtretur os: ſequeſtrato oſſe ſurgit difficultas, quomodo ducenda ſint ulcera ad cicatricem, quoniam durat ulcus uiuens ad annum, & ad duos annos. ego ſoleo uti unguento de plumbo, & ſatis feliciter ſucceſſit, & deduxi ad cicatricem; utor emplaſtro albo ex pipere Gal. quod ſiccat, & deducit ad cicatricem, ſed hoc difficillimè. abluo ulcus decocto adſtringente ueluti ex roſis, beton. chamæm. & gallis. & coquo ad ablutionem, & adſtrictionem. utor aliquando puriſſima aqua aluminoſa, & accipio aquam roſ. & aquam beton. & addo parum alum. & ſic fit aqua aluminoſa. uinum auſterum coctum cum roſis præſtantiſſimum eſt. ſed curatio accelerari non poteſt, ideo ſolari poteſtis ægros in hoc caſu, ut patientes ſint: quoniam membranæ ſunt in continuo motu, & magna deperditio facta eſt oſſis. ſi corrumpitur os palati, ego ſemper utor hoc medicamento. ſ. aqua aluminoſa magiſtrali, & ſic citò, & commodè extrahere conor oſſa corrupta. ol. ſulf. & calcanti doloroſa ſunt, hæc aqua non eſt doloroſa, & ideò utimur madefaciendo goſſipium, & ponendo ad locum quotidie biſ. poſtea tota die curo, ut abluat os decocto ſcabioſæ, cum aqua plantag. uel decocto huiuſmodi cum aqua plant. tertium decoctum eſt beton. agrim. & roſ. in uino auſtero quartum eſt decoctum ſalſæ in aqua plant. Demum mando, ut æger inungat os melle roſ. quia detergit, & educit ſaniem. ſi eſſet cauitas impono goſſipium imbutum aqua magiſt. alum. quòd ſi aqua hæc uidetur nimis potens contemperetur cum roſacea, uel aqua plant. Os palati

Remedia quùm cadit os palati. CAP. XCVII.

Cadit os palati, ſanatur homo, ſed ſuccedunt miſeria, & anguſtiæ intollerabiles. primùm, ut non poſſit loqui, ſecundò ut non poſſit bibere, quia recurrit uinum ad ciathum ex naribus: non poteſt loqui, quia uox reſultat per nares, & ſic coarticulatio fieri non poteſt. In *iſto caſu opus eſt, ut nos perpendamus coniectura an lapſus oſſis multus ſit. nam ſi tantũ oſſis ceciderit quantus eſt nummus, qui dicitur gazetta, tunc non ſperamus coniunctionem, ſed oportet inuenire artificium, quo claudatur palatum; ergo eſt tentandum, ut citiſſimè fiat cicatrix circum circa gignitur, autẽ pe decocta adſtringẽtia. poſt genitã cicatricẽ etc. cicatricẽ oportet explere foramẽ aliquo, quod nõ cadat.* H*inc aliquando goſſipio claudimus, & multi cõmodè gerũt. ſed domini aliquãdo accidit, ut magnitudo foraminis nõ capiat goſſipium. tunc duo habemus inſtrumenta alterum cærcum, alterum ex ar*- Goſsipiũ

gento. difficilia ſunt hæc inſtrumenta fantaſtica. non poſſum lingua explicare, deferam uobis inſtrumentum ex cera conſtructum, atque docebo uos modum conficiendi, & ſic ex argento, uel auro fieri poteſt. ſolemus quotidie auferre inſtrumentum, detergere, & iterum aptare. Cæterum aliud eſt inſtrumentũ, quod goßipio obuoluimus, & ui imponimus in foramine. ſed ego habui doctorem quendam habentem exeſum palatum morbo gallico, ita ut non adfuerit locus, ubi commẽdare potuerimus inſtrumenta, nihil enim erat palati. ego aptaui inſtrumentum ad nares, catenam, ſcilicet auream in parte uergente circa gurgulionem, quam feci recurrere per nares, & ne exedantur nares ab auro geminis laminis aureis ſuccurro ſuppoſitis catenæ aureæ: ſi uerò magnitudo eſt parua exeſi palati in eo caſu ſperanda repletio carnis. ſed opus eſt ſumma diligentia. neceſſarium enim eſt, ut non ſinatis, quòd ulcus ad cicatricem deducatur, ſed ſemper uiride ſeruetur; hoc autem ſeruatur, ſi quinto quoque die, uel quarto madefiat parùm margo ulceris ſemel tantùm currente goßipio, oleo uitrioli; ſed oportet, ut ponatur medicamẽtum ualde ſarcoticum, quod habeat uim regignendæ carnis. ego multos ſanani, & præcipuè illuſtrem Polonum. Duum generum utor ſarcoticis, alterũ eſt decoctum gaiaci, in quo diſſolutum ſit Myrrha, & Thus & mando, ut hac crebrò colluat palatum. ſecundum medicamentum eſt paſta quædam, ex qua conficio clauum, quem impono foramini, & fælici ſucceſſu uſus ſum ſæpe. Medicamentum autem eſt huiuſmodi. Recipe gumbi elimi, carabe an. unc. ſem. reſinæ pini colatæ unc. 1. ceræ albæ unc. 1. maſtic. Thuris ana drach. 1. & ſem. olei communis quantùm ſufficit: miſce, & fit cærotum molle, quod accipio, & digitis formo clauum ad magnitudinem foraminis: ſed ſi quarto quoque die uidemus cicatricem fieri abluo aqua dicta uel ol. ſulf. in pauca quantitate Aliquando aquis thermarum diui Petri abluo oſ, inſpergendo pulu. rad. irid. & ſic utor fælici ſucceſſu.

Inſtrumẽtũ in palato ubi os deficiat.

Sarcotica

De ulceribus Gallicis. CAP. XCVIII.

VLcera gallica ſolent corripere uniuerſum corpus, & per ulcera nõ intelligimus, quæ glandem, ſedem, palatumue exulcerant. ſed quæ naſcuntur in uniuerſo corpore calloſa ſunt, & aliquãdo habent oſſa corrupta, aliquando deſinunt in fiſtulas. In curatione horum nos præter expurgationem totius corporis, & decoctum, tractare ſolemus hac ratione. ſi adſunt fiſtulæ, uti ulcera fiſtuloſa tractamus. ſi calli adſunt reuertimini ad curationem, quam tradidi in ablatione callorum. ſi uerò his factis non curantur

Vlcerum curatio.

tunc uenimus ad curationem expræcipitato,& ung.roſ.meſ.& ſolemus im ponere hoc medicamentum.Recipe ungu.roſ.meſu. & addimus portiunculã præcipitati præparati,& loti,uel,ſi neque præcipitato huiuſmodi ulcera ſanantur,uenimus ad ungu.quod habet in ſe hydrargyron,& hoc ego utor. Recipe aſſungiæ porcinæ,terebent. lotæ ana. unc.ij. butiri recentis, ol.lib. alb.an.unc.i. Mercur.extincti unc.ſem.cæræ parum: miſce, & fit medicamentum,tractamus autem ulcus,primum madefaciendo aqua alum.mag.tẽperata copioſiſſima aqua roſ.poſtea imponimus medicamentum hoc. in exterioribus autem linteum magnum imbutum linimento ſimplici.& ſemper ſanaui hoc modo.

De impetigine. CAP. XCIX.

Poſt ulcera ſunt impetigines,quæ ſolent ſuboriri, præcipuè in manibus,& pedibus,& curantur ea ratione,qua reliquæ impetigines, & ideò habetis medicamenta propria. at in impetigine gallica oportet instituere dietam,quæ leuat morbum. ſed non exhibeatis Guaiacum,quia non ſanat,ſed decoctum ſalſæ pariglię,nam per illud decoctũ Gaiaci non fit perpetua ſanatio,& differtur curatio ad tres,uel quatuor menſes. Impetiginis cur.

De Gonorea atque aurium tinnitu. CAP. C.

Poſt impetiginem eſt gonorea, & tinnitus aurium. Tinnitus curationem non habet, ingenuè fateor eam ignoro. per localia omnia tentaui,curare non potui: & niſi per aſſumptum decocti ſanetur, nulla alia ratione ſanatur. ego uidi multos exhibito gaiaco per ſe incolumes redditos. Vidi etiam multos laborantes morbo gallico, qui non laborabant tinnitu aurium poſt principium aſſumptionis gaiaci ſentiiſſe illum,quem ſanaui decocto ſalſæ,aliquando incurabilis eſt. quandoq; curabilis aquis Thermarum uillenſium refrigerantibus uniuerſum corpus. Gonorea decocto curatur. non per localia. ſed quis quæret quomodo cognoſcitur hæc gallica à non gallica? hoc opus,hic labor eſt. nam in Gonorea gallica,& adeſt iſdem color ſeminis,& uti ex coitu una prouenit,ita & altera. habemus tamen coniecturas. & ego multas habeo. prima eſt quando incipit gonorea gallica non eſt ardor,uel pruritus ingens,qui eſt in non gallica,in qua exulceratur canalis urinarius, & tunc ſuccedit ſtranguria,qui eſt appetitus ſemper mingendi. ſecundum inditium eſt à diuturnitate, quia gallica longa eſt, non

Tinnitus. Gonorea. Gallicæ gonoreæ coniectura.1.

2. gallica citius cædit niſi fuerit ex catharro. Tertium quod in gonorea non
3. gallica, (ſi copioſa eſt) conſequitur corporis conſumptio; gallica etiam diu
4. turnißima non ita abſumit corpus. præterea gonorea gallica breui tēporis
Quinta. ſpacio ſine moleſtia, & ſemel coeundo concipitur. Vltimò gonoreæ gallicæ non poſſunt cædere medicamentis localibus. reliquæ per inunctionem teſtium, renium, et aſſumptione medicam. per os cædunt facilius. ſanamus autē gallicas per decoct. guaiaci, aut ſalſæ. ad localia raro uenio, quia rarò ſuccedunt.

De Rhagadibus. CAP. C I.

Rhagades. Poſt hæc adſunt in pedibus, & manibus Rhagades, qui morbus perpetuus eſt, durat enim ad 30. & 50. anmos: quoties igitur fit huiuſmodi exulceratio, quæ rimoſa eſt: ſi eſt gallica cognoſcitur ex præcedentibus: (Signa.) præterea ex eſu alliorum, & cæparum. ſi quis patiatur, & neget eſſe gallicus ſi ſpicam allij, uel parum cæpe comederit tertia die dupplicatæ erunt Rhagades, & hoc eſt argumentum eſſe gallicas. ex hoc colligatis, ut ſemper ægri fugiant cæparū, atque alliorum uſum. ſed unde proueniunt huiuſmodi Rhagades? (Cauſæ.) ex materia phlegmatica, ſalſa, & aduſta melancolica. phlegma generatur in uentriculo labefactato ſalſa, & melancolia ex hepate aduſto. ſed ſi ad ſunt duabus rationibus ſanandi calli huiuſmodi communibus ſcilicet medicamentis, & localibus. (Curatio.) communia medicamenta eſt decoctum ſalſæ, & expurgatio totius corporis: exhibeant medici decoctum guaiaci quantùm uolunt, non ſanant, ſola ſalſa eſt quæ curat. iſtas gaiacum lenit, ſanat. non perfectè tamen. addatis autem localia, quia ſine his non ſanantur. incipiat primùm æger bibere decoctum ſalſæ per quatuor, aut ſex dies poſtea utatur localibus. & primò ſunt mollificantia. Recipe rad. alth. folior. malu. ſol. uiol. rad. lapatij. ana man. ij. capud ueruecis unum aquæ quantum ſufficit: fit decoctio donec dißipetur capud, in hoc decocto macerantur manus, & pedes, matutina, & ueſpertina hora. Poſt hoc Rec. ol. amygd. dulc. olei roſ. aſſung. porc. ana unc. 1. ceruſſæ hydrarg. extincti ana unc. ſem. ceræ alb. unc. 1. miſce, & liquatis liquandis in mortario conficitur linimentum, quo inunguntur rimæ, & ſanantur. ſi calli non cædant ſolemus macerare prædicto decocto. poſtea nouacula emollitum auferre callum, uel linteo aſpero fricare donec copioſus exierit ſanguis. demum Madefacimus huiuſmodi callos aqua al. mag. aliter non ſuccedet, nam difficilis morbus eſt, ſed ſanatur quidem. ſi non ſanatur Maceramus pedes eodem decoct. radi-

mus ſemel, poſtea illa aqua madefacimus, & cum ſiccata eſt illinimus partes trociſcis Andronis quos diluimus uino granatorũ uel cum ſyr. mirt. ad mellis ſpiſsitudinem, & bis, & ter inungimus. ſed accidit, ut nondum ſuperentur, in hoc caſu macero pedes cum ſuccis quibuſdam, in quibus ordeum, & lapatium incoctum ſit. ego coquo ordeum donec diſrumpatur, & ſimul folia lapatij, & expleo ſacculum ſupra quem calentem impono manus, & pedes per horam cum dimidia, poſtea inungo hoc medicamento, habẽte ſublimatũ, uel argentũ uiuum. primũ eſt Reci. ol. roſ. cõpleti, butiri recẽtis ana unc. 1. ceruſſæ drach. ij. tereb. lotæ unc. 1. ſublimati ſupra marmor pictoriũ moliti, & cum ſucco limonum loti ſcrup. ij. miſce in mortario, & iſto medicamento inunguntur manus, & pedes. Verùm accidit, ut ægrotantes uelint incedere, ego habeo in eo caſu emplaſtrum, ex quo conficitur ſolea, quæ ſubijcitur pedibus, & ita incedunt. Medic. hoc eſt. Recipe ammon. præp. galban. ana drach. 1. thuris, maſt. aloes, ceruſſæ ana drach. ſem. pingued. Vrſi, Taſsi, Suis ana unc. 1. terebent. reſin. pini, ana unc. ſemis, olei roſ. compl. unc. ij. auri pigm. calcant. alum. rocchæ ana drach. ij. & ſem. arg. uiu. extincti unc. 1. cæræ quantum ſufficit miſce, & fiat ſolidum cærotum, quod extenſum ſupra linteum facit ſoleam. Verùm ita rebelles ſunt Rhagades, ut aliquando opus ſit locum affectum ſuffumigare. utimur autem ſuffumigijs primùm maceran do, uel lixiuio cõmuni, uel decocto dicto, poſtea inungimus ſapone nigro fri cando callos, quia attenuat eos, & diſsipat, poſtea iterum per ſpatium horæ abluimus lixiuio, & poſt ſiccationem ſuffimus; & huiuſmodi ſuffitu omnes liberantur: poſt ſuffitum trociſcum andr. uel cærotum ultimum imponimus Materia ſuffitus eſt hæc Rec. cinnab. auripig. ſandarachi græc. ana unc. 1. præcipitati unc. ſem. ligni aloes, gummi iuniperi, ſtoracis ſiccæ, belzuini Myrrhæ, Thuris ana drach. ij. teruntur hæc craſſo modo, & miſcentur, atq; ſupra carbones inſperguntur aliqui ſublimati portiunculam addunt, at ego nunquam addidi.

Suffitus in rhagad.

De cephalea & reliquis ſymptomatibus. CAP. CII.

Cephaleæ curatio fit per decoctum. Maraſmus ex gallico, & aſthma incurabiles ſunt affectus, & ideò ægros ſolis pronoſticis deſtinemus. [Modò receptui canenſ. te lector oratum uelim, ut animum meum hilari fronte recipias. cum à calumniæ, & obtrectationis metu defendens.]

Petrus Angelus Agathus Candido Lectori. S. P. D.

PLATO noſter in 7. de legibus, hominem iocum eſſe prædicat, ludumq; Deorum. Mecum ipſi iam ludunt; aurum mundiſsimum, atque præcioſiſsimum fulgens in ſinum meum detrudentes, quod exquiſitiſsimo meæ officinæ ignis examine excuſsis arenis enitet, uſque adeo, ut æternitatis ſimulacro (qui ſunt Typi ipſi) omnem orbem miro ſplendore repleuerit, Commentaria hæc aurum uoco; ſcio te ſummopere deſiderare, at nondum abſoluta ſunt, qualiacunque tamen extent, ad te mitto. Vnum autem diligenter meditare: ſi quid in hac induſtria noſtra, uel eloquentiæ, uel ſapientiæ cognitionis eluxit, id omne mè ab illo accepiſſe, illumq; ſibi ſuppeditaſſe, qui in cathedris uelut fulgens Pyropus elucebat, facilè exiſtimari patior, & uolo. Cupio autem exclamare, Vtinam ſicut Academia hæc inuenit excellentiſsimum Falloppium ſecundum cor ſuum, ita Falloppius mè uirum ſecundum cor ſuum reperiat: ſcio ego, quòd barbara ingenia leui momento currunt ad obtrectationem, at obſtrepant, & obclangant inepti Milui, nigri corui, rapaces uolucres, etiam noctuæ, atque ueſpertiliones: Mali his auibus aſſocientur, ſat eſt, ſi hæc placuerint bonis. Vale.

ANTONII FRACANCIANI

DOCTORIS TEMPESTATE NOSTRA CELEBERRIMI,

De Morbo Gallico fragmenta quædam elegantisſima ex lectionibus anni 1563. Bononiæ.

EDITIO PRIMA.

PATAVII, *Apud Chriſtophorum Gryphium.*

MDLXIII.

PRÆFATIO.

CAP. I.

CVM Medici finis ſit ſanitas, ut bené mereatur de genere humano, nihil utilius, nihilq́; his temporibus accommodatius fore cogitaui, quàm agere de morbo gallico, cum paßim hodie uagetur, & ſummopere ſæuiat, difficillima, & moleſtißima inferens ſymptomata. cũq́; difficillimè hoc morbo uexati ſanentur. de hoc morbo acturus, primò inquiram, quæ eius eſſentia, à qua primæ curatiuæ indicationes capiuntur. ſecundò de differentijs agam. cum unaquæq́; differentia, uel ſpecies propriam requirat curationem, & de differentijs ſermonem inſtituens, de cauſis huius morbi breuiter tractabo, cum à cauſis etiam differentiæ deſumantur. Tertio agam de ſignis tùm morbi pathognomicis, tùm differentiarum: quartò de modo curandi, qua uia etiam inceſſere plurimi, qui de hoc morbo tractarunt, & licet multi de hac re ſcripſerint, quoniam tamen, & à mè obſeruata ſunt quædam, quæ utilia fore arbitror, agam & ego, ut hæc aperiam.

De eſſentia & natura morbi gallici. CAP. II.

QVoniam uerò ſatis manifeſtum eſt quid nomen huius morbi ſignificet, non erit opus in illius declaratione immorari; Vnde hoc prætermiſſo ſtatim ad eius eſſentiam, & naturam declarandam deuenio. eſſentia uerò non poterit aliquomodo reperiri, ni prius proximum genus habeatur, & poſtea differentiæ propriæ, ac eſſentiales, cum rei eſſentia, ex ſuo genere, & proprijs differentijs conſtituatur. Primò igitur proximum inueniendum eſt genus; & cum hunc affectum omnes conceſſerint eſſe morbum, inquirendum eſt in quo nam genere morbi reperiatur. quod quidem difficile eſt, cum diuerſa ſymptomata quandoque oſtendant in

uno, quandoque in alio genere collocandum. Vnde fuere qui dixerunt affectum hunc nullum ſibi determinatum genus uendicare, ſed quandoque in uno quandoque in alio conſtitui, quandoque ſimul omnia tria morborum genera complecti. ego uerò aliter ſentiens proprium, & determinatum genus inueniri huius affectus credo, iſtudq; à poſteriori inueſtigandum arbitror, & neceſſarium mihi uidetur unumquodque proprium genus habere. quoniam uerò inter ea, quæ gallicum morbum inſequuntur unum tantum modò eſt ſymptoma, quod ipſum perpetuò comitatur, alia enim non ſemper, ſed quandoque tantùm accidunt, ab eo, quod perpetuum eſt, genus, & eſſentiam inquiramus: hoc uerò ſolum, & perpetuum ſymptoma exuſtio eſt; quæ non ſolum in progreſſu, ſed etiam in primo morbi ingreſſu manifeſtè conſpicitur: unde ſi quis carie afficiatur norunt non tantùm chirurgi, ſed & inepti tonſores num caries illa gallica ſit, nec ne; hoc uerò non niſi ab exuſtione, & ſorditie, quæ liuido, uel nigro colore, & ex calloſitate innoteſcit. Gonorrhea quoque ſi adſit eandem exuſtionem, tùm ſubſtantia, tùm colore demonſtrat. Pariter & bubones duri; qui ſi ſuppurentur, & labia calloſa habent, & exuſta educta ſanies uidetur. Idem etiam indicatur ex doloribus (ſi adſint) uehementiſſimi enim ſunt, & ad ueſperam inuadentes. eadem exuſtio conſpicitur, quùm gingiuæ, os, & palatum corroduntur, quùm dentes cadunt, quum Pili, quùm narium extremitas; quod ſæpè etiam fieri conſueuit, quæ quidem omnia ex aduſta, & mordaci materia proueniunt. conſpicitur, & eadem exuſtio in urinis ſemper, quicunque fuerint humores exuſti. Cum itaque Res ita ſe habeat, nec poſſit exuſtio fieri niſi ab intemperie calida, neq; poſſit caliditas exurere abſque adiuncta ſiccitate, cum humiditas calorem obtundat, neceſſarium erit aſſerere morbum gallicum eſſe intemperiem calidam, et ſiccam: unde à perpetuo hoc ſymptomate non tantum genus, ſed etiam una ex differentijs habetur. nec dicat aliquis exuſtionem oriri ex putredine, cuius ultimus terminus eſt incineratio, quoniam hoc dici non poteſt. nam licet in morbo hoc putredinem reperimus, tamen conſpicua exuſtio, qualis conſpicitur in hoc affectu non quamcunque putredinem inſequitur, ſed inſignem tantùmmodò, quam quidem in hoc morbo & præſertim in principio nullus concedit; rectè igitur ex hoc ſymptomate genus & unam ex differentijs inuentam eſſe credo. quoniam autem humores exuſti apparerent non determinatæ alicuius partis, ſed uniuerſi corporis, ideò membrum, in quo primò fundatur hæc intemperies inquirendum erit. & cum nullum ſit in corpore noſtro, quod hoc poſſit facere niſi iecur, quod officina humorum eſt, à quo tanquam à fon

Exuſtio perpetuũ ſimptoma gallici.

te ſcaturiunt, in iecore dicimus hanc intemperiem calidam, & ſiccam eſſe, & ita aliam huius affectus differentiam habemus, & quidem eſſentialem, ſubiectum ſit de eſſentia accidentis, & ita dicimus morbum gallicum eſſe intemperiem calidam, & ſiccam iecoris, & uenarum: at quoniam ſæpe iecur, & uenæ intemperiẽ calidam, & ſiccam patiuntur abſque eo quod morbus gallicus infeſtet, pro perficienda hac definitione. & pro ultima differentia, qua deſtinguetur ab alijs intemperaturis calidis, & ſiccis iecoris, & uenarum, dicendum quendam eſſe gradum huius intemperaturæ immanifeſtum nobis, qui exactè eius naturam, & eſſentiam integrat, & ſicuti ultimæ rerum differentiæ ſunt nobis ignotæ, ita & hic gradus, qui conſtituens eſſentiam huius morbi, nominatus eſt morbus gallicus, & gradus temperamenti, quæ proprietas temperamenti appellatur, & eſt, quæ conſtituit in eſſe unum quodque. & quoniam hæc proprietas temperamenti, uel gradus eſt occulta dici fortaſſe poterit hac ratione morbum hunc eſſe in occulta proprietate repoſitum. propriè tamen, ac uerè dicetur eſſe intemperies quædam iecoris, & uenarum calida, & ſicca ſed hic duæ occurrunt difficultates circa dicta, quartum altera eſt, quoniam uidetur hæc lues gallica morbus in forma, uel tota ſubſtantia, non autem in intemperie cum præter intemperiem, quam quandoque adiunctam uidimus, ita ſæuiat, ut totam ſubſtantiam corrumpat, nec poßit ſanari, niſi medicamentis à tota etiam ſubſtantia conferentibus, ueluti eſt ligni decoctum. nec defuere, qui rationinibus his aſſentientes hoc tenuere. altera eſt difficultas, quoniam & ſi hic morbus ſit in intemperie in calida potius, & humida, quam in aliqua aliarum reponendus uidetur. Primò, quoniam hic morbus incipit in membro humido, nempe in pudendo quæ humida ſunt membra. ſecundo, quia ferè ſemper initium habet à morbo humido, uidelicet à cariebus, ulceribus, ac puſtulis qui quidem humidi ſunt morbi. Tertiò quoniam per contagium contrahitur, & non datur contagium abſque putredine, nec putredo ſine inſigni humiditate, & hæc ſententia habuit ſuos fautores. fuerunt & qui dixere morbum quidem eſſe in intemperie, ſed frigida, & humida, quoniam uidemus laborantes pituitoſis, & crudis humoribus abundare, nec ſanari niſi calefacientibus auxilijs, & exiccantibus ueluti eſt ligni decoctum. ad hæc dicendum, & primò ad primam dubitationẽ non dari morbos in forma, ſeu tota ſubſtantia, quàm dicunt, cum ſubſtantiæ nihil ſit contrarium, nec formæ ſubſtantiales, niſi forſan elementales, contrarietatem habeant. Præterea falſum eſt, quod dicunt lignum, & alia medicamenta à tota ſubſtantia conferre. ſanant enim potius ob continuatam euacuationem, quam

Iecur ſubiectum gallico. Gallici definitio.

difficultates circa dicta.

Solutio. Morbi in à tota ſubſtantia nõ dantur.

præſtant. nec inferendum, corrumpit totam ſubſtantiam, ergo eſt morbus in tota ſubſtantia. hac enim ratione concludere poſſemus morbum in intemperie eſſe in tota ſubſtantia: quòd ſi per totam ſubſtantiam proprietatem temperamenti intelligant, iam nihil diuerſum ab intemperie proponent, ſed potius illud idem, quod negare intendunt, affirmabunt. ad ſecundum di-

Ad 2.

cimus impoßibile eſſe hunc morbum eſſe intemperiem calidam, et humidam, cum ſemper habeat exuſtionem adiunctam, quam quidem humiditas prohiberet. Nec uerum eſt, quòd ſemper hic morbus incipiat in membro humido, & à pudendis, falſumq; eſt pudenda in uiris humida eſſe. Virga enim & glans, in quibus plerunque incipit, ſicca ſunt membra, non humida cum neruea, & dura ſint. Præterea non tantùm in his initium habet, ſed in omnibus illis membris, quæ uel confricatione incaleſcunt, uel per contactum facilè ſua natura contagium ſuſcipiunt. Vnde ſæpe contrahitur à pudendis, ab ore, à mammillis, & in conſudantibus, à cuti, quæ ſicca eſt ualde, licet huiuſmodi membra interdum non uideantur affecta. Neque ualet ſecunda ratio, quoniam ſemper in Gallicis cariebus, ulceribus, ac puſtulis exuſtio reperitur, quæ ſiccitatem indicat caliditati adiunctam, ut ex duritie, calloſitate, liuidoq; uel nigro colore demonſtratur, etiam ijs, qui parum periti ſunt.

Pudenda uirorum nõ humida ſunt.

Ad 3.

Peccat etiam tertia ratio, nam licet concedamus (ut rei ueritas eſt) morbum gallicum ſemper per contagium acquiri apud nos, quod aliqui tamen contradicentes hiſtorijs, & experimento, negarunt. nihilominus non ſequitur propterea morbum eſſe humidum, quia plurimi ſunt contagioſi morbi ſine putredine, ut ophtalmia. neque uerum eſt, quòd ubicunque requiritur putredo, ibi etiam ſit humida intemperies, quoniã licet materia, quæ putreſcit, humida ſit actu (quod in putredine requiritur) facultate tamen poteſt eſſe ſicca, ut apparet in bile, ac melancolia putreſcentibus,

Ad 4.

ad illos autem qui dicunt eſſe intemperiem frigidam, & humidam negamus hoc poſſe fieri, cum à tali intemperie nullo pacto proueniat exuſtio. quòd ſi ad ſunt quandoque plurima excrementa pituitoſa, & cruda in his, qui laborant morbo gallico illa quidem generantur ex uigilijs, doloribus, inconctionibus, & cruditatibus, quæ inſequuntur. neque ſanatur hic morbus medicamentis calefacientibus, & exiccantibus merito primarum qualitatum, ſed ratione cõtinuatæ euacuationis, quæ communis eſt omnibus auxilijs, quibus morbus iſte ſanatur. Natura enim per frequentes euacuationes exonereta, reſiduum propellit, & euacuata materia intemperiem ſuperat. Quoniam autem morbum hunc per contagium ab Occidentalibus Indijs fuiſſe ad nos delatum Hiſpanorum hiſtoriæ teſtantur neque uiſus eſt unquàm apud

nos aliquis,qui aliter in ipſum inciderit,eſtq; contagium infectio ex uno in alterum facta,quæ quidem tripliciter efficitur uel ob contactum, uel per fomitem, uel etiam ad diſtans (ut dicunt) uidendum eſt, quo contagij modo contrahatur. & breuiter dico quòd ex his tribus modis nunquam fuit morbus gallicus ad diſtans productus. ſed ferè ſemper per contactum accipitur,ut in utraque uenere contingit. per mammillas, per exoſculationes, per conſudationes. Rariſsimè autem per fomitem contrahi uidetur. Vidi ego ſemel tantùm hoc modo contractum à puella 7. annorum quæ pelliceam ueſtem cuiuſdam infectæ mulieris induerat. ſed quæret aliquis cum iſte morbus ponatur eſſe intemperies iecoris,& uenarum quomodo per uenerem,et alias contagij cauſas inficiatur? & dico quòd infectio fit per uapores, qui arterias,& uenas ingreßi per humores in iecur ingrediuntur,& ipſum inficiunt. non inficiunt autem cor, quoniam non eſt ſic aptum pati,hoc enim pro paßi præparatione contingit, unde interdum extima quoque membra licet primò contangantur,non tamen conficiuntur. Iecur autem inficitur, quoniam faciliùs recipit,quàm alia membra,ſic etiam,& humores,hi enim facilè ſuſcipiunt; infecto tamen iecore neceſſum eſt,ut reliqua etiam principalia membra inficiantur,& ideo ſæpè uidemus in laborantibus hoc morbo patiente iam corde uitale robur imminutum,& ipſos timidos affectos, ſæpius etiam mæſtos,& ſegnes ad motum,ac ſenſibus tum externis,tum internis torpeſcentes,ob communicatum cerebro affectum. Quod & puſtulæ ſupra capitis coronam apparentes oſtendunt: materia enim ab hæpar cæteris membris principalibus, & uniuerſo tandem corpori communicatur. Concludendum itaque,ut quod primò propoſitum fuit abſoluatur:morbum ſcilicet gallicum eſſe intemperiem quandam calidam,& ſiccam iecoris, & uenarum: quod ſi pro clariori doctrina uoluerimus addere per contagium factam,poterimus quidem,non tamen ad eius eßentiam conſtituendam eſt opus, cum ad accidentis definitionem ſufficiat genus,ac differentia,quæ ſumitur à ſubiecto inquo primò, & perpetuò fundatur:

Quomõ fit infectio.

Definitio gall. completa.

De differentijs. CAP. III.

Cognita tandem eſſentia huius effectus conſequens eſt,ut de differentijs agamus,primoq; de eſſentialibus,de quibus nemo hactenus uerbum fecit: eſſentiales autem. aliæ ſumuntur à Magnitudine,& paruitate intemperaturæ. non enim quæcunque talis intemperies eodem modo eſt magna,ſed aliqua maior,aliqua minor. nec eodem modo ſe habet in ſubiecto.

Aliqua enim in affectu, aliqua in habitu poſita eſt, aliæ uerò ſumuntur à qualitate. gallicus namque morbus quidam ferus admodum eſt, ita ut maximè uniuerſum corpus infeſtet: quidam uerò mitis adeò, ut nihil fermè moleſtare uideatur. alia ſumuntur à modo motus, quem ſeruat hæc intemperies, interdum enim ſtatim incipiens ad ſummum peruenit, ita ut ex leui aliqua infectione citiſsimè ad ſtatum properare, ac pertingere uideatur. Interdum autem incipiens hic morbus tardus admodum eſt in augumento, & plures pertranſeunt menſes, antequam uel ab ægrotantibus, uel à Medicis adeſſe dignoſcatur. alia tandem hauriuntur à ſubiecta materia: nam quandoque iecur tantùm occupat, ac conſequenter uenas: Vnde in definitione dictum eſt à me clarioris doctrinæ gratia iecoris, & uenarum, & ferè ſemper contingit, ut in principio tantùm iecur occupet, quandoq; uerò communicatur uniuerſo corpori, ita ut cor etiam patiatur, & cerebrum, ueluti ex læſis actionibus, alijsq; ſymptomatibus ad uirtutem uitalem, & animalem pertinentibus facilè deprehenditur: Neque turbari debet quis quòd poſuerim aliquas differentias in magnitudine, & paruitate intemperiei, cum prius dixerim morbum Gallicum conſiſtere in determinato gradu: gradus enim ille diuiſibilis, & latitudinem habet. ſunt inſuper aliæ differentiæ, quæ communes ſunt cæteris morbis, & quodammodo ad eſſentiales accedere uidentur. ut quæ ſumuntur à tempore, cùm dicimus morbum Gallicum uel nouum eſſe, uel antiquum, & ſicuti quæ à materia capiuntur, quæ cauſa eſt efficiens, ueluti ſi dicamus ipſum, uel à ſanguine, uel à pituita, uel ab atra, uel à flaua bile oriri, non enim ſemper ijſdem peccat humor: ſed quandoq; unus, quandoq; alius, ut ex natura corporum, & ſymptomatum diuerſitate indicatur. Vnum tamen ſemper, & perpetuò reperitur in quocunque humore peccante uidelicet exuſtio: ſemper enim humores, qui peccant in hoc morbo, exuſti apparent. Ab eſſentialibus tandem uiſis differentijs, ad accidentales ueniamus, quas quoniam diligentiſſimè aliqui ſunt proſecuti, ut fortaſſe ducentas, uel trecentas numerauerint, non omnes ego, ſed aliquas tantùm proſequar, quæ à morbis, & Symptomatibus cum hoc morbo coniunctis oriuntur: una igitur eſt, quùm gonorrhea coniungitur, quæ fit (ut cauſas etiã breuiter abſoluamus) propter acredinem aduſti ſanguinis, & languiditatem uaſorum ſeminalium ex intemperie factum. redditurq; fæda (ut aiunt) & plurima excrementa per illam uiam euacuantur. Accidit uerò ſæpe gonorrhea ijs præſertim, qui rem habent cum infecta muliere, quæ uteri profluuium patiatur, ut experimento ſæpius eſt uiſum; & ratio etiam commonet, ut partes illæ iam

[margin: Accidẽtales differentiæ.]

[margin: Gonorrhea.]

contaminatæ

contaminatæ,& malè affectæ contangentibus membris eandem affectionem communicent: Alia *uerò accidentalis differentia eſt,quum caries pudendorum adiungitur, quæ quidem eſt de genere morborum, & gignitur ex acredine humorum, qui per motum,& confricationem partium calidiores effecti mordacem illam facultatem accipiunt,et partes illas erodendo exulcerant.* Alia *eſt quum apparent uerrucæ quædam ſciſſæ, calloſæ, ac duræ procedẽtes à materia craſſa,& exuſta: uiſumq́; ſæpius eſt ab iſtis gallicam luem incæpiſſe.* Alia *quidem,quum adſunt in inguinibus tumores præter naturam tranſmiſſa eò materia,tanquam ad partes laxiores,& imbecilliores fitq́; his apparentibus manifeſtum, iecur eſſe infectum; cum in huiuſmodi partes hepar excrementa reijcere conſueuerit, & hepatis emunctoria uocentur.* Alia *ſane cùm puſtulæ, ac parui aliqui tumores apparent in capite,& præſertim circa coronam, ubi capilli deſinunt,qui diuerſi contingunt pro diuerſitate humorum in uenis abundantium, quoties in capud, uel tranſmittuntur,uel attrahuntur.* Alia *cum ulcera fiunt uel in corpore uniuerſo,uel in aliqua tantùm parte, prout maior,uel minor materiæ copia redundat. quæ quidem in principio, cum cæpit morbus gallicus graſſari, adeò erant ſæua, ut uniuerſum corpus eroderent, & quandoq́; integra membra deciderent.* Alia *eſt quum tophi coniunguntur à craſſa, & frigida materia facti,ſuntq́; et ipſi de genere tumorũ præter naturam,apparent autem in tibijs & brachijs,& præſertim in internodiis,pariter & in capite,& ſæpius uiſi ſunt in coſtis,& alijs interdonijs.* Interdum *autẽ etiam in oſſe yoidis apparuere: ſunt uerò hi tumores quandoq́; in ſubſtantia oſsium impacti, quandoq́; oſsibus adhærent, quandoq́; perihoſtia tantùm & partes circunſtantes afficiunt.* *Alia differentia,eſt, quum dolores,uel uniuerſi corporis,uel determinatæ alicuius partis, copulantur, & hi rarò articulos occupant. ſed ſemper partes inter articulos,quæ internodia dicuntur, excrutiant:quoniã hæc materia,quæ doloris eſt cauſa, exuſta,mordax,& craſſa non facilè poteſt in cauitates,atque neruoſas partes penetrare,ſed in internodijs reſidens ibi continui ſolutionem efficit,ac dolorem producit.* A*lia quidem eſt,cum coniungitur caſus pilorum, qui uel eſt morbus in numero, uel affectio corporis immutata,de hac enim re Galenum uariè locutum reperimus, licet ſibi nullomodo contradicat; ſolent autem prius concidere pili congeniti quàm poſt apparentes, ut ciliorum,& palpebrarum,qui etiam ex coitu ſuperfluo decidunt, cum poſt apparentes increſcant. cuiuſmodi ſunt capilli, barbæ & reliqui, ut notatũ reliqui* Ariſto. *in 3. de hiſtan. Aliæ tandem fiunt differentiæ,cum uel ca-*

Caries.

Verrucæ

Tumores

Puſtulæ.

Vlcera.

Tophis.

Dolores.

Pilorũ defluuium.

Dentium caſus. ſus dentium contingit, qui etiam eſt morbus in numero factus ab eadem exuſta materia gingiuas ad dentium radices corodēte uel unguium, uel na- rium etiam extremarum, quod uiſum eſt quandoq;: uel palati oßium ero- ſio. contingunt ſæpè impetigines quædam feræ, præſertim in palmis ma- nuum, & plantis pedum, ſic & rhagades, & ulcera circa rectum inteſti- num, plurimaq; alia mala, ut exanthemata, & alia. Neque eſt aliquod morbi genus, uel ſymptomatis, quod poßit ab exuſta materia prouenire, quod nequeat cum hoc morbo copulari. unde pro uarijs adiunctis uariæ quidem differentiæ fiunt, & facilè omnibus eſt ex plurimis, atque diuerſis quæ combinari poſſunt plurimas etiam & diuerſas huiuſmodi differentias efficere. Mihi autem ſufficiat, Hæc de differentijs dixiſſe.

Oſsium corruptio. Impetigines. Rhagades.

De ſignis. CAP. IIII.

Signa. DE ſignis modò agamus, quorum aliqua pathognomica ſunt, aliqua uerò aßidentia, uel differentiarum. pathognomicorum autem alia indicant intemperiem calidam, alia ſiccam, alia ſimul talem intemperiem calidam, & ſiccam oſtendunt. inter prima uerò, & primum, & certißimum eſt lotium, cum enim tota humorum maſſa ſit exuſta ex intemperie calida, & ſicca in iecore, atq; uenis, lotium erit ſignum neceſſarium; ipſum nanque certißimum eſt ſignum affectionis iecoris, & uenarum, nec non eorum, quæ in ijs abundant; erunt itaque lotia flaua, & lucida, contentaq; habebunt ueluti ſabuloſa, uel arenoſa, uel etiam fruſtuloſa, & inſtar ſcopuli cuiuſdam ſcißi diſrupta, & inæqualia. ſecundum ſignum capitur ab affectione corporis immutata, & ex puſtulis, ulceribus, & alijs omnibus, quæ in cuti apparere ſolent, manifeſtè deprehenditur in colore liuido uel nigro, in tumore duro, & calloſo. Tertium autem ſignum ſumitur ex læſis actionibus, fiunt enim hoc morbo affecti, languidiores, & in progreſſu ratione malæ nutritionis, emaciantur, fiunt uigilantes, timidi, triſtes ſemimelancholici, & neſciunt ipſimet referre quid patiantur. hæcque omnia contingunt affectione hac communicata cæteris partibus ab ipſo hepate. hæc uerò ſigna, licet oſtendant intemperiem calidam, & ſiccam iecoris, & uenarum, non tamen ſola poſſunt illam intemperiem demonſtrare, quæ quidem eſt eſſentia morbi gallici, ſed his addenda ſunt illa, quæ conſtituunt concurſum, à quo ſumuntur ſigna huius affectus certißima. Vnde oportet addere quòd patiens cum affectis hoc morbo conſuetudinem habuerit, &

Lotium

Secundũ ſignum ab affect. corporis mutata.

Tertiũ ſignum ex læſis actionibus.

Concurſus ſignorum.

poſtea ſubſecuta ſit, uel fœda gonorrhea, uel carioſi affectus, à quibus bubones, ulcera recti inteſtini, puſtulæ ibidem, uel in uirga, uel etiam capitis. Vlcera pariter uniuerſi corporis, uel tophi, depilationesue, aut dolores, qui aduesperas exacerbantur, & huiſmodi alia. Hæc.n.cũ prioribus illis certa & manifeſta ſunt inditia morbi gallici, non tamen eſt neceſſarium, ut ſimul omnia ſymptomata iam enarrata concurrant: ſed aliqua ſufficiunt, hæc uel illa pro hac affectione demonſtranda: non enim ſemper omnia, ſed quandoq; plura, quandoq; pauciora coniunguntur. ſigna uerò differentiarum, & primò eſſentialium ſatis manifeſta ſunt ab ipſamet eſſentia, potiſsimum tamen capiuntur à ſymptomatibus, hæc enim ſicut magna ſunt, uel parua, mitia, uel ſæua, ſic magnam, uel paruam, mitem, uel ſæuam indicant intemperiem. ex ijs etiam, uel incipientibus, uel increſcentibus, uel conſiſtentibus, uel inclinantibus habentur ſigna differentiarum, quæ ſumuntur à modo motus, ipſa quoque indicant differentias, quæ capiuntur à materia ſubiecta; ex læſis enim actionibus, uel totius, uel quarundam tantùm modo partium indicatur, an iecur tantùm ſit affectum, & uenæ, an potius uniuerſum corpus patiatur: idem quoque demonſtratur ex affectionibus, & exeuntibus immutatis, quæ unicuiq; patere poſſunt, & iam ſuperius aliqua poſita ſunt. Differentiæ autem, quæ ſunt & alijs morbis communes, & uidentur quoddammodo ad eſſentiales accedere, ſi à tempore ſumantur ex relatu facilè cognoſcuntur. ſi uerò capiantur à materia peccante innoteſcunt ex humoribus abundantibus in corpore, quorum ſigna non omnia ſunt hic ponenda; ſed habentur à ſymptomatibus, & à cauſis, à rebus naturalibus & non naturalibus, quæ neceſſariò nobis occurrunt. ſigna tandem reliquarum differentiarum, quæ omnino ſunt accidentales, & oriuntur ex complicatione diuerſorum ſymptomatum, uel morborum, qui cum hac affectione coniunguntur, ſunt ſatis per ſe manifeſta, quare non erit in ipſis immorandum, ſed ſtatim ad ultimum propoſitum deuenio.

Signa differẽtiarũ.

De præſeruatione. CAP. V.

ET ſunt quidam, qui ante curationem, præſeruationem ab hoc morbo proponunt, docentes aliqua parare, quæ à profundis actrahentia, & exiccantia poſsint homines cuſtodire, ne inficiantur hoc morbo: ſunt enim qui linteamina quædam alumine, præcipitato, alijsq; ſiccantibus medicamentis imbuta, componunt: aliqui uerò, qui electuaria putredini reſiſtentia præparant. ſed melius, quod fieri poſsit, eſt à meretricibus, & qualibet

An præſeruatio ualeat.

alia contagij cauſa cauere non enim in his iam dictis ualdè fidendum eſt, nec ſemper eſt putredo in morbo gallico, neque poſſunt linteamina uapores educere, aut inquinatum ſanguinem corrigere.

De curatione. CAP. VI.

Curatio oĩs morbi gall. fit p̄ euacuationem.

OMiſſa itaque præſeruatione ad curationem accedo, quæ licet duo capita contineat euacuationem uidelicet materiæ, & alterationem membrorum, hæc enim eſt uerißima methodus curationis omnium intemperierum cum materia, ſæpius tamen eſt uiſum huiuſmodi morbum ſola prima intentione ſanatum. natura enim euacuata materia ſolet ſæpißimè relictam intemperiem ſuperare. Vnde uidemus quandoq; incipientem hunc morbum ſola expurgatione, quandoq; ſolo exercitio ſanatum, neque aliter, quàm per continuatam euacuationem ſanatur à ſuffumigijs, inunctionibus ex hydrargyro, ligni decocto, ſalſa pariglia, & China. ſi tamen ex his aliqui unquam ſanantur. Sed dicet aliquis fruſtra nos perfectam huius morbi curationem inquirere, cum nequeat ſic abſolutè curari, quin ſemper aliquæ morbi reliquiæ remaneant; & huius opinionis fuere uiri doctißimi comprobantes hanc ſententiã, ex eo quòd ſi aliquis ab hoc morbo curatus fortè contingat uulnerari, uel aliquo alio morbi genere corripi magis omnia ſæuient, ac difficilia fient in hoc, quàm in alio, qui nunquam fuit gallico morbo affectus quod quidem indicare dicunt remanſiſſe fomites, & reliquias prioris morbi, & ſic uidentur nunquam perfectè ſanari. ſed aliter ſenſio, & uidi nonnullos perfectißimè ſanatos, cum nullum ſymptoma in eis remanſiſſe cõſpexerim, non enim reſtat morbus abſque ſymptomatibus, cum hæc illum inſequantur, ueluti umbra corpus; uerum tamen eſt, quòd languida remanent membra, & iecur præcipuè paratum ad intemperiem ſuſcipiendam, et humores exurendos, & hinc poſtea fit, ut in graues plerumque morbos incidant, nec facilè ab illis liberentur ij, qui ſemel paßi ſunt morbũ gallicũ; & ſicuti, qui peſtilentia laborarunt ob relictam languiditatem in corpore uniuerſo, & præſertim in membris principalibus cùm ægrotant, morbis etiam difficillimis affici ſolent, non tamen dicendi ſunt præterea peſtilentia laborare ita neque ſemper dicendi pati morbum gallicum illi, qui ſemel curati afficiantur interdum aliquo difficili morbo; non ergo fruſtra perfectam huius morbi curationem inquirimus. Proſequemur autem omnes curandi modos, qui uarij ſunt, ut uideamus quid boni, quidue mali ab unoquoque auxilio ſperandum. non enim eſt facile auxilium quod ſtrenuè iuuet in

An morbus gall. curabilis ex toto.

uenire, quod etiam in aliquo non noceat, & plura ſunt, quæ maximè ſolita ſunt nocere. Vnus *curandi modus eſt per euacuationē, quæ fit & uenæ ſectione, & expurgantibus pharmacis, in quo primò lenienda eſt aluus, deinde cum hic morbus plerunque ſit mali moris, & ideò magnus, uena erit ſecanda uiribus conſentientibus, ac ætate: ſecetur uerò uel baſilica dextri lateris cum iecur perpetuò afficiatur in hoc morbo, uel media; ſi forte caput, ac uniuerſum corpus patiatur: extrahenda uerò eſt illa ſanguinis quātitas, quæ uidebitur oportuna ſumptis indicationibus à uirtute, magnitudine morbi, corporis habitu, & reliquis. præparetur poſtea corpus & materia concoquatur, ut pharmaco exhibendo educi facilè poßit. & ſi quis eſt morbus, in quo præparatione ſit opus, & concoctione, hic eſt, peccat enim materia craſſa, exuſta, & rebellis, præparantia uerò, & concoquentia diuerſa requiruntur pro diuerſitate humorum educendorum, ſemper tamen actenuantia incidentia, & parùm refrigerantia, & temperata conueniunt.* Hinc *ſyr. de fumaria, de betonica, oximel, & huiuſmodi probantur. ſic decocta borag. cicorij, ſtecados, iuæ, hyſopi, & conſimilium. præparato autem corpore materia iam concocta euacuetur, nō manna tantùm, ſyr. roſ. & huiuſmodi mitioribus, & benedictis (ut aiunt) ſed fortioribus medicamentis, cuiuſmodi ſunt pill. de hermodact. fetidæ, conſectio hamech.* Hiera, *diacolachinthidos* Aetii, *pill. pariter à* Gale. *conſcriptæ in lib. de compoſ. med. ſecund. loca, & alibi: præ cæteris autem optimæ uidentur cochiæ* Raſis *cum eis additi fuerint cortices rad. ellebori nigri, qui etiam aliјs pill. addi debent in hoc caſu & aliis etiam medicamentis expurgantibus.* Euacuationes *uerò continuatæ ſunt faciendæ, ut bis, uel ter in hebdomada, & in his diutius inſiſtendum, & ita teſtor me uidiſſe plurimos ſanatos ab incipiente morbo gall. ſine adminiſtratione alterius auxilii non ſanaretur aūt inueteratus, neque omnes curandi hac uia: ſunt enim qui forte non poſſunt, ut qui habent uentriculum imbecillem, & qui à medicamentis purgantibus facilè reſoluuntur.* Alia *uero eſt curandi ratio per continuata exercitia, & uehementiora, quæ tum inſenſibiliter, tùm etiam ſenſibiliter per ſudores euacuare poßint.* Hæc *autem prius expurgationem corporis & pharmacum requirunt, & licet aliqui nulla præpoſita expurgatione ſolo exercitio fuerint priſtinæ ſanitati reſtituti, non tamen tutum eſt, & præſertim, ſi corpora ſint cacochima; exercitium enim fundit humores, & in huiuſmodi corporibus mala poteſt ſymptomata parere.* Alius *curandi modus eſt per ſuffumigia, quibus primò uſi ſunt uulgares quidam corpore non expurgato, non ſine maxima temeritate, ac detrimento in-*

Venæ ſectio.

Præparantia.

Euacuantia.

Exercitatio.

Suffumigia.

firmi ſic .n.cũ diffunderentur humores,& propellerentur uniuerſi corpo-ris excrementa in fauces,plurimi ſuffocabuntur, & hac de cauſa reiecta iã ſunt hæc ſuffumigia,interdum tamen expurgata prius corpora ſanant.ue-rum tamen eſt, quòd cum hæc ſuffumigia duum ſint generum aliqua uehe-mentiora,aliqua leuiora,tutò quidem, ſed inefficaciter utimur leuioribus, quæ quidem conficiuntur ex aromatibus, gummis,& herbis calidioribus ue luti Myrrha ſtyrace,belzuino,thure,dictamno,ſchordio,gentiana,& con-ſimilibus : hæc quidem ſudorem prouocant,ſed non poſſunt tantam euacua-tionem præſtare,quanta pro morbi ablatione ſufficiat; & ideo nunquam aliquis uiſus eſt ſanatus per hæc mitiora: uehementioribus autem reliquis aliqui ſunt ſanati,quæ præter dicta recipiunt cinnabarim. quæ ex argento uiuo conficitur, ratione cuius funduntur humores,repelluntur,& ad fau-ces,& os conuertuntur. unde corpore tandem expurgato per continua-tam euacuationem,ſi quid reſiduum eſt à natura ſuperatur, & ita ſanitas inſequitur:hoc tamen auxilij genus periculoſum eſt, etiam quòd uniuerſi corporis expurgatio præcedat: poſſet enim fieri;ut uel reliquum materiæ fuſum ac ad partes,quæ ſunt circa laryngem,& fauces propulſum ſuffoca-tionis periculum inducat; uel ſi per fauces non educatur,adiuncturas, aut alia corporis loca ſecedat,reddetq; morbum ſæuiorem, & quandoq; inſa-nabilem : præterea fædum eſt etiam,ac malum oris exulcerationem facere: quapropter aliqui,ut ipſam prohibeant,utuntur ſingulis diebus una ex pill. Alexandri, quæ uidentur eædem eſſe cum cocchijs Gal.deſcriptis primo de med.ſecundum loca, & alibi:ſed malè faciunt, iudicio meo,ſic enim contra rios ſimul motus efficiunt, neque tot uacuationes eodem tempore natura ferre poteſt. malè etiam faciunt, qui bis in die ſuffumigant, quiq; coo-perto,non autem exerto capite id præſtant: cogunt enim illi patientes in-ſpirare aerem hydrargiri uaporibus infectum:errant etiam, qui ſuffumi-gant repleto uentriculo, & tamen tutius eſt huiuſmodi auxilio non uti, quamuis aliquando profuerit.ſiquis tamen eo uti uoluerit, probo, ut ſemel in die ante prandium, & exerto capite utatur, neque diu, ſed per me-diam horam,uel tres horæ partes ad ſummum in ſuffumigijs æger immo-retur, & hoc faciat per octo tantũ dies,uel etiam paulò plures,aut fortè pauciores,uſque quo materia copioſior in os,& fauces prorumpat. Alius ſanationis modus habetur ex inunctionibus hydrargirum recipientibus,quæ quidem licet quandoq; ſanare uideantur,tamẽ tãquã nimis uiolentum, & pe riculoſum iam non erat amplius in uſu. ſed nunc ſecundus agitur annus, morbo gallico rebelli,& contumaci maxime facto quòd multi ſint coacti,

Inunctiones.

& quidem doctiſsimi uiri iterum ad prædictas inunctiones deuenire, quæ adinuentæ uidentur empirico argumento per tranſitum ad ſimile, cum uiderint Auic. in ſcabie ſæua uti pro inunctionibus, Hydrargiro permiſcentur autẽ cum argento uiuo ea, quæ laxant fundunt, & uim eius ad penitiora deducunt, ut inſimul fuſione, ac repulſione facta materia per os, & fauces erumpat. permiſcemus itaque axungiam porcinam, butirum recens, oleum laur. ſtyracem, maſtich. thus & ſimilia, ſunt uerò qui balauſtia roſas, campburam, & gummi Arabicum addant. quæ cum adſtringentem, ac refrigerantem uim habeant, non probo, non tamen ſunt improbandi, qui cõmiſcent Mytrhidatum, & Theriacen. hæc enim in pauca quantitate poſſunt uim hydrarg. ad penitiora corporis deducere: in his tamen inunctionibus adminiſtrandis eſt etiam prius optimè corpus expurgandum, ne propulſa materia, (ut ſæpius contingit) conſertim ad partes faucium & laryngis ſuffocationem inducat: non tamen totum corpus inungatur, ſed à genu infra uſque ad extremum pedis, & à cubito uſque ad extremum manus, & ieiuno non repleto uentriculo, ut alij faciunt. nec actu frigidum hoc medicamentum adminiſtretur, ſed calidum: neque pillula illa Alexandri, qua uti ſolent aliqui eſt exhibenda ſingulis diebus ob eaſdẽ rõnes, quas diximus ſupra, cum de ſuffumigijs agebamus; tanto uerò tempore inunctionibus eſt inſiſtendum, donec in os, & fauces materia ſufficienter erumpat. Hæ tamen unctiones & ipſæ ſunt periculoſæ etiam quòd hæc omnia rectè fuerint obſeruata; quòd ſi non ſanant morbum relinquunt incurabilem, ita ut & comitetur ægrum uſque ad mortem. ſunt qui utantur cæratis ex hydrargiro etiam confectis, extremis appoſitis partibus eodem modo. addunt autem ad prædicta, cæram, reſinam, & alia. de quibus idem dicendum, quod ſupra de inunctionibus, & ſuffumigiis diximus. Cærata ex hydra.

Digreſsio de Hydrargiro. CAP. VII.

SEd cum de hydrargiro mentionem fecerimus operepræcium eſſe uidetur aliqua de eo dicere, ut ſcire poſsimus quonammodo agat, & operetur: & primò uideamus eius temperiem, deinde nunquid uenenum ſit, uel antidotum, tertiò ſubſtantiam ipſius, quartò & ultimò difficultates aliquas ex eius uſu emergentes diſſoluamus. eſt autem maxima difficultas de primo ob diuerſitatem opinantium, & ſcribentium, prius tamen ego quid uerum eſſe iudicem aperiam, & poſt opiniones aliorum in medium afferã, adductiſq; eorum rationibus reſpondebo. Rei ergo ueritatem eſſe cre-

Arg. uiuũ calidum.

diderim argentum uiuum eſſe calidæ temperaturæ, duabus potiſſimum rationibus, quarum prima eſt. illud, quod eſt incoagulabile calidam habet tẽperaturam, ſed argẽtum uiuum eſt huiuſmodi, ergo: maior patet ex ar. 4. meteor. 43. & idem ſentit Auer. ibi, minor autem ſenſu manifeſta eſt, inquit enim Hydrargirũ nõ coagulari; quòd ſi quãdoq; uideatur coagulari à chymiſtis illa potius eſt condenſatio, quã coagulatio. ſecunda ratio ſumitur ab experimento. interficit enim caliditate ſua, ſed illud, quod ſua caliditate interficit, quis unquam negabit eſſe calidum? Hydrargirum enim agens in corpus, et actuatum prius à calore noſtro erodit partem illam, cui adhæret. nec obſtat quod aliqui dicant uentos etiam Boreales corrodere. quoniam id falſum eſt, cum illa ſit mordicatio & ſolutio continui non autem eroſio: quòd autem arg. uiuum corrodat præter experimentum, adſunt auctoritates probatiſſimorum uirorum. & primò Nicander tenet lytargirum eſſe uenenum, & calidum in ſuis alexipharmacis: eorum enim, qui ipſum ſumpſerunt, membra inquit incenduntur. Dioſcorides autem, à quo Paul. Aetius & alii omnes tranſcripſere aſſerit idem, & ait poſtea eadem ſymptomata euenire illis, qui argentum uiuum ſumpſere, quæ contingunt iis, qui lytargirum aſſumunt. ſed in iſtis exuſtiones apparent, ergo & in illis, quare neceſſariò calidum eſt argentum uiuum cum exurat, ut lytarg. Id etiam Gal. uoluiſſe competimus in lib. de ſimp. med. faculti. cap. proprio. ſed contrarium ſentit Auic. in 2. can. qui arg. uiu. frigidum, & humidum in 2. grad. conſtituit probatq; ſuam ſententiam ex eo quòd frigidos pari morbos ut ſtuporem, appoplexiam, paralyſim, ſoporem, & huiuſmodi, ueluti patet in his, qui metalla fundunt, inaurant, & chymiſticã exercent artem. uerum hæc ratio nihil contra ſententiam noſtram molitur: ſoluitur autẽ ab aliquibus. ex eo quòd multiplex eſt arg. uiu. aliud minerale, & impermixtum, aliud uerò cum aliis mineralibus admixtum, tertium autẽ, quod ex minio naturali efficitur: & ita dicunt, quod illud, quod ſponte ſincerum fluit, frigidam temperaturã habet; illud aũt quod ui ignis extrahitur, & permixtum cũ aliis mineralibus, & etiam quod ſit cinnabar. calidæ dicunt eſſe temperaturæ. ſed meo iudicio iſti malè conſtituunt unam argentũ uiu. ſpeciem frigidam, quoniam eſt eiuſdem ſubſtantiæ cum aliis, & habet eaſdem opes, & quodcunq; arg. uiu. incendium parit. Alia eſt ſententia Conciliatoris dicentis quòd argentum uiuum facit ægritudines calidas, & frigidas indifferenter ob diuerſitatem partium. Quæ quidem ſententia neque ſatisfacit, neque difficultatem tollit, quoniam illud, quod quæritur eſt, an tota moles argen. uiui & aggregatum ex diuerſis iſtis partibus ſit

calidæ,

calidæ, uel frigidæ temperaturæ, quare dicendum arbitror, & rationibus, & auctoritatibus prædictis, ipſum calidam temperaturam habere. quòd ſi frigidas parit ægritudines, illud eſt, quia partes aqueæ tenues euaporantes ui ignis ad caput cerebrum refrigerant & condenſatæ ad neruos deſcendunt, atque illas ægritudines efficiunt. De ſecundo uerò an. ſ. uenenum ſi uel antidotum, nullam nobis fidem Gal. facere poteſt, cum ſe inexpertum fateatur de hac re, nec aliud à factitio nouerit: eſt autem omnium ferè antiquorum auctoritas, qui modum, quo interficiat, docent. Dioſc. enim teſtatur argen. uiu. interficere non ſecus ac miſy. ſory, calchantum, quæ quidem non aliter interficiunt, niſi quia cum craſſarum ſint partium diutius morantur in uentriculo, & alijs partibus, & non diſtributa incenduntur, & comburunt ueluti ferrum ignitum. eſt igitur argen. uiu. uenenum calidum, & corroſiuum. ſed contra inſtant aliqui dicentes eſſe hoc falſum, quia oppoſitum patet experimento nam apud Germanos et alios pueris pro uermibus abſq; læſione exhibetur. afferunt etiam hiſtoriam quandam ab Auſonio Epigrammate conſcriptam de Muliere, quæ uiro toxicum propinauit argento uiuo commixtum, & uir inde nullam læſionem accepit. quare inſerunt Hydrarg. eſſe potius antidotum, quàm uenenum, cum illius ueneni admixti uires hebetarit, ac prorſus abſtulerit, & ita dicunt, quòd ueluti antidotum morbum gallicum ſanat. ſed mihi uidetur quòd iſti à ueritate declinent: periculoſiſſimum enim eſt argen. uiu. exhibere: quòd ſi quandoq; uiſum ſit innocuè pueris propinatum, dixerim hoc eſſe uel ratione paucæ quantitatis, uel ratione fortis expultricis puerorum, & humiditatis, quæ quidem in cauſa eſſe poteſt, ut citiſſimè dilabatur, & deſcendat priuſquã ad actum talem deducatur, ut comburere poſſit. ad hiſtoriam uerò dicerem, quòd forſan illa mulier admiſcuit argento uiuo talia uenena, quæ citò ipſum deducere potuerunt. & ui caloris agentis poſtea citò euacuare, unde non multum immorans in corpore non potuit comburere nec interficere: concludimus igitur cum omnibus ferè antiquis argentum uiuum eſſe uenenum: neque credendum eſt illis, qui dicunt naturale poſſe tutò exhiberi, non autem factitium, cum enim habeant eaſdem ſubſtãtias (ut dictum eſt) habebunt eaſdem operationes, & ideò ambo erunt uenena. nec obſtat Pauli auctoritas qui dixit in 7. lib. argentum uiuum combuſtum exhiberi à quibuſdam, & mixtum cum alijs medicamentis in dolore ileoſo, quoniam hoc Paul. aſſerit non ex propria ſententia, ſed aliorum dicta exponens. neque uerum eſt quòd aliqui ſanent morbum gallicum exhibito præcipitato in pillulis deuorando, hoc enim falſum eſt, & ita exhibitum ſæuiſſima indu

Arg. uiuũ an ſit uenenum.

cit ſymptomata, & tormina, maximeq; laborantes affligit. De tertio cuiuſnam ſubſtantiæ ſit dictum eſt à Gal. ipſum eſſe craſſarum partium: aliter autem ſentiunt moderni & arguunt experimento, cum uideamus, quòd ſi pellis confricetur cum argen. uiuo, uel ſi eo marſupium impleatur, penetrat, exudatq;, quod non poſſet contingere, ni tenues haberet partes. Cui reſpondendo dico, quòd licet aliquas habeat partes tenues, & aereas, quæ quidem exudant, & penetrant partes; tamen adſunt terreſtres craſſæ, atque ſulphureæ, quæ remanent, nec aliquo modo pertranſeunt. ſunt modo, aliquæ difficultates afferendæ, ut quartum propoſitum in hac re abſoluam;

Arg. uiuũ cuius ſub ſtãtiæ ſit.

Difficultas.

prima difficultas eſt de eo, quod Dioſc. & Gal. dixere argentum uiuum interficere, & corrodere ſui grauitate, quoniam Auic. hoc reprobat, inquit que non poſſe mente concipi. ſed quò mõ id fiat manifeſtè demonſtrat

Solutio.

Gal. dicens, quòd ratione craßitiei partium nequit arg. uiu. diſtribui, quare diutiùs detentum accenditur, & erodit partes ſui grauitate, quoniam grauitas eſt in cauſa, ut tamdiù in corpore immoretur, donec illum calorẽ conceperit, quo poſtea immediatè interficiat.

Difficultas.

alia difficultas eſt undenam fiat, quòd arg. uiu. fuſum, & ui ignis euaporatum morbos pariat frigidos ueluti apoplexiam, epilepſiam, paralyſim ſtuporem, & huiuſmodi: ſi uerò inungatur, exulcerationem faucium, & oris efficiat? quòd ſi deuoretur exulceret uentriculum, & inteſtina? Ad quam difficultatem miſſa reſponſione, quam aliqui afferunt, dicentes hoc eſſe ab occulta Hydrargiri proprietate, cum hæ reſponſiones nihil doceant, dico quòd fuſo argento ui

Solutio.

uo, & ui exterioris ignis exagitato fit exhalatio partium aquearum, & frigidarum, quæ per nares præſertim actractæ, & cerebrum refrigerant, & condenſatæ deſcendunt. & ſic morbos frigidos producunt. Inunctum uero admixtis oleis, quæ ipſum ad penitiora corporis deducunt attrahitur per arterias, & in eas receptum ui maximi caloris, qui in arterijs reperitur, funditur, & ſicut ui ignis in olla, deducitur ad partes ſupremas, & reſidens in ore, ac faucibus tanquam in partibus imbecillioribus ibi exulcerationem efficit. cum autem in uentriculum ſuſcipitur ubi remiſſa, & elixans caliditas non eſt tanta, ut ipſum fundere poßit neque partes eius aqueas conuertere in uapores, & eleuare, diutius detinetur, donec uim igneam concipiat, cuius merito poſtea uentriculum & inteſtina corrodit. & exulcerat. & hoc eſt, quod in præſentia, ad hanc maximam difficultatem mihi dicendum occurrit.

De Radice Chyna. CAP. VIII.

EST alius modus curandi per decoctum Chynæ, quo aliqui ſunt uſi, & primò fuere Medici, qui propinarunt hoc decoctum Carolo quinto Imperatori ſemper Auguſto, cuius auctoritate magnam deinde gloriam apud omnes homines conſecutum eſt; unde poſtea plurimi nobiles uſum huius decocti ſuſcepere, & præcipuè Veneti. Hæc autem radix aduehitur ex Indiis & aiunt à regione chinarum, quæ tartaris finitima, & antiquum eſt ſinarum Regnum. Extra eſt flaui coloris, intra uerò albicantis, raram habet ſubſtantiam, & fungoſam; cuiuslibet ferè ſaporis, & aliarum qualitatum expertem: habetur Ianuæ, Venetijs paßim, & alibi. conſueuitq; ubiq; cariùs uenundari, & aſſerunt quidam eſſe rad. harundinis, temperie frigidam, non tamen manifeſtè, atq; ſiccam, habentem partes tenues, quibus, humores adeò fundit, ut quàm maximè ſudorem prouocet. Modus utendi eſt ut corpore prius optimè expurgato decoctum hoc propinetur, & mane, & ueſpere, & in prandio, & in cæna. Quantitas autem ſyr. eſt 15. uel. 12. unc. quæ uerò loco potus capitur, ſumentis arbitrio permittitur. fit ſyr. capiendo huius rad. unc. 1. & illam infundendo in lib. iii. aquæ per 24. horas deinde ad medietatis conſumptionem bulliendo. pro potu autem eadem radix accipitur, & ſuperadditis tribus libris aquæ bullit quouſque duæ partes remaneant. cibus exhibetur boni ſucci, nec ualde tenuis. eſtq; terminus aſſumendi hoc decoctum communiter uſque ad tres dies. nullum tamen uidi ego ex huius radicis uſu, neque audiui ſanatum. nõ nocet quidem, quia tum euacuat, tum etiam humores contemperat: ſed neque multi eſt iuuamenti, ut experimento cognoſcitur.

Chyna radix. Notæ chynæ. Modus utendi. Cibus.

De ſarſaperilla. CAP. XI.

ALiud auxilij genus eſt per ſarſam perillam, quam dicunt, quæ radix eſt ab Hiſpanis ad nos delata, tenuis, flexilis, intus albicans, exterius flaua, uel nigra, nullum ſaporem habens, nullum ſenſibilem odorem, nullamq; acredinem; & crederem ego hanc eſſe radicem ſmilacis aſperæ, quæ paßim in Hetruria reperitur, & de qua dictum eſt à Dioſcori. quòd quandoq; ponitur in antidotis, unde non eſſet fortaſſe ab Hyſpanijs, uel Indijs petenda. Temperiem eius aliqui dixerunt eſſe calidam cum ſummopere diſcutiat, & tophos reſoluat. ſed aliter ergo ſentio. cum nec odorem, nec ſaporem habeat acrem, uel amarum, nec os mandentibus calefa-

Sarſæperillę notę. Téperies.

ciat. neque decoctum aſſumentes incaleſcant. quare ſi tophos diſcutit, (ut reuera conſpicitur) illud præſtat ratione tenuitatis partium, non ſecus ac facit aſplenium, quod ſplenes ualdè induratos attenuat, & tumidos, non caliditate, ſed partium ſuarum tenuitate. ut Gal. & omnes fatentur. uſus autem eſt, ut poſt uniuerſi corporis expurgationem exhibeatur eius decoctum, quod quidem fit capiendo huius rad. unc. iiij. & in fruſtra ſecando, infundendoq; per 24. horas in lib. aquæ x. uel 12. deinde bulliendo ad medietatis conſumptionem, & hoc poſtea colatum pro ſyr. ſeruatur. Demum eadem ſarſa iterum bullit in 15. lib. aquæ ad conſumptionem tertiæ partis, & hoc decoctum eſt potus patientis ad libitum. de primo autem exhibentur quolibet mane, ac ueſperi ſex uel octo unc. per 25. 30. uel plures etiã dies. Victus uerò exhibetur, tenuis et attenuans; unde dantur panis communis, uel biſcocti tres unc. uuæ paſſæ, amygd. auiculæ montanæ, pulli gallinacei parui ad pondus duarum, uel trium unc. ſed licet ex uſu rad. huius aliqui dicantur eſſe ſanati, nullum tamen mihi contingit uidiſſe perfectè ſanatum. uerum quidem eſt, quòd tophos optimè diſcutit, ac mirificè ſymptomata remouet. ſed breui reuerti conſueuerunt, & in aliquibus maximè uentriculum refrigerat & lædit.

Vſus.

Victus.

De ligni hetechen decocto. CAP. X.

Hetechẽ lignum.

EST aliud etiam auxilium ex decocto ligni cuiuſdam hetechen appellati, quod quidem ſpinoſum eſt, mediocriter craſſum, & intus phœnicei coloris & hoc Afri utuntur, ut refert Ioann. aphricanus in ſuis hiſtorijs. ad nos tamen non peruenit adhuc uſus medicamenti huius, & ideò nihil de hoc certi afferre poſſum, ſicut nec de radicibus quibuſdam, quibus in hoc morbo utuntur mulieres in inſula ſanti Thomæ.

De ligno Gaiaco. CAP. XI.

Gaiacum

PRæſtantiſſimum uerò auxilium ad hunc morbum gallicum ſanandum eſt Gaiaci decoctum, quod genus auxilij, ſicuti & morbus, ex Indijs Occidentalibus fuit nobis communicatum. Guaiacum autem nomen eſt Indum cuiuſdam arboris, quæ his temporibus etiam nota eſt in Italia, & præſertim Ianuæ, atque Patauij, habet enim corticem maculoſum, cineritii coloris, & nigri: mediocris eſt magnitudinis, folijs uerò latioribus, & magis ad longum tendentibus, quàm ad rotundum, fructus edit ſimiles duobus

lupinis inſimul coniunctis, & ſi cædatur, nigrum, magis tamen, & minus oſtendit meditullium, & huius decocto utuntur in inſula Hiſpana, *& finitimis regionibus, ubi frequentiſsimus eſt hic morbus, regionibusq́; illis endimicus; uerùm quia uidentur duo genera lignorum circumferri, quorum alterum appellatur guaiacum, alterum uerò lignum, uel palum ſanctum. inquirendum eſt num diuerſæ, uel eiuſdem ſint ſpeciei. ſunt qui dicant, quòd ex inſula* Diui Ioannis *defertur lignum ſanctum, ex* Beata, Gaiacum: *quòdq́; lignum ſanctum, nigrum non habet meditullium, ſed totum eſt coloris lutei, & quòd plurimos ſanat morbos frigidos, quos* Gaiacum *non ſanat; unde cum & loco, ubi naſcuntur, & figura, & uiribus differant inferunt diuerſarum eſt ſpecierum.* Dixerim *tamen ergo non eſſe diuerſæ ſpeciei, ſed eiuſdem; neque aliud colligi poteſt ex hiſtorijs,* Gonſali de Ouiedo, *qui dicit idem eſſe lignum, & quòd palum ſanctum ſpecies ſit gaiaci: nec aliquid refert, quod & figuram, & colorem, & uires uideantur habere diuerſas cum ratione ſoli, ac regionis hoc poſſit abſque dubio fieri, ſicuti in alijs plantis quamplurimis etiam apud nos plerunque contingit. eſt autem huius ligni temperies calida, & ſicca in fine ſecundi gradus, calefacit. enim & ſiccat manifeſtè & ſatis intenſe. unde calefaciens etiam, & ſiccans erit eius decoctum, cum tale neceſſariò decoctum reddatur, quale illud eſt, quod decoquitur. ad hanc uerò temperiem accedit partium tenuitas merito quarum ſemper inſenſibiliter euacuat, ut patet in reſolutione tophorum, & quandoq́; ſenſibiliter per ſudorem, per urinam, & per aluum, maximè quidem, ſi ſatis amarum fuerit decoctum. lignum autem eligendum eſt ponderoſum, non ſciſſum, odorum, reſinoſum; quod cognoſcitur ſi redactum in ſcobem, atq; cõpreſſum ſit & ſcobes ſimul cohereat, et accenſum multam reſinam emittat, reddatq́; decoctum amarum. ſed hic dubitatur, an ligni cortex efficatiorem, uel potius languidiorem habeat uirtutem ipſo ligno? & nonnulli aſſerunt corticem diſcutere magis, euacuare, ac ſudorem prouocare. alij uerò contrarium tenent aſſerentes ignauiorem eſſe corticem, quoniam in cortice nec odor, nec amarities, nec reſinoſum quod conſpicitur, quæ omnia manifeſtè ſunt in ligno.* Præterea *dicunt quòd cortex cum afferatur lignũ pro nauiũ ſuburra ſordem, & ſitum contrahit, ita ut ueluti corrumpatur, & inneptum reddatur ad operandum; ſed oppoſitum experientia demonſtrat, apparet enim clarè maiorem eſſe calefactionem, & exiccationem in cortice: quo aliqui ſolo puluerizato utuntur, & fælici cum ſucceſſu, & iuuamento maximo, neque hoc mirum cum idẽ ſit omnibus plantis: cortex enim ſemper ex partibus tenuioribus conſtat*

Gaiacũ et lignũ ſanctum idẽ.

Tẽperies.

Electio ligni.

Dub. de cortice.

Ad rationes autem dicimus, quòd & ſi non tantus ad ſit odor, neque ſapor, neque tanta reſinoſitas in cortice, quemadmodum in ligno, eſt tamen partium magis tenuium cortex, quàm lignum: neque ſemper (ut ipſi dicunt) pro nauium ſaburra defertur, quinimò ſæpe ſolo penè hoc ligno naues onuſtæ ad nos deueniunt. De uſu modò uideamus. primò tamen dicendum quomodo corpus debeat præparari, cum neceſſaria ſit corporis præparatio antequam ligni decoctum abſumatur, ut rectè poßit operari: ſi enim aliter ad uſum recipiatur, exagitatur materia, quæ cum ſit multa, nec poßit euacuari, quandoq; ad mala deducit ſymptomata, & perniciem: & uidi ego factam quandoq; Epilepſiam, & apoplexiam ob exhibitum abſque præparatione huiuſmodi decoctũ. In præparatione igitur primò lenienda, eſt aluus per caßiam, quæ retorridos etiam humores euacuat, uel alio conſimili, deinde ad uenæ ſectionem ueniendum, ubi magnus ſit morbus, & ætas, & uires conſentiant. nec obſtat, quòd aliqui à uenæ ſectione abhorreant, dicentes ipſam facere operationem contrariam naturæ, quòd natura à centro ad circunferentiam expellat, ſectio autem uenæ ad centrum à circunferentia retrahat, quia ſi ualeret hæc ratio nunquam etiam eſſet pharmacis expurgantibus utendũ in hoc morbo. Præterea ſecat uenam Auic. etiam in Variolis apparentibus, quoties aliquod malum imminet, ac plenitudo adeſt; quoniam ubi plurima eſt materia non fit huiuſmodi retractio, ſed potius aliquantulum exonerata natura à parte materiæ ueluti à ſarcina potẽtius ad cutim, & extimas corporis partes reſiduum propellit: ſecta uena deueniendum eſt ad materiæ coctionem: in qua quidem aliqui ſemper cum mirobolanis, corticibus ellebori nigri, ſenæ folijs, & conſimilibus procedunt; ſed non rectè, quoniam hæc potius coctioni reſiſtunt, cum coctio fiat per quietum, & expurgantia medicamenta, cuiuſmodi ſunt prædicta; ſemper exagitant, & licet ſena lene ſit medicamentum, non tamen eſt, quin humores educat exuſtos: quòd uerò cortices ellebori nigri exagitare poßint manifeſtum eſt. & multò minus conueniunt mirabolani, nam ſi corpora ſunt purganda fluida fieri debent: cuius oppoſitum faciunt mirabolani, non ergo conueniunt ſimiles ſyrupi. et hoc optimè contra Raſim annotauit Auic. uituperans mirabolanorum uſum in febribus in principio. quare potius utẽdum eſt ſyr. de fumria de betonica, melle roſ. & ſimilibus, cũ decoctis fumar. beton. borag. aliiſq; huiuſmodi, ſi materia ſit pituitoſa. Quòd ſi ſit bilioſa, ſyrupus conuenit acetoſus, ſimplex, roſarum recens, de ſucco cichorij, endiu. atque conſimiles cum decoct. eiuſdem generis. ſi autem ſit melancholica commodum eſt oximel, ſyrup. de fumaria, de pomis ſimplex, de ſucco

Præparatio corporis.

Venæ ſectio.

Coctio materiæ.

borag.& eiuſmodi cum decoctis correſpondentibus. in expurgatione uerò materiæ iam concoctæ pro deuerſitate humorum peccantium diuerſis utendum eſt medicamentis, licet ferè ſemper in hoc morbo adſit congeries omnium humorum, & ſemper incedendum eſt cum uehementibus, unde pillu. Alexandri conueniunt & cocchiæ, de hermodactilis etiam, & fætidæ, additis ſemper corticibus ellebori nigri, in quibus maximè ſperandum. euacuat enim elleborum nigrum utranque bilem ſine moleſtia, ut aſſerit Aetius: quod ſi æger potius uoluerit pharmacum in potu, poterit fieri decoctum ex radicibus ellebori nigri, & ſeminibus odoratis, addendo poſtea, uel hieram pachij, uel diacolocynthidos Aetij, uel etiã confectionẽ hamech, quæ poterant etiam exhiberi cum decoctione ſenæ, ac epithimi, non tamen ſemel, ſed pluries eſt euacuandum quia materia in hoc morbo craſſa, & exuſta ſemper contumax eſt eductioni. Expurgato tandem corpore ad uſum huius decocti ueniendum, quod quidem hoc modo paratur. aſſumuntur duæ unciæ corticis, et una libra ligni, lignum in ſcobem reddigitur, cortex autem contunditur, & per 24. horas iufunduntur in duodecim lib. aquæ, deinde ad medietatis conſumptionem ebulliunt in uaſe uel teſtaceo uitro intus obductò, uel uitreo, uel etiam æneo obducto ſtamno, tandem percolatur hoc decoctum, & pro ſyrupo ſeruatur: eidem ſcobi poſtea ſuper imponuntur quindecim lib. aquæ, bulliuntq́; ad conſumptionem tertiæ partis, & hoc decoctum percolatũ deſeruiet loco potus in prandio, & cæna. ſed quæret hic aliquis num ſemper lignum ſit decoquendum in aqua, uel quandoq́; decoqui debeat in uino, ut aliqui faciunt, qui uel tantùm in uino decoquunt, uel in aqua, & poſtea uinum admiſcentur, cui reſponderem quòd melius eſt facere decoctionem in aqua, ita enim coquitur in India, unde huius ligni uſum recepimus, non tamen negarem, quinetiam in uino quandoq́; factum, uel etiam cum uino permixtum iuuet, in corporibus præſertim ualde humidis, & frigidis, ſed in calidis & ſiccis omnino eſt fugiendum; poſſent enim facilè ad tabem deduci; ut ſæpè uidimus: aduertendum tamen, quòd ſi aliquis uoluerit uti uino in corporibus frigidis, & humidis, non debet in uino lignum decoquere, quia ſic ualdè amarum & acre redditur decoctum, ſed potius admiſcenda eſt illa uini portio, quæ uidebitur oportuna, poſteaquam decoctum paratum fuerit ex aqua: Sunt etiam, qui lignum decoquunt in aquis elambiccatis frigidioribus ut endiu. ſonchi. cicor. et huiuſmodi pro febricitantibus, & emaciatis; alij autem, qui decoctum alterant cum herbis in ipſo incoctis frigidioribus: alij tandem, qui lignum decoquunt in iure pulli: ſed crederem ego aquas illas elambiccatas minimè cõuenire, cũ omnes

Purgatio.

Vſus Gaiaci.

aquæ per ſublimationem factæ,ſicut & pluuiales participent adſtrictionẽ, ut Galenus etiam ſentit. quòd ſi parua hæc adſtrictio, quam habent,uideretur facere ad penetrationem.hoc utique eſſet, ſi paucis diebus exhiberetur,nihilominus, quia diù eſt exhibendum in tam longo temporis ſpacio ſibimet ipſi uiam occluderet, unde laudarem potius uſum decoctionum herbarum frigidarum cum ligno,quoties timemus calefactionem, & exiccationem ſuperfluam,licet ex ipſis decoctum reddatur imbecillius..Probo etiam illos,qui quidem ex iure pulli decoctum faciunt:in imbecillioribus enim maxime conuenit, cum ius pulli iunioris & nutriat, & humores contemperet. Non probo autem illos,qui cum hoc decocto medicamenta expurgantia miſcent, eſt enim ualde pernicioſum cum fiat pugna in operationibus, decoctum enim expurgat per ambitum totius,medicamẽtum uerò purgans à circumferentia ſemper deducit ad centrum. Nec etiam ualdè probo illos, qui commiſcent quædam tanquam antidota,ut carduum benedictum, radices tormentillæ, betonicam,& conſimilia,quandoquidem licet hæc & calfaciant,& exiccent, non tamen ſunt admiſcenda,quia nec Indi aliquid admiſcent,& fortè in hac admixtione additur aliquid,quod tota forma ligno aduerſatur.n.ſunt quædam repugnãtiæ à tota ſpecie,quæ ſunt nobis occultæ unde hoc adnotauit Meſues cauendum in compoſitione medicamentorum, & hinc patet multò deterius facere illos,qui & ſoluentia medicamenta,& antidota,& uinum,& aquam commiſcent:ſyrupi autem quantitas exhibenda non eſt una in omnibus,ut plurimùm tamen eſt octo,uel decem unciarũ; poſt cuius aſſumptionem quieſcendum eſt in lecto,& ſudor prouocandus capite non cooperto,ſic enim incommoda multa, quæ ſequi ſolent euitantur, ſicuti capitis repletio ac humorum eliquefactio, unde cephaleæ, hemicraneæ,deſtillationes cæcitates,& huiuſmodi alia plura oriri poſſent: nec ui prouocandus eſt ſudor,uel calfactis lateribus,uel pannis, uel ueßicis aqua calida plenis,ut quidam faciunt: his enim funduntur humores,ſpiritus, & calor innatus dißipantur.Victus uerò cõuenit mediocris,& actenuans,nõ enim ualdè tenuis eſt oportunus,ut conſueuit eſſe in uſu primis illis temporibus,quoniam à tali uictu maxime languida redditur uirtus, ita ut neque concoquere,neque diſcutere, neque ſenſibiliter euacuare poßit,dandus eſt itaque panis,neque ſemper biſcoctus: hic nanque licet benè nutriat, ægrè tamen conficitur.conueniunt etiam carnes auicularum montanarum, pullorum gallinaceorum,& fructus ueluti ſunt paſſulæ,atque piſtachia, quæ quidem & nutriunt mediocriter,& actenuant; nec penitus uituperanda ſunt compoſita ex amygdalis,& ſaccaro,atque alia huiuſmodi,licet nõ ſatis

Victus.

facilè

facilè concoquantur. panis quantitas, ut plurimum ſolet eſſe trium unciarum, obſonium uerò duum, uel trium, nō tamen iſta quantitas debet in omnibus ita menſurari, ſed pro natura, & conſuetudine laborantium uel augenda, uel minuenda eſt. datur autem prandium per tres, uel quatuor horas ab aſſumpto ſyrupo, ſit etiā & cœna ſimiliter. ſyr. autem, qui exhibetur ad ueſperas aſſumitur poſt 7. horas à prandio. De ſecundo decocto bibant patientes in prandio, & cœna quantùm eis ſufficere uidebitur, & quantum conficere poſſunt. ſed inter prandium, & cœnam, & à cœna nihil bibere debent; & quum utimur hoc genere auxilij non ſunt ægri ſemper in cubiculis detinendi, ut olim fiebat, ſed permittendum eſt eis egredi quandoq; domo, dummodo non ſit uentoſus, caliginoſus, frigiduſue aer, & talis, qui corpus nimiùm immutare, uel commouere poßit: terminus autem eſt exhibendi hoc decoctum 40. dierum licet etiam per plures exhibeant aliqui. hoc aūt fit, quia longus eſt morbus, & longa pariter continuata euacuatione indiget & 40. dies uidetur poni pro termino in morbis contagioſis ueluti in peſtilentia. quo exemplo ducti credo, quòd medici aſſumpſerint hanc diem pro termino huius auxilij; uictus autem in principio, & fine craßior eſſe debet, in medio uerò tenuior, quia tunc natura maximè contra morbum incitata ipſum aggreditur, nec eſt impedienda per cibum. Cauendum autem eſt, ne, cum hoc decoctum aſſumitur ſingulis 8. uel 10. diebus (ut aliqui faciunt) purgans aliquod medicamentum propinetur, ſit enim natura impeditur, & materia retrahitur à circunferētia ad centrum, cum natura ab hoc decocto adiuta ſemper inſenſibiliter per cutim euacuet, licet euacuare nō uideatur. tranſactis uerò 40. diebus, cum non amplius decoctum adhibemus omnino eſt utendum medicamento purgante, ut humores iam parati, & qui non ſunt euacuati, euacuentur: ſuntq; medicamenta purgantia, qualia deſcripſimus in præparatione corporis. poſt euacuationem refrigerandi ſunt ægri et humectandi uictu, balneis, & medicamentis quibuſdā leuioribus pro cibo igitur utantur, ptiſana, cicoraceis, lactucis, & huiuſmodi. balneum ſit ſolium aquæ dulcis tepidæ. medicamenta uerò ſaccarum roſ. bora. quòd ſi uberiorem ulterius uoluerimus expurgationē oportunum eſt ſerum lactis, & exhibitum more Gal. & antiquorum in debita, & magna doſi; Neque probandi ſunt illi, qui à principio huius morbi non exhibent hoc decoctum, & cunctantur ad minus per annum, dicentes in hoc morbo expectandam eſſe fermentationem, donec ſcilicet morbus ad unam formam ſpecificam ſit deductus, ut ſanari poßit ab auxilio agente etiam à forma ſpecifica, quoniam fermentatio requiritur in mixtis factis ab arte, tuà na-

tura deducantur ad unam formam, quod apparet in theriaca ſed inter morbum, & noſtrum corpus non uideo, quæ fermentatio fieri debeat. fermentatio autem inter uapores inquinatos, & humores noſtri corporis efficitur quàm citiſſimè, ita ut in intemperie morbi principium eiuſdem ſit rationis cum ea progreſſa, ut uult Gal. ubiq; : Igitur quàmprimum intemperies incipit ſuum habet eſſe, & formam ſpecificam: quod quidem dicendum ēt erit de morbo gallico, cum ſit morbus in intemperie, unde hoc expectare nihil aliud eſt, niſi permittere, ut morbus in habitū deducatur: Accedit ēt, quòd neq; uerum eſt ligni decoctum ſanare hunc morbum à forma ſpecifica, ut ſupra quoque oſtendimus: Ex hoc genere auxilij maxima habentur iuuamenta quandoquidem præterquàm quòd morbum hunc ſanant, uentriculum roborat, humidiora, & excrementoſa corpora exiccat; cerebrū etiam deſtillationibus obnoxium ex intemperie frigida, & humida, ſanat; Cæterùm quandoq; ſi ualde ſiccis exhibeatur ad hecticam ſenilem deducit: interdum etiam in corporibus calidis, & ſiccis æſtatis tempore exhibitum febres excitat: interdum quoque uiſi ſunt aliqui ex potu decocti huius in hydropem deueniſſe, reſoluto calore naturali iocinoris ob diſcuſſionem, & continuatam euacuationem, ut refrigerato poſtea uiſcere ſequuta ſic hydrops. uerumtamen, ſi moderatè ſumatur, innocuè ſemper capitur in quacunque temperatura, corporis habitu, & ætate, ita ut exhibitum quandoque fuerit pueris quatuor annorum feliciſſimè; ſic etiam exhibetur in qualibet regione, anni tempore, ac cæli conſtitutione. fugiendus tamen eſt aer uel ſalue calidus, uel ualde frigidus; frigido enim aere corpore nimirùm conſtipato, inſenſibilis euacuatio prohibetur, in calido autem ob cutis raritatem plurima fit reſolutio: ſed ubi res urget, alterandus eſt aer, uel ad calidum, uel ad frigidum, ita ut reddatur temperatus: & poſtea tutò decoctum exhibetur. ſed quæret quis nunquid, quemadmodum ſanatur hic morbus decocto guaiaci, poſſit etiam ſanari (ut aliqui teſtantur) decoctis aliorum lignorum conſimilium, ut Iuniperi, buxi, quærcus, & hebeni? cui reſpondendum nemini hoc ſuccedere potuiſſe, quamuis multi, ut uiri etiam doctiſſimi experimentum facere tentarint, & ego neminem uidi, nec audiui ſanatum: Neque teſtimonium fide dignum adducunt ij, qui oppoſitum dicunt, nec ſequitur propterea ligni decoctum ſanare à forma ſpecifica quoniam, licet in lignis enarratis reperiantur aliquæ manifeſtæ qualitates conſimiles guaiaco, non tamen reperitur illa partium tenuitas, qua quidem funduntur & actenuātur humores, & ideo non poſſunt illud idē præſtare: quòd ſi quis admiſcuerit aliqua, ex quibus haberi poſſit penetratio, attenuatio, & fuſio,

neque habebit intentum, quoniam non poteſt ars ita perfectè admiſcere medicamenta, ut naturam æquet, quæ reperitur in gaiaco; ars enim nequit naturam exactè imitari, unde nec ita perfectas & ueras mixtiones efficere poteſt, quandoquidem hoc ſolius eſt naturæ.

De ſymptomatibus & primo de Carie. CAP. XII.

SEd iam de ſymptomatibus agamus, quæ quandoq; ob uehementiam trahunt ad ſe curationem, non tamen de his diffuse tractare, nec ad nimis particularia deſcendere intendo, ſed in genere aliqua tantum, quæ mihi utiliora uidebuntur adnotare. Incipiam autem à carie pudendorum, quæ primò ſolet apparere, quùm quis gallico morbo inficitur. cognoſcitur uerò eſſe gallica ex tumore, calore, atque ſordibus, & cruſtaceis quibuſdam excrementis. ſolet enim apparere liuida, phænicea, uel nigra, talia enim conſpiciuntur excrementa. labia tumida ſunt, ac dura, & ulcus inæquale: unde his apparentibus tutum, & neceſſarium eſt uniuerſum corpus euacuare, poſtea uerò ad localia deueniendum eſt: & in principio ſæpe uiſum eſt cauſticis medicamentis totum uirus conceptum fuiſſe diſcuſſum, atque conſumptum; undè imperiti etiam fæliciter quandoq; utuntur aqua illa, qua quidẽ auri fabri utuntur ad ſecernenda metalla, ſic etiam atramento ſutorio, uel præcipitato, aut alijs pulueribus, uel oleis adurentibus. Animaduertendum tamen eſt, ne uel corpus repletum ſit uel cacochimum, uel ualde acuti ſenſus: in talibus enim hæc & dolores & inflammationes abſque alio iuuamento, efficiunt. Nec alio modo ſanantur hæc ulcera gallica in pudendis, quàm curatione à Galeno propoſita in lib. 5 methodi medendi circa finem, cum ijs, quæ ſtrenuè ſiccare poſſunt cum huiuſmodi membra ſuapte natura ſicciſsima ſint, uerum tamen eſt, quòd eiuſmodi exiccantia multò magis iuuant, ſi eis admiſceatur aliquid, quod expertum ſit in hoc morbo iuuare, ut eſt præcipitatum. Medicamenta uerò Gal. ſunt colocynthis, & anetum combuſta, pompholix, aloes, molybdena, ſcoria æris præparata, & huiuſmodi alia. Hæc autem uel ſicca imponi poſſunt ſuperpoſito aliquo cærato exiccante, uel cum unguentis, & cæratis conſimilibus admiſceri. Caries.

De Verucis. CAP. XIII.

APparent etiam quandoq; uerrucæ quædam ſciſſæ non nimis doloroſæ inæquales, & quæ figura, ſubſtantia ficum præſeferunt, ſympto Verucæ.

ma quidem, quod & fœdum eſt, & maximo impedimento. auferuntur autē hæ, ſi penſiles fuerint, ligatura: ſi uerò ſeſſiles, medicamentis emollientibus, & corrodentibus, unde uſus ammoniaci cum ſquama æris præparata, & præcipitato eſt ualdè conueniens. & uidi ſæpius citiſſimè, ac facillimè remotas per aquam ſuperius dictam, ſed in hoc etiam ſymptomate curando neceſſarium eſt prius uniuerſum corpus euacuare.

De Gonorrhea. CAP. XIIII.

Gonorrhea.

SOlet quoque hic morbus incipere à fœda gonorrhea, quæ cum gallica eſt ſtatim ex unico tantum congreſſu quandoq; inuadit, ita ut manifeſtum appareat contagium: cognoſcitur tamen gallicam eſſe ex plurima educta materia, colore liuida. curatur uerò, ſi poſt neceſſariam totius euacuationem, ſemen ſupprimetur, & uiſcidum reddatur, præbendo aliquem tonū uaſis ſeminalibus cum ijs, quæ moderatè adſtringunt, cuiuſmodi eſt electuarium, quo maximè utor ex radicibus nympheæ, ſeminibus lactucarum, & agni caſti, appoſito gummi draganti, maſtiche, ac thure addito aliquo genere terræ, ut bolo Armena uulgari, uel terra ſigillata cum ſeminibus melonum, & cucurbitæ. cauendū tamen eſt ab uſu ualde adſtringentium, & præſertim circa principia: periculum enim eſt, ne praua illa materia retenta laborantes ad peiora ſymptomata deducantur, ut ſæpè multos ab imperitis deductos fuiſſe conſpeximus.

De bubone. CAP. XV.

Bubones.

SOlent bubones inſequi gonorrhæam, uel pudendorum caries, & uerrucas, & ex huiuſmodi progreſſu cognoſcuntur eſſe gallici, quamuis etiā gallici ſine hoc progreſſu contingant, affecto iecore, ſicuti perpetuò afficitur in hoc morbo. in horum uerò curatione in principio neque uena eſt ſcindenda, neque pharmacum purgans exhibendum, præter aliquod lenitiuū, ne fiat retractio materiæ facientis inflammationem ad intra uenas, niſi fortè ſumma fuerit repletio, uel cacochymia, tunc enim & uenā ſecare, & purgans aliquod medicamentum exhibere poterimus, non enim in hoc fiet retractio materiæ facientis inflammationem intra uenas; et licet in cæteris inflammationibus prima intentio ſit materiæ repulſio, in hac tamen, ſicut & in alijs, quæ accidunt in locis, in quibus membra principalia ſuperfluitates expellunt non conuenit repulſio; & qui mater iam hanc repellere uolue

runt, multa mala ſymptomata induxerunt, & morbum gallicum confirmarunt, quapropter in bubonibus huiuſmodi primum, quod intendunt Medici, eſt materiæ ſuppuratio, ut facta ſuppuratione, ac loco adaperto nõ ſolum euacuetur materia, quæ in loco inflammato continetur, ſed etiã corpus uniuerſum expurgetur, ſeruando locum diutiùs apertum ſic enim continuatæ fiunt euacuationes, unde ſæpiùs hoc modo ſanatus eſt morbus iſte gallicus abſque alio auxilio, ſtatim itaque ad ea, quæ ſuppurationem faciunt ueniendum; & ſi dolor adeſt intenſus optimum erit cataplaſma illud Gal. ex farina, oleo, & aqua; ſi durus ſit tumor præſtans eſt lenimentum ex butiro, axung. & ol. amygd. dulcium appoſitis lanis ſuccidis. ad extrahendum aũt quod neceſſum eſt, cum uidemus ad diſcuſsionem properare, & alia morbi gallici ſigna increſcere, conueniens eſt emplaſtr. ex cæpis, radic. lil. alb. fermento, & caricis. Quòd ſi contumaces fuerint appoſitis cucurbitulis extrahuntur, appoſito etiam emplaſtro illo mollitiuo, quo paſsim Veneti utuntur, uel etiam diachilo ſimplici, uel conſimilibus, ſuppuratione autem facta bubones aperiuntur, uel ferro, uel igne, uel cauſtico aliquo medicamento, apertione potius magna, quàm parua, & anguſta, ne ulcus reddatur ſinuoſum, atque ut craſſæ materiæ effluere poſsint. abſtergatur uerò, mundificetur, & ultimò, cum diutius permanſerit apertum, & multa ex eo fuerit educta materia ne amplius aliquid effluat, conſolidetur.

De puſtulis. CAP. XVI.

FRequentiſsimè conſueuerunt etiam eſſe puſtulæ in hoc morbo, quæ circa capud apparent, præſertimq; circa partem illam, ubi capilli deſinunt, quæ ſolent etiam circa ipſum annum & in alijs corporis partibus apparere. in his autem curandis non eſt repellentibus utendum, ut quidam faciunt non ſine maximo diſcrimine laborantium: ſed ſi cruſtoſæ ſint auferenda eſt cruſta medicamentis emollientibus, deinde aqua, quæ recipiat alumen, & ſublimatum, & participet aliquam abſterſionem, ut eſſet aqua farfaræ madefieri debent puſtulæ, ac loca illa. ſi uerò appareant in ore coniungatur alumen, & ſublimatum, uel præcipitatum cum aqua plantag. tunc enim ob periculum, quod imminens circa partes illas minantur, non eſt malum; quin imò debemus uti aliqua repulſione: ſed in his etiam eſt prius uniuerſum corpus expurgandum, & euacuandum. Puſtulæ.

De ulceribus. CAP. XVII.

Vlcera. VLcera pariter in hoc morbo gallico, ſæpiſsimè, cõtingunt quæ quandoq; ita fuerunt exedentia, ut ipſorum malignitate integra mẽbra conciderint, in quorum curatione poſt euacuationẽ, & expurgationẽ corporis uniuerſi conueniunt medicamenta ualidè ſiccantia; inter quæ numerantur præcipitatum, argentum uiuum, ſublimatum, & ſcoria æris præparata. Hæc uerò debent miſceri cum his, quæ medicamentorum acrimoniam retundunt. & aliqui utuntur ceratis ex ceruſa, lythargirio, addito uel argento uiuo, uel ſublimato, uel præcipitato. quòd ſi ulcera ſint in ore optimus eſt uſus illius aquæ, quam ſuperius diximus confici ex alumine, ſublimato, & aqua plantag.

De oſsium carie. CAP. XVIII.

Osſium caries. ACcidit etiam in oſsibus caries, moleſtiſsimum quidem ſymptoma, & præcipuè ſi fuerit in palato, uel naribus, ubi oſſa facilè corroduntur, & ſi hoc ſymptoma in palato acciderit, laborantes naribus loquuntur, & omnia liquidiora quæ per os aſſumuntur ex naribus effluunt: & iõ quam citiſsimè huiuſmodi periculo eſt occurrendum; & cum caries in extimis partibus apparet, ſtatim diuidenda eſt pars affecta uſque ad os ſubiectum, uel ferro, uel cauſtico medicamento: & illud oſsis, quod fuerit corruptum auferendum, & poſtea conſolidandum ulcus. prohiberi etiam debet oſsis putredo per medicamenta, quæ ſtrenuè ſiccare poſſunt: cuiuſmodi ſunt ol. ex ulphure, uel ex calchanto, & aqua plantag. quæ receperit alumen, & ſublimatum; ung. etiam aliquod, in quod præcipitatum admittatur. debent autem ſolliciti, & diligentes eſſe medici, quum uident puſtulas & ulcera palati, ut occurrant (quantum fieri poteſt) corruptioni oſsis. præexigitur etiam, & in hoc ſymptomate curando euacuatio, & expurgatio corporis uniuerſi.

De tophis. CAP. XIX.

Tophi. TOphi etiam contingunt, ac tumores adeo duri, ut quandoque oſſa uideantur, ij ſi oſſei ſint, nec cedant ſarzæ decocto, aperienda ſunt loca, oſſa deinde abradenda, & poſtmodum ulcera conſolidanda. ſi uerò non fuerint oſſei emolliendi ſunt prius, & poſtea diſcutiendi. & caueatis in hoc

ſymptomate à cauſticis med. periculum enim eſt ne per huiuſmodi auxilia ulcus cancroſum inducatur; ſicut quandoque uidimus contigiſſe.

De Rhagadibus. CAP. XX.

SVperueniunt quandoque Rhagades, & lychenoſæ, quas dicunt, affectiones, in uolis manuum, & plantis pedum, quæ niſi à ligni decocto ſuperentur difficilimè poſſunt remoueri; tentanda tamen eſt curatio, præpoſita corporis euacuatione, per linimentum confectum ex ungu. roſ. Meſue, uel ex pomata, etiam addito præcipitato. Rhagades.

De pilorum defluuio. CAP. XXI.

CAdunt etiam ſæpe pili ciliorum, ſuperciliorum, capitis, barbæ, ac partium reliquarum, in cuius ſymptomatis curatione nunquam ad adſtringentia ueniendum (ut quidam faciunt) qui ad uſum ladani, olei myrtini et conſimilium deueniunt. ſic.n.fit, ut materia repulſa excitet ſymptomata ſæuiora. ſed procedendum eſt eo modo, quo Gal. in conſimili affectione procedit in primo de medic. ſec. loca, euacuando ſcilicet prius uniuerſum corpus, & capud, deinde materiam diſcutiendo, quæ continetur ſubcute, diſcuſſio autem precipuè per tapſiam habetur permixtam cum aliquo tenuium partium. quæ quidem tapſia radix eſt ex Gargano monte delata, & uulgo turbit appellatur, hæc enim & diſcutit, & pro pilorum generatione idoneam attrahit materiam. Pilorum caſus.

De caſu dentium. CAP. XXII.

SOlent etiam interdum (quod peius eſt) concidere dentes, & narium extremitates. cui quidem ſymptomati, expurgato prius corpore, occurrendum eſt repellentibus, & exiccantibus, ut cum aqua plant. balauſtiarum, & ſimilium, nec malum eſſet gingiuas, & narium extremitates madefacere aqua roſ. & plantag. addito alumine, & pauco etiam præcip. Dentium caſus.

De dolore. CAP. XXIII.

INter omnia uerò ſymptomata nullum eſt, quod magis laborantes excruciet, quàm dolor, in cuius ablatione, quamuis tripliciter poſſit remoueri Dolor.

uel per cauſæ remotionem, uel per anodina, uel per ſtupefatientia, nunquã tamen in gallico dolore ſtupefacientibus eſt utendum; ne materia craſſa, & praua magis incrudetur: Vnde alijs duobus auxilijs procedendum, & primò anodinis uerè, quæ conficiuntur ex moderatè calefacientibus, & fouentibus calorem innatum cum leui diſcußione. qualia ſunt decocta ex chamemælo, aneto, & ſeminibus odoratis addita quantitate aliqua Guaiaci, quibus poſtea, per ſpongias locus dolens foueatur: idem faciunt inunctiones ex oleo chamem. anetino, & conſimilibus. ſacculi etiam repleti floribus chamem. aneto, & furfuribus madefacti aceto calfacto; deinde pro cauſæ remotione facta prius euacuatione, utendum eſt reuellentibus, repellentibus, & ultimò diſcutientibus. Non tamen mihi probandi uidentur, illi qui pro his doloribus remouendis utuntur à principio magnis medicamentis, purgantibus etiam ſine correctione. concocta enim ſunt uacuanda. & qui conantur in principio inflammationum materiam medicamento educere nihil à parte affecta euacuant, & ſanas, ac uicinas partes colliquant, ut Hipp. docuit, Neque pariter probandos cenſeo illos, qui ad hanc intentionem utuntur inunctionibus, & ceratis hydrargirum recipientibus applicitis ſupra loca dolentia, & maximè ſi dolor fuerit in capite, maius enim ex huiuſmodi auxilijs nocumentum, quàm iuramentum affertur. Verùm quandoque tam ſæuus eſt dolor, tamq; rebellis, & contumax, ut temerè neceſſum ſit ununquodque auxilium tentare. Tutißimum uerò eſt auxilium & euacuans, & anodinum, & uniuerſi corporis humores contemperans ſolium aquæ dulcis tepidæ.

Quid faciendum poſt ſymptomatum mitigationem. CAP. XXIIII.

Symptomatibus autem miteſcentibus non eſt ab ulteriori curatione deſiſtendum, ſed tutum ſemper erit ad ligni decoctum deuenire. quo quidem gallica lues, quæ fomes, & radix eſt ſymptomatũm, remoueatur omnino. Et hæc breuius quò fieri potuit, circa huiuſmodi morbum, & ſymptomata ipſum concomitantia mihi uobis adnotaſſe ſufficiat.

INDEX CAPITVM, QVAE IN TRACTATV GABRIEL. FALLOPP. de Morbo Gallico continentur.

Præfatio de origine morbi Gallici Cap. i. car. 1.
De nominibus uarijs morbi Gallici Cap. ii. 2.
An nouus, an antiquus ſit morbus iſte et primò an idem cum lepra Arabum. Cap. iii. 3.
Quòd non ſit ſahafatum Auicenn. Cap. iiii. 4.
An Gallicus cum Alboti ſit idem. Cap. v. 4.
Quòd non ſit dolor articularis, nec uariola nec Pſora. Cap. vi. 4.
Quòd non ſit cõis nec æſtiuus epidemialis contra Leon. Ca. vii. 4.
Quòd Gallicus ſit morbus nouus cõis, contagio inductus. Ca. viii. 7.
De parte, quæ primò, & per ſe laboret, & ꝙ non eſt communis toti corpori. Cap. ix. 7.
Quòd pars, quæ primò, & per ſe patitur non ſint pudenda Cap. x. 7.
Quòd non ſit capud proprium ſubiectum Gallici. Cap. xi. 8.
Quòd non ſit cutis, nec crura contra Leon. Cap. xii. 8.
Ponitur opinio propria, & concluditur eſſe hepar Cap. xiii. 9.
De natura morbi an ſimplex, an compoſitus, & primò contra Braſ. Cap. xiiii. 9.
Contra Manardum. cap. xv. 10.
Quòd non ſit frigida, & humida intemperies cap. xvi. 10.
Quòd non ſit calida, & ſicca intemtemperies cap. xvii. 10.
Quòd non ſit calida, & humida intemperies cap. xviii. 11.
Quòd affectio Gallica non diſtinguatur ratione quatuor humorum. cap. xix. 13.
An affectio Gallica morbus ſit nec ne, & ſi morbus, in quo genere? cap. xx. 13.
De modo generationis morbi. cap. xxi. 16.
De cauſis. cap. xxii. 16.
De ſignis. cap. xxiii. 17.
De curatione morbi, & primùm de exercitatione cap. xxiiii. 19.
In quo proponitur ſuffumigium. cap. xxv. 20.
In quo proponitur Hydrargirum. cap. xxvi. 20.
In quo proponitur Præcipitatum. cap. xxvii. 20.
De curatione per Methodum, & primò deuictus rõne ca. xxviii. 20.
De motu, & quiete, ſomno, animi paſſione, excrementis ca. xxix. 21.
De euacuatione materiæ capud xxx. 22.

De præparatione humorum. cap. xxxi. 23.
De medicamentis euacuantibus pituitam cap. xxxii. 24.
De euacuantibus bilẽ ca. xxxiii. 24.
De electuar. bili conferente cap. xxxiiii. 24.
De præparantibus melanco. capud xxxv. 24.
De euacuantibus humorem melanc. cap. xxxvi. 26.
In quo proponitur uera antidotus .ſ. Gaiacum cap. xxxvii. 26.
Vbi examinatur iuniperus & ſoluuntur problemata quædam cap. xxxviii. 27.
De natura ligni Gaia. ca. xxxix. 28.
An Gaiacum notum antiquis cap. xl. 29.
De qualitatibus, & uiribus ligni indici cap. xli. 30.
An lignum indicum ualeat ad alias infirmitates cap. xlii. 30.
De modo utendi ligno Indico cap. xliii. 30.
Quale lignum ſit eligendum cap. xliiii. 31.
De præparatione ligni ca. xlv. 32.
De decoctione ligni cap. xlvi. 32.
De compoſitis decoctis ligni capit. xlvii. 33.
In quibus ægritudinibus utamur prædictis decoctis cap. xlviii. 35.
De tempore, quo exhibendum decoctũ cap. xlix. 35.
De loco cap. l. 35.
De quantitate decocti aſſumendi cap. li. 35.
Quot diebus debet aſſumi decoctum cap. lii. 35.
De hora exhibendi ſyrup. & de ſeruandis cap. liii. 36.
De ijs, quæ uitanda ſunt ca. liiii. 36.
De corrigendis cap. lv. 36.
De excrementis cap. lvi. 36.
De uictus ratione cap. lvii. 37.
De potu cap. lviii. 37.
Quid agendum poſt dietam ſi intemperies calida hepatis perſiſtat cap. lix. 38.
De radice china cap. lx. 38.
Quomodo paretur decoctio chynæ cap. lxi. 38.
De electione chinæ cap. lxii. 38.
De ſalſa pariglia cap. lxiii. 39.
De modo conficiendi decoctum ſalſæ cap. lxiiii. 40.
De uacuantibus quùm bibitur decoct. ſalſæ cap. lxv. 40.
De ratione uictus cap. lxvi. 41.
De cura ſymptomatum ſuperuenientium cap. lxvii. 41.
De alijs ſalſæ facultatibus capit. lxviii. 41.
De ſuffumigijs cap. lxix. 41.
De ſuffimentorũ uiribus ca. lxx. 42.
De diuiſione ſuffituum ca. lxxi. 42.
De modo ſuffumigandi materia ualida ſed non uenenoſa ca. lxxii. 42.
De ſymptomatibus ſuperuenientibus cap. lxxiii. 43.
De ſuffitibus ex materia benigna cap. lxxiiii. 43.
De ſuffitibus malignis ca. lxxv. 43.
De inunctione ex hydrargyro cap. lxxvi. 44.

Ad corrigenda ſymptomata capud lxxvii. 45.
De uarijs unctionum generibus cap. lxxviii.
De præcipitato, quod exhibent per os cap. lxxix. 46.
De numero ſymptomatum atque ordine quo tractantur ca. lxxx. 47.
De cariei gallicæ cauſis ca. lxxxi. 47.
De tribus cariei gallicæ ſpeciebus ca. lxxxii. 48.
De tumore præputij ex carie cap. lxxxiii. 50.
De callo præputii cap. lxxxiiii. 50.
Quomodo curandus tumor præputij, ita ut recurrere non poßit cap. lxxxv. 50.
De carie in canali uirgæ capud lxxxvi. 50.
De cicatrice calloſa & ueluti neruo remanēte poſt cariē c. lxxxvii. 50.
De uerrucis, ſiue porris capud lxxxviii. 51.
De præſeruatione à carie Gallica ca. lxxxix. 52.
De bubone gallico cap. xc. 53.
De curatione bubonis cap. xci. 54.
Defluuium pilorum ca. xcii. 55.
De puſtulis cap. xciii. 57.
De dolore articulorū ca. xciiii. 58.
De Gummatibus, atque eorum curatione cap. xcv. 59.
De oßiū corruptione cap. xcvi. 60.
Remedia quùm cadit os palati cap. xcvii. 62.
De ulceribus gallicis ca. xcviii. 62.
De impetigine cap. xcix. 63.
De Gonorea, atque aurium tinnitu cap. c. 63.
De Rhagadibus cap. c i. 63.
De cephalea, & reliquis ſymptomatibus cap. c i i. 64.

INDEX CAPITVM,

QVAE IN TRACTATV ANT. FRACANC. continentur.

PRæfatio cap. i. 2.
De eſſentia, & natura gallici cap. i i. 2.
De differentijs cap. iii. 4.
De ſignis cap. iiii. 5.
De præſeruatione cap. v. 6.
De curatione cap. vi. 6.
Digreßio de Hydrargyro capud vii. 8.
De radice chyna cap. viii. 10.
De ſarſaperiglia cap. ix. 10.
De ligni betechē decocto ca. x. 10.
De ligno Gaiaco cap. xi. 11.
De ſymptomatibus, & primò de carie cap. xii. 14.
De uerrucis cap. xiii. 14.
De gonorrhæa cap. xiiii. 14.
De bubone cap. xv. 14.
De puſtulis cap. xvi. 15.
De ulceribus cap. xvii. 15.

De oſium carie cap. xviii. 15. De caſu dentium cap. xxii. 1
De tophis cap. xix. 15. De dolore cap. xxiii. 1
De rhagadibus cap. xx. 16. Quid faciendum poſt ſymptomat
De pilorum defluuio cap. xxi. 16. mitigationem cap. xxiiii. 1

Sunt non nulla errata ueluti pag. 7. in qua pro notæ lege notha 8. pro regitur, .l. tegitur. ibid. pro ſu biecti, .l. ſubiecta, & alia, quæ lector celerritat condonans ex ſe ipſo coriget.

DEO O. M. SIT HONOR
ET GLORIA.

PATAVII, *Apud Chriſtophorum Gryphium.*
M. D. LXIIII.